
HIERON:
ERCVRI
1
7
296

+

Vincentij Melioratj Remigij f. καὶ τῶν φίλων :~

XV

MERC

DE MORBIS CVTANEIS, ET DE OMNIBVS CORPORIS HVMANI EXCREMENTIS

Tractatus locupletissimi,

VARIAQVE DOCTRINA REFERTI, NON SOLVM Medicis, uerum etiam Philosophis magnopere utiles.

EX ORE HIERONYMI MERCVRIALIS Medici Clarissimi diligenter excepti, atque in Libros Quinque digesti.

Quibus accessit

SECVNDA HAC EDITIONE pulcherrimus Tractatus

DE DECORATIONE.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,

Apud Paulum Meietum Blibliopolam Patauinum. 1585.

CARDINALI
AMPLISS.
GVLIELMO SIRLETO.
Paulus Aicardus. S. D.

SI QVI fortè admirabuntur, Cardinalis Amplissime, quòd ego hos Hier. Mercurialis libros tibi, quem numquàm uidi, dicare non sim ueritus; mirari, ut opinor, desinent, si quanta est non solum cognitæ, uerum etiam auditæ uirtutis, ac probitatis uis, diligenter animo reputarint nullum enim esse reor paulo humaniorem, qui & quibus, & quantis animi bonis abundes, ignoret. Quæ quidem singula libenter hoc loco recenserem, nisi mihi non mediocris inijceretur metus, ne dum tuas laudes explicare voluero, eas ingenij mei tenuitate uidear imminuisse. cum præsertim tàm nota vnicuique, & perspecta sint ingenij tui

ornamenta, ut nemo eorum excellentiam non admiretur, ijsque aut perfectius quidquam, aut præstantius fieri nequaquam posse, non fateatur. Nam vt de tua singulari sapientia, admirabili prudentia, vitę sanctitate, excellenti erga Deum pietate nihil dicam, cum nullæ ambitiones, nullæ prensationes, sed hæ fuerint, quę in isto te dignitatis gradu collocarunt, ecquis tàm a litteris, tàm ab humanitate auersus, rerum omnium honestarum cognitionem, & liberalium disciplinarum scientiam, qua es instructissimus, non suspiciat, non admiretur? tua uero erga studiosos omnes beneuolentia, atque liberalitas, qua pro tuis opibus eos fouere non desinis, ea est, vt hac vna ratione omnes eorum fructus iure tibi deberi videantur. Ego certè, si licet paruis magna componere, cum primum laudum tuarum partem cognitam haberem, earum amore ita sum inflammatus, nihil vt addi posse uideretur. nuper verò cum eum, qui & ipse numquam sine laude nominandus est, Hier. Mercurialem singulares animi tui dotes veris laudibus extollentem audiuissem, tanta meæ in te obseruantiæ, & pietati facta est accessio, quantam quisquam existimare uix possit. Huius itaque testes ad te mitto has uirtutis tuæ admiratoris, ac præconis, præ lectiones cum medicis ualde utiles, tum per se recondita eruditione refertas. quas ea quoque de caussa po-

tissimum

tiſſimum ſub tuo nomine apparere uolui, quòd cum ſciam ipſum Mercurialem tuæ Amplitudinis eſſe obſeruantisſimum, ſi qua forte ex earum editione, quam uix tamdem ipſius auditores ſummis precibus impetrarunt, atq; adeo ex torſerunt, moleſtia in illius animo remanſerit, non uereor, quin omnem tui nominis inſcriptio ſit deletura: ſi preſertim, te hilari eas fronte excepiſſe, intellexerit. Vale.

Patauio. VIII. Kal. Decembris. M.D.LXXI.

INDEX CAPITVM SINGVLORVM LIBRORVM.

Libri Primi, De Morbis Cutaneis CAPITA.

LIBRI SECVNDI.

LIBRI PRIMI
DE EXCREMENTIS
CAPITA.

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

Index Capitum Finis.

IN-

INDEX RERVM MAGIS MEMORABILIVM.

Alui

INDEX.

B

Britanni

Cu-

Faci-

G

Lepræ

M

Mon-

in

Sputi

T

Vri-

INDEX FINIS.

HIE-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS CVTANEIS.

Liber Primus.

CAPVT PRIMVM.

CVTEM animalium corporibus circumpositam esse, ut carnes, & membra defendat ueluti tegumentũ quoddam, clarissimè constat apud omnes medicos. Quanquam Hippocrates in libro de ossibus, tex. 17. alium finem habuisse Naturam in fabricanda cute dixisse uideatur: ubi scribit, eam esse ueluti quoddam membrorum ligamentum; quandoquidem cum membra sint omnia ueluti inter se separata, opus fuit communi quodam ligamine conuinciri, quod quidem fuit cutis. Vnde fit, ut iure merito Diuinus Plato in Timæo cutim nassulæ piscatoriç adsimilauerit, quod etiam adnotauit Galenus in commentarijs in Timæum. Cum itaque sit hic solus cutis usus, cũq; nullam aliam actionem vtilem habeat, sed solum excremen torum sit receptaculum, ut docuit Galenus lib. de caussis morborũ cap. 6. Ea propter paucis morbis obnoxia est: de quibus omnibus propositum est nobis uerba facere. Totam autem tractationem hanc in duo capita partiar, in ea morborum genera, quæ capiti particularia sunt, & in ea, quæ uniuersæ cuti sunt communia. Capitis enim cutis ob cerebrũ, quod & humidissimum, & maximum membrum est, peculiaribus quibusdam uitijs obnoxia fuit, qualia sunt ophiasis, alopecia, & similia. Hi uerò morbi, quos cutis esse dicimus, sunt uitia uel capillorum, uel totius cutis capitis. Vitia capillorum sunt ophiasis, defluuium, alopecia, caluitium, & canities: cutis autem, ulcera manantia, & sicca, quemadmodum docebimus suo loco. Neque mirum sit, ꝙ dixerim, uitia capillorum esse morbos cutis capitis; quandoquidem, ut habemus à Galeno xiiij. Methodi cap. xviij. capilli capitis nequaquam corporis partes sunt, sed potius particulæ quædam, & sunt ueluti quædam adnata cuti, facta à Natura ob duos fines, ut docet idem Galenus lib. xj. de usu partium cap. xiiij. unus usus est, ut & generatione sua, & nutrimento depurent caput à recrementis. alter uerò grauitas, & ornamentum. Ea propter cum capilli sint horum finium gratia, iure dictum est à me, eius

vitia esse morbos cutis: quoniã non patiũtur pili, nisi vel cutis ipsa, vel humores in cute contenti sint malè affecti. Sed fortè quæret aliquis, quomodo hoc verum sit, cum Aristoteles 10. sectione Problematum quærens, cur ubi est vitiligo, ibi sit canities, & non ecõuerso? respõdeat, affecta cute affici capillos, non aũt econuerso: quasi velit, posse pati pilos absque hoc, ꝙ cutis patiatur. Respondeo cutem capi posse, aut pro sola cute, aut pro concute, & humoribus cõtentis in ipsa. Si primo modo accipiatur sanè potest pati pilus etiam, quod cutis nõ afficiatur; quomodo locutus est Aristoteles. Sin verò capiatur cutis secundo modo, dicendum est, fieri non posse, vt pili vnquã afficiantur, nisi cutis affecta sit. nam dicebat Aristoteles 5. de generatione animalium c. 3. cutem capitis esse crassissimã, & humoribus plenam. Iam verò morbi totius cutis in triplici genere mihi positi videntur in colore, in asperitate, & lęuitate, & in magnitudine. In colore sunt leucæ, uitiligines, seu alphi, & exanthemata. In asperitate, & læuitate sunt pruritus, scabies, siue ψώρα, impetigo, & lepra. In magnitudine verò sunt papulæ, ac tumores omnes cutanei, ut acrochordones, thymi, myrmecia, claui, & calli. Hi sunt omnes morbi cutanei, quos ut supra diximus, sumus tractaturi, si satis otij nobis dabitur. Sed circa ea, quæ hactenus dicta sunt, duę oriuntur dubitatiões. Vna est ex Hippocrate, qui libro de affectionibus text. 35. scribit, lepram, scabiem, pruritum, & alopeciam esse potius turpitudines, quàm morbos: quod si verum est, non uidentur iure a me hæc reposita fuisse inter morbos. est etiam & ratio, quia cutis, ut dicebat Galenus lib. de caussis morborum cap. 6. non habet actiones, ergo non debet subijci morbis, qui sunt dispositiones lædentes actiones. Alia dubitatio est, quomodo fecerim genus morbi in colore cutis; quandoquidem neque Galenus hoc vsquam fecisse uidetur, neque etiam faciendum est; quoniam color quantumuis mutatus nunquam lædit actiones. Ad primam dubitationem respondendum est, Hippocratem nequaquam negare lepram, & scabiem esse morbos, sed dicere, quòd sunt potius turpitudines, quàm morbi, & reuera si comparetur læsio actionum, quæ nascitur ex lepra, & scabie cum turpitudine, proculdubio maior semper erit turpitudo, quàm actionum lęsio. ad rationem uerò dico duplices esse actiones partium corporis, alias quidem communes, & partibus utiles, alias uerò proprias. Cutis non habet actiones communes, ut dicit Galenus; eius etenim operationes non sunt ulli corporis parti, uel necessariæ, uel utiles; habet tamen actiones sibi proprias; quandoquidem scimus ipsam nutriri ad nutritionem uenæ, ut necessum sit eam attrahere, adsimilare, unire, & distribuere; quæ operationes cum in cute non raró uitientur, non iniquum est dicere, quod etiam uitia harum operationum sint morbi. Sunt multi, qui putant hos morbos debere uocari morbos in pulchritudine. Sed mea sententia hoc merum insomnium est: quandoquidem si daretur morbus in pulchritudine, primo Galenus nos fefellisset, qui nullibi morborum pulchritudinis mentionem fecit. præterea si morbus in pulchritudine reperiretur, esset pulchritudo sanitas. & quia pulchritudo reperitur etiam in corporibus anima orbatis, necessum esset, diceremus etiam sanitatem in corporibus uitæ expertibus

tibus

tibus reperiri: quod tamen falsissimum est; cum Aristoteles in lib. de sensu, & sensili dixerit, sanitatem, & ægritudinem fieri solum in corporibus vitæ capacibus. Sed hoc loco est soluenda dubitatio, quę posset oriri, antequam secundam difficultatem expediamus. Galenus enim lib. ad Trasybulum xv. scribit artis Medicæ munus esse uersari circa pulchritudinem, & deformitatem, sed medica ars uersatur solum circa morbum, & sanitatem: ergo pulchritudo, & deformitas sunt sanitas, & morbus. Pręterea Plato in Sophista scribit, turpitudinem nihil aliud esse, quàm dissonantiam rerum cognatarum, sed morbus est huiusmodi dissonantia: ergo turpitudo est morbus, & consequenter pulchritudo erit sanitas. Ad Galeni auctoritatem dico, quod si vllus est locus, vbi ipse distinxerit pulchritudinem à sanitate, sunt loca allegata, in quibus scribit, Pulchritudinem esse quidem fructum sanitatis, & pulchritudinem, sanitatem, atque robur contineri sub bono corporis. Ad rationem vero respondeo, Artem medicam posse uersari etiam circa turpitudinem, & pulchritudinem, sed non primariò, neque per se: verum consequenter solum. nam versatur medicus primò, & per se circa sanitatem, & ægritudinem, sed quia ex sanitate pulchritudo tanquam fructus quidam nascitur, ut dicit Galenus, ex ęgritudine deformitas; hinc est, quod scribit Galenus medicum, & artem medicam versari circa pulchritudinem, & turpitudinem. Ad Platonem verò dicendum est, non valere, quòd, quia turpitudo sit dissonantia, sit etiam morbus; quandoquidem ipsemet in Charmide manifestè differentiam ponit inter pulchritudinem, & sanitatem, vbi illam commensurationem quandam membrorum: hanc verò humorum, & membrorum consonantiam uocat. Ad secundam principalem difficultatem, an scilicet sit morbus in colore, scio grauissimos viros has tempestate esse. qui putant omnino dari morbum in colore adducti ea ratione, quòd colores tunicarum oculi lędunt visionem ipsam, sed quia non est locus hanc rem disputandi, quidquid sit de hoc, dico me dixisse esse morbum coloris cutis duabus rationibus; primò quia symptomata etiam communi significatione vocantur morbi. secundò quia in cute morbus ipse proditur, & manifestatur per solum colorem; etenim vbi facultas nutritiua cutis vitiatur, protinus mutatur eius color, vt in vitiligine, & leuce. primo colore mutato intelligitur morbo laborare ipsam cutem. nam scribit Aristoteles v. de generatione animalium, cutem morbo albam diuersam esse ab alba naturali, sicuti & pilos morbo albos diuersos esse à natura albis.

De uitijs cutis capitis generatim. Cap. II.

SEd iam incipiamus vitia cutis capitis persequi, à quibus, non à vitijs totius cutis auspicabimur; quoniam scriptum est à Galeno libro de facile parabilibus, quotquot unquam tractarunt morbos corporis, initium sumpsisse à capite tanquam parte omnium dignissima. Iam verò pili ipsius capitis fiunt ex recrementis adustis, & fuliginosis, quę expulsa à natura per cutim, & inuicem copulata, & continuata in eam longitudinem, &

formam excreſcunt, tum ratione materię, tũ etiam ratione anguſtię meatuum, per quos excrementa pelluntur. Vnde fit, vt omnia uitia, quę contingunt pilis, ipſis eueniant ratione, vel materię, vel pororum illorum, per quos ea materia expellitur à natura. Vitia ratione materię eueniẽtia fiunt, vel quia pauca, uel quia nulla eſt, uel quia praua. Ob paucitatem quidem materię fiunt; quia etſi verè pili non nutriantur, neque augeantur, tamen conſeruantur per continuum influxum humorum, qui ſi pauci ſint, neceſſum eſt, ut pili deficiant. fiunt uerò pauci, uel per accidens, hoc eſt, à morbo; etenim ſunt multi morbi, ut phthiſis, & hectica: in quibus non fiunt excrementa ea, quę poſſint conſeruare pilos. Vnde hi deſtituti huiuſmodi humoribus facile decidunt, quem admodum contingere uidemus in plantis, quę ſi pauco nutrimento fruantur, areſcunt facile, & decidunt. Vel fiunt pauca excrementa à natura conſumente humiditates: id, quod contingere uidemus in caluitio, quod euenit natura humiditates corporis abſumente: vel fiunt etiam pauca excrementa natura, aut aliqua alia cauſſa cerebrum ſubſidere faciente. nam cerebrum quandiu tangit craneum humefacit totam cutem, atque illius pabulum conſeruat: ſi uero abſcedat à craneo, fit, ut non adeo larga humiditate fruatur cutis: & conſequenter non poteſt pilis debitum nutrimentum ſuggerere. hoc dixit Ariſtoteles fieri in coitu; ſi quidem illis qui nimio coitu utuntur, cerebrum ſubſidet, & à craneo recedit: ac propterea citò calueſcunt. hoc etiam dixiſſe videtur Hippocrates vj. Epidem. comm. iij. in princ. vbi ſcribit, Cerebri conſumptio, quare & caluitium. Vitia capillorum ob annihilationem excrementorum ſunt, quando uſque adeo conſumuntur humiditates omnes excrementicię, vt nihil prorſus relinquatur, quod poſſit pilos conſeruare: perinde ac uidemus plantas arenæ infixas non poſſe conſiſtere vllo tempore; propterea quòd nihil habent nutrimenti, quo poſſint vti. Vitia pilorum ob prauam qualitatem excrementorum fiunt, vel quia excrementa ſimpliciter ſolum corrupta ſint, uel quia ſunt corrupta corruptione praua, & maligna. ſi ſint dumtaxat ſimpliciter corrupta, efficitur canities. de morboſa canitie loquos, quandoquidem Ariſtoteles v. de Generatione animalium, cap. iv. ſcribit quandam canitiem morboſam reperiri. quod etiam confirmatum eſt ab Auicenna fen. vij. iv. tract. 1. cap. xv. quo in loco nominat canitiem iuuentutis. Vitia uerò nata ex excrementis corruptis, praua, & maligna corruptione ſunt adhuc in duplici differentia; aut enim toti, & omnes capilli vitiati ſunt: & dicitur alopecia à vulpibus deducto vocabulo, quę ſolent obnoxiæ eſſe huius generis morbo, aut non omnes pili, ſed aliqua ex parte decidunt, & vocatur iſte affectus Ophiaſis, ſiue Tyria deducta denominatione à ſerpentibus, quemadmodum proprijs locis declarabimus. iſtæ affectiones appellatæ ſunt à Cornelio Celſo communi nomine, Areæ, & fiunt tum a morbo Gallico, tum ab vlceribus, tum etiam ab alijs cauſſis quas declarabimus ſuo loco. Vitia verò euenientia capillis ratione meatum eueniunt, aut ob denſitatem nimiam illorum, aut ob nimiam laxitatem. denſantur uerò meatus cutis, vel quia exſiccantur; vnde exſiccata cutis, & meatus concluſi cum non præbeant tranſitum recrementis fuligi-

noſis

nosis, efficiunt, ut pili decidant: uel quia induratur ipsa cutis, ut euenit in cicatricibus, in ulceribus curatis quibusdam, præsertim in tinea uocata. Ex quibus morbis usqueadeo indurescit cutis, ut non permittat humiditatem conseruare ipsos pilos. Vitia facta ob latitudinem meatuum eueniunt: quoniã sicuti arbores in terra rara persistere, & cõseruari nequeunt, sic etiã capilli in cute rara, & laxa non possunt diu sustineri. & hoc uitium uidetur Galenus nominasse proprio quodam nomine defluuium. Itaque colligere possumus, quinque genera uitiorum esse, quæ contingunt pilis capitis, defluuium, caluitium importunum, siue intempestiuum, canitiem, alopeciam, & ophiasin. Reliquum modo est, ut de his omnibus sigillatim agamus; in quibus tractandis ordinem nobis consuetum seruabimus, ut primò nomina apud medicos affectionum dicamus: secundò, ut caussas, & generationem: tertiò, ut omnia signa persequamur: quartò & ultimo, ut diligentissimam, quantum fieri poterit, curationem tradamus.

De defluuio capillorum. CAP. III.

ANtequam uerò defluuii tractationem aggrediar, admonere operæpretium erit, non omnes scriptores de singulis capillorum affectibus disseruisse. Paullus enim solum caluitium, alopeciam, & ophiasin tractauit. Oribasius, & Aetius alopeciam, canitiem, caluitium, & ophiasin. Rases in extremo continentis alopeciæ solius, ophiasis, & canitiei meminit. Cæterum Galenus lib. 1. de composit. medic. secundum loca, & Auicenna omnes, quas proposui, capillorum affectiones tractasse uidentur. Illud etiam scire oportet, defluuium capillorũ interdum esse nomen commune pluribus affectionibus, interdum verò esse nomen particulare significans eam affectionem, quam hoc capite tractaturus sum. Defluuium igitur, de quo nobis est sermo, nil aliud est, nisi capillorum effluxio facta non à prauitate humorum, quemadmodum alopecia, sed ab aliis caussis, quas infra declarabimus. hic verò affectus etsi possit alijs occasionibus contingere: tamen Galenus videtur velle, quòd frequentissimè eueniat post longas valetudines. & in hac affectione capilli interdum magis, interdum minus fluunt. sat est, quòd quàm rarissimè fit, vt vniuersum caput depiletur. Caussæ huius affectionis apud Galenum sunt duæ, raritas cutis meatuum, atque etiam inopia materiæ gignentis capillos, & nutrientis; vt enim euenit in terra rara, in qua plantæ consistere non possunt, similiter contingit in cute capitis rarefacta, & vt fit in terra arida, & sine humore, sic etiam contingit in cute, quæ vbi est sine humore, capilli non possunt ali. Theodorus Priscianus libro 1. med. & Actuarius lib. ij. methodi voluerunt fieri etiam defluuium pilorum à nimia abundantia humorum: dicebat nanque Plato in Timæo, quòd plantæ sæpe nimio alimento exuberantes arescunt, quod in locis paludosis, & nimium udis conspicitur; sic etiam pili interdum nimio alimento fruentes ueluti suffocantur, & intereunt. Alexander Trallianus libro 1. cap. ij. duas alias defluuij capillorum attulit caussas, nimirum cutis densitatem, & prauorum humo-

rum expurgationem. sed dicet aliquis, quomodo fieri potest defluuium ex densitate cutis, cum Galenus potius dicat fieri à raritate? Non est hoc absurdum; quoniam fieri potest, ut cutis, uel medicamentis, uel aliquo alio genere ita compingatur, atque condensetur, ut non possit continuò alimentum subministrare pilis. vnde post modum illi priuati nutrimento defluunt. & animaduertendum est, diuersum esse dicere, quod capilli defluant à prauitate humorum, ut in alopecia, & quòd defluant ob expurgationem prauorum humorum, quemadmodum dicit Alexander; nam in illa radices pilorum corrumpuntur à prauitate succi: in caussa uero allata ab Alexandro, ex effluxu scilicet, & purgatione prauorum humorum reserantur meatus. unde postea pili defluunt. Marcellus libro Medicamentorum suo uoluit etiam capillos defluere ob maleficium. Q. Serenus medicus attulit & alias duas caussas, nimirum uenenum epotum, & Salamandræ contactum, sub his elegantissimis uersibus.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarò lauitur, seu vis epota veneni,
Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Putatum est enim, quòd si quis tangat Salamandram, capilli fluunt: sicut etiam uidetur sæpe idem fieri uenenis epotis. Hæ omnes sunt caussæ defluuij capillorum allatæ ab auctoribus Medicinæ. Si ex defectu nutrimenti defluuium capillorum oriatur, cognoscitur primo ex præcedente uictus ratione, ex inedia scilicet, qua usus est æger. Cognoscitur quoq; ex uigilijs præcedentibus, ex nimio coitu: qui enim nimium coeunt, solent pati defluuium; quia priuant capillos nutrimento. Morbi item præcedentes possunt esse indicia caussarum defluuij capillorum: Nam etsi Galenus dicat, hoc defluuium rarò contingere citra morbum, contingit tamen. Si ex sola raritate pili defluant, cognoscitur potissimum ex temperatura ægri; quia caput habebit calidum, rarum, & apertum. ad hæc isti multum sudant, & præsertim circa capitis regionem. Quòd si fiat à densitate cutis, hoc idem cognoscetur ex capillis; erunt enim admodũ tenues, quasiq; adstricti, & compacti. A cute similiter dignoscetur; quia ægri uel passi erũt nimium frigus, uel usi aliquo medicaminum ex adstringentium genere. Quod ad prognostica pertinet, scriptum reliquit Hippocrates 5. Aphorism.xj.& xij.quòd si tabidis capilli defluant, cum alui fluore, lethale prorsus existit. quem locum interpretans Galenus dixit, hoc ideo esse: quia signum est, in tabidis naturam maximè cogi ab inopia nutrimenti. Sed hoc in loco occurrit non inutilis speculatio, quomodo, si in tabidis defluunt capilli ob alimenti defectum, dictum sit ab Aristotele iij. de historia animalium, cap. xi. & ij. de generatione anim.cap.iv. sæpe tabidis, aliquando etiam defunctis capillos crescere. Quòd in morbosis,& in tabidis pili crescant, uidetur Aristoteles, & Auerroes hanc caussam attulisse, quòd in istis multa gignantur excrementa, cum partes corporis nutriuntur. Vnde genitis pluribus excrementis facile suppetit materia generationi,

tationi, & etiam augumento capillorum. sed quòd in defunctis augeantur pili, cum potius deberent defluere, Auerroes, & Ioannes Grammaticus in Commentarijs super secundum de generatione animaliū, cap. iv. caussam siluerunt: quia forsan (vt puto) hoc Aristotelis dictum non crediderunt. fuerunt tamen aliqui, qui conati sunt reddere rationem, cur in defunctis pili augeantur, & dixerunt hoc ideo euenire; quoniam fit in mortuis magna corruptio, & consequenter multa gignuntur excrementa; vnde genitis excrementis facile pili augentur, & crescunt. Sed hæc sententia mihi omnino vana, & ridicula videtur: propterea quòd ad pilorum auctionem, & generationem non modo est necessaria excrementorum copia, verum etiam vis expultrix, quæ in corporibus mortuis non adest. igitur non possumus dicere, quòd hac ratione pili augeantur. hanc dubitationem fortasse videns Plotinus lib. ij. de dubijs animæ, cap. xix. scripsit in defunctis pilos, & vngues augeri; propterea quòd etsi anima recedat; tamen remanet in corpore mortuo per aliquod tempus vestigium aliquod uitæ, quod quidem efficax est ad generandos pilos, perinde ac videmus post recessum ignis ab aliquo loco adhuc permanere per aliquod tempus calorem. sed neque hæc sententia mihi vera videtur: quoniam dum corrumpitur homo, fit corruptio vsq; ad materiam primam, nihil vitæ, nihil facultatum animæ in corpore remanet, & quemadmodum sole recedente, & radij, & lumen omne recedit, sic etiam anima à corpore abeūte abeunt omnes eius facultates. Vnde hæc Plotini sententia non uidetur vera. Eapropter mihi dicendum uidetur, quod scriptum est ab Alexandro (vt credo ego) Tralliano primo problematum cxl. quo in loco scribit, quòd in defunctis marcescente carne omnes partes pilorum vsque ad radices sese ostendunt; ex quo fit, vt longiores videantur, non quòd verè ullo modo augeantur, aut crescant: quæ etiam fuit sententia Aristotelis, quando dixit, quòd pili in mortuis augentur, sed non generantur; nam etiam dum viuunt animalia, non uerè dicuntur augeri pili, sed continuò generantur. Videamus modo curationem, circa quam dicit Galenus scopum curandi diuersum esse in hac affectione ab alopecia; quia in illa expurgandi sunt humores, & depurtanda cutis: in hac autem nil aliud agendum est, nisi quod moderatè cutis densanda, atque alimentum ad generationem pilorum contrahendum. Itaq; primò erit victus ratio instituenda, quæ tantum potest in hoc affectu, vt dixerit Galenus, sæpe cum sola uictus ratione curari. igitur si defluuium capillorum ex cutis raritate oriatur, debebunt cibi esse adstringentes, optimi nutrimenti, atque etiam facilis distributionis. & in hoc genere victus erit maxime ex vsu vinum adstringens, purum, vsus citoniorū, granatorum, carnes, quę benè & optimè nutriant, vitella ouorum, & huiusmodi alia, quę possunt densare cutem. laudant etiam vsum pedum hædi, ac vitulorum. Si uerò ex densitate cutis, aut ex ariditate, quæ ferè est eadem proficiscatur defluuium capillorum, Alexander Trallianus commendat vsum balnei, quod quidem etiam ego amplector. conueniunt etiam in hoc casu herbæ humectantes, fructus, & omnino ea, quæ possunt moderatè cutem rarefacere. Et notandum est in quolibet defluxu capillorum nunquam uten-

An Capilli in defunctis crescant

dum esse nimis rarefacientibus: quia etsi ea possint conducere ad generationem pilorum, qui deficiunt, obsunt tamen ad conseruationem eorum, qui nondum defluxerunt. Medicamenta intrinsecus accepta in hoc affectu necessaria non sunt, nec etiam à Galeno, aut ab vllo alio proponuntur, sed tantum medicamenta extrinseca, quorum ea debet esse facultas, vt corroborent cutem, atque etiam alimentum ad partem ipsam trahant. & hoc præsertim vbi defluuium capillorum ortum habet à cutis raritate. huiusmodi medicamentum est ladanum à Galeno mirificè commẽdatum; nec putandum hoc remedium fuisse Galeni inuentum: quandoquidem Hippocrates in secundo de morbis muliebribus scribit ad defluuium capillorum maxime conferre ladanum cum oleo rosato, uel cum oleo anethino: ubi etiam laudat cimoliam terram cum oleo omphacino, & oleo rosato, vino, & acacia. Itaque poterunt ex huiusmodi rebus adstringentibus, & corroborãtibus, qualis est etiam iuniperus, necnon lentiscus, & vnguenta, & lotiones pro capite parari. Sed pro recta administratione horum medicamentorum tria sunt obseruanda semper, quæ docuit Galenus. Vnum est, ut capilli omnes, si tempus patiatur, auferantur duabus rationibus. vna est, quia nisi auferantur, non poterunt medicamenta rectè administrari; altera ratio est: quia, vt scribit Corn. Celsus lib. vj. c. 1. sæpe radere caput maxime succurrit capillis defluentibus. est uero apud Galenum duplex modus auferendi capillos, uel per rasuram, vel per detonsionem factam forficibus vsque ad cutem. & inter hos duos modos uidetur Galenus magis commendare eum, qui fit per detonsionem forficibus, vsque ad cutem. Alterum obseruandum est, non esse medicamenta capillis defluentibus applicanda, nisi prius fricetur caput, eo quia ex frictione ipsum corroboratur, & nutrimentum magis ad partem trahitur. Tertium, & ultimum est, quòd si caput radatur, medicamenta debent esse crassiora, si vero fiat detonsio, debent esse liquidiora. Et vt aliquam formam horum compositionis proponamus, duas trademus lotiones, alteram in cute adstricta, alteram uero in cute rarefacta. Pro cute rarefacta hæc erit. Recipe lixiuij facti cũ cinere quercus lib. v. lentisci pug. ii. fol. rosarum pug. 1. s. nucum myrti pug. 1. ladani, & acaciæ petia ligatorum an. drach. ii. bulliant usq; ad consumptionẽ tertię partis, deinde colentur, & abluatur caput. Lotio verò in cute adstricta hæc erit. Recipe lixiuii facti ex cinere vitis lib. vi. fol. chamomeli, meliloti an. pug. ii. lentisci pug. 1. s. fol. rosarum pug. 1. ladani, malabathri petia ligatorum an. drach. 3. bulliant simul vsq; ad consumptionem tertiæ partis, deinde diligenter fiat colatura, & abluatur caput. & notandum, ꝙ licet sit cutis adstricta, tamen non vtor relaxantibus, & aperientibus solum, sed etiam moderatè adstringentibus. Facta capitis lotione, deinde adhibentur vnctiones. & illæ, quibus ego soleo vti prospero successu, tres sunt. Vna est, quæ fit ex oleo ladani per alembicum extracti; nam capio partes duas ladani, & partem vnam nucum myrti, atq; ita iubeo per alembicũ oleum parari, quo oleo vtor post lotionem in cute rarefacta felici successu. habeo etiam aliud genus vnctionis, quod ita parari facio. Recipe succi corticum nucum viridiũ drach. ii. olei ladani, olei myrtini an. vnc. 1. s. pulueris myrtillorum,

tillorum, pulueris lentiſci an. drach. 1. ceræ parum. miſce ad ignem, & fiat vnctio. Multa alia poſſunt haberi vnctionum genera apud Galenum, & alios. Quòd ſi cutis fuerit adſtricta, ſoleo vti eodem oleo ladani, cui modicum cinamomi, & malabathri infundo. exempli gratia. Recipe olei ladani extracti vnc. 2. cinamomi drach. 1. malabathri, vel ſuccedanei drach. 1. s. ceræ parum miſce, & fiat linimentum. Galenus in hiemem, & in temperatura frigidiore videtur commendare tria vnguenta, nardicum, foliatum, & ſpicatum. Vnguentum nardicum, vt habemus apud Theophraſtum in libello de odoribus, & etiam apud Dioſcoridem, conficiebatur ex ſucco radicum ipſius Nardi, ſpicatum ex ſpica nardi, foliatum fuit opinio quorundam, quòd componeretur ex folijs nardi, & quòd propterea foliatum vocaretur. Sed hæc opinio falſa eſt; quia habemus apud Dioſcoridem, quòd foliatum appellatum eſt vnguentum; quoniam pręter nardum imponebant & malabathrum, quod apud auctores Folium appellatur. vnde vnguentum malabathri, & Foliatum apud ſcriptores eſt idem. ſed cum hoc tempore deſiderentur compoſitiones horum vnguentorum, ego ſoleo vti aliquibus, quæ reperiuntur apud vnguentarios noſtros, vt eſt oleum roſetarum, oleum ſpicæ, oleum gariophyllorum interdum, ſed rariſſime: quia eſt nimis calidum: niſi enim temperetur, nimis calefacit, & rarefacit. Itaque poſſumus vti in hieme, & temperaturis frigidis iſto linimento. Recipe olei ſpicæ, olei roſetarum, an. vnc. s. vel 1. ladani, malabathri ſubtiliter pulueriżatorum an. drach. 1. s. vini albi drach. 1. ceræ quantum ſufficit, fiat linimentum. Nec quiſquam miretur me in omnibus linimentis apponere ladanum: quia cum, vt videre licet apud Galenum, habeat mediocrem denſandi facultatem, & attrahendi nutrimentum, videtur præſtantiſſimum remedium in qualibet cauſſa defluuij capillorum. Multa alia ſcribunt Marcellus, & Priſcianus medicamenta, quæ dimitto.

De Alopecia, & Ophiaſi. CAP. IV.

QVattuor eſſe affectus, qui ſub caſu capillorum complectuntur, iam docui, defluuium, alopeciam, ophiaſin, & caluitiem. De defluuio iam ſatis à nobis eſt tractatum: ſequitur, vt de alopecia, & ophiaſi verba faciamus, de quibus vno capite à me tractabitur: quoniam horum duorum affectuum vna eſt materia; differunt tamen, ut docet Galenus, ſecundum figuram. In alopecia enim totum ferè caput depilatum conſpicitur, In ophiaſi partes ſolum quædam, atque illæ inſtar veſtigiorum ſerpentum, vnde ophiaſis uocata eſt. Cornelius Celſus lib. vi. cap. iv. vtraſque affectiones iſtas appellauit Areas. Galenus uero. vi. aphoriſmorum xxxiiii. ſcribit Hippocratem has affectiones deſignaſſe ſub nomine φαλακρώσεως, ſiue μαδαρώσεως, hoc eſt caluitij, & locus Hippocratis eſt ſecundo de morb. muliebrib. tex. 67. Sũt uerò hæ affectiones priuationes quędam pilorum ab humoribus putridis effectæ, qui ita exedunt radices pilorum, ut decidant. Sed dicet aliquis, quomodo igitur Ariſtoteles x. problematum particula xx. ſcribit alopecias eſſe corruptiones, & alterationes carnis ſuperficialis?

Dico

Dico ueram esse Aristotelis sententiam; quandoquidem in alopecia tametsi affectio penetret totam cutem, tamen tangit solum superficiem ipsius carnis. Habent alopecia, & ophiasis, ut scribit Celsus, hęc omnia communia, quòd in summa pellicula primum pili extenuantur, deinde extenuati decidunt, ac si pertundatur locus, exit sanguis mali odoris, & liquidus: atque in aliis crescit morbus celerrimè, in aliis uero tardè. Sed uidēdum est, quæ nam sint caussa, cur in ophiasi appareat illa tortuositas. Auenzoar grauissimus scriptor lib. 1. tract. 1. c. 4. conatus est huius euentus rationem explicare, dicens, quod caussa tortuositatis in ophiasi nulla alia est, nisi quia materia non est multum subtilis, sed est aliqua ex parte crassa, & ut sententiam suam magis declararet, attulit exemplum de aqua, quæ si nuda, & sola proiiciatur super pauimentum recta linea excurrit; si uero ei admisceatur lutum, & spargatur super humum, non recta fertur, sed per spiras, & circuitus. Ita, inquit, auctoriste, quandiu pituita corrupta est subtilis, per rectas linea corrumpit pilos, quod si admisceatur materia crassa, iam non per rectum, sed per obliquum corrumpit ipsos; humores, qui faciunt hos affectus, ut scriptum est à Gal. 1. de compos. medic. secundum loc. sunt uarii: nam & sanguis, & pituita, & bilis, & melancholia possunt hos affectus parere. Vnde tot sunt differentiæ harum affectionum, quot etiam sunt materiæ. cognoscuntur uero singulæ differentiæ ex propriis indiciis, & præsertim ex colore; quia docuit nos Hippocrates in principio libri de humoribus, colores ostendere humores dominantes. & Galenus lib. de facile parabilib. dicebat, quod quandiu corpus sanum est, colores pilorum sunt naturales, quum primum autem uitiatur corpus, pili quoque acquirunt colores secundum qualitates humorum dominantium. Igitur cognoscemus alopeciam, siue ophiasin fieri à sanguine, si color cutis fuerit rubeus. fiet autem à pituita, si fuerit albus, si à melancholia color erit liuidus; si à bile, erit color pallidus, aut subpallidus. Sed est etiā aliud animaduertendum, quòd declarauit Actuarius, attendendum scilicet esse, qui pili renascantur: quia si pili renascentes fuerint uariorum colorū, materiæ etiam, quæ faciunt has affectiones, erunt uarię. Est hoc in loco contradictio inter græcos scriptores, & Cornelium Celsum. Galenus enim, & eius sequaces nullam aliam differentiam cognouerunt inter ophiasin, & alopeciam, nisi figuram, ut diximus. Cęterum Cornelius Celsus multas alias loco citato differentias dedit, ubi scribit, quòd alopecia sub qualibet figura dilatatur, quòd fit in barba, & capillis gignitur in qualibet ætate, ac uix vnquam sine ope medicorum sanatur. Ophiasis uero incipit ab occipitio, & duorum digitorum latitudinem nunquam excedit. ad aures etiam duobus capitibus peruenit, quibusdam quoque usque ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant, fit. At ut plurimum in infantibus, atque etiam sine auxilio medicorum sæpenumero curatur. Itaque clarum esse existimo, plurimas esse utriusque affectionis differentias. Auenzoar quoque addit alopeciā fieri à pluri, & crasfiore materia pituitosa, ophiasin uero à pauciori, & subtiliori. Q. Serenus nō contemnēdus auctor libro suo de Medicinę attulit hāc ophiasis descriptionē.

Nonnun-

Nonnunquam uariant maculæ, paruisque parumper
Orbibus adſperſum ducit noua uulnera tempus.

Quibus verbis auctor iſte medicinæ eleganter deſcripſit ophiaſin. Pro tollenda hac contradictione dicendum puto. Cor. Celſum hac in re diligentiorem fuiſſe græcis ſcriptoribus; quia reuera iſtę differentiæ adnotantur in prædictis affectionibus. Galenus uero contentus fuit unam dumtaxat differentiam adferre, & communitatem cauſſæ materialis edocere, à qua ſcilicet capiuntur curandi indicatione. Quod attinet ad prognoſtica, Hippocrates 6. aphoriſm. 34. ſcribit, quòd quibus caluis fiunt varices magnæ, iis pili renaſcuntur (quam ſententiam mutuatus eſt quoque Ariſtoteles 3. de hiſtoria animalium, cap. 11.) quo in loco Galenus dixit magnum ſenem Hippocratem abuſum eſſe hac uoce caluitij non pro uero caluitio, ſed pro alopecia, & ophiaſi, quemadmodum etiã abuſus eſt in lib. de natura pueri, dicens, quòd in cerebro eſt multa pituita, quæ à coitu exagitata corrumpitur, & radices capillorum exedit, atque ita caluitiem facit. quaſi uelit Galenus docere nos, quòd in ophiaſi, & alopecia ſi fiant uarices, pili renaſcuntur. Sed fuerunt inter recentiores ſcriptores, qui damnarunt Galenum, quaſi Hippocrates eo in loco non abutatur uoce caluitii, ſed loquatur de uero. atque iſti dixerunt, duplex eſſe uerum caluitium: alterũ factum à ſenectute, quod quidem nunquam curatur: alterũ uero non factũ à ſenectute, ſed quod ſolum à natura curatur: nam dicunt quod ſunt aliqui morbi, qui ab arte nõ à natura curantur, vt luxationes: & rurſum ſunt morbi, qui à natura, nunquam ab arte curantur, quemadmodũ eſt caluitium. dicunt inſuper ſignum eſſe curari caluitium: quia uarices, vt contrariæ caluitio ponuntur ab Hippocrate: ſi contraria contrariorũ ſunt remedia, facile eſt colligere caluitium poſſe ſanari à natura. Sed, pace iſtorũ, mihi hæc uidẽtur meræ nugę; propterea quòd nunquam reperitur apud quenquam ſcriptorem medicinæ caluitiũ uocari, niſi illud pilorum defluuiũ, in quo decidunt pili ob humiditatem ſubſtantificam deficientem. ſed cũ hæc humiditas non poſſit à natura reparari, efficitur, vt caluitiũ uerũ non ſit curabile: eapropter non potuit Hippocrates de hoc caluitio ſermonẽ habuiſſe. Ophiaſis ſecundũ Auẽzoar eſt facilior curatu, quàm alopecia. Cęterũ contrariam habuit ſententiam Serapion qui lib. 1. cap. 1. ſcripſit ophiaſin eſſe curatu difficiliorem alopecia. ſed mea ſententia eſt, alopeciam omnino eſſe curatu difficiliorem, quàm ophiaſin: ratio eſt; quia materia alopeciæ eſt copioſior, & craſſior, ob quas duas conditiones efficitur, ut ſit magis contumax, atque rebellis medicamentis; ut non immerito dixerit Corn. Celſus quandoque ophiaſin ſponte curari, alopeciã verò vix vnquam. hac etiam ratione Plinius ille medicus, ſub cuius nomine habentur quattuor libri de Medicina, lib. 1. de re medica, c. 6. ſcripſit alopeciam maximè fœdare homines, & deturpare, atque eos ſeruos, qui laborabant alopecia, fuiſſe ſemper uilius uẽditos. Sequitur ut curationem affectuũ horum adeamus, cuius quidem dicebat Galenus primo de cõpoſ. medicam. ſecund. loc. ſummam eſſe, ut primo corpus mundetur à prauis, & corruptis humoribus: ſecundo, vt medicamenta adhibeantur, quæ poſſint pilos iam corruptos regenerare; nam ſi antequã corpus purgetur, conemur pilos regene-

generare, frustra sanè ludemus operam; quia, ut dicit Theodorus Prisciaꝫ nus medicus, pili qui renascuntur, erunt similes fructibus illis, qui nutriuntur prauis terrę succis. & quia praui succi in corpore congregantur, vel ex prauo uictu, uel ex uitio, aut totius corporis, aut iecoris, aut cutis capitis, ante omnia erit primo instituenda uictus ratio, ut scilicet optimi cibi sumãtur, qui gignant bonos succos, & qui facile coquantur, vt vinum sit tenue, aquosum non generosum, non crassum. Venus omnino fugienda est, sicut quoque exercitationes corporum ante purgationem; eo quia, ut habetur apud Theophrastum libro de sudoribus: & Galenum multis locis, corpora impura si exerceantur, facile ulceribus implentur. aluus etiam debebit soluta esse; læto animo uiuendum; quia illi, qui turpitudine affectionis deterrentur, solent semper prauius degere. Idque sæpe uidetur, quòd qui morbo gallico laborantes depilantur, quanto lætiores viuunt, tanto citius curantur. Post uictus institutionem deueniendum est ad corporis purgationem. quis autem debeat esse modus purgationis, intelligetur ex natura humoris dominantis; nam si fuerit sanguis, qui faciat morbum, erit incipienda curatio à sanguinis missione, præmissa tamen alui lenitione. extrahatur sanguis ea quantitate, quam uires sustinebunt. locus uero, erit vt si in toto corpore redundet sanguis, uena interior basilica pertundatur; quòd si sinistrum latus magis affectum uidebitur à sinistro latere mittatur sanguis, si dexterum, à dextero. Misso sanguine erit deinceps ueniendum ad purgationem, quæ fiet optimis decoctis, & syrupis accõmodatis, veluti erit iste. Recipe foliorum lupulorum, buglossæ, boraginis, melyssæ an. pug. 1. fiat decoctio. deinde, Recipe dictę decoctionis unc. v. syrupi de lupulis, syrupi de succo boraginis, an. unc. 1. Misce hæc erit forma pro præparanda materia sanguinea. Medicamentum ad expurgandum humores prauos, si qui erunt commisti sanguini, debebit esse placidum, & lene, ut nunquam transeatur, uel manna, uel syrupus uiol. solut. uel syrupus rosatus solutiuus. Quòd si materia fuerit pituitosa, omnino erit dimittenda sanguinis missio, atque ueniendum statim ad præparationem pituitæ. ad quod hoc erit accommodatum medicamentum. Recipe foliorum betonicæ, stœcados, origani, maioranæ, an. pug. 1. fiat decoctio secundum artem. deinde, Recipe dictæ decoct. unc. v. oxymellis simplicis, syrupi de betonica, syrupi de stœcade, an. unc. 1. misce. Præparata pituita erit medicamento accommodato expurganda. & hoc in casu Galenus primo de compositione medicamentorum, κατὰ τόπους maximè omnium laudauit usum hierę ex colocynthide redactæ tamẽ in forma pilularum. Itaque optimum erit istis uti, aut etiam hiera Pacchii, aut hiera Archigenis. Id tamen obseruare semper erit necesse, ut medicamenta in his affectibus capitis præbeantur in forma pilularum; quia cum sit necessum expurgare caput, hæc forma medicamentorum omnium maxime iudicatur apta à capite trahere. Si materia fuerit biliosa præparari poterit hac potione. Recipe foliorum endiuiæ, plantaginis, lactucæ, cichorii, an. pug. 1. fiat decoctio. &, Recipe dictę decoctionis vnc. v. syrupi de endiuia, syrupi de portulaca, aut lactuca, an. vnc. 1. misce. Pro expurganda bile erunt accommodatæ pilulæ de rhabarbaro, uel omnes illæ pilulæ, in

quarum

quarum compositionem ingreditur scammonium: hoc enim maximè purgat bilem: ubi etiam ingreditur aloe, medicamentum est aptum: quia, ut scriptum est à Galeno, & à Mesue mirificè purgat bilem. Si materia fuerit melancholica, erit præparanda hoc medicamento. Recipe foliorum fumi terræ, scolopendriæ, boraginis, acetosæ, an. pug. 1. fiat decoctio. deinde, Recipe dictæ decoctionis vnc. v. syrupi de pomis, syrupi de succo fumi terræ, an. vnc. 1. misce. Ad expurgandam melancholiam erunt accommodatæ pilulę de lapide lazuli, pilulę de fumo terræ, pilulæ cochię cum elleboro. Atq; hic est modus purgādi omne genus humoris, qui faciat uel alopeciam, uel ophiasin. post humorum purgationem, cum tota ferè medicinæ harum affectionū uis sit posita in localium medicamentorū administratione, statim ad ipsa deueniendum erit, quę ut docuit Galenus tres debent conditiones habere. prima & omnium maxima est, ut discutere ualide possint: si quidē medicamenta debent euacuare humores crassos, & dissipare. hoc uerò faciliter fieri non potest, nisi uis discussoria insignis adsit. sed quia quæ discutiunt, calida esse solent, & calida ualida exsugunt, condensant, & capillos destruunt: eapropter à uehementer calidis abstinendum erit. Secunda conditio est, ut hæc medicamēta possint profundas partes cutis penetrare. Tertia & ultima est, vt possint attrahere à corporis ambitu sanguinem optimum, & idoneum ad regenerationem, & nutritionem capillorum. Has tres conditiones in thapsia reperiri, & Galenus, & omnes medici docuerunt. quocirca frequens poterit esse huius medicamenti vsus. sed quia thapsia plus calida est, quàm conueniat, Galenus monet, ut eius caliditas castigetur, uel oleo simplici Sabino, uel aqua pura. sed dubitabit aliquis, cur in hac affectione curāda non seruetur ea ratio, quæ in aliis morbis cum fluxu materię, in quibus scilicet primum repellentia vsurpantur, deinde discutientia. Respondet Galenus in principijs alopeciæ, & ophiasis esse quidem utendum repellentibus. sed quia medici non accersuntur ad hos affectus curandos in principio; sed semper post quam morbus consummatus est, idcirco non est necesse de repellentibus sermonem habere; eo magis quòd differt principium alopeciæ ab ipsa alopecia, & nunc tractamus alopeciam ipsam, ophiasin, non aūt principia. Igitur medicamēta localia debebunt esse discutientia, penetrātia, & sanguinem optimū auocantia. sed quia (ut diximus) diuersę sunt materiæ, quæ has affectiones pariunt, ideo erunt etiam in promptu habenda uaria medicamenta unicuique materiei accommodata. Si enim fuerit pituitosa hoc linimenti genus optimum erit. Recipe euphorbij, rutæ syluestris, an. drac. 4. sulphuris, ellebori albi, an. drach. 1. s. misce, & cum oleo nucum antiquo fiat linimentum. Adpono oleum antiquum nucum; quoniam Auenzoar magnus experimentator, huiusmodi oleum mirificam vim habere in his affectibus memorat. Si materia fuerit biliosa, hoc aliud linimentum erit accōmodatius. Recipe Alcyonij, amygdalarum amararum cōbustarum, radicum cannę vstarum, stercoris murium an. vnc. s. misce, & cum aceto, atque adipe gallinaceo fiat vnguentum. In materia autem melancholica poterit hoc vsurpari. Recipe thapsiæ aqua lotæ drach. 1. abrotani combusti, drach. 2. corticum auellanarum combustarum, capitum muscarum,

rum,

rum, an. drach.3.cantharidum drach.2.olei rosati quantum sufficit, fiat linimentum, quod paullo ualentius est; quoniam humor melancholicus est ceteris contumacior. Postremò si materia fuerit sanguinea, hoc medicamentum erit accommodatum. Recipe ladani drach. 2. olei uitellorum oui vnc.1.chartæ vstæ, capitum murium vstorum, an. drac.2. cum oleo veteri fiat inunctio. Sed circa vsum horum medicamentorum quattuor sunt animo semper tenenda. Vnum est quod docuit Alexander Trallianus, vt in recentibus morbis semper medicamenta mitiora adponantur, in antiquis ea quæ sunt efficatiora. Alterum est, vt antequam illinantur, loci affecti, omni studio prouideatur, vt pili corrupti euellantur; nam sicuti agricolæ prius radices putridas, & inutiles auferunt antequam semina terræ committant: sic debemus nos antequam studeamus regenerationi pilorum auferre corruptos, & inutiles, alioquin aut non subcrescent, aut qui regenerabuntur, corrumpentur. duo uerò sunt modi, quibus pili corrupti euelluntur: unus est: vt aere lucido, & sereno volsellis euellantur pili singulatim. in qua re magna opus est diligentia; quia & giudicium, & etiam tempus hæc operatio postulat. alter modus est, qui etiam in vsu fuit antiquis; vt pilis corruptis adponatur pix, deinde euellatur; fit enim, ut pix adhærens pilis dum euellitur, secum quoque pilos corruptos trahat. isti verò modi non possunt fieri sine aliqno dolore, & molestia. Tertium, vt antequam adhibeantur linimenta, & post quam auulsi fuerint corrupti pili, fricetur pars depilata vsquequo rubefiat cutis. uarij autem sunt modi, quibus fit hæc fricatio; fit primò pannis asperis, fit etiam pumice, nitro, folijs ficuum, radice raphani, & etiam cæpis: nam quodcunque habetur magis paratum, accipitur, & parti depilatæ vehementer adplicatur, usquequo rubefiat, deinde adplicantur linimenta. Quartum & ultimum est circa usum thapsiæ, & cantharidum. dicit Galenus primo de composit. medic. secundum loca maximum discrimen esse in electione thapsiæ: quia noua est ualida si transeat annum, hebetatur eius facultas; si uerò triennium etiam habeat, adhuc magis infirma est. & propterea quæ habet solum annum, debet magis castigari, quæ alterum annum, minus; quæ uerò preterijt etiam tertium, aut minimè omnium, aut nihil castiganda est, quod intelligendum est, vbi sola thapsia, est vtendum. Circa cantharidum vsum Magnus Hippocrates libro de natura muliebri, libro 1.& 2. de morbis muliebrib. quarto etiam de acutis monuit, vt in vsu earum abijciantur caput, alæ, & pedes. Dioscorides, atque Plinius fuerunt huius opinionis, quòd extrema cantharidũ sint ueluti alexiteria corporum ipsarum. quad etiam relatum est à Galeno 11. de simplici medicina. Galenus profitetur se totas cantharidas interdum vsurpasse; & non modo in medicamentis extrinsecis, uerum etiam in iis, quæ intus sumuntur. Præstabit autem in his medicamentis componendis mea sententia uti totis corporibus cantharidum; ratio est, quia extrinsecus adponatur: ex quo nullum imminet periculum. præterea sic magis possunt discutere, atq; medicamenta alia perducere in profundum cutis.

De cal-

De caluitio. Cap. V.

CAluitium apud Græcos vocatum eſt παλάκρωσις & μαδάρωσις; quod quidem vitium nihil aliud eſt, niſi depilatio capitis ætate hominibus adueniens. dico ætate: quia defluuium, de quo tertio capite tractauimus, eſt etiam depilatio capitis, ſed ualde differt à caluitio, de quo ſermo eſt habendus, nam defluuium fit in omni ætate, in omni ſexu, in vniuerſa capitis parte, fit etiam à pluribus cauſis; caluitium uerò, quod verum eſt caluitium, fit ſolummodo quadam temporis ratione, & menſura, non fit in omni ſexu; quia mulieres eo non tentantur: fit ſolummodo ab exſiccatione, & fit tantum in anteriore capitis parte, hoc eſt in regione circa commiſſuram coronalem. Vnde quando apud Galenum in Introductorio, cap. 16. legitur, quòd alopecia, ophiaſis, & caluitium tentant caput, & mentum, debet interpretari ea ſententia diſiunctim, non autem coniunctim. Sed quis fortè dubitaret, quòd ſi caluitium omni homini contingit, idque ob ætatem, cur numerem illud inter affectus pręter naturam: nam videtur, quòd iſte affectus non ſit pręter naturam, imò à natura intentus. Reſpondeo caluitium quamuis ſecundum ordinem naturalem eueniat, tamen euenire præter naturæ ipſius intentionem pluribus rationibus: primò quia interdum contingit nimis celeriter. præterea quia eſt contra id, quod natura in generandis pilis capitis ſtuduit. etenim ſcribit Galenus 11. de vſu partium naturam capiti pilos ingeneraſſe gratia ornatus, & pulcritudinis. vnde quotieſcunque caput pilis orbatur, pulcritudo, & ornatus à natura intenti deſtruuntur. ob id veteres maximè ſolliciti fuerunt, quando capite nudo incedebant, vt caluitium abſconderent: quaſi quiſque ſciret caluitium aliquam homini turpitudinem inferre. Cæterum de cauſſa caluitij controuerſia eſt apud auctores. Hippocrates in lib. de ſtructura hominis videtur velle, quòd caliditas ſit cauſſa caluitij. Sed quia liber ille ſuſpectus eſt, aut ſaltem poteſt auctor abuti uoce caluitij, ideo uidendum eſt nobis alia Hippocratis auctoritas, qui 6. epidem. com. 3. circa principium ſcribit caluitium fieri ex conſumptione ipſius cerebri. quam ſententiam declarans Galenus ſcribit, quod procedente ętate in homine cerebrum abſcedit ab oſſe cranei. ex quo os illud priuatum humiditate amplius nequit pilos alere: qui alimento deſtituti intereunt, atque decidunt. Maximus philoſophus Ariſt. lib. 5 de gener. anim. cap. 3. aliam dedit cauſſam caluitij, vbi ſcribit fieri ob inopiam humidi calidi pinguis, ob quã inopiam conſequitur frigidum ſiccum. neque ſine ratione dixit Ariſtoteles humidum, calidum pingue: propterea quòd ſeneſcentibus hominibus augetur humidum extraneum, aqueum, & frigidum: aboletur verò humidum pingue & calidum: ratio eſt, vt ibi Ioannes Grammaticus, & Auerroes exponunt, qnoniam humidum pingue, & calidum fit beneficio coctionis, quæ in ſenibus deprauatur. vnde fit, vt huiuſmodi humidum generari non poſſit. Galenus primo de compoſit. medic. s. l. cap. 2. & ſecundo de temperamentis, cap. 6. vnam cauſſam videtur adferre, nimirum ſiccitatem ipſam. ſed quanquam putem apud Galenum pro ſiccitate intelligendam eſſe inopiam illius humidi, quam dixit Ariſtoteles, tamen non poſſum non fateri Ariſtotelem

fuiſſe

fuiſſe diligentiorem in hac cauſſa tradenda. Errat tamen quidam modernus, qui voluit damnare Galenum, quòd dixerit caluitium fieri a ſiccitate, afferens hanc rationem; quia calui non dormirent: nam certè fabuloſa eſt huiuſmodi ratio; propterea q; etſi ſenibus cerebrum ſiccum reddatur ob inopiam humidi huiuſmodi pinguis; veruntamen augetur in ipſis humiditas excrementitia, atq; etiam continuo ab humiditate ciborum cerebrum ita humectatur, vt ſomnus induci poſſit: cauſſæ procatarcticæ caluitij ſunt omnes illæ, quæ poſſunt cerebrum exſiccare, vigiliæ, curæ, ſtudia, coitus immoderatus. Alexander lib. 1. problematum 2. vult etiam & hæreditate caluitium, quemadmodum & podagram contrahi. ſigna porrò caluitij hæc breuiter ſunt; quia incipit primo a parte cerebri anteriore, atque paullatim creſcit. præterea fit ætate, atque etiam tempore coitus, quemadmodum ſcribit Ariſtoteles loco citato, vbi dicit neque eunuchos, neque pueros caluеſcere, niſi eo tempore quo coitu poſſunt vti. abſentia etiam aliarum cauſſarum defluuij capillorum eſt ſignum caluitij. ſed hoc præcipuum indicium eſt, ſi adhibeantur remedia efficacia ad regenerationem pilorum, & tamen ipſi non renaſcantur. Prognoſticum vnum habetur a Galeno 6. aphoriſm. 34. & ab Ariſtotele loco citato, quòd uera caluities incurabilis eſt. poteſt tamen opera medicinæ retardari, quanquam incipiens. Sed hoc loco ſex pulcherrima problemata occurrunt, & ſcitu digniſſima; quorum primum eſt, cur ſolus homo inter cuncta animalia caluеſcat. & quamuis dicant aliqui ſtruthiocamelum, & quoſdam coruos, φαλακροκόρακας vocatos caluеſcere; tamen ea non eſt vera caluities. Nam & arbores metaphoricè dicuntur caluеſcere apud Columellam lib. 4. cap. vltimo. Secundum problema eſt, cur caluitium nulla ope medica poſſit reparari. Tertium, cur aliqui citò caluеſcant, aliqui tardè. Scribit enim Galenus lib. 11. de vſu partium, Aethiopas tardiſsimè omnium caluеſcere. Quartum problema eſt, cur mulieres non caluеſcant. nam eſt ſententia Hippocratis, & Galeni 6. aphoriſm. 28: & Ariſto. 5. de generat. animalium. cap. 3. mulieres ipſas non caluеſcere; Imo refert Syneſius philoſophus in libro de caluitio a ſæculo nunquam viſas fuiſſe mulieres quæ caluеſcerent. quanquam Albertus Magnus. lib. 19. de animalib. c. 6. ſcribit ſe uidiſſe duas mulieres caluas. Quintum problema eſt, cur anteriore capitis parte, quàm poſteriore magis fiat caluitium. Sextum & vltimum eſt, cur calui ex caluis naſcantur, vt teſtantur Hipp. lib. de aere, locis, & aquis, & Alex. 1. problem. 2. Ad primum problema ſcribit Ariſtoteles loco citato ſolum hominem caluum fieri: quia cerebrum humidiſſimum habet, atque etiam maximum. Auerroes autem dixit iccirco caluеſcere ſolos homines; quia ſoli capillos habent. Sed contra Ariſtotelem inſtaret aliquis, ſi caluitium fit inopia humidi pinguis, videretur homo, cum ſit humidiſſimus, non eſſe ſubiectus debere caluitio. Ioannes Grammaticus, qui vidit hanc difficultatem, dixit verbis Ariſtotelis addendam eſſe hanc particulam, frigidiſſimum; quaſi ſenſus ſententiæ Ariſtotelis eſſe debeat, quòd homo ſolus caluеſcat, quia cerebrum habet humidiſsimum, maximum, & frigidiſſimum, etenim ratione frigiditatis efficitur, vt calor expiret, & conſequenter humidum, & calidum abſumatur. Sed hæc ratio non videtur ſufficiens, quandoquidem etiã bruta

ine un-

ineũtibus annis maxime refrigerantur: propter quòd deberent & ipsa huic affectioni obnoxia esse. Ideo respondendum est solũ hominẽ caluescere non quia sit frigidissimo, & humidissimo cerebro, sed quia, ut dicebat Auerroes, solus habet capillos; etenim pili brutorum cum sint admodum duri, neque humido calido pingui alantur, facilius retinentur: homo uerò cum habeat capillos qui leues sunt, & debiles, facile iniurijs omnibus exponuntur. Sed percunctabitur aliquis a me, cur natura non dederit homini pilos duros, qui non deciderent, eo magis, quod si caluitium nocet ualetudini, debebat natura gerere magis curam salutis nostræ, quam brutorum. Respondendum est huic quæsito id, quod scriptum est a Platone in Timæo de fabrica totius capitis humani, uidelicet naturam studiosam fuisse, vt conformaretur caput humanum ita ut & valetudinis, & contemplationis rationem habere posset. si enim uoluisset caput, & pilos robustos efficere, profectò homo fuisset ineptior contemplationi. Vnde elegit quandam constitutionem mediam, quæ quidem neque valetudinem, neque etiam contemplationem impediret, eo magis quòd homo præditus cum esset ratione, poterat aliquo integumẽto reparare iacturam pilorum, & hoc est, quod Synesius philosophus argutissime dixit, prudentiam & pilos inimicitiam habere: ita quòd animalia quæ sunt maximè pilosa, ut oues, sunt omnium imprudentissima; quæ uerò paucos pilos habent, ut homo, sunt omnium prudentissima. Ad secundum problema, cur scilicet caluities non possit reparari, respondet Aristoteles loco citato, arbores frondes quotannis resumere, & animalia pilos; propterea quòd horum corporum mutatio efficitur secundum anni partes, videlicet secundum ver, autumnum, hiemem, & æstatem. unde cum istæ partes temporis quotannis redeant, renouantur etiam mutationes in ipsis; homo mutatur duntaxat secundum ætates, & quia illæ non redeunt, hinc est, quòd illius mutationes tàm pilorum, quàm aliarum rerum non renouantur. potest etiam & alia huius rei afferri ratio; quia scilicet deficit in caluitio humidum, quod non potest reparari; nam pingue illud calidum humidum insertum est homini a natiuitate, atque conseruatur beneficio coctionum, cum verò calor indies deficiat, deficit simul concoquendi vis, hac uerò deficiente hoc humidum pingue reparari non potest. hinc est, quòd Galenus 2. de temperamentis, capitulo quinto, dicebat nonnullos caluescere; propterea quòd ab ortu nacti sunt cerebrum siccum, atque etiam cutem capitis sicciorem. Ad tertium problema respondet Cassius medicus libro problematum Medicinalium, L. ideo aliquos tardius, aliquos celerius caluescere. quia alij homines sunt, alijs calidiores: addit eos, qui frigidi sunt temperamenti, capillitium nutrire non posse; quasi uelit auctor iste, eos, qui tardius caluescunt, esse calidiores. Sed hæc sententia mihi non probatur; quandoquidem si, ut statutum est a nobis, caluitium fit inopia humidi calidi pinguis, eos, qui calidiores erunt, necessarium erit citius caluescere; propterea quòd a summa caliditate uelocius absumitur humidum illud, quo absumpto caluitium fit. Itaque respondendum est cum Galeno in Arte medic. capitulo 13. & 16. eos difficilius, & tardius caluescere

Prudẽtia et Pili discordia

qui temperato sunt cerebro: eos uerò facilius, & citius, qui sicco sunt præditi cerebro. Vnde Alexander primo problem. 1. dicebat eos, qui crispo sunt capillo, citius caluescere; quoniam habent cerebrum siccius. Est tamen hoc in loco aduertendum, differre an cerebri siccitatem incusemus, an siccitatem cutis; quia siccitas cutis non semper confert ad generationem caluitij: quandoquidem scriptum est a Galeno 11. de usu partium, capit. 14. quòd sicuti arbores difficilius in terra dura plantantur, sed plantatæ diutius perdurant: sic & pili difficilius nascuntur in cute arida, sed postquam nati sunt, diutius perdurant, & difficilius excidunt: quę caussa est, ut inquit Galenus, quòd Aethiopes licet raro sint capillo, tamē tardius cæteris nationibus caluescunt. Ad quartum respondet Aristoteles, iccirco mulieres non caluescere; quemadmodum nec pueros: quoniam semen non emittunt. sed hæc opinio iamdudum explosa fuit a medicorum schola, qui putant non solum fœminas semen emittere, atque semen habere, verumetiam pueros: est enim scriptum apud Hippocratem in libro de natura pueri, pueros ante xiiii. annum semen quidem habere, sed non emittere; quoniam uasa sunt nimis angusta, quàm ut transitum prębeant semini. itaque dicendum est, quemadmodum dicit Galenus sexto aphoris. 27. mulieres, & eunuchos non caluescere; quia sunt frigido temperamento: nam ratione frigiditatis calor natiuus non potest absumere humidum illud pingue, atque ita, cum illud perpetuò duret, durat simul pabulum pilorum, quanquam etiam possumus & aliam afferre rationem, quòd scilicet mulieres pauciores in capite suturas habent, & qui pauciores habent suturas, semper humidum ijs in cerebro diutius conseruatur; nam scriptum inuenitur apud Hippocratem libro de structura hominis, eos, qui nullas suturas habet, esse omnium humidissimo cerebro: quæ etiam caussa posset adferri, cur Aethiopes non caluescunt, si verum esset, quod scribit Arrianus Aethiopum capita esse sine suturis. Igitur colligendum mulieres non caluescere, quoniam & frigido temperamento sunt, & humidissimo cerebro. Nam & Auerroes in commentario, in quinto de generat. animal. dicebat mulieres non caluescere ob earum complexionem humidam. Ad quintum problema, cur anteriore magis capitis parte, quàm posteriore fiat caluitium respondet Aristoteles idcirco esse; quoniam ea potissimum parte cerebrum continetur. Auerroes, vt Aristotelis sententiam clariorem redderet, dixit fieri caluitiem in hac parte solum: quia tenuior est cæteris partibus, atque etiam calidior. unde ratione tenuitatis, & maioris caliditatis, citius finitur humidum in ea parte, quo finito fit caluitium. probat verò hoc esse; quia tempore infantiæ pars hæc anterior capitis maximè lenis est. & hæc ratio quoque afferri potest, cur in nulla alia corporis parte id defluuij pilorum genus contingat. Alexander quoque primo problem. primo, dixit in anteriore parte magis fieri caluitiem; quia ea pars laxa est, & deficiente alimento ratione laxitatis, pili decidunt, quod quidem non contingit in posteriore parte, quæ quoniam durior est, & densior, minus permittit, ut pili decidant. Ad sextum & ultimum problema respondeo caluos verè caluos nunquam fieri ex hæreditate, quemad-

modum

Pueri ante xiiii annum semen habent licet semen non emittant et quare hoc.

modum podagra fit. Sed quid dicemus ad Hippocratem, atque etiam ad Alexandrum? nam Hippocrates libro de aere, aqua, & locis scribit, macrocephalos fieri ex macrocephalis, cæsios ex cæsijs, caluos ex caluis. Alexander etiam secundo problem. habet eandem sententiam, videlicet quòd calui nascantur ex caluis: igitur videtur sententia mea contraria esse sententiæ Hippocratis & Alexandri. Dico & Hippoctatem, & me etiam vera dicere; ego quidem vera dico, loquendo de vero caluitio. Cæterum Hippocrates eo in loco non loquitur de vero caluitio, sed de ijs, qui perpetuò vitæ tempore depilati viuunt, quos caluos abusiue appellat. Refert enim Herodotus libro quarto, Strabo, & Plinius libro vndecimo, capitu. trigesimoseptimo, quosdam esse populos, qui Myconij nuncupantur, & quasdam Indiæ gentes, quæ perpetuò sine pilis in capite uiuunt: & de istis loquutus est Hippocrates non autem de uerè caluis. De curatione huius affectionis non est quòd verba faciam, quoniam hæc passio prorsus est incurabilis quando consumata est: sed loquar de præseruatione, quam debet medicus duabus de caussis intelligere: primo, quia valde pertinet ad tuendam bonam valetudinem, quis ne citò an tarde caluescat. secundo; quoniam apud multos turpe habetur iuuenem caluum videri. Vnde sæpe vrgentur medici a multis, ut remedia adferant ad euitandum caluitium. Sed hoc loco quæret aliquis quomodo possit caluitium obesse valetudini; nam scribit Galen. vndecimo de vsu partium sæpe capillos obesse, & præsertim in opthalmia, & grauedine. immo refert Synesius philosophus in libro de caluitio, se uidisse multos ab affectibus oculorum, & a catarrhis curatos esse sola capillorum ablatione. & dicunt aliqui Aegyptios finxisse Aesculapium caluum, vt medici docerentur a parente suo caluitiũ conferre ad bonam valetudinem. Respondeo, quòd quamuis in aliquibus casibus, & etiam in quibusdam uiris inueniatur caluitium iuuare: tamen, vt plurimum, & vt in pluribus noxia est hæc depilatio valetudini, quia aer externus, venti facilius penetrant cerebrum, atque ipsum offendunt. Igitur in præseruatione duo erunt præcipuè scopi habendi: vnus, vt humidum illud calidum, pingue, quo nutriuntur capilli, quandiu potest, retineatur, & conseruetur. alter, vt cutis ipsa condensetur, quominus capilli decidere valeant. pro primo scopo implendo erit potissimum victus, & ciborum habenda ratio, vt scilicet uitentur omnes illi cibi, qui ualide exsiccant. adhibeantur verò cibi optimi nutrimenti, pinguis, & viscidi alimenti, qui tamen possint bene confici. fructus maximè adcelerare solent caluitium; quia generat alimentum, & humidum flaccidum, atque tenue, quo cum non possint sustineri pili facile decidunt. Aer temperatus eligendus est, & potius frigidus, quàm calidus. hac ratione caput pileo tegi confert ad auertendum caluitium; quia prohibet iniurias aeris, vigiliç maximè obsunt, curæ etiam: & multos videre est hæc vna ratione fieri caluos: quia nimis uigilant, nimis anguntur curis. coitus etiam frequens, si quid aliud, caluitium adcelerat, & ideo Venus erit fugienda: pectinationes quoque, & frictiones capitis frequentes caluitium properare faciunt. ideo qui optant calui non fieri, debent eas cauere. vini generosi & meri potus

exſiccando ſolet facere caluitium; propter quod Alexander ſecundo problem. octuageſimonono, dum deſcriberet comitatum Bacchi inquit multos caluos ipſum ſequi, propter cerebri nocumentum, quod inducitur a potu uini immodico. pro ſecundo ſcopo videlicet, ut cutis denſetur, erunt adhibendæ lotiones capitis, atque etiam inunctiones quædam. debebunt eſſe lotiones ex ijs rebus, quæ corroborant cutim, condenſant, neque tamen abſumunt humidum illud pingue, cuiuſmodi erit, ſi lotio hęc paretur. Recipe lixiuij ex cineribus vitium libr. 10. uini rubri acerbi libr. 6. foliorum rubi, foliorum roſarum, plantaginis an. pug. 2. corticum nucum uiridium, corticum granatorum, myrtillorum an. pug. 2. bulliant ſimul ad conſumptionem quintæ partis. deinde abluatur caput ſingula hebdomada; ita tamen, ut neque multum fricetur pannis calidis, neque etiam lotio ſit admodum calida. præter hanc ablutionem ſunt etiam quædam linimenta, quæ debent in continuo uſu haberi. & quia cauendum eſt, ne inunctiones fœtorem reddant, erit præſtantiſſimum oleum ladani commiſtum ſucco myrtillorum & ſucco corticum nucum viridium. exempli gratia poterit hoc modo fieri. Recipe olei ladani per alembicum extracti vnc. 1. s. ſucci foliorum myrti, ſucci corticum nucum viridium, an. vnc. s. maſticis ſubtiliter puluerizati, vel eliquati drach. 2. ambræ gr. 3. miſce, & fiat linimentum. hoc poterit anterior pars capitis quotidie inungi. ſed aduertendum, maximè conferre ad prohibendum caluitium, vt etiam vſque ad cutem ſæpiſſimè capilli auferantur, quia non modo ſic melius remedia adminiſtrantur, uerum etiam cum pili parui non poſſint tantum nutrimenti abſumere, efficitur, vt diutius contineatur humidum illud pingue, quo nutriuntur capilli. & idcirco ante cætera qui volunt ſe tueri a caluitio, ſe debent ſæpiſſime tondere vſque ad cutem, ob quod, vt in Thalia ſcribit Herodotus, Aegyptus pauciſſimos habebat caluos: quoniam ſoliti erant ad viuam vſque cutem radi, quo compactius, ſpiſſiusque redderetur craneum. Sunt apud Galenum primo de compoſ. medicam. ſecundum loc. multa alia remedia pro præſeruatione a caluitio, & inter cætera illud Andromachi iunioris capit. ſecundo. & aliud in fine capit. primo, pericalamitis nuncupatum, quo ait Galenus uſum Claudianum amicum ſuum duos curaſſe a vero caluitio. Itaque poterunt huiuſmodi remedia, in vſu haberi dum tempus poſtulabit. deſcriptionem non affero: quia prompta eſt unicuique in libris Galeni.

De Canitie. Cap. VI.

INter capillorum affectus poſtremo loco adnumeratur a Galeno canities, quæ quidem tametſi nullum corpori detrimentum inferat; pertinet tamen ad Medicum. ſi quidem vt ſcribit Galenus primo de componendis medicamentis ſecun. loc. duæ ſunt partes exornatoria, & comptoria, quæ

quæ ad Medicum quidem attinent, sed dispari modo: exornatoria namque cum pulchritudini naturali conseruandæ studeat, directè medici officium requirit; comptoria verò, quæ fucatam, & adulterinam pulchritudinem persequitur, non directè medici officium exigit: sed, vt dicebat Galenus, cognoscenda est medico propter consuetudinem regiarum fœminarum. Iam verò canitiei curam, & cognitionem, quum tota sit in conseruatione pulchritudinis naturalis posita ad exornatoriam pertinere, atq; etiam a medico cognoscendã esse, omnino puto. dicitur vero canities a Græcis πολιότης. Vnde Homerus Illiad. θ. quemadmodum habemus apud Alexãdrum, appellauit homines πολιοκροτάφους, hoc est tempora cana habentes. est autem hæc affectio, vt traditur in libro de definitionibus Galeno adscripto, mutatio capillorum ad colorem album ante legitimam ætatem. Sed sciendum, maxime differre albedinem simpliciter dictam capillorum, & canitiem, quemadmodum declarabitur. canities verò duplex adhuc est: altera, quæ secundum ætatis cursum obuenit: altera uerò, quæ uitiosa, & morbosa ab Aristotele nuncupata est. nam is 5. de generat. animal. cap. 4. clarissimè monstrat esse quandam canitiem, quæ uitio morbi contingit, non autem ob ætatem. hanc canitiem Galenus primo de comp. medic. secun. loc. nominauit sub nomine uitiliginis. Auicenna uero septima quarti, tractat. primo cap. 15. appellauit hanc eandem canitiem iuuentutis. De utraque igitur à nobis sermo habendus est. & primo caussas canitiei secundum ætatem euenientis perscrutemur. Circa quam contemplationem uarias inuenio auctorum medicinæ sententias. fuerunt aliqui inter ueteres, qui existimarunt hãc canitiem nasci ex siccitate, dicentes, quòd quemadmodum uidemus folia arborum, quando siccantur, alba, & cana fieri, similiter capilli, quando siccantur, albescunt. Hanc sententiam Aristoteles duabus rationibus confutauit. prima est, quia illi, qui capite obtecto incedunt, citius canescunt, quàm illi, qui nudo. sed capite nudo incedentes magis exsiccantur. itaque cum minus canescant, argumentum est non fieri canitiem a siccitate. altera ratio est, quia multi statim a primo ortu incipiunt canescere: quo quidem tempore clarum est corpora nostra esse humidissima. nam refert Ctesias esse quandam Indiæ gentem, ubi mulieres semel tantum pariunt, & illi partus statim, ac in lucem sunt editi, incipiunt canescere. Diodorus etiam Siculus lib. 5. capit. 9. narrat pueros Gallorum vt plurimum canos nasci ætate prouectos colorem paternum assumere. Igitur vt scribit Aristoteles, fieri non potest, vt canities a siccitate oriatur. quo iam adnotarim, male Atheneum 15. διπνοσοφιστῶν imposuisse Aristoteli, quòd voluerit, canitiem fieri a siccitate. Est præterea non ignorandum, quando Aristoteles probauit canitiem non fieri a siccitate, noluisse eum intelligere, quòd nullo modo fiat: quandoquidem, vt præclarè notat Auerroes in commentario illius loci, fit etiam canities a siccitate, sed per accidens. Siquis uerò a me quærat, quomodo fiat canities per accidens a siccitate. respondeo fieri hoc modo: quia pili in ægritudine, vel aliqua alia de caussa patiuntur, & humidum ipsorum uiscosum rarescit, ita ut substantia pilorum rarefacta euadat lucida, & etiam aliqua transparentia affecta. Iacobus conciuis meus in commentarijs

ſuper Artem Medicinalem Galeni attulit alium modum, quo per accidens fit canities a ſiccitate, quia ſcilicet humida illa ſubſtantia opaca capillorum exſugitur & areſcit: & quia hæc faciebat nigredinem in capillis, illa abeunte, nigredo quoque abſcedit, & albedo introducitur. Magnus Hippocrates in libro de natura pueri aliam uidetur ſequutus ſententiam, ubi ſcribit, quòd humiditas pituitoſa in multum tempus protracta dimittit ad cutem partem ſubtiliorem, & albidiorem, qua humiditate poſt modum connutriti capilli albi fiunt: addit, quòd canos capillos habentes hac ratione & cutim albam habent. Hanc ſententiam Hippocratis uidetur ſequutus Auicenna ſecunda primi. doct. tertia, cap. 3. Videtur etiam eam ſequutus Alexãder primo problem. 3. & 4. ſed Auerroes eam confutauit (quanquam nomine tecto) hac ratione, quòd pili nutriuntur ultimo alimento, non autem pituita, & quando pituita nutriuntur, (inquit ille) ita tranſmutata eſt, ut capilli non poſſint eius colorem obtinere. Ariſtoteles 5. de generat. animal. capitulo 4. aliam & omnibus meliorem ſententiam habuit, ubi ſcribit canitiem fieri ex inopia caloris natiui, qui cum non poſſit humores concoquere, illi a calore natiuo deſerti magis tentantur a calore externo, & propterea putreſcunt, ex putredine deinceps albi fiunt. Ratio autem, qua ex putredine albeſcunt, hæc eſt, quoniam dum putreſcit humor, magna pars in aerem conuertitur, aer porrò terreæ & aqueæ ſubſtantiæ commiſtus facit colorem album, quemadmodum clarum eſt ex libro de coloribus Ariſtotelis: atque hac ratione (inquit Auerroes) fit butyrum album, camphora, atque etiam ſpuma. Galenus Ariſtotelem ſequutus ſecundo de temperam. capitul. 5. prope finem dixit fieri canitiem ex putrefactione pituitæ: quando ſcilicet humidum exiguum quidem eſt, atque uiſcidum, ſed ratione paucitatis caloris facile computreſcit, quo in loco animaduertere oportet, ut apertum fiat, Galenum mutuatum eſſe eam ſententiam ab Ariſtotele, quòd ibi dicit canitiem eſſe τίνα εὐρῶτα, ideſt ſitum quendam, qui nihil aliud eſt, quàm vapor quidam putrefactus, ſicuti pituita, quæ alba eſt, vapor eſt condenſatus. nam & Ariſtoteles loco citato ſcribit Comicos vocare canitiem εὐρῶτα, ſiue ſitum, & pruinam. Igitur una atque eadem eſt Ariſtotelis, & Galeni ſententia circa canitiei ætatis cauſſam. Vnde patere poteſt Auicennam alioquin grauiſſimum auctorem erraſſe. qui ſecunda primi doct. 3. capitul. 3. impoſuit Ariſtoteli, quaſi cenſuerit canitiem eſſe conuerſionem ad colorem pituitæ. Etenim fit quidem albedo capillorum, ut docet Galenus, ab albedine pituitæ, ſed quod fiat canities, nuſquam dixit aut Ariſtoteles, aut Galenus. Sed circa hanc ſpeculationem quatuor breuiſſima occurrunt quæſita ſcitu digna. Vnum eſt, cur a temporibus incipiat canities. alterum, cur maximè homines, & equi caneſcant. tertium, cur mulieres citius, quàm uiri canitiem inducant. quartum, cur qui capite obtecto incedunt, citius caneſcant, quam qui nudo. Ad primum quæſitum reſpondet Ariſtot. idcirco tempora citius caneſcere, quoniam eo in loco tanta eſt humiditas, & talis, vt multitudine non poſſit reſiſtere putrefactioni, quemadmodum fit in ſincipite: neque tam pauca, quæ poſſit faciliter coqui, ueluti in occipite, quaſi uelit,

lit,

sit, quòd cum humiditas temporum facilius putrefiat, quàm humiditas aliarum capitis partium, ea ratione canities citius inducitur. Galenus loco citato de temperam. Aristotelem & ibi sequutus inquit, idcirco prius tempora canescere, quia humidiora sunt. Ratio uero cur sint humidiora, hæc assignatur ab ipso, quoniam ea in parte sunt musculi magni, qui cum sint carnei, & caro humida sit, meritò totam eam partem humidam reddunt. Addit Aristoteles, & Auerroes aliam caussam, quoniam ossa temporum sunt tenuia, cuius tenuitatis merito calor externus facile ingreditur, & propterea facile etiam corruptionem molitur. Quòd sint tenuia illa ossa, probat: quia uulnera eo in loco sunt lethaliora. Ad secundum quæsitum respondendum est, hominem maximè omnium canescere: quia etiam omnium humidissimus existit. de equis dixit Aristoteles, idcirco ipsos canescere; quia habent ossa tenuia, sed potius ego credo: quia animal frigidum est, & ratione frigiditatis facile humores in ipso putrescunt. quanquam, si ueritas non est omnino celanda, debemus dicere, non esse canitiem ueram pilorum, sed potius albedinem. Ad tertium, cur mulieres magis canescant, & citius, eadem est ratio: quoniam sunt frigidæ, & humidæ, ob quas qualitates magis corruptionibus sunt obnoxiæ. & quia dictum est canitiem corruptione fieri, rationi consentaneum est, magis eas canescere; sicut ex aduerso crispos, & nigros pilos habentes, cum sint sicciores, tardius canescunt: ruffi uero celerius. Ad quartum, & ultimum dicendum, eos, qui caput tectum gerunt, citius canescere; quoniam cum calor natiuus capitis non possit perspirare, cohibitus a pilis veluti strangulatur, ex quo fit, ut pereunte calore natiuo, facile postmodum humores illo priuati putrefiant. & hæc etiam ratio est, cur unguenta capiti frequenter illita magis adcelerent canitiem, non quòd exsiccent, ut disputatur apud Atheneum 15. dypnosop. capitul. 18. sed quia sua illa unctuositate, & crassitie meatus capitis ita obstruunt, ut non possint exhalare. Canities porrò, quæ morbosa dicitur duplex est, alia quæ consequitur vitiliginem, alia, quæ consequitur alium quemuis morbum. Quæ consequitur uitiliginem nullam habet aliam caussam, nisi quia in uitiligine cutis alba facta est ex nutrimento vitioso, & albo quo cum nutriantur pili, etiam necessariò ipsi albi euadunt. & hoc modo intelligenda est Auicennæ auctoritas, quando septima quarti tractat. primo capit. decimoquinto scripsit, fieri canitiem ex sanguine ad aquositatem mutato. Quæ vero canities sequitur alios morbos nulla alia de caussa fit, nisi quia humores corrumpuntur, & albescunt eo modo, quo dictum est: corruptis uerò, & albis humoribus nutriti pili cani fiunt, & hæc etiam est ratio, cur multi subito cani euaserunt, vel ex timore, vel ex mœrore. Auditum enim sæpe est, & ab auctoribus multis memoriæ proditum fuisse multos, qui vna nocte cani facti sunt. Dices, quomodo poterit cognosci canities, quæ fit ex ætate, & quæ contingit ex morbo? Quatuor sunt, quibus cognoscere licet canitiem ex ætate, signa. primum est ætas, erit enim vel consistentiæ, vel primi senij. secundum est, quòd hæc canities fit paullatim, non autem subito. tertium est, quòd incipit primo a temporibus, atque

etiam, secundum Aristotelem, incipit primo ab extremis pilorum, eo quia extrema illa sunt imbecilliora, ut scribit Aristoteles, & Auerroes. signa factæ canitiei ex uitiligine cognoscũtur ex colore totius corporis. quomodo uerò fiat vitiligo, suo loco docebo clarissimè. Cognoscetur autẽ facta canities ex alijs morbis. primo, quia non fit paullarim, sed fit subito, aut paucis diebus. erit in ætate iuuenili. totum caput simul canescet. postremo pili ab eunte morbo iterum denigrabuntur. Canities senectutis, nihil aliud prędicit nisi senectutem ipsam, quæ a vulgo malum, sed a viris cordatis bonum potius putatur, vt scriptum inuenitur apud Platonem secundo de Legibus. Canities verò omnis ex morbo mala est; quia demonstrat magnam caloris natiui inopiam, & magnam humiditatis copiam. Sequitur modo, vt curationem aggrediamur. illa igitur, quæ morbos, & præsertim vitiliginem consequitur canities, curatur ea ratione, qua vitiligo ipsa. uitiliginis verò curationem loco suo trademus. similiter canities, quæ ex alijs morbis ortum habet, nulla alia ratione curatur, nisi quemadmodum ipsi morbi. immo dicebat Aristotel. quinto, de gener. animal. capitul. quarto, quòd huiusmodi canities aufertur ablato ipso morbo. Sunt tamen quædam peculiaria obseruanda, & pręsertim circa victus rationem, quæ si ritè obseruetur, profectò maximè iuuat ad adcelerandam canitiei curationem. Inter cætera iuuant frictiones capitis, frequentes pectinationes, exercitationes totius corporis: quæ omnia cum calorem naturalem cnnfirmare possint, atque etiam cutis capitis poros aperire, consequenter possunt efficere, ut putredo humorum coerceatur, & canities ipsa aboleatur scribit Rases 25. continentis capitul. vigesimoquarto, se habuisse amicum quendam, qui potata chalcanthi, siue vitrioli drachma una prope nocte abiecit omnes pilos albos. scio hoc genus remedij maximè apud multos esse commendatum; sed semper mihi Galeni consilium placuit, qui in medicamentis, quæ per os assumuntur, damnat chalcanti vsum. similiter canities, quæ fit ex mœrore, ex timore, & ex alijs animi passionibus, facile curatur, si huiusmodi caussæ omnes aboleantur. Cæterum ea canities, quæ efficitur ex ætate, dum consummata est, sanè apud omnes incurabilis fit, verum in hac etiam duo remediorum genera habentur. alterum est eorum, quæ possunt canitiem retardare. dum adhuc est in principio: alterum uerò eorum, quæ non canitiem ipsam tollere possunt, sed obscurare, atque etiam penitus occultare; cuiusmodi sunt medicamenta omnia, quæ capillos denigrant. & quanquam Galenus dicat hanc canitiem nullam turpitudinem, nullum detrimentum nobis afferre; sunt tamen interdum & mulieres, & viri adeo importuni, vt exigant etiã a Medicis medicinas pro hac affectione. Vnde non est ipsarum cognitio spernenda. Quę retardant canitiẽ, alia sunt circa victum, alia vero circa medicamenta. Circa victũ primo maxime inuigilandum est illis, qui cupiunt non canescere, vt fugiant aerem crassum calidum: nam diximus fieri canitiem ex putrefactione inducta a calore externo. exercitationes moderatæ maximè iuuant: frictiones capitis, & totius corporis, pectinationes. Sed præcipuè curandum est, ut caput non admodum tectum contineatur. prouidendum est, vt aluus sit continuò liquida,

quida, ut abiiciantur omnes animi perturbationes, & præsertim timor, atq; mœror. Circa potum, & cibum scribit Rases maxime abstinendum esse à potu vini meri, & generosi. Similiter uitandus est esus omnium lacticiniorum, fructuum, piscium, olerum, leguminum. amplectendi sunt cibi, qui facile coquantur, qui optimè nutriant: & ex sententia Rasis potius frixi, & assi, quàm elixi sunt sumendi. Quod si etiam cibis continuo inspergantur piper, aliqua sinapis portio, cinamomum, aut aliquid aliud aromatum, maxime etiam confert. Sed potissimum obseruandum est, ut omni studio, & omni diligentia indigestiones fugiantur. dicebat Auicenna uenustissimè coctiones ciborum esse ueluti radices omnium medicinarum: quemadmodum, ex aduerso indigestiones omnes sunt caussa omnium malorum, & omnium ferè ægritudinum, ut scriptum est à Galeno in libello de cibis boni & mali succi. remedia porrò externa alia sunt, quæ extrinsecus administrantur: alia uerò, quæ intus sumuntur. Medicamenta extrinseca, si sententiam Aristotelis loco citato sequamur, debent esse frigida ad arcendam aeris externi caliditatem, moderatè tamen. neque debent cutis meatus occludere; propter quod in hunc usum maximè probauit oleum, & aquam. Cæterum melius Aristotele Galenus libro 1. de comp. medic. sec. loc. capit. 3. docuit medicamenta externa debere esse calefacientia, exsiccantia, atque tenuium partium: nec sine ratione; quia summa conseruationis à canitie est, vt inhibeatur putrefactio, & si quid putrefactum est, totum dissipetur, & exinaniatur; cuiusmodi sunt quæ calefaciunt, exsiccant, & ratione tenuitatis penetrant Atque in hoc genere prætulit omnib. aliis cedriam. In libro de facile parabilib. multa alia commendauit, ueluti est stercus hirundinis, cum felle taurino, uerbasci albi flos combustus, & aceto maceratus, pulpa colocynthidis, quę pulpa laudatur etiam ab Oribasio, Ioannitio, & aliis multis. Laudant omnes Græci, & Arabes oleum oliuarum siluestrium, cupressi nucem in emplastri formam capillis adhibita, myrobalani quoque tam intus, quàm extra frequenter admoti canitiem retardare putantur, sicut & balneum ieiuno stomacho factum. commendauit Rases lotiones capitis colocynthide, sale, & felle taurino factas. In quibus lotionib. illud summoperè monet, ut caput omni diligentia post ablutionem exsiccetur. Marcellus medicus non ignobilis, cap. 7. libri sui de medicamentis laudat ablutionem capitis factam ex decocto capitis agni albissimi. Atque hæc sunt, quæ conferunt exterius applicata ad retardandam canitiem. Sunt multa exteriora, quæ summa diligentia sunt fugienda: & primo Rufus Ephesius præcepit, vt lotiones capitis factę aqua calida dulci fugiantur; nam scimus maxime differre, siquis velit pannos dealbare, an calente aqua, an frigida faciat. ut enim frigida denigrat, sic calida dealbat. Quod item præstare aquam rosaceam ex sententia cuiusdam scripsit Rases. Sunt quoque enitandæ frequentes euulsiones capillorum, quas faciunt nonnulli, nam hippiatri ubi uolunt stellas albas in equis facere, frequētissimè euellunt pilos, ex qua euulsione exploratū est, pilos excrescere albos. Magna quoque sanguinis extractio à Rase iure damnatur. Auicenna verò peculiariter monuit, ut qui cupiunt non fieri cani, caueant.

ueant, ne capillos tangant oleo ſambucino, camphora, atque aqua *dulci*. Multa quoque ſunt, quæ pro hac affectione intus ſumpta laudantur. Inter alia ea medicamenta quæ pituitam, & humores ſeroſos educunt, maximè idonea putantur. & propterea iuuabit in uſu habere pilulas illas de agarico; quæ ſi prudenter ſint confectæ, longo vſu mundant corpora à pituita, nec interim ullum damnum inferunt corpori. Confectio anacardina, theriaca, mithridatus, ſunt ex ijs, quæ intus ſumpta præſeruant à canitie. Laudat præ ceteris Auicenna maſticationes frequentes myrobalanorum chebulorum, atque etiam uſum carnis uiperinæ. fuit etenim uetus opinio medicorum, eſum carnis uiperarum maxime ferè omnium conferre ad iuuentutem ipſam conſeruandam. eſt etiam apud Arabas quædam confectio mirificè laudata ad retardandam canitiem: cuius deſcriptio hęc eſt. Recipę myrobalanorum nigrorum abſque nucleis drach. 40. gingiberis, amios. an. drach. 10. irrorentur cum butyro & deinde diſtemperentur cum penidiis ad quantitatem mediæ partis totius medicaminis. Huius confectionis ſi drachma una, uel altera frequentiſſime deglutiatur celebratur, tanquam maximum remedium ad præſeruandum à canitie. Sunt modo alia medicamenta, quę non dicuntur præſeruare, ſed occultare canitiem; & ſunt omnia illa, quæ capillos denigrant. & quanquam hæc tractatio potius ſpectet ad comptoriã artem; tamen vt diximus, Galenus quoque monuit medicos, vt hanc partẽ non negligant, quando ſæpe coguntur à mulierculis, quæ canitie uiris ſuis diſplicere nolunt, huiuſmodi medicinas adminiſtrare; nam hæc ars ante Heraclidis Tarentini medici tempora nondum erat adducta Romam: ſed poſt adducta fuit, & temporibus poſteriorib. uſque ad tempora Galeni adeo in exiſtimatione fuit, ut etiam inuenirentur uiri, qui non ſolum denigrare proprios capillos, ſed etiam alienos portare non erubeſcerent. Medicamenta uerò denigrantia ſunt, ut docet Galenus, acerba, adſtringentia, atque frigida, quæ ſæpe dicit ſe expertum eſſe magnos morbos attuliſſe mulieribus, ueluti apoplexiam, comitialem morbum, catarrhos, atque huiuſmodi iliadem malorum. Sed optimum ſemper erit huiuſmodi ſeuera medicamenta effugere, atque ea amplecti, quæ parum obeſſe poſſunt, cuiuſmodi eſt cedria ipſa, quam dicit Galenus ſe uſurpaſſe in frigidioribus, & humidioribus ſolam; In aliis uerò caſtigatam, & correctam oleo ſimplici. Erant etiam tempore Galeni, quę oleo, & pice capillos nigros reddebãt. ſed quæ potiſſimum omnium commendantur, ſunt acacia, galla, fœnugrecum, ſemẽ hyoſcyami, coriandrum ſiccum, ſpica, ladanum, ſuccus corticum nucum uiridium, ſuccus papaueris, ærugo ferri, calcanthum, alumen nigrum, æs vſtũ. ex his fiunt uariæ capitis lotiones, fiunt etiam & linimenta, quæ capillis adhibita nigrorem inducunt laudatur quoque lotio facta ex myrobalanis nigris, & ex felle taurino & myrto. Sed circa uſum horum medicamentorũ duo ſunt animaduertenda. Vnum eſt, non proficere hæc niſi longo vſu adhibeantur, & propterea non eſt, quod quis animum deſpondeat, ſi prima uel tertia die medicamen non reſpondeat. alterum eſt non ita facile eſſe concedenda hæc medicamenta poſtulantibus, ſed ſolummodo, dum uidebitur, quemadmodum monet Galenus, aliquid boni euenturum eſſe; &

tunc temporis, quia cedria, & pissclæum maximum fœtorem inducunt, sunt etiam hæc uitanda. Ego quandoque docui quasdam matronas, medicamentum quoddam, quod semper intra mensem, atque etiam paucioribus diebus capillos omnes albos denigrauit, quod est tale. Recipe myrobalanorum nigrorum vnc.1. passularum nigrarum vnc.2. vini nigri adstringentis lib.3. bulliant in duplici uase lento igne ad consumptionem duarū tertiarum, deinde adde succi corticum nucum uiridium lib.5. sumach, acaciæ an. vnc.1. gariophyllorum solidorum vnc.1.s. musci scrup.1. ponantur iterum ad ignem, & sine ebullitione detineantur per medium diem. hoc medicamentum denigrat, neque periculum est, quod ullum damnum capiti inferat. sed circa huius usum hoc unum doceam oportet, quòd illinuntur penicillo capilli albi nocte, quando itur dormitum: deinde contegitur caput panno nigro, atque ita detinetur tota nocte. mane postmodum abluitur caput uino nigro adstringenti, in quo bullierint myrobalani nigri. Multa alia medicamenta sunt, quę possem docere: sed quia ea possunt haberi apud auctores, & nobis properandum est ad utiliora; propterea hic tractationi de affectibus capillorum finem imponam, & tractationem de affectibus cutis capitis aggrediar.

De Morbo pediculari. *Cap. VII.*

CVtis capitis uitia aliqua sunt sine ulcere, aliqua cum ulcere: sine ulcere sunt pediculatio appellata, furfuratio. cum ulcere uerò sunt achores, ceria, seu faui, quos Aetius, & Celsus, uocant meliceridas. adnumerãtur quoque inter ulcerosa σύκωσις, atque etiam psydracia, de quibus omnibus est nobis tractandum. Auspicabimus igitur ab iis affectibus, qui sunt sine ulcere, & primo à pediculatione, quę à Græcis φθειρίασις uocata est, & dicitur ita ἀπὸ τῶν φθειρῶν, hoc est, à pediculis. Rationem huius nominis affert Galenus libro de Theriaca ad Pisonem eo quia nascitur is morbus à corruptione humorū. Est uero hic affectus morbus, in quo pediculi nascuntur, præsertim in capite. dico morbum ipsum esse; quia est dispositio præter naturam, quæ lædit operationes; nam lædit pręcipuè somnū, ut docebimus, & refertur in eos morbos, qui dicuntur in numero, quales etiam sunt lumbrici. dixi ut plurimum in capite; propterea quòd pediculi etiam nascuntur in uniuerso corpore, de quibus etiam agemus, sed potissimum oriuntur in capite ipso. Circa huius morbi generationem, & caussas, uariæ sunt auctorum sententiæ. Scribit Plinius ille medicus 1.cap.lib.4.suę med. Aegyptios reges, qui mortuorum corpora diligenter perscrutabantur, ut ualetudinū causas recognoscerent inuenisse huiusmodi morbum in corde fieri, quam sententiam vt fabulosam non est quod discutiamus. Aristoteles 5.de hist.anim.cap.31.fuit eius sententiæ, quòd pediculi gignantur ex carne corrupta: quo in loco tria dicit Arist. Vnū est, quod illis, quibus innasci debent pediculi, prius fiunt quædam pustulæ in cute, quas si quis expungat, subapparent pediculi. Aliud, quod dicit est, huiusmodi morbum fieri in illis, qui præhumido sunt corpore, aut etiā post aliquos morbos. Tertiū est aues, pisces, & quadrupedia omnia laborare hoc

morbi

morbi genere, excepto asino. Sed hæc Aristotelis sententia mihi uidetur nō omnino sana esse, duabus rationibus. prima est; quia in cute capitis nascuntur pediculi, ubi minima est carnis portio: quòd si fierent ex carne corrupta, sanè in pueris, quorum capita abundant his animalibus, prorsus destituerētur carne; quia tota consumeretur. altera ratio est; quia pediculi maxime abundant in secunda, & tertia hecticæ specie; ueruntamen in hoc morbo ita carnes sunt consumptæ, ut nullus remaneat locus pediculorum generationi. Itaque remanet nullo modo fieri posse, ut pediculi gignātur ex carne corrupta, quemadmodum dicit Arist. Theophrastus lib. 2. de caussis plantarū, cap. 12. habuit diuersam ab Aristotele sententiam, ubi scribit, pediculos fieri ex sanguine corrupto, & putrefacto. Sed neque hæc mihi uera uidetur duabus rationibus. prima est; quia in febribus ijs, in quibus sanguis putrescit, nullus apparet pediculorum prouentus, quod signum est non esse materiā pediculorum sanguinem corruptum. Altera ratio est; quia cum orta principiis suis adtestentur, si fierent ex sanguine, aliqui saltem apparerent coloris rubei, & sanguinei, sed nulli uidentur, imò color ipsorum est prorsus alienus à colore sanguinis. Vnde patere potest non generari à sanguine corrupto. Superest igitur, vt sola ueritas sit, quam Gal. 1. de comp. medic. sec. loc. cap. 7. & Auic. lib. 4. fen. 7. tract. 3. cap. 26. & etiam alibi habuerunt, uidelicet quod pediculi gignuntur ex excrementis calidis tertiæ, & ultimæ coctionis putrefactis, non acribus, non prauis; quorum sententia, ut exactè intelligatur, sciendum est, quòd ubi sanguis in substantiam membrorum conuertitur, multa excrementorum genera producuntur, quorum alia dissoluuntur per insensibilem transpirationem, alia per sudorem, alia conuertuntur in sordem, alia verò retinentur in ipsa cute. quæ retinentur in cute, si in summo eius retineantur, faciunt furfurationem: si in profundo, aut sunt praua, & acria, & faciunt ophiasin, aut non sunt acria, neque praua, & faciunt pediculos. Itaque pediculi gignuntur ex excrementis istis calidis vltimæ coctionis non acribus, nec prauis, sed dulcibus. atque hæc est caussa materialis pediculorum. Videamus modo caussam effectricem; circa quod uidentur conuenire omnes auctores, efficientem caussam pediculorū esse calorem; sed non est certum, quis calor faciat pediculos. Auicenna uidetur uoluisse duos calores concurrere ad eorum productionem: alterū uniuersalē, quē appellat creatorem, seu cholcodeū: alterum uerò particularem, quē tertia tertii, tract. 3. cap. 1. appellat naturalem: illum mediatā caussam uocat, hanc uerò immediatam: sed circa hanc sententiam duæ oriuntur dubitationes. una est, quo pacto calor naturalis in re putrefacta possit generationem vllam moliri; quia si materia est putrefacta, uidetur omnino esse priuata calore naturali, & putredinalem duntaxat possidere. altera dubitatio est, quomodo, si uera est hæc generatio pediculorum, dixerit Aristoteles etiā pisces pediculis tentari. Ad primam dubitationem fuerunt aliqui, qui dixerunt literam Auicennæ negatiuè legendam esse: quasi dicat, ꝙ non naturalis calor faciat pediculos. Sed hæc responsio est mera fuga. ea propter fuerūt alij, qui dixerunt duplicem esse calorem putredinalem, alium qui perfectè, & integrè putrefacit materiam, atque eam deducit ad incinerationem; alium verò

esse,

esse, qui putrefacit quidem, sed non perfectè, ita quòd non producit prorsus materiam ad incinerationem. primum calorem dicunt nullo pacto generare posse, secundum verò generare hoc pacto; quia cum non perfectè putrefaciat meteriã, eam aliqua ex parte disponit ad suscipiendam formã animæ. Sed hęc sententia non mihi videtur constare posse; quia tametsi calor iste putredinalis non prorsus putrefaciat materiã; tamen cum sit extraneus, & putredinalis, nullo modo potest materiã disponere ad vitã suscipiendam: quia hoc opus proprium est ipsius caloris natiui. pręterea non potest hæc responsio accommodari uerbis Auicennæ; quia ipse dicit affectorem pediculorum esse calorem naturalem. Iam uerò iste calor non est naturalis. itaque dicendum est id, quod dicit Arist. 3. de gener. anim. cap. 11. vbi sermonem faciens de ijs quę gignuntur ex putri materia, scribit, quòd putrefactio nihil producere potest, sed omne quod generatur, ex concocto generatur. ex quibus uerbis colligitur secundum placita Aristotelis, quòd ubi ex putrefactis generatur aliquid, generatur; quia ibi est semper aliquid concoctum: quod si adest aliquid concoctum, necessum est etiam, vt in omni tali generatione adsit semper natiuus calor; quia solius caloris natiui est concoquere. Vnde dico, quòd in omni putrefactione, ex qua generatur aliquid, non prorsus interit natiuus calor, sed semper aliquid eius remanet, quod concoquens partem aptam, & dispositam, eam etiam induit dispositione ad suscipiendam vitam, & formam. Atque hoc idem dicendum de pediculis, quòd fiant à calore natiuo concoquente partẽ illorũ humorum, qui putrefiunt. Ad secundam dubitationem respondeo, quòd pediculi, qui exercent pisces, primò non gignuntur in ipsis, secundò non sunt eiusdem generis; nam, inquit Aristoteles, quod generantur pediculi quidam in limo, qui tentant, & excruciant pisces. Quod uerò pertinet ad caussam finalem, Q. Serenus in libro suo de Medicina sequutus est hanc sententiam, quòd natura faciat pediculos, ad hoc, vt abrumpantur somni, atque vt homines vigilent, & curis incumbant: sunt enim carmina ipsius hæc.

Noxia corporibus quædam de corpore nostro
Progenuit natura, volens abrumpere somnos,
Sensibus admonitis vigilesque inducere curas.

Sed hæc sententia mihi videtur explodenda; propterea quòd cum pediculi fiãt maximè in pueris, sanè illis opus est multo somno. Vnde natura si hoc tentaret, potius tentaret destructionem, & damnum illorum, quam secus. fateor quidem illis, qui in triremibus uiuũt, opus esse hoc excitatorio, sed pueris minimè. Quocirca dicendum est cum Auicenna, quòd si ulla caussa finalis tradi potest pediculorum, hęc vna est, vt consumantur putridi humores existentes in corpore: uel dicendum est, quemadmodum dicit Auerroes 12. metaph. 18. finem esse pediculorum, vt non ocietur natura; quippe quæ nunquam debet feriari, sed semper aliquid producere: eapropter etiam in generatione pediculorum, & aliorum animalium nullum finem alium habere uidetur, quàm ut non ocietur. Circa locum generationis, Auenzoar libro primo, tract. primo, cap. 11. scribit sententiam fuisse Galeni, quòd gignantur intra cutem, & carnem, hoc est, in loco medio inter carnem, & cutem.

Quæ gignuntur ex putri a quo gignantur

tem. Vnde ſi cui placeret Ariſtotelis ſententiam tueri, poſſet hac auctoritate Auenzoar, uerba ipſius interpretari, quòd nóluerit pediculos fieri ex carne corrupta, ſed in loco medio inter cutem, & carnem. Veritas eſt ſecundũ Auicennam, & Galenum, locum, ubi pediculi oriũtur, eſſe imũ cutis, hoc eſt, prope carnem. Cauſſæ primitiuæ huius morbi multę numerantur ab auctoribus. primo eſt ætas, atque etiam ſexus, quandoquidẽ ſcriptum eſt ab Ariſtotele lib. 5. de hiſt. animal. cap. 31. quod pueri maxime atque mulieres hoc morbo capiuntur. Dico pueri maxime, quia & uiri interdum tentantur à pediculis non ſolum in capite, ſed etiam in toto corpore : atque ita, vt interdum uel ad interitum perducantur : quemadmodum refert Ariſtoteles de Pherecyde Syrio, & Alcmane poeta. Scribit Galenus in libro de cibis boni & mali ſucci, & libro ſecundo de alimentorum facultatibus eſum caricarũ maxime pediculos producere. Vnde qui uictitant hoc genere cibi, ſolent frequentiſſime pediculis tentari. Mutatio etiã aquarũ, exercitationes dimiſſæ, negligentia circa corporis cultum, immundities corporis, negligentia etiã circa mutationem pannorum, & præſertim induſiorum, nã hac ratione qui in carceribus, & in triremibus uiuunt, ſæpe tentantur hoc morbo; quia ſordes non eluunt corporis, neque mutant pannos. Conuerſatio quoque cum pediculoſis maxime facit ad huiuſmodi prouentum, leuis etiam fricatio capitis, dicit Auicenna, quòd maxime pediculos producit. Sed eſt intelligenda ſano modo eius ſententia, quandoquidem ſi corpus ſit mundum, fricatio leuis nullo modo producit hunc morbum; ſed ſi ſit uitioſum, & immũdum, procul dubio fricatio illa leuis excitat materiam, calefacit ipſam, & cũ non inducat, diſponit ipſam ad generationem pediculorum. hac etiam ratione dicitur ab Auicenna coitum in immundis corporibus hunc morbum parere : caro etiam uiperina comeſta in ijs, quorum corpora uitioſis ſuccis abundant, ingentem prouentum pediculorum facit, ut Galenus docet 11. de ſimpl. med. Differentia huius affectionis multæ etiam numerantur ab auctoribus. aliqui enim ſunt pediculi, qui multos pedes habent, & perambulant de loco ad locum : atqui iſti à nonnullis dicuntur ſexcupedes. aliqui uero ſunt, qui cum pedibus careant, non ambulant, ſed permanent infixi, & corrodunt; uocat hos Ariſtoteles ἀγρίους, cum ſint σκληρότεροι, ϗ δυσαφαίρετοι idest, duriores, & corpori difficilius detrahantur, atque iſti ſunt, quos vulgus uocat plactulas. nonnulli ſunt pediculi, qui parum creſcunt, & in ſuperiore cute manent ; ſed tamen leuiter perambulant, & corrodunt, atque iſti pedicelli vulgo nuncupantur. ſunt & alij admodum parui, qui permanent in capillis, & dicuntur lendines, & quanquam ſint variæ differentię pediculorum, tamen ſunt ſoboles unius materię. Signa huiuſce affectionis, non eſt quod doceam: quia ſatis per ſe clara ſunt. Dicam nonnulla de prognoſticis. Scribit Ariſtoteles, quòd omnes illi, quibus in capite ſunt pediculi, in reliquis optimè ualent capite ratio eſt, quia illa animalcla & generatione, & nutritione ſua abſumunt plurimam excrementorum copiam, quibus excrementis cum poſtmodum vacent capita, facile in reliquis ſana degunt. Relatum eſt quoque ab Apollonio in libris mirabilium Hiſtoriarum, ſententiam fuiſſe Ariſtotelis, quòd in illis, qui iam iam morituri ſunt, pediculi deſerũt

capi-

capita,atque in puluinaribus reperiuntur; cuius effectus reddens rationem Alexander 2. problem.30. dicebat,quòd idcirco pediculi deserunt morituros; quoniam opus habent tepore quodam, atque etiam succo sanguineo, & dulci, quibus cum destituantur in morituris corporibus, facile fit, ut ipsa deserentes quærant meliora loca. est iste morbus omnino malus, & prauus, & præsertim si increscat: quoniam (ut iam memorauimus) non modo turpe est,atque tędio plenum,uerum etiam interdum ad mortem perducit.Generantur enim hæc animalia in principio lepræ,in secunda, & tertia hecticæ febris specie. Itaque cum hic morbus sit maxime verendus, omne studium adhibendum est,vt eius quoque curatio intelligatur.Qui quoniam totus in humorum prauitate collocatus est,atque hæc partim efficitur,partim facta est,duo scopi oriuntur: unus,ut prohibeatur,quominus hęc humoris prauitas augeatur; alter,ut quidquid est prauum iam factum, à corpore auferatur.Sed quoniam prauitas humorum continuò propagatur, & augetur ob uictus errores, ante cetera necessarium est uictum ipsum ita instituere, ut non sit occasio generationi putredinis.Et quanquam Galenus,atque alii Gręci tacuerint hanc victus partem; non est tamen negligenda, propterea quòd scriptum est à Galeno in lib. de usu Theriacæ nullum esse præsidii genus ita generosum,& efficax,quod possit fructum vllum facere, nisi uictus ratio ipsi sit copulata. primò itaque erit curandum,vt nullæ cruditates committantur,ut fugiantur cibi crassi,atque praui succi, carnes adhibeantur auium,vt turturum,pullorum,& similium. Sunt qui damnant phasianos; eo quòd hęc animalia morbo pediculari maximè omnium tententur: quasi ꝙ sicuti ipsa tentantur,ita eorum carnes comestæ morbum huiusmodi pariãt. Vsus præcipuè caricarum ab omnibus auctoribus damnatur; eo quia idem faciat,quod dicebat Galenus 11.de simplicibus medicamentis facere esum carnis uiperinæ,quę si in frequentiori habeatur usu, pediculos generare cõsueuit. Auẽzoar magnus medicus probauit,vt carnes,& fercula omnia ægrorum coquantur,vel aceto,vel omphacio, vel succo berberarum vocatarum. De potu non est,quòd solliciti esse debeamus; quia ęquè imò magis cõfert vini potus, quàm aquæ. Est tamen maxima cura habenda circa corporis exercitationes,& cultum, vt scilicet ante cibum exerceatur æger;quoniam sicuti quies maximè adiuuat hunc morbũ,ita exercitatio tollit. balnea quoque ante cibum maximè vsui esse solent: post cibum uerò adhibita contrarium penitus faciunt. erit maximè curandum, ut corpus mundum conseruetur,vt omnis illuuies,& omnes sordes quotidie tollantur: pręsertim, vt maximam diligentiam adhibeant circa mutationem pannorum,& præsertim indusiorum. Animaduertendum verò est,esse quædam pannorum genera,quę experientia compertum est,maxime facere ad prouentum pediculorum. & sunt panni illi,qui fiunt ex lanis morticinis uocatis. hoc uolui dicere; quia medici circa hoc quoque debent esse diligentes. Instituto victu, est deinde ueniendũ ad purgatione humorum iã putridorum: propterea primo erit curandũ,vt aluus leni aliquo pharmaco soluatur. exempli gr. si accipiatur hoc medicamentũ. Recipe diacatholichonis ʒ.1.elect. Ind.ʒ.ij.misce,& fiat bolus.Lenita aluo statim deueniendum est ad pręparationem humorum

morum

morum. Et quoniam uitium maximè positum est in sanguine, ante omnia habēda est ratio missionis sanguinis, vt scilicet mittatur, nisi quid impediat, ab eo latere, quod magis uitiosum esse uidebitur, ad quantitatem, quam uires ipsæ sustinebunt. Interim quoque præscribendi erunt syrupi, qui possint humores præparare: exempli gratia, Recipe foliorum boraginis, tormentillæ, scabiosę, herbæ pedicularis, an. pug. 1. fiat decoctio secundum artem: deinde, Recipe dictæ decoctionis unc. s. syr. de scordio, de succo lupulorũ, an. vnc. 1. misce, & fiat potus. huiusmodi syrupo poterit quis uti septē, uel nouem diebus, prout expedire iudicati. demum præparati humores erunt magna solicitudine educendi. pro qua eductione humorum multa laudantur ab Auicenna, & ab Auēzoar, agaricũ, carthamus, hiera ex sero: Galenus quoque laudauit pilulas suas ex aloe, ꝑpterea poterit parari huiuscemodi medicamentũ. Recipe agarici optimi drach. 1. carthami drach. 1. s. passularũ vnc. 1. gingiberis, cinnamomi, an. scrup. 1. fiat infusio in sero caprino per totã noctē secundũ artem. deinde facta diligenti expressione adde confectionis Hamech drach. 3. mellis uiolati solutiui, unc. 3. Misce. Quòd si pilulas usurpare magis placebit, habemus pilulas ex aloe laudatas a Galeno. possumus etiam vti pilulis ex agarico, uel pilulis de hiera, cum colocynthide. Sed quia malum contumax esse solet, neque ita statim medicamentis respondere, idcirco interdum cogitur medicus repetere purgationes: quod etiam faciendũ erit; quia si quid est, quod possit hunc morbum tollere, est exacta, & reperita purgatio. Purgato corpore, est deueniendum ad medicamenta, quæ & humores prauos cuti impactos tollere, & malam corporis temperiem corrigere possunt: quorum alia intus sumuntur, alia exterius adhibentur. quæ intus sumuntur secundum Auicennæ sententiam sunt allia cocta, calamenthũ montanum. sinapi laudatur a Paullo, & a Sereno. Theriacæ etiam vsus est ex illis medicamentis, quæ magno præsidio in hoc morbo esse solent, puluis cornu ceruini quoque optimus est. Externa medicamenta docet Galenus hanc facultatem habere debere, ut sint exsiccantia, & tenuium partium: exsiccantia quidem, ut putredo omnis absumatur; tenuia uerò, ut possint penetrare locos intimos. huiusmodi sunt nitrum, staphisagria, quam appellat Celsus unam taminiam, alij uerò uocant herbam pedicularem. elleborus etiam optimum medicamentum est, quemadmodum & Græcorum sandaracha: hæc uerò possunt, & in puluerem redacta, & etiam in unguenti formam composita adhiberi. Quòd si hæc medicameta leuiora uideantur, quàm ut morbum ipsum prorsus tollant: deueniendũ est ad ea, quæ sunt ualentiora, inter quæ potissimum putatum est argentum uiuum. Sed quia hoc medicamentum admodum periculosum est, non ita facile quisquã debet ad hoc deuenire. hæc uero poterit esse forma in usu. Recipe argenti uiui saliua extincti drach. s. sulfuris drach. 1. pulueris cornu ceruini vsti drach. 1. s. aceti & olei quantum satis est. fiat linimentum, quo poterimus, ut dixi, uti in extremis casibus, & non nisi exactissimè purgato corpore. Paullus, Aetius, & alij maxime commendant, ut caput abluatur ex decocto absinthij, lupinorum, rutæ, abrotani, & salis. quæ omnia & ratione amaroris, atque etiam ratione facultatis exsiccatoriæ & abstersoriæ maxime accommodata

sunt,

ſunt. Sed interdum continget vt mulieres, atque etiam aliqui viri lõga aliqua ægritudine confecti maxime vexentur pediculis, & præſertim in capite. Vnde non poterit ita ſtudium adhiberi, curando huic morbo; idcirco tradam medicamentum, quo in extremis caſibus ſoleo vti, quod quidem interimit pediculos, & nullam noxam infert corpori. Recipe ſtaphiſagriæ pugil. 1. nitri drach. 2. bulliant in lib. 4. aquæ communis, vſque ad conſumptionem medietatis; deinde facta expreſſione adponatur drachma vna argenti viui extincti, atq; agitetur aqua baculo per horas duas: deinceps hac aqua abluatur tegumentum illud capitis, quod cuffia vocatur: & poſtquam abluta erit, exſiccetur. hoc tegumento ſi caput obuoluatur eius, qui patitur pediculos, mirifico quodam modo animalia illa vno, vel altero die interibunt, atque ita æger liberabitur. Theodorus Priſcianus laudauit etiam vſum cedriç, quç eſt reſina illius arboris cedrij nuncupati. & hæc reſina tanta eſt facultate prædita, vt putatum ſit ipſam iugulare, ſi intus ſumatur; ſi verò extra adhibeatur, corpora à putredine, & à corruptione conſeruare. Q. Serenus laudauit furfur aceto maceratum. ſed hoc medicamentum admodum leue eſt: nec conuenit niſi in illis, in quibus incipit morbus.

De Porrigine. *Cap. VIII.*

MORBO pediculari congeneus eſt alter morbus, qui à Græcis *πιτυρίασις* vocatur. Corn. Celſus, & latini appellant porriginem, Barbari verò furfurationem; qui morbus frequentiſſime homines exercere conſueuit. fit autem hic, vt docet Galenus primo de compoſ. medicam. ſecun. locos cap. 6. quando hominibus ſeſe ſecundum cutem capitis ſcalpentibus exeunt ſquamulæ quædam veluti furfures. Paullus addit hunc morbum fieri etiam in vniuerſo corpore, atque fieri ſine ulcere. Cornelius Celſus libr. 6. cap. 2. tradens modum, quo generatur hic morbus, inquit fieri inter pilos quaſdam veluti ſquamulas, quç interdum madent, ſçpius verò ſiccæ ſunt, idque euenit modò ſine vlcere, modò ex vlcerato loco, modo maloodore, modo nullo: fiuntque vt plurimum hç ſquamulç in capite, rarò in barba, interdum in ſupercilijs. Ex quibus verbis oritur contradictio inter Paullum, & Cornelium Celſum auctores medicinç non contemnendos. nam hic non vult hunc morbum fieri interdum in toto corpore: vult prçterea non nunquam ſieri cum vlcere. Ille ex aduerſo ſcribit, fieri in toto corpore, atque eſſe ſine vlcere. Q. Serenus uidetur ſentire ſolum in capite fieri his verſibus.

> *Eſt inſenſibilis morbus, ſed noxia forma,*
> *Cum caput immenſa pexum porrigine ningit.*
> *Copia farris uti frangentibus edita ſaxis.*

Eiuſdem ſententiæ uidetur quoque fuiſſe Galenus. Pro hac contradictione tollenda recurrendum eſt ad Auicennam 7. 4. tractat. primo, cap. 24. quo in loco ſcribit triplicem eſſe porriginem, alteram, quæ fit per eſſentiam in capite, atque hanc duplicem eſſe, aliam recentem, aliam verò antiquã: alte-

ram esse, quæ efficitur per consensum totius corporis vitiati. Hac distinctione habita facile est hos illustres viros conciliare; quoniam quando Paullus dixit, fieri in toto corpore, & etiam interdum cum vlcere, loquutus est de omnibus istis speciebus, tam scilicet de antiqua per essentiam in capite, quàm de recente, atque etiam de ea quæ fit per consensum. Quando verò Cornelius Celsus dixit fieri duntaxat in capite, barba, & supercilio, omisit eam, quæ fit per consensum, & sermonem habuit de ea duntaxat, quæ fit per essentiam in capite, siue ea sit antiqua, siue sit recens. nam & de hac loquens Auicenna dicebat furfurationem adeo interdũ sæuam esse, vt etiam ad ulcera, & corruptiones pilorum deueniat; nisi velimus dicere, vt Alexander, quòd furfuratio fit vt plurimum sine vlcere, aliquando autem cum vlcere. De immediatis caussis huius affectionis sententia est Galeni, quòd generetur hoc malum ab ichoribus corruptis. ex qua Galeni oratione colligũt nonnulli differẽtiam inter materiam porriginis, & materiam pediculorum, dicentes materiam ex qua fiunt pediculi esse crassam, & uiscidam; eam verò, ex qua gignitur furfuratio esse tenuem, & ichorosam. sed contra hanc sententiam est Paullus, Alexander, & Auicenna, qui vno ore fatentur, hunc morbum oriri ex materia pituitosa, salsa, biliosa, & melancholica ad caput euectis. Auenzoar dixit hanc ægritudinem fieri à phlegmate salso corrupto: ita quòd clarum est, secundum hos auctores clarissimos nos non fieri hũc morbum ex humoribus tenuibus semper, sed etiam ex crassis. Sed quid dicemus ad auctoritatem Galeni? Dico eo in loco apud Galenum pro ichoribus prauis, & corruptis intelligendum esse quoslibet humores prauos, & corruptos, atque crassos: nam consueuerunt scriptores vocare hoc nomine humores vniuersaliter acceptos. & quod hæc sit sententia Galeni eo in loco ex hoc colligi potest, quòd his humorib. opponit ea, quæ valenter discutiũt, & ea, quæ detersoria sunt. Hæc verò medicamina clarum est, non minus accommodari humoribus crassis, quàm tenuibus. Est alia præclara dubitatio, an hic morbus fiat interdum duntaxat ex intemperie capitis. Ex una parte est sententia Galeni loco citato, Paulli, & Arabum omnium, qui dixerunt hunc morbum fieri ex humoribus corruptis. & Alexander Trallianus dixit fieri ex cacochimia corrupta. quem locum male intellexit Nicolaus Florentinus. Ex altera parte est auctoritas eiusdem Galeni 6. epidem. comment. 3. tex. 13. quo in loco scribit interdum etiam fieri porriginem ex sola capitis intemperie, & addit, etiam quòd succi corporis sint boni. quibus verbis clarissime videtur docere Galenus, quòd porrigo fiat vt plurimum ex nuda capitis intemperie. Tollenda est, & hæc dubitatio ex verbis Auicennæ, qui scribit porriginem interdum fieri ex humoribus corruptis, qui corrupti in caput mittuntur, interdum uerò fieri ex humoribus, qui in caput boni mittuntur, sed ibi corrumpuntur. Id etiam dicendum est nobis semper porriginem fieri ex humoribus corruptis, & nunquam esse, quòd hoc malum fiat, nisi adsint praui humores. Ad Galeni auctoritatem dicendum est, quòd quando scribit fieri porriginem ex sola capitis intemperie, eius verba sunt interpretanda, quòd interdum boni humores mittuntur à corpore in caput, vbi cum uitientur, & corrumpantur, faciunt porriginem, non

quod

quod isti humores sint in capite, aut corpore, sed quia ibi ex intemperie capitis corrumpantur. quodque hæc sit sententia Galeni facile intelligi potest: quia eo in loco redarguens interpretes Hippocratis, qui dicebant recte illum copulasse porriginem cum flatulentia, quia flatus à corpore tollunt prauos humores in caput, inquit Galenus, hoc non esse; quia fit etiam porrigo, etiam quòd non attollantur praui humores à corpore in caput. Itaque colligentes dicimus semper necessarium esse, vt in porrigine adsint praui humores, nec vnquam sufficere solam capitis intemperiem. præter materiales, & immediatas porriginis caussas sunt & aliæ, quæ tametsi non sint veræ caussæ, magnopere tamen conferunt ad eius generationem. cuiusmodi sunt repletiones frequentes, vsus rerum salsarum, & acrium, quales sunt carnes salitæ, pisces salsi, allia, cæpæ; & huiusmodi. Coitus similiter nimius, exercitationes importunæ, factæ ante cibum. hæc omnia maxime conferunt ad prouentum huius affectus, sicut & balnea tàm frigida, quàm tepida post cibos adhibita. Signa quibus dignoscitur satis aperta, & manifesta sunt; nam vbi uel sola frictione, vel leui quacunque pectinatione furfura à capite emanant, clara indicia haberi possunt huius affectionis. A quo verò humore fiat, etiam dignoscere licebit ex ipsius cutis colore, quia si sublatis furfuribus apparebit cutis color rubeus, certum erit sanguineam esse materiam: si flauus, biliosam: si liuidus, melancholicam: si albus, aut subalbidus, pituitosam, & phlegmaticam. Curatio huius affectionis parum distat à curatione pediculationis; eo quòd utriusque affectionis eadem est materia, nimirum humorum corruptio, & idcirco duo etiam sunt scopi in hac curatione habendi ante oculos. Vnus, vt putreda non propagetur: alter verò, vt quicunque sunt in corpore humores putridi tollantur: vel si adsit sine humoribus nuda intemperies, ipsa corrigatur, & auferatur. Pro primo scopo implendo semper erit recurrendum ad uictus institutionem, cui vni tantum fidendum est, vt sæpe diximus, ut, quemadmodum dicit Galenus, sæpe hac una curentur morbi, uel contumaces. Abstinendum itaque erit ab edulijs salsis, acribus, mali succi, & crassi. potus erit, uel aquæ simplicis, uel uini albi admodum tenuis, & exigui. Auézoar damnauit potum aquæ dulcis, uoluitque semper aquæ immiscendum esse, uel mel, uel uinum coctum, cuius sententia erit amplectenda; quando præsertim constabit, quòd morbus oriatur à phlegmate. Archigenes apud Galenum primo de composit. medicam. sec. loc. capit. 6. multis fuit in instituenda uictus ratione in hac affectione. primo uoluit, ut habeatur ratio, ne ulli cibi flatulenti, aut crassi, & praui succi ingerantur; & peculiariter damnauit bulbos, legumina, tubera; quanquam in antiqua uersione loco tuberum habetur, sorborum; nam uetus ille interpres prauum contextum habuit. damnat etiam fungos. uoluit, ut cibi sint boni succi, faciles concoctu. & pro intinctu laudauit acetum cum sapa. laudauit quoque usum fœniculi, & cumini; quoniam hæc edulia maxime exsiccant putredinem. à fructibus, & bellarijs abstinendum iudicauit. ex ijs tamen optimam esse uuam arefactam, deinde ficus, quibus ante reliquum cibum uesci præstat. Ambulationes tàm uespertinæ, quàm matutinæ modo sint

ante cibum maxime commodæ sunt in hac affectiones. Ablutio, uel totius corporis, vel capitis (& præsertim æstate) frigida commendatur, sicut calida refutatur. Ab ira abstinendum est; & si quid est, quod hanc passionem augeat, est frequens ira, quæ humores ebullire facit. coitus quoque immoderatus ex ijs est, quæ hunc morbum fouent. Instituta hoc pacto victus ratione, erit cogitandum, an sit vitium in toto corpore, an in præcipuo aliquo uiscere, an in solo capite: si sit in toto corpore, erit primo huic incumbendum, sicut si fuerit in aliquo viscere, erit illius habenda cura. de sanguinis missione, Paullus, Alexander, & Auicenna fuerunt huius opinionis, quòd omnino sit mittendus sanguis, vbi tamen sit vitium in vniuerso corpore. Ego verò existimo ita statuendum esse de sanguinis missione, ꝙ siue sit vitium in toto corpore, siue in aliquo peculiari viscere, modo nihil impediat, semper est mittendus sanguis, & tunc magis, si eius exsuperantiæ adsint indicia. Quòd si adsit sola capitis intemperies, quæ corrumpat succos capitis, dimittenda erit sanguinis missio; similiter dimittenda erit purgatio humorum, & statim veniendum erit ad localia medicamenta. Primo erit caput, vel frictione leui, vel abrasione capillorum leui emundandum à furfuribus. postquam autem emundatum erit, lauandum aliquo decocto, vt decocto maluæ, altheæ, foliorum rapi, & foliorum betæ, an. partes æquales. sed inter lauandum loco saponis erit utendum amygdalis amaris contritis: huiusmodi enim amygdalæ maxime eluunt furfura omnia, exsiccant, & quoquo pacto cutem ipsam confirmant. Abluto capite, & detersis furfuribus, quando pugna est aduersus intemperiem calidam capitis, erit vtendum aliqua inunctione refrigerante, vt ex oleo rosaceo, nenufarino, oleo de cucurbita, & huiusmodi, quæ facultatem possident refrigerandi, & compescendi cutis feruorem. Si uerò in toto corpore sit uitium, videndum erit, qui nam sint præcipui humores, qui sunt corrupti, & morbum fouent. Si erunt pituitosi, ipsos oportebit parare medicamentis accommodatis, & paratos expellere è corpore non vnica tantum uice, sed iterum, atque iterum. Quòd si fuerint biliosi identidem agendum erit. idem dicitur de melancholicis. Modum præparationis humorum, & purgationis docere hic supersedeo; quia hæc omnia tradidimus in curatione Alopeciæ, & Ophiasis. quare erit recurrendum ad easdem formas. In hoc casu etiam si sanguis mittendus non erit, possumus uti cucurbitulis scarificatis plurimis; quia & hæ solent sanguinem vitiosum cuti inspersum faciliter tollere. Expurgato corpore, properandum erit ad auxilia localia; Circa quorum usum occurrit ante omnia dubitatio, an conueniant cutim roborantia medicamenta. ex una parte uidentur conuenire; hic est morbus cum affluxu materiæ, in omni uerò affluxu nemo non ignorat, præceptum esse Medicorum, ut pars recipiens corroboretur, quò minus facile admittat influxus. Ex altera parte est auctoritas Cornelij Celsi medici grauissimi, qui libro sexto, suæ medicinæ capit. secundo, scribit in hac affectione cutem non esse confirmandum. Et utitur grauissima ratione; quia natura fecit hanc corporis nostri particulam omnium imbecillimam, ut esset corruptorum humorum

rece-

receptaculum. vnde non debet medicus claudere hanc uiam ipsi naturæ, per quam si non expurget uitiosos humores, facile est, ut illi retenti, nobiliores partes offendant. In hac controuersia mihi dicendum uidetur, duobus modis posse medicum cutem corroborare, uel leuiter ipsam corroborare, uel uehementer. uehementer esse corroborandam cutẽ ratio ipsius Cornelij Celsi negat, atque hoc certum debet esse, nullo modo in hac affectione esse uehementer corroborandam cutem; sed leuiter quidem potest corroborari. atque hæc fuit sententia Galeni, Græcorum omnium, atque etiam ipsius Celsi; quandoquidem is in hoc affectu curando non ueretur uti leuiter adstringentibus, quale est uinum myrteum. quanquam Galenus ex sententia Archigenis non contentus uino myrteo etiam medicamenta efficacius adstringentia usurpet, quale est attramentum sutorium. Sed sententia Archigenis, & Galeni est interpretanda de iis furfurationibus quæ sunt antique, & maxime rebelles, Auicenna diligentissimus tres furfurationis species facit, alteram leuem, unam uehementiorem, tertiam uerò uehementissimam: & est illa, quæ est cum vlceribus. leuem furfurationem sine sanguinis missione, sine purgatione, solis leuibus medicamentis curari mandat. quomodo uero sit curanda, iam docuimus in solius intemperiei capitis curatione. Vehementiori putat adhibenda esse medicamenta uehementiora, sicut, & uehementissimæ uehementissima accommodantur. In hac secunda laudat quę abstergunt, & moderatè resoluunt: in quo genere multa proponuntur & ab ipso, & à Galeno: ueluti est fœnugræcum, folia betæ, amygdalæ amaræ, pumex, myrobalani, malua agrestis, & staphisagria à Paullo thus, & cimolia cõmendantur: ex quibus poterunt parari uel pulueres, vel linimenta, uel lotiones, si pulueres parare placuerit, hoc modo faciendi. Recipe fœnugræci, foliorum betę exsiccatorum an. unc. 2. myrobalanorum nigrorum, staphisagriæ an. unc. 2. s. conterantur omnia, & redigantur in puluerem. Tempus uerò utendi pulueribus est, abraso capite antequàm abluatur. & isti pulueres apponantur capiti, atque manibus uiolentior adfricentur, deinceps abluatur caput huiusmodi decocto. Recipe foliorum betæ, staphisagrię, radicum altheę an. pug. 1. bulliant in libr. 8. aquę communis, & addatur uini albi modicè adstringentis libra altera. sed, vt iam monui, utendum erit semper loco saponis in abluendo uel amygdalis amaris contritis, uel pumice seu contrito, seu integro. Quod si ex his etiam linimentum optetur, ita parandum est, Recipe pulueris foliorum betæ, pulueris myrobalanorum nigrorum, & alborum, pulueris staphisagriæ an. drach. 3. olei communis, olei myrtini an. unc. 2. aceti unc. 1. s. misce, & fiat linimentum. Hactenus itaque ostendimus quæ medicamenta sint adhibenda in secunda spetie furfurationis. Est modo uidendum, quę conueniant in tertia, quę cum sit uehementissima, etiam omnibus alijs uehementiora medicamenta exigit, & multa etiam in hoc genere numerantur à Galeno, & ab Auicenna, ueluti est nitrum, sulfur, pulpa colocynthidis, ueratrum, calcanthum, fel tauri, & farinę uarię, ut farina lupinorum, farina fabę, & farina hordei: & quibus possunt quoque parari pulueres, linimenta, & lotiones. pulueres paran-

tur hoc modo. Recipe nitri, sulfuris an. drach. 2. pulpæ colocynthidis drach. 1. s. ellebori nigri drach. 1. lupinorum crasso modo contritorum vnc. 1. misceantur omnia diligenter puluerizata, & capiti deraso, vt dictum est, uehementer adfricentur. Pro sapone conuenit in lotione capitis etiam farina lupinorum, & farina hordei crasso modo contriti: appellant auctores latini huiusmodi farinas crassiores, farra. Lotio uerò fiet huiusmodi. Recipe foliorum betæ, radicum altheæ an. pug. 1. pulpæ colocynthidis, ellebori albi, nitri an. drach. 2. hæc uero postrema in petia ligantur & unà cum herbis & radicibus bulliuntur in lib. 10. aquæ quousque absumatur quinta pars, deinceps addendæ sunt uini albi lib. 2. atque ita abluatur caput. deinde uerò postquam ablutum fuerit, quoniam malum contumax est, & vlcera esse solẽt nõ benigna, erit hac inunctione vngendum. Recipe chalcanthi, fellis taurini an. drach. 1. s. nitri, sulfuris, an. drach. 2. olei rosati omphacini vnc. 2. misceantur ad ignem in duplici vase, & cum modico ceræ fiat inunctio. hic uero est modus curandi eas furfurationes, quæ sunt uehementiores, & quæ minime solent respondere medicamentis benignioribus. Cornelius Celsus uoluit sæpe esse radendum caput, ac deinceps inungendum esse aliquibus leuibus adstringentibus medicamentis, & laudat vinum myrteum cum ladano, myrobalanum cum vino. sed hæc medicamenta solum conueniunt, uel in prima specie, uel in secunda, sed non antiquata. Paullus, ubi furfura sunt humida commendat lotiones capitis factas ex muria, seu ex aqua marina, uel decocto lupinorum. idem etiam commendauit Alexander Trallianus, qui magna utilitate se expertum fatetur has lotiones maxime proficere.

De Achoribus, & Fauis. Cap. IX.

HActenus de iis affectib. tractauimus cutis capitis, qui sunt sine vlcere. nunc de iis agendum est nobis, qui cum cutẽ capitis infestent, id agũt cum ulceribus; quos omnes affectus multi ex Arabum familia & præsertim Haliabbas appellarunt nomine tineæ: Auicennas & Serapion uocarunt sahafati sua lingua, & dixerunt non solum fieri in capite, sed etiam in facie, & in uniuerso corpore. quod etiam Theodorus Priscianus libro primo ad Timotheum scriptum reliquit. Nos Auicennam sequentes hanc tractationem diuidemus in duo capita: unum erit de vlceribus capitis, quæ humida, seu manantia à medicis latinis uocantur, vulgus appellat hæc vlcera lactumia, quanquam uariæ nationes variis nominibus appellant. aliud caput erit de vlceribus siccis, quę à multis medicis tineæ uocantur; & hodie etiam populus sic appellat. frequenter infestant homines hi affectus, & propterea non est horum cognitio negligenda. auspicantes itaque ab humidis ulceribus, primo uideamus, quid sit achor; nam hoc nomen vt docet Alexander Trallianus, & Iulius Pollux, dictus est quasi ichor. unde dicã pace Cornarij alioquin docti medici, male actum esse ab ipso, quando in primo commentariorum in lib. Galeni de medicamentis secun. loc. aliud commentus est circa hoc nomen. Sunt uero achores tumores quidam præternaturam in cute capitis,

Lattime

Acores qui

pitis,in quibus apparent foramina,ex foraminibus emanāt humores tenues, & modicè glutinosi,ut dixerint Galenus,Oribasius,& Aetius; quanquā Paul lus Aegineta dixerit emanare ab his foraminibus humorē glutinosū.Theodorus Priscianus loco citato dixit achores esse papillas (nisi quis uelit legere papulas) quæ per cauernas breuissimas emittunt humorem pinguissimū, & fiunt frequenter in capite,in facie,& reliquis membris. proxima achoribus sunt alia quędam vlcera humida,appellata à Galeno primo de compos. med.secun. loc.cap.8. κήρια, latini multi uocant fauos. Theodorus appellat ceriones, Aetius meliceridas; alij,vt Paullus & Oribasius secuti sunt appellationem Galeni. differentias inter achores & fauos est, quòd in achoribus foramina sunt minora: in fauis uerò maiora. Alexander Trallianus ponit, & aliam differentiam quòd foramina achorum non apparent uisui, foramina fauorum uidentur. Theodorus Priscianus posuit & alias differentias,qui scripsit in achorib.vnum duntaxat foramen,seu unam cauernam esse,atque ab ea humorem equosum emanare; in fauis autem plures cauernas reperiri,atque ab illis emanare humorem crassiorem. In hoc tamen conueniunt omnes,quòd humor,qui emanat à fauis est similis melli consistentia. Vnde modo meliceris,modo cerium iure appellatum est. Rases dixit fauum esse crustosam tineam de qua malus humor emanat similis fauo mellis. Itaque constat duo esse vlcera cutis capitis humida seu manantia,alterum nomine achoris,alterum nomine faui,appellatum.vtrasque has affectiones.Cor.Cel sus lib.5.cap.28.uidetur appellasse melicerias: quanquam eo in capite mul ti sunt errores,qui tamen correcti habentur in postrema editione: & manu scriptus codex pro meliceria legit cerium.Modus generationis horum duorum ulcerum est,quòd primò excitatur ingens pruritus,ob quem dum homines se scalpunt,generatur tumor, qui quotidie augetur,atque humorem modo crassiorem,modo tenuiorem mittit.Sed hic adnotare oportet,nequis forte fallatur,quòd quanquam Aetius,& alii appellarint fauos meliceridas;tamen est meliceris aliud genus tumoris differens ab hoc: quia in eo tumore materia continetur intra utriculos,quod nō cōtingere solet,neque in achoribus,neque in fauis.Caussa materialis horum affectuum secundum Galeni sententiam est humor acris,serosus,mordax,crasso admistus: quam Galeni sententiam mutuatus Auenzoar dixit fieri hæc ulcera ex bile acri, unà cum modica crassitie.Paullus Aegineta caussam materialem horum affectuum uidetur fecisse pituitam,nitrosam,& salsam.Et aduertendum, quòd Paullus de his affectibus duob. locis loquitur lib.scilicet 3.& lib.4.neque tamen putandum,quòd apud eum duo sint genera horum affectuum: quandoquidē est unum,& idem genus morbi. sed Paullus loquitur de ipsis in tertio libro, pro ut sunt affectus capitis: In quarto prout sunt tumores præter naturam. & quòd non sit differentia inter hæc capita facile intelligitur,quia in quarto lib. refert sese ad dicta in 3.Alexander Trallianus scripsit hęc vlcera interdum fieri ex pituita,interdum ex bile,interdum ex melancholia. sed cōciliari possunt isti auctores cum Galeno; quandoquidem pituita nitrosa, & salsa, de qua loquitur Paullus componitur ex biliosis, acribus, mordacibus, & pituitosis succis.Vnde non est differens Paullus à Galeno. non est etiam

Faui, et Meliceridas qui [illegible]

Diff.a inter Achores, et fauos

Modus generat.is

Causa mat.lis

differens Alexander; quoniam sub nomine horum vlcerum complexus est vlcera tum humida, tum sicca. sicca vero fieri ab humore melancholico testatus est Auicenna, & nos suo loco ostendemus. Quòd pertinet ad caussas horum vlcerum meditatas Marcellus medicus lib. suo de medicamẽtis cap. 4. videtur inter eas posuisse ætatem; quandoquidem scriptum reliquit, ętatem puerilem maxime obnoxiam esse huic morbo; sed mulieres, & viros acrius, & molestius infestari. Cur autẽ pueri maxime hoc vitio laborent, caussa est; vel quia in vtero materno replentur multis, & varijs excrementis, quæ natura, statim ac pueri in lucem editi sunt, expurgare nititur. expurgat verò potissimum per caput; quia est omnium partium corporis humidissimum, & maximè plenum. vel fit hoc vitium in pueris sæpe ratione lactis nutricis; cõtingit namque, ut nutrices ob voracitatem nullum in cibis delectum habentes prauis succis vescantur, quibus infectum lac cõmunicat prauitatem pueris. Inter has caussas sunt potus, & cibi praui, quibus vescũtur viri & mulieres. fiunt etiam ex contagio, quod hinc liquet; quia nutrices afficiuntur his affectibus à pueris quos lactant. Sunt & regiones aliquæ quæ videntur quadam proprietate prouentum horum morborum habere. & memini ad me scripsisse medicum ex Sulmone, & petijsse, vt explicarem caussas, & curationem horum morborum in ea regione regnãtium. Tempus anni est inter has caussas; quoniam Auicenna scriptum reliquit, hieme vt plurimum abundare hæc ulcera. Signa quibus dignoscuntur hi affectus, partim habentur ex aspectu, partium ex relatione. hoc commune est utrisq;, ꝙ à principio adest pruritus immensus, deinde fit tumor, in tumore apparent foramina, ex foraminibus emanant liquores aliàs tenuiores, aliàs crassiores. obseruatum est quoque interdum manare pediculos. Rases monuit, quòd in fauis hoc peculiare signum habetur, quando circa vlcera apparent ueluti squamę quędam. atq; hæc sunt signa communia. priuata autem quibus materia vniuscuiusq; vlceris dignoscitur, sunt primo ea, quę, vt docet Paullus, capiuntur à colore; quia si color erit pallidus, abundabit bilis: si albus, pituita. Alexander Trallianus dixit, hæc signa capi etiam ex alijs fontibus, ex temperatura ęgri, & ætate, ex gustu, & ex tactu. ex gustu enim; quia si ægri percipient amarorem in ore, erit indicium morbum fieri à bile, si sapor erit acidus, indicium erit pituitæ acidæ, vel melancholiæ. ex tactu similiter, quia si vlcera fuerint calidiuscula, signum erit miscellam generãtem morbum esse biliosam, si morbus erit frigidus, pituitam. De signis prognosticis commune hoc habent hæc vlcera, ꝙ desinunt ut plurimum in defluuium capillorum, & prout materia magis vel minus praua est, sic defluuium modo benignius, modo deterius existit. atq; hinc fit, vt modo in alopeciam, modo in ophiasin, modo in exulcerationem usq; ad carnem, & ossa pertingant, præsertim quãdo inueterascunt. Hippocrates lib. de sacro morbo scriptum reliquit, ꝙ pueris si fiant ulcera in capite, uel circa aures, uel in facie, uel in reliquo corpore, liberantur ab epilepsia: quod etiam confirmatum est ab Auicenna prima tertij, cap. de epilepsia. Circa curationem horum affectuum illud ante cętera scire oportet, huic morbo, cum sit familiarissimus pueris, quàm rarissimè medicamẽta adhiberi, & præsertim intus sumpta duabus rationibus: una, quia

pueri

pueri non sunt idonei bibendis pharmacis:altera, quia mulieres (neq; sine ratione) putant hos morbos maximè pertinere ad ualetudinem futurã puerorum,& propterea negligunt ipsos curare. Quia tamen aliquando coguntur medici etiam in hac tenerrima ætate medicinam exercere, primò sunt ex consilio Rasis,si pueri lac sumant, nutrices curandæ: prouidendum scilicet,vt abstineant à cibis praui succi, acribus, salsis, lacte, piscibus, ouis assis & frixis: abstineant à uino,à Venere,& tandem fugiant omnia ea, quæ possunt humores crassos, & prauos generare; quandoquidem lac statim sumit qualitates ciborum; & quoniam pueri toti sunt ex lacte, necesse est, ut omnes qualitates lactis imbibant. Auenzoar monuit, ut caueant usum portulacæ, quasi hæc herba propria quædam facultate hunc morbum augeat. Archigenes apud Galenum damnauit etiam usum aceti. Post uictum institutum statim deuenitur ad medicamenta localia,nisi tamen constat nutricem opus habere purgatione;in quo casu præstabit antequam ueniatur ad localia,ipsam purgare; si sit biliosa medicamentis accommodatis ad expurgandam bilem,si uero sit pituitosa medicamentis euacuãtibus. Alexander Trallianus de medicamentis localibus verba faciens, videtur docuisse debere ea esse repulsoria,& adstrictoria, sed quia ualde periculosum est in teneris pueris repellentibus uti, præsertim cum capita ipsorum sint humoribus refertissima: iccirco sententia Alexandri interpretanda est de pueris adultis, non autem de puerulis. & ob id sententia Auicennæ amplectenda,qui pro medicamentis localibus proposuit ea, quæ moderatè adstringunt, & etiam moderatè exsiccant,cuiusmodi est Indicum unà cũ gallis adustis, & pinguedine caudæ arietinæ,uerbi gr. si accipiantur Indici drach. 1. gallarum torrefactarum,drach. 2. pinguedinis caudæ arietinæ,unc. s. misceantur,& fiat linimentum. hoc, inquit Auicenna, esse ultimum ex expertis,quasi dicat,experientia comprobatum fuisse maximè prodesse. proponit deinde cortices granatorum cum aceto,oleo rosato,lithargyrio. laudat etiam ut fiant frictiones cum aceto,& sale. Id tamen unum semper erit memoria tenendum, pueros maiori,qua potest blanditione esse tractãdos. hoc dico quia frictiones cum aceto, & sale nimios cruciatus excitant. proponit item tutiam, cimoliam, terram,chartam combustam cum aceto, amygdalas amaras. sed duo medicamenta tradam, quibus ego soleo uti feliciſſimè. primum est, quo utor in pueris tenerrimis,aliud,quo in grandiusculis. primũ medicamentũ est hoc. Rec. cineris myrtillorum, gallarũ an. dr. 1. tutiæ dr. 1. s. butyri uetusti, aqua rosacea,loti unc. 1. cineres aceto leuigantur, deinde miscentur ad ignem. Aliud uerò medicamẽtum est. Rec. pulueris corticum granatorum, lithargyrij, tutiæ an. dr. 1. s. olei rosati unc. s. pinguedinis anserinæ aceto lotæ, unc. s. misce, & fiat linimentũ. Sed circa hæc medicamenta duo sunt animaduertenda,unum quoad usum ipsorum,alterũ quoad pinguedines. quoad usum scire oportet necessariũ esse,ut hæc unguenta extendantur super petias subtiliſſimas,quæ prius sint cera illitæ; nã huiusmodi petiæ cera illitæ faciunt, ut caliditas ipsorũ ulcerũ non ita cõsumat medicamentũ. Præterea quia pueri sæpe manibus auellunt medicamẽta,parandæ sunt cuffiæ quædã,q̃ totæ illitæ possint cõtinere ea continuò super caput. Alterum,quod adnotandũ est,

circa

circa pinguedines, est; quia quotiescunque volumus vti pinguedinibus ad exsiccandum, semper eligendæ pinguedines uetustæ; quia, vt scribit Gal. 5. de simplic. medic. & 11. huiusmodi pinguedines magis discutiunt, & exsiccant. quod si uelimus facultate ipsarum potius emollire, semper pinguedines recentes sunt eligendæ. sed est & aliud obseruandum; quia etsi pinguedines uetustæ magis exsiccent, tamen tempore ipso redduntur acriores, & calidiores. quo fit, ut non ita tutum sit, facultate ipsa exsiccatoria uti, nisi caliditas ipsarum, & acrimonia penitus retundatur. Vnde opus est has abluere iterum, atque iterum, & etiam quinquies: nam ablutio, & præsertim facta aceto aufert acrimoniam uetustate acquisitam, & caliditatem: siccitatem verò potius auget, quàm ullo modo minuat: quod etiã facit aqua rosacea, qua butyrum, & pinguedines erunt abluendæ quandocunque usus postulabit. Sed circa pinguedines uolo contradictionem pulcherrimam Galeni explicare, quam (quod ego sciam) nemo uidit. Galenus 4. de simpl. medic. ca. 6. scribit pinguedinem hirci esse maximè acrem, atque igneam. secundo vero de simpl. med. cap. 12. dicit esse aliquas res, quæ morsus euacuãdo curãt, quemadmodum sunt res salsæ: alias uero esse quæ mordicationes curãt nõ euacuãdo, sed attemperando: & inter has, quæ curant mordicationes attemperando, adnumerat oleum dulcissimum, succum ptissanæ, & adipẽ hircinum. ita quòd uidetur sibi clarissimè contradicere Galenus; quia hic ponit adipem hircinum curare mordicationes attemperando. 4. uero de simpl. med. habere hanc pinguedinem maximam acrimoniam, & igneam. Pro tollenda hac contradictione duo mihi dicenda occurrunt. primum est, pinguedinem hirci, aut recentem esse, aut uetustam. pinguedo uetusta est maximè acris, & ignea, & de hac locutus est Gal. 4. de simpl. medic. recens autem pinguedo tametsi sit acris: non tamen est ita ut uetusta, & hoc dictum est à Galeno 11. de simpl. medic. cap. de pingued. & 3. de comp. medic. per genera cap. 5. pinguedo igitur recens hac ratione conuenit in morsibus; quia licet sit aliquantisper acris, habet tamen maiorem uim emplastricam, quàm acrimoniam. & propterea hanc commendauit 2. de simpl. medic. Sed hæc responsio (ut, quod sentio, fatear) mihi non satisfacit; quia Galenus loco citato uidetur uelle, quòd etiam pinguedo hirci, dum recens est, sit ualde acris. eapropter putaui litteram Galeni 2. de simplicib. esse corruptam, & loco τράγου, legendum esse αἰγός. adducor autẽ ad hoc coniiciendum; quia Galenus 11. de simpl. med. loco citato inquit; quod in dysenteriis maxime prodest adeps capræ, qui quidem est valde minus acris, quàm hirci; concrescit enim circa parietes intestinorum. Vnde permanentia illa sua non modo placat morsus, sed etiam prohibet mordicationem ampliorem. Nisi potius dicamus eã uocem τράγου debere referri non ad στέαρ, sed ad χυλόν, ut sensus sit, morsus placare pringuedinem tragi, atq; chondri succum. est enim tragus res factitia ex frumento, vt est apud rusticos, & Gal. vnde patet interp̃tem errasse, qui pro trago hircum transtulit, nam tragi, & chondri simul in iisdem casibus meminit Gal. lib. 1. de simpl. med. cap. 34. ubi adipem caprinum non hircinum nominat, hoc idem etiam ferè 12. met. cap. 1. vbi etiam interpres male pro capillo transtulit hircinum. Hactenus de curatione

acho-

achorum,& fauorum puerulis adhibenda tractauimus. Nunc superest, vt uideamus,quæ debeat esse in adultis; quoniam,& qui adulta sunt ætate sæpe solent hisce morbis tentari. Omnes Græci, & Arabes in hoc concordes sunt, maxime referre in hac curatione,ut ante alia recta uictus ratio habeatur. cuius summa in hoc posita est,ut multitudines potuum, & ciborum fugiantur,ut cibi sint optimi succi,uina generosa uitetur,omnia dulcia, acria, salsa, frixa, atque omnia, quę possunt crassos, & acres producere humores. post uictus institutionem cogitandum est de purgatione prauorum humorum: in qua obeunda primo necessum est videre, an unà cum succorū prauitate adsit etiam sanguinis abundantia; nam si sanguinis notæ appareant, erit citra controuersiam mittendus. Si morbus magis caput depopulabitur, monet Auicenna,vt uena capitis incidatur, aut uena frontis, aut uenæ post aures; Quòd si morbus in uniuersum corpus grassetur,erit uena, vel pedū, ex sententia Auicennæ,vel etiam ex nostra,uena communis pertūdenda, & habita uirium ratione copia sanguinis extrahenda erit. Post uenæ sectionē deueniendū est ad expurgationem humorum,qui primo erunt præparandi huiusmodi syrupo. Recipe oxisaccaræ, syrupi de succo lupulorū, syrupi de succo boraginis,an.vnc.1.aquarū boraginis,lupulorum,scabiosę an.vnc.1.s. Postquam erit pręparata materia,postmodum erit expurganda medicamento, ꝙ serosos,& crassos humores simul educere possit si erit in pilularum formā medicamentū sumendum, poterūt sumi pilulę de hiera Pacchii,uel pilulæ de agarico,cum trochiscis alandahal.bolo autem poterit sumi huiusmodi medicamentum,Recipe succari rosati vnc.s.rhabarbari,agarici pręparati subtiliter puluerizatorum,an.scrup.2.s.trochiscorū,uiolatum cū scammonio grana 6.misce, fiat bolus,qui capiatut in aurora. potus accōmodatus ad expurgationem horū humorū erit talis.Recipe agarici electi,rhabarbari electi,an.drach.1.infundantur secundū artem in sero caprino. deinde Recipe dictæ infusionis vnc.5.syrupi de polypodio vnc.3.uel loco huius, confectionis Hamech drach.3.syrupi rosati solutiui un.2. Postquam optimè expurgatū fuerit corpus,deueniendum est ad medicamenta localia,in quorum quidem vsu ante alia considerandum erit,an morbus sit in principio, an uerò sit inueteratus.si fuerit in principio,monet Alexander,& rectè,utendum esse medicamentis,quæ adstringant, & repellant. sunt autem medicamenta in hoc vsu accommodata rubi folia,salicis,plantago,oleastri succus,myrtus, piceæ cortex,poligonium. atque ex his potest parari & lauacrum pro capite,& inunctio.Lauacrum parabitur hoc modo.Recipe aquæ calybeatæ lib. 10. cineris foliorum salicis lib.s. fiat lixiuium,cui incoquantur postmodum foliorum rosarum rubearum manip.1.foliorum plantaginis pug.1.s.myrtillorum,corticis piceæ,an.pug.s.coletur post decoctionem, deinde abluatur caput; quod postquam ablutū erit, & exsiccatum, poterit inungi hoc linimento.Recipe olei rosati omphacini,olei myrtillorū,an.vnc.1.succi foliorū salicis,succi foliorū oleastri,an drach.2.pulueris rosarum rubearū, pulueris myrtillorum,an.drach.1.misce.fiat linimentū.Quòd si morbus sit in principio,sed minetur aliquid mali, Archigenes apud Galenū censet adstringentibus miscenda etiam esse,quę moderatè exsiccant, cuiusmodi est, si cyperus,

lentes,

Curatio in Adultis

Vena sectio

Purgatio

Localia

Lauacrum

lentes, ladanum admisceantur unà cum oleo myrtilli, & cum modico vini. Quòd si morbus sit inueteratus, adhuc considerãdum erit, an ulcera sint mitia, & superficialia, an verò sint potius fera quodammodo, & profunda. si vlcera sint mitiora, dicit Galenus, quandoque curari sola uictus ratione citra corporis euacuationem; tamen & sæpe in his etiam sunt necessaria medicamenta localia. atque tunc eliguntur ea quæ possint incidere, dissecare, attenuare, & etiam exsiccare, quemadmodum est acetum, quod dissecat, repellit, & etiam exsiccat. poterunt igitur aliqua medicamenta metallica aceto macerari, & ita apponi, cuiusmodi esset hoc. Recipe tutiæ, spodii, an. drach. 2. lithargyrij drach. 4. olei rosati omphacini vnc. s. aceti vnc. 2. ceræ quantum satis est pro linimento molli. misce. quod quanquam sit leuiusculum, tamen etiam accommodatum est. quòd si malum his remediis non cedat, sunt administranda ea, quæ maiorem paullò facultatem possident. atque inter hęc adnumeratur calcitis, fex vini vsta, sandaracha, calx viua, cinis concharum vstarum. atque huiusmodi medicamenta ualde exsiccantia, quæ veteres achores, & rebelles possunt feliciter exsiccare, & curare. Studendum igitur erit in his achoribus, vt caput abluatur hoc decocto. Recipe aquæ calybeatæ lib. 10. cineris lignorum ficus lib. s. fiat lixiuium, in quo deinde bulliãt foliorum lapathi acuti, radicum betæ an. pug. 2. post decoctionem coletur, & caput abluatur, quo abluto, & exsiccato optimum erit hoc medicamento uti. Recipe fęcis uini vstæ drach. 2. calcis aceto maceratæ drach. 3. concharũ vstarum vnc. s. olei ueteris quantum satis est pro linimento conficiendo. & aduertendum hæc esse efficacissima, & acriora; propterea potius conuenire in corporibus duris, quàm in mollibus. Sunt quoque achores, quemadmodum dicit Galenus, quidam valde dolorifici, inflammati, rubri, qui alio modo tractandi sunt, quàm prædicti. In his enim opus est adhibere ea, quæ dolorem sedant, necnon concoquunt humores crudos, cuiusmodi sunt, quæ humectant, medicamenta concoquunt, & emolliunt. Inter hæc maxime ab omnibus laudatur illud, quod παρυγρὸν à Galeno, & a Græcis vocatur. describitur hoc medicamentum à Paullo lib. 7. cap. 17. Quòd si istud medicamentum non sit in promptu, loco huius possumus vti cataplasmate confecto ex farina lentis, & melle, aut medulla panis cum succo coriandri viridis, aut etiam succo plantaginis, succo poligonij unà cum farina uel hordeacea, vel etiam triticea; prout scilicet magis, uel minus leniendum, concoquendum, & exsiccandum uidebitur, si dolor leniatur huiusmodi medicamentis poterit ablui caput decocto fœnugræci, vel decocto betæ. nam hæc maxime commendantur à Galeno, & ab aliis; quia moderatè concoquunt achores crudos, atque etiã moderatè exsiccant. numerantur à Galeno multa alia medicamenta ex sententia Apollonij, & Critonis, quẽ omnibus aliis præfert. ea uideri possunt primo de compos. medic. secundum loca. fuerunt aliqui inter recentiores, qui existimarunt inter fauos, & achores dari mediũ quoddam genus, quod neque sit achor, neque fauus, atque ad adstruẽdam suam sententiam adducũt Galenum in lib. de tumoribus præter naturam, c. 15. & Rabbi Moysen lib. 43. Aphorism. Sed diligenter perscrutatus sum hæc loca, & inueni istos ualde deceptos esse; quia tametsi Galenus dicat achores

res fieri ex materia subtili,& crassa: fauos verò ex materia crassiori; non pro pter hoc tamen ponit achores vllos fieri ex materia tenui solum: ita vt possi mus dicere factos ex subtili,& crasso humore esse medios. Hæc est ratio curationis achorum,& fauorum tàm in pueris, quàm in adultis; circa quā adsunt consideranda nonnulla scitu digna. primum,ꝙ in his morbis curandis non sunt capilli auellendi,sed solummodo radendi, aut tondendi. & ratio est; quia capilli non sunt corrupti multum,nisi sint achores, & faui inueterati;nam in illis sepe etiam corrumpuntur. in illis ergo in quibus non sunt corrupti capilli, erunt duntaxat radendi; alioquin nisi ita fieret, non possent medicamenta accommodari, neque efficaciam ostendere. alterū adnotandum est,quod Galenus in vlceribus antiquis, & contumacioribus maxime commendauit vsum medicamenti ex charta combusta. imò testatur se quandoque ruri ea sola aceto macerata breuissimo tempore curasse huiusmodi morbos. Descriptio huius habetur apud Galenum libr. 5. κατὰ γένη, & apud Paullum libr.7. cap. 13. Vnde cum ita celebretur huiusmodi medicamentum ab omnibus,erit vtile scire nunquid hoc tempore eo possimus vti. quod enim charta antiquorum nos careamus facile est intelligere à Plinio, qui vnus modum, quo antiqui eam faciebant, nobis explicauit libr. 13. cap. 11. & 12. eam enim componebant duobus modis ex papyro aqua Nili macerato, vel ex papyro glutino confecto, & commisto. quemadmodum apud auctorem potest videri: nolo enim tempus terrere in eius verbis recensendis. Erat verò papyrus genus quoddam iunci, quod nascitur copiosissimè in Aegypto propè Nilum, & vidi etiam ego, dum essem Panormi,huiusmodi plantam. iste iuncus clarum est,quòd habet facultatem desiccandi valenter. aderat postmodum & glutinum, & farina cum aceto, & aqua feruente, quod & ipsum vi siccandi pollet. Quamobrem si ea, quæ componunt chartam antiquorum consideremus, pollebant maxima vi exsiccatoria. addebatur postmodum vstio, quæ etiam medicamentum magis exsiccatorium efficiebat. Inuenio ego ob tres caussas medicos consueuisse vrere aliquod medicamentum, vel vt magis exsiccatorium redderent, vel vt posset redigi in puluerem, vel vt nimia ipsius uis, & efficacia frangeretur. cum autem hoc tempore careamus charta celebrata apud Galenum, & alios omnes auctores antiquos, est videndum, nunquid habeamus aliquid,quo eius loco vti possimus, & an nostra charta antiquorum loco sufficiat. Habemus & nos etiam quasdam papyros,quarum substantia si consideretur,maximè exsiccatoria est.quòd si vrantur,magis etiam exsiccare possunt,& sunt illæ,ex quibus conficiuntur storeæ. vnde existimo ego non multum differre, quod ad facultatem pertinet, eam materiam à papyro antiquorum, & ab ea, quæ apud Siculos nunc inuenitur. Vnde sum huius sententiæ, quòd in conficiendo medicamento ex charta, loco papyri possimus huiuscemodi materia vti, atque etiam cinerem ipsum aceto maceratum adhibere eo modo, quo Galenus chartam suam vstam. Sed an charta nostra possit sufficere dicam,& in hoc sententiam meam. Conficitur charta nostra,vt omnes norunt ex pannis lineis, contusis, maceratis, & glutino in eam formam redactis. Ex quo quantum ad materiam pertinet

sci-

ſcimus pannos lineos exſiccare, & propterea à medicis adhiberi ad ulcera curanda. imò Galenus quoque in curanda alopecia laudat pannos lineos cilicios (quanquam Cornarius hanc uocem ῥάκος interpretatus ſit pro panno laneo) & commendat ea ratione; quia exſiccant, & poſſunt accommodari ad medicamenta exſiccatoria quòd ſi materia linea exſiccat, atque adeſt glutinum in charta, quod etiam exſiccare poteſt, ſi addatur & uſtio, nemini dubium eſt, quin medicamentum ſit magis exſiccatorium. Vnde deficiente papyro à me nuper dicta, puto poſſe in uſum trahi chartam noſtram combuſtam. Tertium notandum eſt ueteres medicos in achoribus, & fauis curandis conſueuiſſe frequentiſſimè uti medicinis, quæ ſmegmata nuncupantur. Sunt autem hæc medicamenta pulueres quidam confecti ex rebus abſterſorijs, quæ primo illo tempore adhibebantur ſolum ad denudanda, & detegenda corpora, quando lauare uolebant. & tunc fiebant ex nitro ordeo combuſto, pumice, lomento fabarum, furfure, & ſulfure. poſteriore tempore traxerunt uſum horum medicamentorum etiam ad ulcera, & præſertim ad manantia, ſed ex alia materia conficiebantur nimirum ex elleboro, alcyonio, ſulfure, ſtaphiſagria, & teſtis etiam ſepiarum. Sed circa uſum horum medicamentorum unum prudentiſſimè monet Paullus lib. 7. cap. 13. præſtare ſemper, ut hæc adponantur capiti maxime exſiccato; etenim cum ſint pulueres, ſi humidiori cuti adhibeantur, facile uis eorum obtunditur. oportet tamen ſcire, interdum, cum uſus poſtulat, iſtos pulueres contemperari aliquibus ſuccis, & præſertim cum oxymelle, melle ſimplici, aut aceto ſimplici, quemadmodum exempla plurima inueniuntur apud Aetium lib. 6. cap. 54. Eſt & poſtremo aliud obſeruandum medicos tàm Arabas, quàm Græcos in curandis huiuſmodi ulceribus nunquam ferè pinguedines adhibuiſſe; quod quidem dum ego conſidero, non poſſum non putare maxima ratione factum eſſe. rationem hanc eſſe exiſtimo, quòd ubi cutis infecta eſt huiuſmodi ulceribus, ualde calet: ob quod ſi pinguedines ipſi adponantur facilè uruntur, atque ita & calorem ulcerum, & materiam magis augent. Vnde conſulo ut ad ueterum imitationem fugiantur, quantum fieri poteſt, huiuſmodi pinguedines. Sed quæret quis quomodo ſint continenda linimenta, aut medicamenta arida in capite. Omnium præſtantiſſimum remedium in hoc ego experientia comprobaui eſſe, ut pileus, ſeu cuffia quædam ex ederæ folijs ſimul conſutis fiat, atque ita poſtquam inſperſi erunt pulueres, aut linimenta adhibita, caput contegatur hoc pileo, deinde etiam aliquod aliud ſubtiliſſimum integumentum lineum adponatur. quòd ſi partes affectæ fuerint aliæ, quàm caput, poterunt etiam folia huiuſmodi æderæ conſui, & in eam formam redigi, quæ opportuna erit; nam edera exſiccat moderatè, repellit, & quoquo pacto educit humores illos prauos.

Smegmata

De Tinea. *Cap. X.*

SEquuntur ulcera capitis ſicca tàm ab Arabibus, quàm à Græcis fuſiſſime tractata, quæ omnia ab Auicēna ſub nomine ſahafati ſiccæ comprehenduntur

duntur. Sunt hæc ulcera cutem capitis, & capillos corrumpentia: ex quibus emanat fœdus, & ſiccus quidam tabus cum fœtore, cum cruſtis deturpantia caput, & totum adſpectum. Sunt uero hæc ulcera duplicia, aut recentia, aut antiqua, quæ omnia à uulgo comprehenduntur ſub nomine tinea. dico, à uulgo; quoniam Arabes, & etiam nonnulli latini nomine tineę etiam ulcera humida capitis complectuntur. appellata uerò ſunt tinea ad ſimilitudinem illius animalis quod ueſtimenta corrodit, & tinea nuncupatur. Multi ſunt, & inter alios Nicolaus Florentinus, qui putarunt, tineam noſtram eſſe ſahafati humidam Arabum. Sed iſti longe falluntur, atque conuincuntur ex ipſo adſpectu; propterea quòd ſahafati ſiccum generatur ex humore melancholico aduſto, & bilioſo: noſtra uerò tinea & colore, & etiam eſſentia ſua clarè monſtrat, quòd fit ab humore melancholico, & bilioſo. Quare non eſt ullo modo ſuſpicandum, quin tinea noſtra non ſit ſahafati ſiccum. ſed accedit etiam teſtimonium Auenzoar, qui ſub duobus capitibus declarat, & tineam & ſahafati humidum. Ex quibus colligitur hæc duo eſſe inter ſe diuerſa, nō autem idem, quemadmodum exiſtimauit Nicolaus. quanquam etiam Auenzoar non plenè deſcribit noſtram tineam. poteſt tamen fieri, quemadmodum etiam uſu uenit, quod ſahafati ipſum humidum tranſmutetur in ſiccum, ſiue in ipſam tineam. Cauſſa immediata huiuſce affectionis nulla alia eſt, niſi humor melancholicus ſecundum Auicennam, cui miſcetur humiditas acuta, quæ expungens, & exſtimulans uirtutem expulſiuam cogit ipſam ad ſeſe excernendam, atque ita excreta exulcerat cutem, & facit ulcus. Cauſſæ uerò mediatæ, & magis remotæ ſunt in primis mala cibaria, & tandem omnis in ſex rebus non naturalibus commiſſus error. eſt etiam & contagium inter has cauſſas: & ſi quis eſt morbus, qui per contagium recipiatur, proculdubiò hic unus eſt. conducit quoq; ad generationem huius diſpoſitio paterna, & hæreditaria; mala quoq; curatio achorum, & fauorum ſolet huiuſmodi contagionem inducere; ut hac ratione debeamus ſemper eſſe ſolliciti, quo ſtatim curentur achores, & faui; quandoquidem maior pars pauperum corripitur hac infectione hac ferè ratione ſola; quia à principio in ipſis achores, & faui malè curantur. contingunt quoque interdum aliqui morbi praui in capite, ut dicit Auicennas, ex quibus etiam ſolet facile hæc affectio oriri. Sed ſciſcitabitur aliquis an apud Græcos liceat inuenire hanc affectionem nominatam, & tractatam. Ego certe adhuc non potui inuenire quod explicatè hic morbus ſit tractatus à quoquam Græcorum: puto tamen achores nominatos ab Alexandro ex humore melancholico maximè tineam noſtram referre, & ſahafati Arabū ſiccum. quanquam ut uidere eſt, achor melancholicus Alexandri, nō plenè repræſentat tineam, de qua eſt nobis ſermo. Signa horum ulcerum multa traduntur à Gulielmo chirurgo. ſed potiſſima hæc ſunt, quòd apparent cruſtæ quædam aridæ, interdum croceę, interdum cinereæ, nonnunquam uirides, aut etiam nigricantes, quæ nihil, aut parum humoris emittunt: humor verò ille uirulentus eſt, quaſiq; totus uenenoſus, præterea pili corrupti decidunt. hæc eſt ſyndrome ſignorum tineæ, quibus facilè dignoſci poteſt ab alijs affectionibus. Prognoſtica hæc ſunt, quòd omnia hæc ulcera praua ſunt, ſed deteriora habentur

omnia

Tinea quare sic dicta

Tinea est sahafati siccum

Causæ

Tinea e morbus contagiosus, et aliquando hereditar.

Quare Pauperes sæpius corripiantur Tinea

Signa

Prognostica

omnia illa, quæ sunt antiqua, quæ ferè omnia in alopeciam, & ophiasin consummatas terminantur. Guido de Cauliaco chirurgus excellentissimus, fatetur se obseruasse, quòd hæc affectio sæpe in lepram, & pediculorum abundantiam terminatur. scribunt ferè omnes duas huius tineæ species esse, alteram quæ curationem recipit: alteram verò omnino incurabilem. incurabilem dicũt esse eam, in qua apparet cutis dura, & testacea, squamæ etiam multæ, atq; pilorum perfectæ corrosiones. Pro curatione huius mali primo instituendus est victus: quoniam cum sit soboles prauorum humorum, qui continuò generantur ex negligentia victus, ante cætera huius habeatur ratio necesse est. Auicenna monuit, vt vitentur omnia, quæ dulcedinem insignem habent, quales sunt dactyli. & nominat prę cæteris dactylos; quia apud suas nationes hic cibus in frequentissimo vsu erat, damnat omnia acria, acuta, salsa, crassa, & nimis calida. Auenzoar vult, vt cibentur pane optimè fermentato, turturibus, vescantur & paruis auibus aceto conditis: laudat etiam edulia omnia insipida. Sed notandum, laudari acetum à multis in hoc casu, sed mistum alijs edulijs; quandoquidem si per se solum sumatur, valde nocuũ est, & iure damnatur; quoniam, vt scriptum est ab Hippocrate com. 3. de acutis, acetum humoris melancholici prouentum facit. Haliabbas vult esse regendos ęgros cibis humidis, infundendumq; naribus oleum amygdalarum, vel cucurbitæ, vel violarum. Instituto victu est primo deueniendum ad euacuationem prauorum humorum, qui sunt & in vniuerso corpore, & peculiariter in capite. Sed quia euacuari commodè nequeũt, nisi priùs prępparentur, erunt primo præparandi. & pro pręparatione in vsu esse poterit similis syrupus. Recipe foliorum fumariæ, asplenij, foliorum brioniæ, boraginis an. pug. 1. fiat decoctio secundum artem. deinde, Recipe dictę decoctionis vnc. 5. syrupi saporregis, syrupi de succo boraginis, an. unc. 1. oxymellis simplicis unc. s. misce. quo tempore sumet æger huiusmodi syrupum, erit cogitatio habenda de sanguinis missione; in qua obseruandum est quod diximus in ulceribus humidis, quòd scilicet si adsinr indicia sanguinis, uel si praui humores sint multum sanguini commisti, uena omnino secetur, & ex eo latere auferatur sanguis, unde origo mali magis dependere uidebitur. præparati humores erunt postmodum euacuandi. pro qua euacuatione, cum humores peccantes sint melancholici, & biliosi, erunt ea medicamenta eligenda, quæ potissimum humorem melancholicum, & biliosum educere ualent: cuius generis sunt pilulæ cochiæ cum elleboro, hiera Pacchii cum elleboro. pilulæ de lapide lazuli. quòd si medicamenti etiam potabilis alicuius formam quis optat, hæc apud me in usu esse solet. Recipe foliorum brioniæ pug. s. fol. senæ, epithymi an. drach. 1. s. corticum ellebori nigri drach. 1. seminum betonicæ, seminum citri, scordii an. drach. s. infundantur in sero caprino per totam noctem, deinde summo mane fiat expresſio, cuius expresſionis, Recipe unc. 5. trochiscorũ de rhabarbaro scrup. 2. trochiscorũ, uiolarũ cũ scammonio grana 7. syrupi uiolati solutiui, drach. 2. s. misce, & capiatur iste potus, ut intelligi potest ex compositione, maxime potest humores melãcholicos, & biliosos expurgare. post expurgationem etiam repetitã, si opus erit, deinceps deueniendum ad localia medicamenta, circa quæ obseruare oportet,

Tinea que vel curabilis, et incurabilis

Curatio

Sanguinis missio.

ceet, nunquam repellentia in hoc morbo usu uenire; quia materia est sicca, humor est crassus,& rebellis: ita q̧ à repellentibus nulla ratione potest depelli; sed potius magis infigitur,& (ut ita dixerim) magis exasperatur. opus ergo est medicamentis,quę ualeant attenuare,exsiccare,consumere,& altas partes penetrare. sed antequam adhibeantur hæc medicamenta, duo primo semper sunt cogitanda. primum est,ut pili,si qui sunt, auferantur. auferuntur autẽ uel uolsellis,uel etiam aliquo psilothro.quæ sint psilothra paullo post declarabo. alterum est,an affectio sit recens,& mitior,an uerò sit uetusta & cõtumacior. In mitiore.n.semper etiã mitioribus erit agendum;in rebelli uerò ad ultima, & efficacissima deueniendum erit. Modus,quo mitiorẽ tineam curo feliciter hic est: quod primo iubeo uolsellis auelli pilos corruptos,deinde postquam auulsi sunt, iubeo fricari ualenter totam cutẽ affectam puluere facto ex sepia, & nitro an. partibus æqualibus: deinde altera quaque die iubeo,ut caput abluatur infrascripto decocto. Recipe radicum brioniæ,radicum liliorum alborum an.pug.1.fol.maluæ, fumiterræ, lapathi acuti an.pug.2.bulliant in decem libris aquę,usque ad consumptionẽ quartæ partis: deinde facta expressione addatur urinæ cyathus.i.hoc decocto altera quaque die abluo caput,& altera quaque die frico,& depilo,quemadmodum dixi. post exsiccationem inungo oleo amygdalarum dulcium, oleo nucum,aut pinguedine gallinæ. atque mihi successit non semel curasse mitiorem hanc tineam. quod si sit deterior,& contumacior curanda, alius modus ualentior adeundus est. Moderni chirurgi solent ferè prę omnibus alijs medicamentis præferre argentũ uiuum extinctum.quod tametsi Græci scriptores non laudauerint,neq; Galenus cognouerit miram illius qualitatem: tamen Arabes,& præsertim Auicenna ipsam cognouerunt. Sed sunt aliqui, qui usum huiusmodi argenti ualde reformidant non mala adducti ratione; quia est medicamẽtum deleterium, pars autem affecta est proxima cerebro, unde periculum imminet,ne uenenũ huiusmodi medicamẽti cerebro communicetur.:& certè consulo, ut in omnibus capitis affectibus primo extrema quęq; alia medicamina explorentur, quę nisi proficiant ad argentum uiuum tunc recurratur.Ego in tinea uetere, & rebelli soleo uti medicamentis uarijs, factis ex calce,ære,uitriolo,sulfure,& huiusmodi alijs,quę ualentissima sunt ad debellandas omnes tineas,& extinguendam omnem corruptionem.sed ut dixi,hæc omnia administranda sunt partibus ipsis depilatis. dabo formam medicamenti,qua ego soleo uti.Recipe succi fumi terrę scabiosæ,boraginis,lapathi acuti,aceti an.unc.3.olei antiqui lib.1.bulliant omnia in duplici uase usq; ad consumptionẽ succorum,& aceti,deindę inspergantur infrascripti pulueres.Recipe utriusq; ellebori,sulfuris uiui, calcanthi,auri pigmenti,calcis uiuę,aluminis,gallę an.drach.s.uiridis æris drach.2.terantur,& cribellentur omnia diligenter,deinde misceantur cum prędicto oleo, & addendo picis liquidę,atque cerę quantum sufficit,fiat ceratum, quo cooperiatur tota capitis pars male affecta. hoc cerato si quis utatur prius peractis his,quę diximus,nisi sit prorsus malum incurabile, spero semper optimum successum illum habiturum. Sed hic oportet etiam unum aliud obseruare, tantam esse in hoc malo malitiam,& prauitatem cutis, ut continuo

D alimen-

[Marginalia, manuscript:] Pro Mitiori Tinea Curatio — Pro deteriori Tinea — Cautio in Usu Argenti Vivi cuius Virtus fuit incognita Gal. et bene Avic. — Notandum

alimentum proprium corrumpat, & regeneret prauos humores. ea propter summo studio prouidendum est, vt continuo humores praui, qui regenerantur, tollantur. & ideo soleo ego octaua quaque die si corpora sint teneriora, exhibere pilulas cochias cum elleboro, vel hieram solam Pachij. soleo etiam vti syrupo de polipodio cum infusione ellebori. Sed quia dixi capillos esse auferẽdos, aut uolsellis, aut psilothro, primo scire oportet quæ sint psilothra apud Galenum, & alios. Vt scriptum habemus apud Galenum primo de compos. medicamen. secundum loc. ea quę capillos corrumpunt triũ sunt generum, aut pilos attenuant, aut auferunt ad tempus, aut prorsus extirpant, quæ prorsus extirpant, & attenuant capillos. nunquam solent vocari psilothra; nisi quòd aliquando inueni uitem albam vocari psilothrum per excellentiam, quia aufert capillos. sed quæ auferunt ad tempus capillos dicuntur psilothra, quæ habent facultatem erodentem, & deustoriam, qualia sunt auripigmentum, sandaracha, arsenicum, calx viua, quæ omnia erodendo, & deurendo pilos ita tollunt, vt radices omnino non lædant. Sed circa usum horum medicamentorum plura sunt obseruanda. primo quidem, quod hæc medicamenta non sunt administranda, ubi timetur, ne cutis solida sit; quia cutis magis solidescit, magis arefit; sed quando cutis humidior paullo est, tunc tutius possunt vsu venire. alterum adnotandum est, quòd hęc eadem medicamenta pro pilis auferendis nunquam sola adhibentur, sed semper commiscenda sunt cum aliquo, quod ui propria emplastrica possit castigare vim igneam ipsorum, & deustoriam. pro quo obtinendo tria inuenio apud Galenum, & Critonem fuisse vsurpata, primum est amylum, alterum est succus ptissanæ, tertium est succus orizæ. itaque quando psilothrum parare libuerit, poterit ita confici. Recipe calcis uiuæ, auripigmenti an. partes æquales, succi ptissanæ quantum sufficit, cum pauco aceti fiat pasta, quæ debet esse liquidiuscula, vt possit optime illiniri parti depilandæ. Tertium obseruandum est, vt medicamenta ista tandiu detineantur, quousque partes ipsas vesicam non contrahere animaduertetur. nam solent sua caliditate vesicam facere. ideo non sunt multum in parte affecta continenda, sed simulac pilos abstulerint aliquo lauacro, & decocto tollenda. Sed quæret aliquis, quæ differentia sit inter dropacismum (de quo aliàs) & huiusmodi psilothrum, constat enim, quòd etiam dropacismo auferebant pilos. Oribasius medicus grauissimus posuit hanc differentiam, quòd psilothrum minus agat, delicatã cutem relinquat, carnem in superficie vellicet: dropax uero nihil horum agat, sed musculos habitiores, & robustiores relinquat. post applicationem psilothri, solent duo accidentia interdum contingere: primum est fœtor partis, alterum est nigros quidam cutis. pro fœtore remouendo Rases maxime commendauit, ut locus fricetur sandalis, furfure, seu substantia carthami. hęc enim per se sola, aut cum alijs cuti affricata possunt quidquid fœtoris relinquitur à psilothro, auferre. pro nigrore auferendo Rases laudat decoctum cicerum, decoctum ex farina fabæ, & cicerum, quæ etiam à me maxime commendantur.

Psilothra quid sint

Notandum

Psilothri compos.

Notandum

Differentia inter dropacismum et psilothrum

De Psydracijs, Helcydrijs, Sycosi, & Exanthematis. Cap. XI.

PRæter vitia cutis capitis hactenus à nobis enarrata, sunt & quædam alia, quæ à Galeno in postremo capite primi de compos.medic.sec. loc. complectuntur. alij vero Græci diuersis capitibus ea tractarunt, sunt autem hæc quatuor, vel quinque psydracia, helcydria, seu vlcuscula, sycosis, seu fici, & exanthemata, quę omnia ab Haliabbate numerantur inter species tineæ: psydracia, vt definiuerunt Paullus, & Alexander, sunt exigua cutis capitis vlcuscula similia eis, quæ cutem exardere solent. Cornelius Celsus paullo diuersius definiuit psydracion, vbi scripsit, quòd sit paullo durior pustula subalbida, acuta, ex qua quod exprimitur, humidum est. Iulius vero Pollux ex medicis ipsis definiuit psydracia esse igneas efflorescentias vlceratas sponte, in capitis cute apparentes. In hoc conueniunt omnes, ꝙ psydracion sit vlcusculum. exanthemata vero non sunt quidquam aliud, nisi efflorescentiæ quædam super cutem capitis apparentes instar earum, quæ etiam in totius corporis cute apparent. helcydria autem uocata, vt docet nos Aetius, sunt vlcuscula quædam parua, densa, & rubra in capitis cute apparētia papillis mamillarum similia, à quibus ichor defluit. de his omnibus vlcusculis videtur locutus Corn. Celsus vbi scripsit, quòd ex pustulis nonnunquā etiam & vlcuscula sunt arida, aut humida: & modo tātum cū prurigine, modò etiam cum inflammatione & dolore, exitq; aut pus, aut sanies, aut vtrumque. Hi omnes cutis capitis affectus videntur habere eādem fere caussam, nimirum sanguinis ipsius vt plurimum pituitosi ebullitionem in ipso capite. Ea propter iure à Galeno dictum est, omnium horum vnam, & eandem esse curationis rationem. & quia vt plurimum hæc vitia puerulis oriri solent, de venæ sectione à nullo auctore facta est mentio. Sed hoc vnum dixit Galenus, quòd primo victus ratio habenda sit, id quod tum in pueris ipsis, tum in nutricibus intelligendum est, vt scilicet fugiantur ea, quæ prauos humores congregare possunt. Præter uictus rationem consulit Galenus, vt caput, & corpus expurgetur; pro qua expurgatione maxime commendat pilulas suas ex aloe, quas quidem paullo post examinabo. Expurgato deinceps corpore, statim ad localia remedia deueniendum esse mandat. quæ remedia duum generum inuenio esse, vnum mite, quod traditū est à Galeno, aliud paullo acerbius, quod & à Paullo, & ab Alexandro propositum est. quæ proponuntur à Galeno sunt melilotum, & fœnugręcum in farinam redacta, & aceto macerata, quæ adfricantur ipsi cuti capitis, & ipsi morbo. similiter amygdalæ amaræ contritæ, & commansę; nam hę maximè abstergunt, & exsiccāt; ꝙ si mandantur, ex saliua, quæ ipsis commiscetur acquirunt etiam nonnihil virtutis concoctorię, & dissipatoriæ: dictum enim fuit ab Auicenna prima primi, ubi loquitur de gener. humorum, ꝙ triticum cōmansum ratione saliuæ concoquit tubercula; idem etiam dicendum de amygdalis amaris commansis. lilij quoque radix aceto incocta, & adposita prodest. bulbi quoque commendantur. circa quos est adnotandum, hoc genus medicaminis, seu etiam vbi vulgatius fuisse apud ueteres, sed ab ijs non ita nobis fuisse descriptum, vt possi-

D 2 mus

Psydracia quid
Exanthemata que
Helcidria
Caussa
Curatio
Venę sectio

mus ſcire, qui verè fuerint bulbi antiquorũ, ſed loco ipſorum ego ſoleo vſurpare bulbaceum illud genus, quod aſcalonium nuncupatur. habeo medicamentum mihi familiare in huiuſmodi affectibus capitis curandis, quod quidem eſt leue. eſt autem illud. Recipe thuris drach. 2. pul. malicorij, pul. nitri, pul. corticum granatorũ an. drach. 1. redigantur omnia in puluerem, & aceto macerata adfricentur capiti, hoc medicamentum eſt quodam pacto medium inter mitiora, & valentiora. Valentiora verò ſunt, quæ fiunt ex argenti ſpuma, ex æris flore, ex cinere, quæ omnia habẽtur apud Paullum, & apud Alexandrum. Celſus in his omnibus curandis videtur duo maxime commendaſſe, vnum eſt, vt ægri multum ambulent, & multum ſeſe exerceant, ſiquid prohibet, geſtentur. alterum eſt, vt imminuant cibos, & abſtineant à rebus acribus, & extenuantibus. Sunt etiam quædam affectiones cutis capitis ſcabioſæ appellatæ, quas fuſiſſimè omnium tractauit Auenzoar. ſed nequis decipiatur, oportet ſcire, apud hũc grauiſſimum auctorem ſub nomine ſcabiei capitis complecti achores omnes, & fauos. & fortaſſe nationes nonnullæ appellarunt achores, & fauos ſagrum, quoniam & ſic dicit Auenzoar ſcabiem capitis, ſeu achoras, & fauos vocatos eſſe ſagrum. In hac affectione hoc ſymptoma ſolet apparere, ꝙ cutis ipſa aufertur; ita vt caput interdum uideatur totum excoriari: & vbi apparet huiuſmodi excoriatio optimum medicamentum eſt, vt accipiantur folia oleæ, & in melle roſaceo macerentur, deinceps ita macerata ipſi cuti adponantur. hoc enim medicamentum citra cruciatum ullũ, & etiam exiguo temporis interuallo ſolet cutem reficere. De ficis, aut ficationibus capitis proditum eſt ab Oribaſio, & à Paullo vocari eruptiones quaſdam vlceroſas, rotundas, ſubduras, rubẽtes, quas dolor etiam interdum comitatur; quod magna ex parte fieri conſueuit in capite, ſed fit etiam & alibi. Haliabbas lib. 8. ſuæ theoricæ, vbi enumerat ſpecies tineæ, duplicem ſpeciem eius eſſe dicit, huiuſmodi eruptiones duras, & rotundas in cutis ſuperficie apparẽtes, in quibus intus clauditur materia quædam grauis ficuum ſimillima. vnde etiam ficatio, ſeu ficus nuncupatus eſt is affectus. Cornelius Celſus lib. 6. deſcripſit luculentius hunc morbũ, vbi ſcripſit, ꝙ eſt quoddam vlcus σύκωσις à fici ſimilitudine nuncupatũ, in quo caro excreſcit. atq; hoc quidẽ commune eſt omnibus. ſed ſubiungit duas eſſe ſpecies huius affectus. alteram eſſe vlcus durum, & rotũdum, alteram verò vlcus humidum, & inequale. Ex duro exiguũ quid, & glutinoſum exire ſcribit; ex humido vero plus humoris, & mali odoris emanare. vtrunque verò fieri inquit in ijs partibus capitis, quæ pilo conteguntur, ſed in barba potiſſimũ effici id, quod durum eſt, calloſum, & glutinoſum; quod vero eſt humidum præcipuè in capillo. Hæc dicta Celſi quanquam videantur paullo diuerſa ab ijs, quæ ſcripta ſunt à Paullo, Oribaſio, & Haliabbate; tamen, vt videre facile vnuſquiſq; poteſt, ſunt ferè eadem. Verùm in curatione horum ficuum inuenio, & Cornelium Celſum, & græcos eſſe diuerſos. nam Celſus laudat elaterium, ſemen lini cõtritum, & aqua incoctum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplaſtrũ tetrapharmacum aceto eliquatum, terram eretriam; quę omnia ſunt medicamenta ualde mitia. Paullus vero, & Græci videntur acriora commendaſſe; nam conſulunt vſurpanda eſſe primo alumẽ, florem æris, ſquamam æris, cinerẽ, &

alia

Sycosis, seu fici

alia medicamenta, quæ certè videntur acriora. Sed caussa huius dissimilitudinis, ut ego puto, nulla alia est, nisi quia Cor. Celsus semper benigniora medicamina amplexus est. Græci autem semper fuerunt audaciores. Sed quia à principio dixi à Galeno commendari pilulas suas ex aloe in expurgãdis humoribus in curatione horum affectuum, primo sciendum est quę sit compositio Galeni, cuius gratia facta sit & an rectè confecta, & ritè composita. Cõpositio harum pilularum, vt ipse describit primo de compos. medic. sec. loc. est huiusmodi. Rec. aloes, scammonij an. drac. 2. colocynthidis drac. 1. succi absynthij drac. 1. misceantur diligenter, & fiat catapotium. finis, ob quẽ cõposuit Galenus has pilulas, nullus alius fuit, nisi ut bilis expurgaretur principaliter: secundario verò pituita: propterea apposuit duo, quæ purgant bilẽ, nimirum aloen, & scammonium; ꝙ enim aloe expurget bilem, habemus a Mesue; nam ea ratione damnauit usum eius in hieme; quia cum expurget bilem, in hieme bilis non dominatur. sic etiam Galenus usum aloes damnauit in senib. 5. de tuen. valet. cap. 9. quia senes non abundant bile. ꝙ verò colocynth. ducat pituitam, etiam clarum est. Itaque patet finem fuisse Galeni, ut bilis primo duceretur, deinde etiam pituita. Circa compositionẽ verò duo sunt uidenda cur Galenus dicat se noluisse admiscere mastichen chiam, & bdellium, quemadmodum miscebat Quintus: scribit enim se ipsa reiecisse, atq; pollicetur se alibi caussam dicturum. quod ad correctionem pertinet, posset iure dubitari, hæc medicamenta non esse castigata: quandoquidẽ adsunt duæ drachmæ scammonij, vna colocynthidis: nihil esse hic uidetur, q́d possit corrigere vim, & efficaciam horum medicaminum. Sed ego puto, & iure, à Galeno dimissa fuisse mastichẽ, & bdellium; atque tamen medicamẽtum correctum esse. Cum enim debeat educere bilem, clarum est, ꝙ hoc agitur ratione acrimoniæ medicamenti, ob quam partes lõginquæ, ut est caput, stimulatæ excutiunt humores biliosos. eapropter quia bdellium, & masticbe suo lentore, & crassitie obtundunt nimis acrimoniam horum medicaminũ: ideo puto à Galeno in hoc casu iure dimissa fuisse. Quòd postmodum non careat correctione, possumus facile intelligere ex iis, quæ à Mesue scripta sunt cap. de aloe, quo in loco scribit hoc medicamentũ prærogatiuã quandã maximam habere supra alia; eo ꝙ cætera ferè omnia labefactant ventriculũ, & uiscera principalia, sola uerò aloe corroborat uiscera omnia, & præsertim uentriculum: imò subiungit ꝙ potest aloe prauitatem aliorum medicamentorum corrigere, & castigare. ex quibus uerbis pro comperto habetur, esse aloen maximum correctorium aliorum medicaminum. Igitur cum talis sit aloe, duo in compositione harum pilularum pręclarissima præstat: primum est, quòd viscera, & ventriculum tuetur, quo minus debeant a prauitate scammonij, & colocynthidis infestari. præterea sua crassitie etiam paullisper obtundit acrimoniam ipsorum. alterum, quod præstat, est; quòd cum corrigat, non tamen frangit facultatem purgatoriam aliorum, sed potius auget; quandoquidem cum & ipsa propria facultate bilem expurget, adiuuat etiam facultatem medicaminis. atque hinc perspicitur, cur ueteres, & pręsertim Arabes in omnibus ferè pilulis componendis, in quæ ualida medicamenta ingrediuntur, semper aloen commiscuerint. Quare intelligi potest,

D 3 quan-

quanta ratione Galenus noster composuerit has pilulas, & cur dimiserit bdellium, & mastichen, quę addebat Quintus. Dices, cur in curanda alopecia, & ophiasi, admiscet succum absynthij, in curandis verò capitis ulcusculis uult admisceri succũ brassicæ, non autem absynthij? Respondeo, ꝗ cum succi isti admisceantur solum, ut possint medicamenta conformari, & componi, non multum interest, hunc uel illum succum eligamus. Si ulla tamen ratio assignari potest, putarem hanc esse, quòd brassica habet uim aduersus ulcera, pustulas, & tumores; iccirco in curandis his affectibus elegit Galenus illius succum: in curanda uerò alopecia, & ophiasi, cùm uitium sit ex prauitate humorum, & hęc ex uentriculi, & iecoris uitio nascatur, adhibuit succum absynthij, quod & stomachum, & iecur iuuare putatur. Sed forsan, ut dixi, Galenus nulla ratione elegit hunc, vel illum succum. Sed adhuc optabit aliquis scire quantitatem huius medicaminis. Galenus dedit nobis mensuram, ut capiantur singulis uicibus undecim catapotia, siue undecim pilulę, quę sint singulæ instar ciceris. Quod esset pondus ciceris non facilè inuenitur. Sed reperio lupinum fuisse tertiam partem scrupuli: at granum ciceris non multum distat à grano lupini, imò sunt & quædam grana, quę sunt eius ponderis, cuius est lupinus. puto igitur pondus ciceris non fuisse multo minus pondere lupini. Vnde si computemus undecim tertias partes scrupuli, faciunt quattuor scrupulos, aut paullo minus. Itaque dosis huius erit usque ad scrupulos quattuor. Sed oportebit patientis constitutionem, & habitudinem contemplari; quoniam cum sint magna ex parte pueri, & adolescentes, non possunt tantam quantitatem tolerare. Quare debebimus dosin minuere: nunquam tamen augere. Atque hic tractatio de uitijs capitis finem habeat.

FINIS LIBRI PRIMI.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS CVTANEIS.

Liber Secundus.

De uitijs totius corporis cutis generatim. *Cap. I.*

POST vitia capitis sequuntur uitia totius corporis cutis. Appello uitia totius cutis corporis, non quòd semper totam cutem occupent, sed quia in omnibus cutis partibus fieri nata sunt. Sed quoniam multa fiunt in cute, quæ altiorem originem habent, de ijs non est mihi habendus sermo, sed solummodo de illis, quæ videntur in ipsissima cute, aut paullo profundius habere ortum. Quæ verò uitia sunt huiusmodi, ad duo capita reduci mihi uidentur, aut ad colorem ipsius cutis, aut ad asperitatem, & læuitatem. Igitur de ijs primo agam, quæ colorem respiciunt. Secundo loco, de ijs, quæ ad læuitatem, & asperitatem referuntur. Verum quia sunt quædam uitia in colore, quę habent originem intestinam, ueluti est color ictericorũ, tàm scilicet illorum, qui nigra, quàm lutea ictericia tentantur, de ijs mihi agendum non est; expostulãt enim proprium tractatum. Itaq; circa colorem duo erunt uitia, leuce, & alphi: circa læuitatẽ, & asperitatem, quattuor, impetigo seu lichen; pruritus, scabies seu psora, & lepra, & quanquam sint alij quoque affectus, qui ad asperitatem, & lęuitatem possunt reduci, ut sunt tumores, & apostemata cutis: de his tamen hoc tempore agere non est mihi propositum.

De Leuce, & Alphis. *Cap. II.*

ANtequam de uitijs cutis, quæ in colore sunt, agere incipiam, necesse est doceam, quis nam sit color naturalis ipsius cutis. Et quanquam uideatur nullam à nobis legem huius coloris posse adferri: attamen duæ sunt condiciones, quæ maxime in omnibus ferè hominibus reperiuntur, uel

ſaltem in maiori parte. Prima eſt, ut color ſit miſtus ex albo, & rubeo; quandoquidem Gal. 1. de temp. cap. ult. ſcribit cutem eſſe ueluti neruum ſanguine ſuffuſum. ex quibus uerbis clare colligi poteſt, colorem naturalem cutis eſſe miſtum ex albo, & rubro. ſecunda conditio eſt, ut non ſit idem color in omnibus corporis partibus ſed diuerſus, hoc eſt, ut alius ſit color generũ, alius manus, alius pedis; & ſic de ſingulis. Igitur cũ color, aut erit idẽ in omnibus corporis partibus, aut mutatus ad albidius, aut liuidius, tunc erit uitium in cutis colore. hoc uerò uitium apud Græcos duplex nomen habet; nam dicitur λεύκη, dicitur etiam ἄλφος; qui alphus duplex eſt, albus ſcilicet, & niger. Latini appellarunt hoc uitium communi quodam nomine, uitiliginem, uel à uitio, uel à uitulo, ut ait Feſtus: nam & Cornelius Celſus lib. 5. capit. ultimo complexus eſt alphos, & leucen ſub nomine uitiliginis. Arabes alia nomina habuerunt; nam leucẽ appellarunt albaram, quam faciunt albam, & nigram. alphos uerò appellarunt morphæam, quam etiam faciunt albam, & nigram. ita quòd differentia eſt inter Græcos, & Arabas; quia græci faciunt unam ſolam leucem, Arabes uerò duas, unam quam appellant albam; alteram uero, quam appellant nigram. Cornelius Celſus differens eſt tum à græcis, tum ab Arabibus, nam ipſe appellat alphum album ſimplici nomine alphum, alphum uero nigrum appellat non alphum, ſed μέλανα, ſed ut dixi, omnes iſtos comprehendit affectus ſub nomine uitiliginis, atque alios facit alphos, alios uero appellat leucas, ut græci dicunt. Leuce, ut ſcribit Galen. 3. de ſimptomatum cauſſis cap. 2. & Aetius, dicta eſt à colore albo; ut uero idem Gal. 2. methodi in princ. ſcribit dicta eſt λευκή à populo alba; quoniam ut in illa arbore ſunt ueluti quædam lanugines, ſic in iſto affectu apparet albedo in ipſa cute. Paullus Aegineta lib. 4. cap. 5. & Aelius Promotus in ſua Medicina dixerunt leucen nil aliud eſſe, niſi mutationem coloris cutis ad albidius factam à pituita uiſcida, & craſſa. Galenus uero lib. 14. methodi cap. 17. dixit leucen eſſe ex eorum morborum genere, qui fiunt ex mutatione partium ſolidarum. immo dixit mutari quoque carnem in hac affectione. fit uero huiuſmodi morbus ob errorem facultatis nutritoriæ; quando ſcilicet facultas hæc loco ſanguinis gignit pituitam, aut ſaltem ſanguinem pituitoſam, quo diu caro ipſa nutrita habitum quendam ſuſcipit, ita ut facile omnia in albedinem conuertat, ex quo non iam caro, ſed potius alba caro dicenda eſt. nam etſi malè nutrita caro adhuc maneat; tamen ualde transformatur; eo quòd pro rubra, ſemper albida erit, perinde, dicit Galenus, atque uidemus locuſtas, & oſtrea ſemper alba fieri. Dices, ſi in leuce caro ita albida fit, his rationibus, cur eſt, quod hac affectione magis tentantur manus, quàm pedes: uidemus enim ſemper in leuce magis manus pedibus laborare? Huic problemati ſatisfacit Alexander lib. 1. problem. 146. ubi ſcribit, iccirco pedes minus laborare e leuce, quàm manus; propterea quòd cum pedes magis exerceantur, pituitoſus humor in ijs magis diſcutitur, & propterea efficitur, ut caro eorum non ita afficiatur, quemadmodum manus, quæ quoniam non ita exercentur, neque ita pituitam conſumunt: hinc eſt, quòd magis leuce, quàm pedes laborãt. ex his itaque omnibus perſpectum eſſe vnicuique poteſt cauſſam materialem huius affectionis nullam

aliam

aliam existere, nisi pituitam uiscidam, & crassam. Diuinus Plato in Timæo scribit pituitam albam in corpore nostro duos effectus facere. si in cerebro retineatur, inquit, facit epilepsiam; si vero extra cerebrum, & per summum corporis spiramen suscipiat, facit alphos, & vitiliginem. Quare etiam Plato hoc cognouit, leucen, & alphos fieri à pituita albida. etsi eum locum non satis clarè expresserit Ficinius, effectrix porrò caussa huius affectionis nulla alia est, quàm debilitas virtutis nutritoriæ. atq; hæc est natura, hæ sunt caussæ illius speciei morbi, qui leuce à græcis nuncupata est, ab Arabibus albara. Alphi autem, qui sub nomine morphææ ab Arabibus complectuntur, habent prope eandem generationem cum leuce; nisi quòd alphi nigri fiunt ab humore nigro. sed differunt inter sese alphi, & leuce. alphi inquam albi: primo, quia alphi colorem cutis immutant: & dicuntur proprie alphi secundum Aetium ἀπὸ τοῦ ἀλφαινεῖν, quod apud veteres immutare significabat. vtriq; alphi tàm albi scilicet, quàm nigri differunt à leuce; eo quòd leuce altius mutat cutim, ita vt etiam pili commutentur (quemadmodum testatum habemus apud Aristot. 5. de gener. animal. cap. 4. qui similiter 10. problem. 5. dicebat solum hominem leuce tentari; quia habet cutem tenuiorem, & solus canescit.) alphi vero summam duntaxat cutim infestant, nec pilos permutant: quanquam & alphi, si vetustiores sint, solent etiam pilos mutare, & altius serpere. Celsus medicus inter latinos non minus diligens, quàm eloquens, plures differentias nobis proposuit, quibus dignoscamus alphos à leuce; ait enim primo, quòd hæc omnia vitia serpunt, sed in alijs magis, in alijs vero minus. subiungit deinde quòd alphus albus est sine vlla insigni aspredine, subasper tamen non continuus; sed sunt alphi veluti quædam maculæ albæ per cutem ipsam dispersæ: leuce verò continua est, & quanquam etiam alphi interdum sint latiores; tamen hæc est summa differentia, in leuce semper apparet aliqua continuitas, in alphis nequaquã. Alphus niger ab alpho albo non alia ratione differt, nisi colore; sicuti enim albus habet guttas albas separatas, ita niger nigras separatas. Addit præterea Celsus, quòd alphi non habent difficillimam curationem. & adnotandum dixisse Celsum non difficillimam: quia, vt meminit Pollux, est affectus δυσίατος. Leuce aut nunquam, aut vix recipit curationem, imò quem semel complexa est, haud facile dimittit. Neq; quenquam dubium teneat dictum Aetij, qui scripsit in alphis apparere veluti squamas; quoniam verè non sunt squamæ, sed sunt, vt ait Celsus, guttæ quædam, quæ squamas æmulantur. Auicenna ponit differentiam inter materiam leuces, & alphorum; vbi scripsit, leuces materiam esse crassiorem, alphorum verò subtiliorem. sed quæret aliquis, quamobrem Græci non fecerint duas leuces species, quemadmodum fecerunt Arabes. Respondeo iure græcos non fecisse duas species; quia deduxerunt hoc nomen leuces ab albedine: iam uero absonum est dicere leucen nigram, quasi dicamus albedinem nigram. Arabes autem, qui nuncuparunt albaram, potuerunt proprio spiritu facere has duas species. quanquam id non est ignorãdum, albaram nigram apud Auicennam, & Arabs non esse uitiliginis speciem, nec vitium coloris cutis, sed potius speciem impetiginis excoriatiuæ, atque ipsissimam esse Græcorum lepram. Non est etiam

hoc

hoc in loco illud ignorandum, differētiam esse inter leucem, & leucophlegmatiam; quia leucophlegmatia, vt docet Gal. 5. de locis affec. & 3. de simptom. caussis, est species hydropis in qua totus ferè corporis sanguis pituitosus redditur, atque vniuersum corporis ambitum occupat, aliàs a Grçcis appellata ἀνὰ σάρκα. est ètiam alia leucophlegmatia, de qua loquitur Gal. 3. epid. com. 3. tex. 70. quo in loco scribit leucophlegmatiam esse morbū quendam, in quo caro fit mollis, subtumida, alba. Vnde apparet quod non est eadem, quæ leuce: quia in leuce non adest caro subtumida; sed vel complanata, vel depressa. Caussç antecedentes leuces, & alphorum plurimç sunt, & primò tempus anni, de quo dicebat Hippocrates 3. Aphorism. 20. quod vere fiunt uitiligines, & leucç. & ratio huius est; quia tepore aeris humores in corpore agitantur. vnde fit, ut à natura ad extimas partes demandetur humor, qui postea cuti infixus faciat modo vitiligines, modo leucem. Regio quoque uidetur esse inter caussas antecedentes huius affectionis; nā habetur apud Plutarc. 3. sympos. 5. Barbaras gentes, & Iudæos leuce maximè exerceri. Habemus etiam Aeschinis epistolam, ubi refert, se apud Delios vidisse hunc morbum uitiliginis albæ in incolas ferè omnes grassatum. Addit Seneca lib. 3. natur. quçst. ca. 25. quasdam aquas scabiem afferre corporibus quasdam uitiliginem, & fœdam ex albo varietatem, siue infusa, siue pota sit, idque vitium habere aquam ex rore collectam. Vbi animaduertendum deprauatè, & mendosè legi, & fœdam ex albo varietatem, cum sit legendum ex alpho. hæc enim lectio clarum habet sensum, nisi dicamus album apud veteres significasse idem, quod alphum, Festus. Vitiligo in corpore hominis macula alba, quam Græci alphon vocant à quo nos album. Sexus, & ætas similiter ad huius morbi generationem concurrunt; quando traditum habemus ab Arist. 10. probl. 4. pueros, & mulieres minus pati leucem, quàm uiros. & inter mulieres vetulas magis. Caussamque addit; quia est spiritus exitus: puerorum verò corpora cum sint densiora, non perspirant. similiter & mulieres rarius his infestantur: vtpote quarum corpora ob menstruas purgationes leuia sunt, & densa: sicut uetularum rariora corpora, ac instar antiquorum ædificiorum magis hiantia sæpe tentantur. Auenzoar scribit ex exercitatione immodica, & frequenti fieri morphæam albam, nigram vero quando aliquis post balnea sese non defricat. Importuna quoque cucurbitularum appositio solet hanc affectionem caussare, quemadmodum habemus apud Auiçennam; quia sicut cucurbitulæ trahunt sanguinem ad cutim, pariter trahunt pituitam, quæ si ob visciditatem detineatur intra cutem, solet facere alphos, & leucem. Debilitas quoque lienis est una ex caussis facientibus alphos nigros, sicut explicatum est à Gal. in fine librorum de caussis symptomatum; quandoquidem viscus illud cum nequeat trahere humorē melancholicum à corporis ambitu, ille retentus facit huiusmodi affectionem. Habitus quoque corporis est ex caussis antecedentibus leuces, & alphorum. Dicebat enim Rases 25. continentis se uidisse corpora musculosa, & latas venas habentia huiusmodi morbis subiici. Atque hoc etiam probauit auctoritate ipsius Galeni. Sunt etiam quidam morbi lethalissimi, qui solent hos affectus in corporibus hominum facere, veluti est tabes, id quod

rela-

relatum est à diuino Hippocrate in fine secundi libri prorrhet. sed percunctabitur à me aliquis, nunquid hæc affectio fieri possit per contagem. etenim affectus cutanei videntur ferè omnes contagio comparari posse. Alex. 2. lib. probl. 42 scripsit vitiliginem nullo modo fieri posse per contagem, & rationem affert; quia pituita cum sit viscida, & crassa, quæ facit hunc morbum, non facile potest communicari de cute ad aliam cutem. Sed & alia ratio addi potest; quòd scilicet hic morbus fit ab humore frigido, & viscido, à quo nullæ fiunt euaporationes, nullæ exhalationes: ob quod fit etiam, vt opera, & medio euaporationum non possit iste morbus communicari. itaq; clarum est, inter morbos cutaneos hunc præcipuum esse, qui nulla cõtagione comparari possit. Hereditariam tamen interdum esse vitiliginem albam, scripsit Auic. secunda primi, doct. 1. in fine. Signa alphorum nigrorum satis clara sunt; quia sunt maculę quædam nigræ distinctę sine vlla aspredine, sine excoriatione, sine dolore, ac tandem sine febre. Signa verò alphorum alborum, & leuces non ita clara sunt, sed egent aliqua distinctione. Nam in leuce, vt dictum est, sunt maculæ quędam albæ, sed ita sunt continuatæ, vt sese in omnibus ferè locis contangant, atque inuicem copulentur. præterea quoque pili albi sunt. In alphis verò albis maculæ sunt quidem albæ, sed separatæ ab inuicem, nec pili albi sunt. ratio huius est; quoniam affectio hęc non ita intimam cutem exercet, ut in leuce. Addit Auicenna ex Gręcis scriptoribus aliud signum distinctiuum, quòd in alphis si expungatur cutis, exit sanguis. In leuce verò aliquando non exit sanguis, sed potius quędam materia alba. Pręterea, inquit, in leuce non est depressa caro, cum non est infecta: at ubi maculæ sunt, apparet caro illa magis depressa, & cauata. Ex quo facile perspici potest, morbum illum Deliorum, quem Aeschines in epistolis Græcis descripsit non esse ueram uitiliginem, sicut etiam in nostris uariis lectionibus fusius adnotauimus: quoniam, etsi, ut ipse refert, haberent illi populi maculas albas in facie, & etiam pilos albos: tamen colla tumida, ac pectora habebant, similiter & aliquem dolorem percipiebant; Ita ut clarum sit neque alphos albos fuisse, neque vitiliginem; sed potius eam leuces speciem, quam ex Galeno supra descripsimus. Tandem omnis vitiligo hoc cõmune habet, quod à Lucilio apud Festum est expressum, ut sit fœda, sed non odiosa. Prognostica sunt; primò, quòd Corn. Celsus dicit hanc affectionem non esse periculosam ex se, sed solummodo fœdam, atque ex malo corporis habitu proficisci. Cæterum contra Corn. Celsi sententiam aliquę videntur esse Græcorum auctoritates; Nam Paullus inquit, quòd, si in leuce cutis summa pertundatur, atque ex illa non emanet sanguis, sed humor albus, affectio illa incurabilis, ac desperata est; ut non sine periculo hunc affectum facere uideatur. Aetius quoque scribit, quòd si loci pilosi in hac affectione glabri reddantur, leuce incurabilis est. Serapion similiter, & Auicenna Paullum sequuti dicunt, quòd, si leuce magnum spatium occupauerit, & in dies augeatur, uel incurabilis est, uel saltem curatu difficilis. Quare uidetur esse contradictio inter Celsum, & Gręcos scriptores. Verum si res rectè examinetur, nulla est; Corn. enim Celsus loquutus est de periculo uitæ, quasi dicere uoluerit, hunc affectum non inferre mortem. Græci uerò non dixe-

dixerunt, quòd inferant hæ affectiones mortem; sed quòd diuturnæ sunt, ac ita difficulter superantur, vt ægri vix ad pristinam redeant valetudinem. Fuere qui Platonis in Timæo auctoritate adducti, qualis Apuleius in prima pro se oratione, dixerint, quòd qui leuce, aut alphis laborant, non capiuntur epilepsia. Sed multum abest, vt Plato hoc dixerit. Duæ hic soluendæ sunt dubitationes, antequam curationẽ aggrediamur. Vna est, an vitiligo, quemadmodum fit ab humore pituitoso; ita etiam à bile, & à sanguine fieri possit. hanc dubitationem propterea moui, quoniam Nicolaus Florentinus fuit huius sententiæ, quòd possit etiam à bile, & à sangue fieri. hoc verò inquit, à nullo medicorum fuisse memoriæ proditum; quoniam hæc affectio rarò fit ab alio humore, quàm à pituita. Altera dubitatio est, an vitiligo, & alphi morbi sint, an verò symptomata. Quòd sint morbi videtur primò Galenus clarè dixisse lib. 14. Methodi cap. 17. quo in loco reponit vitiliginem, & alphos inter eos morbos, qui efficiuntur ex mutatione partium solidarum. Videtur etiam esse Platonis sententia in Timæo, vbi scribit, quòd pituita si extra corpus spiramen accipiat, varijs coloribus corpus pingit, & vitiliginem inducit; & subiungit facere etiam alios eius generis morbos. quasi manifestè uelit esse morbos. Neq; hac in re contemnenda est Platonis sententia; quoniam Galenus libro contra Iulianum cap. 4. citans hanc Platonis sententiam, inquit ipsum in hoc sequutum fuisse Hippocratem. Ex altera parte est Galeni auctoritas: qui libro de differ. symptom. cap. 5. enumerat uitiliginem inter ea symptomata, quæ inter qualitates mutatas reponuntur, hoc est, inter colores mutatos. est etiam ratio in hanc partem; quia huiusmodi affectiones primo, & per se operationes non lædunt. Itaque non debent vllo pacto morbi appellari. Ad primam dubitationem resolutè respondendum est, neque vitiliginem, neque alphos fieri posse ex sanguine, aut ex flaua bile. Ex sanguine quidem fieri non possunt; quoniam, vt habemus ex Galeno locis citatis, huiusmodi affectiones fiunt ob vitium alteratricis facultatis: vbi verò in corpore sanguis est optimus, ita vt nec bilem, nec pituitam referat, sed sit merus, nulla apparet nota vitiatæ alteratricis facultatis, propterea neque dicere possumus, quòd fiat à sanguine. Quòd si quis dicat, posse late per summam cutem diffundi sanguinem, atque ita maculis sanguineis corpus inficere, quæ sint aut disparatæ, aut continuatæ, respondebo, id quidem fieri posse, veruntamen hanc affectionem non esse appellandam, nec vitiliginem, neque alphos, quoniam character essentialis harum affectionum est, vt in ipsis vitietur facultas alteratrix. quemadmodum testatus est Galenus lib. de symptom. caussis, cap. 2. & lib. de differ. symptom. cap. 5. & Auicenna lib. 4. fen. 7. tract. 2. Quòd etiam fieri nequeat vitiligo à bile, facile probari potest; quoniam ex Galeni sententia locis citatis, fiunt vitiligines, & alphi ob frigiditatem; vbi verò bilis abundat, tantum abest, vt adsit frigiditas, vt nimius calor exsuperet. præterea si bilis mutet colorem cutis, vel faciet erisipelas, vel pruritum, uel alium affectum ulcerosum. Vnde non potest ulla ratione comprobari, quòd à bile effusa per cutem fiat ullo modo uitiligo. Ad secundam dubitationem respõdendum est, has affectiones esse symptomata, non autem morbos ueros, ut docet Galenus lib. de differ. symptom. cap. 5.

ratio est; quoniam hæc mutatio coloris ex se nunquam lædit operationes, & propterea morbus iure dici non potest. & quanquam aliqui fuerint, qui putarunt, sensum tactus in hac affectione lædi; Dico tamen, quòd uel non læditur, vel, si unquam læd atur, id est ratione non coloris mutati, sed potius intemperiei frigidę, ad quam tanquam ad morbum proprium reducuntur hęc symptomata. Quòd uero in his affectionibus adsit intemperies frigida, colligitur ex longo discursu, quem fecit Galenus 3. lib. de symptom. caussis cap. 2. vbi probat ex sententia Aristotelis, membrana nutrita permutari, quod ad colorem pertinet, ex nutrimentis ipsis: ac exemplum proponés de leuce, inquit hanc affectionem fieri ex frequenti materiæ pituitosæ ad carnem ipsam affluxu; quo quidem caro mutatur, in qua mutatione cum sit pituitosa effecta, consequenter etiam frigidior redditur, quàm eius naturæ conueniat. Ergo si caro permutatur hac ratione, profectò consentaneum est etiam, vt mutetur ipsa uis alteratrix, quandoquidem alteratio fit ope caloris natiui, quo permutato, & imminuto, operatio quoque alteratrix imminuatur necesse est. Dices, quomodo in hac affectione, alteratrix facultas uitiatur? Galenus enim libro 1. de naturalib. facultatib. cap. 11. scribit in vitiligine, & alphis permutari facultatem adsimilatricem; quòd si uitiatur adsimilatrix, non ergo alteratrix. Respondeo, quòd uitiatur simul & adsimilatrix, & alteratrix; quia etsi iecur bonum sanguinem gignat, isque distribuatur, & adponatur; tamen non potest postmodum adsimilari; quoniam cum adsimilatio fiat opera alteratricis facultatis, hac uitiata, consequenter & adsimilatrix vitiatur. Quapropter non est contradictio ulla in uerbis Galeni, quoniam adsimilatrix non uitiatur, nisi alteratrix uitietur. De Alpho nigro est quæstio, quomodo fiat, an scilicet ab intemperie calida urente, an uerò à frigida & sicca. Puto ego ueritatem hanc esse, quòd fiat etiam ab intemperie frigida, duabus rationibus: primò, quia dicunt omnes esse eundem generationis modum alphorum nigrorum & leuces. Secundò; quoniam alphi nigri fiunt à melancholia naturali dispersa per cutim, quam melancholiam satis constat frigidam, & siccam esse. Porrò ad Galeni, & Platonis auctoritatem respondeo, quòd ubi isti uiri appellarunt uitiliginem, & alphos, morbos, vsi sunt nomine morbi communiter sumpto, pro ut scilicet complectitur omnes affectiones præter naturam, non autem propriè, quatenus est dispositio immediatè lædens operationes. hac enim ratione Galenus 14. Methodi appellat ophiasin, & alopeciam morbos. Circa curationem duo sunt scopi præcipui: (loquor de alphis albis, & leuce: horum enim communis est curatio) vnus est, vt intemperies frigida habitus extimi corporis auferatur: alter uero, vt symptoma illud, nimirum mutatus color aboleatur. & quia hoc symptoma dependet à morbo, scilicet ab intemperie, prius ut hæc extinguatur, omne studium est adhibendum, quæ quoniam ab humoribus ipsis fouetur: ea propter hi primum è corpore sunt educendi. sed quia non sufficit humores pituitosos præsentes exinanire, nisi quoque prohibeatur ne noui gignantur, erit primo uictus instituendus, qui humorum pituitosorum generationem prohibeat. Sed quæreret aliquis, an diligentia sit necessaria in uictu instituendo, & in euacuationibus; nam Græci nullius

horum

horum meminisse videntur. Dico, necessariam esse diligentiam; Græcos verò nullam mentionem fecisse; quoniam hæc omnia facienda esse supposuerunt; propterea quòd perpetuum est, & constans medicorum præceptum, vt medicamenta localia fortia, cuiusmodi ea sunt, quæ in uitiligine curanda administrantur, nunquam in vsum trahantur, nisi uictu prius rectè instituto, ac euacuato uniuerso corpore. Vnde Arabes, qui diligentiores fuerunt in curationibus instituendis, quàm Greci, meminere & uictus, & euacuationis, & etiam fusè omnia necessaria tradiderunt. Aer igitur primo debet esse calidus, & siccus, qui nisi sponte habeatur, erit arte parandus. nam facile est uidere aerem huiusmodi esse vtilem in hoc casu; quoniam qui habitant plagas orientales, ac calidas nunquam vitiligine capiuntur: somnus, & uigiliæ debent esse moderata; & potius plus dormiendum, quàm uigilandum; quoniam, ut scriptum est à Galeno 4. de sanitate tuenda, nihil est, quod perinde succos crudos coquat, atque somnus: & cum in his affectionibus adsit eorum copia, videtur requiri, ut somnus procuretur. Motus omnis, & exercitatio opportunè facta mirificè confert in his affectibus; quandoquidem ex iis incalescunt membra tàm externa, quàm interna: cuius caloris ope postmodum facilè habitus frigidus deponitur, & calidus assumitur. Tristitia, & mœrores fugiantur. Veneris usus quoque damnatur, & quanquam Rases uideatur non omnino ipsum negare, præsertim si fiat stomacho vacuo, quod etiam Auicenna confirmauit: tamen præstat ab ipso abstinere: propterea ꝙ rarò contingit, quin ex hoc usu calor natiuus haberetur, & membra frigidiora reddantur. Vomitus interdum post cibum factus maximè cōfert, vt Serapion adnotauit; quoniam ex illo euacuantur humores crudi in uentriculo existentes, & qui postmodum per meseraicas uenas in iecur, inde in habitum corporis demandati non modo augere has affectiones, sed etiam nouas facere consueuerunt. Circa cibum, & potum maxima est diligenda adhibenda; nam docuit Aristoteles 5. de generat. animal. 6. quod cōfirmauit Galenus 3. de sympt. cau. cap. 2. colores animalium facile permutari ex permutatione ciborum, & potissimum potus. Nam fertur multa esse aquas, & varias, quas si pecora potent, modo pilos rubros, modo nigriores, modo albos faciūt. Aquæ potus in his affectibus inutilis esse solet, & nocuus. immò Paullus, & Auicenna commendarunt potum vini veteris, potentis, & generosi. Cibi omnes frigidi, ac humidi uitandi, ut pisces omnes, omnia holera, & præsertim frigidiora, frumentacea, ac omnia pultacea, atque omnia tandem, quæ apta sunt pituitosos, & frigidos succos facere. Prohibet Paullus unctuosa, quod ab eo ipso eò factum puto; quia hæc solent corpus humidius facere; nam subdit, sicco uictu utendum esse. Itaque rectè Auenzoar, præ cæteris carnes turturum laudauit, tanquam exsiccantes, & carnes omnium auicularum montanarum, pullos paruos assatos, perdices, & omnia, quæ exsiccare, & succos probos, ac tenues gignere apta sunt. Rases monuit uitanda esse omnia dulcia, atque acetosa. Sed quod maximè uitare debent, qui sunt his affectionibus obnoxij, est caro suilla: à qua legitur apud Plutarchum 4. sympos. 5. barbaros, ac Iudæos ideo abstinere; quoniam obnoxij sunt huic affectioni, quam maxime abhorrent. atque huius indicium est,

quod

quod & sues hac affectione infestari solent. instituto uictu postmodum necessarium est, ut qui peccant in hac ægritudine, humores exacte præparentur; qui quoniam frigidi sunt, & crassi incidentibus, calefacientibus, & abstergentibus pharmacis erunt præparandi, cuiusmodi est syrupus byzantinus, mel rosatum, syr. de duab. radicib. de quinq; radicibus, oximel simplex & etiam compositum, syr. de betonica, ex quibus poterunt unà cum decoctis accommodatis parari ea serapia, quæ possint hos humores præparare. Postquam verò preparati fuerint, erunt deinceps expurgandi ijs nimirum pharmacis, quæ pituitosos præsertim humores è corpore educunt: inter quę ea sunt præcipua, quæ componuntur ex agarico, ex turbith, ex hiera colocynthide, & tandem ex ijs omnibus, quæ pituitam educere nata sunt. quo in casu etiam ea, quæ maxime prouocant urinam commendantur. Notat Rases, & prudenter, hac in ægritudine medicamenta purgantia non esse admodum necessaria. & ratio est; quia materia huius morbi continetur in cutis ambitu: inde uerò difficulter potest pharmacis educi, quandoquidem nulla sunt medicamenta, quæ possint humores decumbentes in ipsa cute ad uentrem trahere, & expellere. & certè mihi irridendi uidentur nonnulli, qui siquando uideant in extrema cute humores, timent, ne pharmacis datis illi intro trahantur, hac ratione puto ego impulsos græcos scriptores nullā mentionem fecisse pharmacorum purgantium in hac ægritudine curanda; & Auicenna iure etiam hac ratione præcepit nulla medicamenta esse sumenda, nisi praui humores in corporis ipsius intimis partibus lateant: quasi & hic cognouerit, non esse usum medicamentorum necessarium, nisi humores sint in intimis corporis partibus. post purgationem deueniendum est ad localia medicamenta, quæ cuti ipsi adponuntur. circa quod negotiū, ut docet Paullus Aegineta, diuersæ fuerunt sententiæ. alij uoluerunt esse cutem ipsam urendam igne; alij in ea sententia fuerunt, ut non igne, sed medicamentis causticis hoc ageretur; alij timentes ignem, & medicamenta existimarunt cutem ipsam esse pigmentis, & fucis colorandam. Alphei fluminis Archadiæ in Pelasgia aquam alphos curare dicunt, atque ob id sic fluuium esse uocatum. Sed potior medicina in hoc casu est, ut medicamentis res agatur, quę possint abstergere, dissecare, atque etiam dissoluere. Hippocrates sectione 5. secundi epidem. uidetur commendasse calcem cum aqua. Sed iste usus fuit antiquorum, qui paullò audaciores semper fuerunt in medicamentis administrandis, quàm posteriores. Debent itaque in leuce, & alphis albis esse medicamenta abstergentia, incidentia, & dissoluentia. Sed hoc interest; quia in leuce magis penetrare debent, quàm in alphis albis; quia in leuce humores intimius latent, ideo opus habent medicamentis magis penetrantibus. Sunt autem medicamenta, quæ accommodantur diuersorum generum: alia sunt, quæ fortiter abstergunt tantum, nec multum dissoluunt, ut staphisagria, lupini, spuma maris, radix capparorum, folia ficuum arida. à Galeno commendantur in hoc genere amygdalæ amaræ aceto maceratæ. aliqua sunt medicamenta, quæ magis dissoluunt, ueluti est elleborus uterque, nigella, condisi, sulfur, laureola, pirethrum, piper, castoreū, radix cucumeris asinini, cępæ narcisci. Oribasius commendauit etiam ster-

cus

cus sturnorum, qui oriza sola nutriti sint. Et hæc est classis eorum medicamentorum, quæ magis dissoluunt, & materiam attenuant. Sunt & alia, quæ non modo dissoluunt valenter, verum etiam sanguinem ad cutem attrahũt, cuiusmodi sunt dropacismi uocati, nitrum, aphronitrum, adarce, alcyonij genera, atque etiam auri pigmẽtum. Cornelius Celsus laudauit sulfur, thus, & lenticulam aceto macerata. Rases quoque commendauit solatrum siluestre. hæc igitur omnia sunt medicamenta, quæ prout vsus postulabit, erunt loco affecto applicanda: vt scilicet in principio adhibeantur abstergentia sola; quibus non proficientibus, adhibeantur ea, quæ valentius dissoluunt, & dissecant; quòd si neque his malum cedat, erit tandem deueniendum ad ea, quæ valentius dissoluunt, & sanguinem attrahunt, quæ omnia applicantur, vel in formam emplastri, vel puluerizata, & adfricata. Sed circa applicationem horum medicamentorum tria necessariò sunt obseruanda. primum est, vt antequam applicetur remedium ullum, exploretur, an affectus sit curabilis nec ne. fit verò experientia ex perforatione, exempli gratia, si acu perforetur locus affectus, & uideatur quænam materia à foramine emanet. si humor emanans fuerit lacteus, nullus est medicinæ locus; quia affectus incurabilis est: si verò exeat sanguis, morbus medicinam recipit, & tũc satagendum, ut medicamenta idonea applicentur. applicantur uerò, si alterum duorum primo seruetur, vel vt pars affecta optimè fricetur, aut pannis asperis, aut folijs ficus aridis: vel si loco frictionum, pluribus in locis pars affecta scarificetur. sic enim maior præparatur introitus medicamentis, vnde postmodum efficacius operantur. Auicenna monuit, ut medicamenta hęc applicentur ad solem; eo ꝙ videret sic ea magis actuari, & penetrare. Secundum obseruandum est, vt postquam quis expertus fuerit omne medicamentorum genus, non formidet deuenire ad medicamenta rubificantia & vesicatoria, quia alijs non proficientibus solent huiusmodi prodesse. ex rubificantibus medicamentis & uesicatorijs pręcipua sunt hæc, anacardus, thapsia, cantharides, arsenicum, lac ficus, sinapi, euphorbium, lac thytimallorum, calx uiua, & calcanthum, quæ si non conferant, nihil aliud superest, nisi deuenire ad ignem ipsum. Sed circa applicationem ipsius Nicolaus Florentinus medicus illustris uoluit esse igne in parte ipsa cocturam faciẽdam: atque ad hoc adstruendum vsus est Paulli testimonio, quasi Paullus dixerit plurimos huiusmodi coctura fuisse sanatos. Sed hoc consilium mihi placere non potest; quia ex coctura inducitur turpis cicatrix. inducere verò turpem cicatricem, vt malus color auferatur non mihi uidetur esse curare, sed potius ex vno morbo in deteriorem labi. Neque etiam Paulli sententia hæc est, quanquam interpretes latini male transtulerint: nam dicit Paullus aliquos laudasse incensionem; & ego etiam laudo, ut incendatur locus, sed ita modicè ut fugiatur omne fœdę cicatricis inducendę periculum. Tertium obseruandum est pręceptum allatum ab Auenzoar, videlicet, ut quando medicamenta localia applicantur etiam detur opera, ut iecur corroboretur, atque impinguetur. quo in casu adhibenda erunt tum intus, tum extra ea omnia, quæ & impinguare, & attemperare, atque iecur corroborare queant. nonnulla ad hoc medicamenta docuit Auenzoar, quæ licet apud ipsum uidere.

dere. Nos habemus cōfectionem diarhodon abbatis,quę præſtantiſſima eſt in hoc viſcere confirmando, & corroborando. Sunt præter albos alphos, & leucen alphi nigri,qui tametſi aliquo pacto communem cum alijs habeant curationem; habent tamen magna ex parte peculiarem. & primo quoad uictum videtur Auicennæ,& alijs Arabibus debere eſſe eum humectatorium. vnde maxime balnea aquę dulcis commendantur. ſimiliter alij cibi, qui poſſunt humectare corpus,vinum tenue,& aqua copioſa temperatum laudatur. Commendauit Auenzoar turtures,pullos,carnes hędinas.ab omni oleo abſtinendum eſt,ſolo amygdalarum dulcium oleo utendum.de euacuationibus in hoc morbo plura locuti ſunt Arabes medici; quia materia in hoc morbo magis intima eſt:& propterea magis expoſita eſt medicamentis euacuatorijs. Auicenna fuit huius ſententiæ,quòd in curandis alphis nigris ſit inchoandum à venæ ſectione,eo quòd hic morbus fiat ab humore melāchołico, & ſæpe contingat humores hunc morbum facientes eſſe ſanguini commiſtos. itaque & ego probo,vt ſi notæ aliquæ ſanguinis adfuerint,ſumatur initium curationis à ſanguinis miſſione. deinde erunt præparandi humores ijs medicamentis,quæ humores hos præparare poſſunt,cuiuſmodi eſt ſyr.de lupulis,de ſucco boraginis,fumiterræ, ſyr.de pomis,ſyr. ſaporregis: ex quibus cum decoctis accommodatis poſſunt parari ſerapia. præparati humores ſunt euacuandi ijs medicamentis, quæ melancholicos humores educere putantur.inter quæ primum locum tenere videtur epithymus, polypodium, mirobalani nigri, pilulæ de lapide lazuli,elleborus niger, hiera Rufi,& Logodionis.poſt euacuationem duo eruntagēda. vnum,vt lien corroboretur: quandoquidem rariſſimè contingit, vt hic morbus ſine uitio ipſius ſit: alterum eſt, ut poſt corroboratum lienem immediatè ad medicamenta localia deueniatur, quo in caſu quemadmodum dictum eſt in alijs primo tentanda ſunt medicamenta abſtergentia. ſecundo loco diſſecantia, & diſſoluentia. tertio ſanguinem attrahentia. & poſtremo ipſa veſicantia, cuiuſmodi ſunt gummi,ruthæ agreſtis,ſinapi,lac tithymallorum,& omnia illa,quæ ſuperius diximus rubificare,& ueſicam inducere, circa quorum uſum etiam nonnulla alia ſunt animaduertenda.vnum eſt, quòd duo ſunt modi, quibus in hoc caſu veſicantia applicantur. vnus eſt,vt detineantur medicamenta in parte affecta quouſque cutis ipſa vratur, & abſcedat: qua iam ſeparata ſiſtitur paullatim, quouſque pars illa uideatur recreata. deinceps iterum adhibentur veſicantia,atque hoc efficitur pluribus uicibus. alter modus applicandi eſt,vt ueſicantia ſolummodo detineantur in parte affecta,quouſque mordicationem aliquam inducant. inducta mordicatione auferuntur medicamenta, & ſiſtitur donec omnis mordicatio ceſſauerit. iterum applicantur ueſicantia, & detinentur uſque ad ſenſum mordicationis, denuo auferuntur, atque ita ſæpius efficitur. hic poſtremus modus mihi ſemper magis probatus eſt duabus rationibus: vna eſt, quia leuiter attrahitur ſanguis ad partem affectam, & nullum periculum imminet, vt pars à cicatrice deturpetur, quemadmodum periculum eſt in primo modo. quia interdum ita abſcedit cutis, ut poſtmodum cicatrix remaneat. alterum animaduertendum eſt, quòd poſt uſum ueſicantium medicamentorum ſemper pars la-

ctę est madefacienda; eo quia ab ijs medicamentis relinquuntur quędam uestigia caloris pręter naturalis, quę postmodum usu lactis tolluntur.

De pruritu. *Cap. III.*

POst vitia cutis coloris sequuntur illa, quæ fiunt in eiusdem cutis læuore, de quibus me tractaturum pollicitus sum. Sunt verò affectus, qui fiunt in læuore cutis quattuor, de quibus agendum est nobis, pruritus, scabies seu psora, lepra, lichenes seu impetigines; nam isti omnes affectus fiunt quodam pacto cum prurigine. sed, vt præclarè notatum est ab Auenzoar, differt medicamentum pruritum faciens, & medicamentum vesicatoriũ: quia quę faciunt pruritum, altius penetrant: quæ vero vesicam inducunt summam cutem solummodo uidentur depopulari. & quanquam affectus enumerati videantur fieri cum prurigine, tamen peculiaris tractatio nobis est habenda de pruritu, à quo initium sumemus: eo quia hic affectus videtur fieri ante alios, & sæpissimè degenerat in ipsos. Dicitur hic affectus à græcis medicis κνισμὸς. Hippocrates duobus in locis appellauit ξυσμὸν 3. Aphorism. vlt. & 5. Epidem. non longe à principio, vbi narrat de quodã Atheniense, qui cum laboraret pruritu, balneo curatus est, sed postea interijt. Hãc uocem ξυσμὸν, Erotianus in libro de uocibus Hippocratis adnotauit tanquam vocem soli Hippocrati vsurpatam. Est uerò pruritus duplex; alter leuis, & qui sola scalpellatione curatur; alter verò grauior est, & qui alijs remedijs, quàm scalpellatione indiget. de primo non est sermo nobis habendus: quia non est difficilis curationis, immo facillime, sed solũmodo de grauiore pruritu sermonem habebimus. Oportet tamen ante alia hic adnotare, quòd omnes illi affectus, quibus iungitur pruritus, differentes sunt ab hoc pruritu; quia in illis vel tumor, vel exulceratio, vel excoriatio aliqua apparet, in pruritu nihil horum. Videntur carnes parũ mutatæ, asperiores quidem aliquo pacto, sed sine tumore insigni, exulceratione, & excoriatione. præterea in alijs affectibus; qui iunctum habet pruritum, à cute semper emanat aliqua sanies; in pruritu nihil emanat, nisi, vt ait Auicenna, quædam corpora furfuracea, atque neque hæc emanat, nisi cutis unguibus dilanietur. Definierunt alij pruritum esse malam sensationem, quæ inducit ad scalpendum ex solutione continui inducta loco à materia pruriente absque loci tumore. Sed dices, si pruritus is est, quem describunt isti, ergo sequetur dolorem pruriginosum, & vlcerosum non esse differentes; cuius tamen contrarium habetur à Gal. 2. de locis affectis, cap. 7. vbi inter ipsos manifestam differentiam ponit. dico diuersos esse hos dolores; quia in pruritu tametsi adsit solutio continuitatis; est tamen hæc solutio, quæ dolorem facit intra cutem. dicit enim Auicenna, quod materia inter duas cutes continetur, in ulceroso dolore materia non continetur intra cutem, neque facit internam solum continui solutionem, sed ipsam cutem perforat, atque ita dolorem vlcerosum facit. ratio vero cur in pruritu non ulceretur cutis, est: quia cutis ipsa est durior, & propterea transitum non permittit humoribus, sed illi intus cohibiti diuellunt partes, atque ita diuellendo solutionem continui pariunt, & conse-

Pruritus def.

Differ.a in dolore pruriginoso et dolorem ulcerosum

quenter

quenter dolorem inducunt. Habemus ergo ex hoc discursu pruritum esse esse symptoma quoddam in genere actionis læsæ ipsius tactus, non quidem omnifariam læsæ, sed deprauatæ, atque hoc docuit Galenus libro de differentijs symptomatum cap.3.& quoniam quodlibet symptoma reducitur ad aliquem morbum, hoc etiam reducitur ad duos morbos; ad morbum in numero; quia abundant humores qui non deberent; & ad morbum in soluta unitate. Sed obijciet aliquis me non rectè appellasse pruritum dolorem; quia, ut dicebat Plato in Philebo, pruritus inducit uoluptatem. & Socrates in Phædone Platonis dum scalperet crura, quæ fuerant occupata compedibus, dixit, se nunquam percepisse maiorem uoluptatem. Respondeo, cum Alex. primo quęst.nal.cap.12.quòd tametsi in pruritu appareat aliqua uoluptas, non est de ratione pruritus, sed scalpellationis, & occupationis: nam ante scalpellationẽ adest dolor manifestissimus: quia materia illa, vt diximus, contenta intra cutem diuellit, dissoluit continuum, & necessariò dolorem inducit, in scalpellatione uidetur fieri uoluptas; quia euacuatur materia dolorifica, quemadmodum percipitur uoluptas in alijs euacuationibus. in scalpellatione apparet maior uoluptas: quia ea euacuatio fit subito, & per plures partes. Vnde uoluptas est ratione euacuationis, non pruritus. post scalpellationem in pruritu apparet etiam dolor maximus duabus rationibus; vna, quia ex motu illo, & affricatione trahuntur noui humores ad locum, qui tracti distendunt partes illas, & diuidendo dolorẽ faciunt. altera, quoniam ex illo affricatu humores, qui faciebant pruritum, magis inflammantur, ob quam inflammationem fit, ut pars dulcior tantum exhalet, remaneat duntaxat acrior, quæ postmodum facit ex sua expulsione dolorem, & etiam pruritum maiorem. nam puto unumquenque interdum hoc esse expertum, quod post scalpellationem, semper maior pruritus excitatur. qua etiam ratione efficitur, vt post pruritum sæpissime sequatur scabies: eo scilicet, quòd dum scalpunt, magis acutus fit humor, qui postmodum vlcerat. Vnde intelligi potest ueram medicinam pruritus esse non scalpere, si fieri possit. Caussę immediatæ, & materiales, vt docet Gal. 2. de symptomatum caussis, cap.6. sunt excrementa pituitosa, nitrosa, salsa, & amara. id, quod probat exemplo, vrticæ, scillæ, muriæ, & aquæ marinæ, quæ omnes faciunt pruritus. quo in loco ponens differentiam inter materiam pruritus, & scabiei, & lepræ, inquit materiam pruritus esse succum tenuem, salsum, & immotum: materiam verò scabiei, & lepræ esse succum multum, salsum, crassum, & immotum. Paullus quoq; Galenum sequutus dixit pruritum fieri à pituita putrescente, siue salsa, nec non etiam à bile. & Auenzoar, qui etiam sequutus est Paullum, & Galenum habuit hanc eandem sentẽtiam, quod scabies, quam ipse appellat vesicas, fiat ab humore crasso, & uiscido: pruritus autem ab acuto, & tenui. Sed hoc in loco oritur dubitatio, an uerè materia, quæ facit pruritum sit tenuior, quàm quæ facit scabiem. ex una parte est auctoritas Galeni, & omniũ Græcorum, atq; etiam Auenzoar, qui communiter in hanc sententiam deuenerunt, succos, qui faciunt pruritum esse tenuiores, quàm qui faciunt scabiem. Ex altera parte est ratio; quia si humor in pruritu nõ exit, in scabie uero exit, uidetur, quòd sit crassior ille humor, qui non exit extra cutẽ, quàm ille, qui

Auctoritas Auic:

exit. præter hanc rationem est etiam auctoritas Auicennæ, qui septima quarti tract. 3. cap. 6. ponens differentiam inter pruritum, & scabiem, inquit, in hoc differre; quòd in pruritu non sunt bothor sicuti in scabie, & adfert rationem; quia materia scabiei est tenuior, & subtilior, & minus declinans ad salsedinem. ex quibus uerbis clare apparet eum habuisse hanc sententiam, quòd scabies fiat ab humore tenuiore. Auicennam sequuti sunt ferè omnes Arabes, Serapion, Haliabbas, atque etiam alij. Pro resolutione huius controuersiæ puto omnino statuendum esse id, quod statuit Galenus, uidelicet pruritum omnino fieri à materia, & ab humore tenuiori. Sed ratio, quę uidetur contra hanc sententiam esse, uidelicet, quòd in pruritu materia non exit, facilè diluitur; quia tametsi non exeat materia in pruritu, non est, quia ipsa sit crassior: sed quia cutis est densata, cuius densitatis meritò efficitur, ut succus tametsi subtilis sit, non possit extra prodire. quòd uerò in pruritu cutis sit densata, extat Galeni luculentissimum testimonium. 4. de loc. affect. vbi scribit in affectibus pruriginosis cutem corporis esse condensatam. præterea quòd humores non expellantur in pruritu, assignantur & ab Auicenna alię caussę, ut est imbecillitas uirtutis expulsiuæ, ob quam dicebat Auicēnas fieri in senibus pruritum; quia scilicet uirtus ipsa expulsiua cùm sit infirma, & debilis, non potest extra cutem expellere humores. quanquam Gal. 3. aphorism. ultimo uidetur aliam caussam afferre pruritus senum; quia scilicet pruritum excitantia excremēta difficilem per cutem euacuationem habent, cum ob refrigerationem habitus corporis, cutis eorum sit densata, & coacta, atque ob id excrementa retenta crassiora euadant, & putrescentia quodam pacto pruritum faciant. Ad auctoritatem Auicennæ dico, caput illud esse ualde perplexum; quia in principio dicit unum, in fine, & in medio uidetur secus sentire. Sed utcunque sit, possumus dicere, hanc fuisse sententiam Arabum propriam, non tamen esse ueram, quemadmodum uera est Galeni opinio. nam in pruritu quanquam dilaceretur cutis, nunquam uidebimus crassum succum emanare; nisi transeat in scabiem. ex qua experientia potest perspectum esse, non abundare in pruritu humores, & succos crassos. Sed instabit adhuc aliquis, quomodo igitur in pruritu apparet maior dolor, quomodo pruritus magis perdurat, quàm scabies? nam si materia pruritus fuerit crassior, erit facile respondere, quòd pruritus generet maiorem dolorē, & etiam quòd magis perduret, propter scilicet materiæ crassitiem. Sed si materia pruritus est tenuior, non uidetur facile posse assignari ratio, cur magis duret prurigo in pruritu, quàm in scabie. Respondeo dupliciter: primo non esse simpliciter uerum, quòd in pruritu sit dolor, aut molestia intensior, neque etiam quòd magis perduret; quia sæpe uidemus contrarium, quòd scilicet in scabie & maior, & durabilior efficitur pruritus. Sed dato, quod ita sit, respondeo fieri in scabie maiorem pruritum, sed minus permanentem hac ratione; quia materia crassa pertundit intimius partes. unde maiorem dolorem, & pruritum facit præterea hęc materia, quanquam crassa sit, exit tamē extra cutem, difflatur magna ex parte, unde fit, ut non ita permaneat. in pruritu cum materia sit tenuis, non ita intimè perforat carnem, & cutem, & ita pruritum non ita magnum facit; sed quia hæc materia tenuis continetur, nec ex-

tra

tra propellitur, iccirco fit, vt intus cohibita, affectio magis permaneat. atque hactenus de caussis immediatis, & materialibus pruritus. Caussæ verò mediatæ multæ sunt. & primo sese offert corporis temperatura; nam qui habent corpora calida, & sicca, seu etiam calida multum, & humida aliquantisper, hi omnes pruritui subijciuntur. Aetas similiter est inter has caussas mediatas: quoniam iuuenes, & senes scriptum est ab Hippocrate pruritibus facile tentari. potissimum locum inter has caussas obtinet uictus ratio, vt habemus à Gal. 2. de caussis symptom. cap. 6. nam quicunque corporis sordibus abundant, nec mundantur, qui frequentes cruditates committũt, qui etiam nutriuntur cibis praui succi, sæpissime exercentur hoc affectionis genere. & Auicennas iure dixit, quòd utentes cibis dulcibus, salsis, & amaris, ipsi etiam pruritibus facile capiuntur. Signa pruritus clarissima sunt, quia pruriunt carnes omnes, & quamuis scalpellentur, tamen nihil extra emanat nisi interdum squammulæ quædã furfuraceæ. Signa porrò, quæ distinguunt caussas materiales, varia sunt: nam Auenzoar scribit, quòd si ab humore adusto, melancholico, & acri fiat pruritus, apparent in carnibus aliqua nigredinis vestigia. si fiat à sanguine, morbus citius finitur, & etiam latius per corpus propagatur; quandoquidem dispersus est sanguis per uniuersa corporis membra. Sin vero fiat ab humore bilioso, & acri, apparet mordicatio magna, acuitas, & etiam maior in pruriendo, & scalpẽdo efficitur delectatio. addit Paullus, & recte, quòd unusquisq; humor faciens pruritus, dignoscitur regione, temperatura corporis, ætate, ratione uictus, & etiam exercitationibus uitæ: prout enim uidebuntur hæc indicare hunc, uel illum humorem, sic etiam indicabunt, quòd pruritus, vel ab hoc, vel ab illo fiat. De signis prognosticis illud potissimum possum dicere, quòd pruritus si inueterascat, rarum est, quin in scabiem tandem degeneret; quandoquidem etiam recentes pruritus in illam uidemus sæpissime conuerti. In senibus, dicunt Paullus, & Auicenna, q. pruritus mitigantur, sed nunquam curantur, quorum tamen sententia apud me veritatis perpetuæ non est; quia uidi Illustrissimum Leonellum Pium octuagenarium à maximo pruritu, beneficio medicamentorum esse liberatũ; vt quanquam rarò contingat senes decrepitos curari à pruritu, interdum tamen curentur. scriptum est ab Hippocrate in Coacis prænotionibus, quòd in tabescẽtibus, si aluo suppressa fiat pruritus in corpore, lethalis est. & Auenzoar similiter scripsit pruritum, in quo efficitur maior delectatio, peiorem esse omnibus in inquietudine & tædio; quia est ex cholera. Sequitur modo curatio, circa quam constituendam duo eliciendi sunt scopi præcipui; unus est, vt humores salsi, & acres è corpore omnino tollantur, alter uerò, ut prouideatur, quominus alij renascantur. prohibetur uerò noua generatio horum humorum, si iecur, in quo tanquam in officina quadam fiunt humores, attemperetur, & etiam materia, ex qua fiunt isti humores prohibeatur: quæ quoniam ortum ducit à ratione uictus, consequitur, uti præcipua, & potissima totius curationis ratio sit posita in recta uiuendi ratione. Vnde primo aer eligendus erit temperatus in qualitatibus actiuis: in passiuis uero uergens ad humidum; ut enim calidus magis humores exacuit, sic frigidus condensat cutem, qua condensata magis fouetur pruritus.

Signa

Prognostica

Pruritus inueterans in scabiem mutatur

Auic. senes pruritu nō liberantur

Curatio

tus. Animi accidentia debent uitari. Exercitationes in pruritu sunt noxiæ, & præsertim, quando corpus nondum purgatum est: quoniam, ut dicebat Hippocrates, & Theophrastus, si corpora impura exerceantur, fiunt ulcera. similiter sunt uitandæ frictiones, & scalpellationes; quies confert moderata, somni longi dupliciter conferunt. primo, quia pruritus in somno non exasperatur scalpellatione. secundo, quia humores in somno magis à natura regulantur. Auicenna damnauit coitum; nec immeritò; quia, ut dicit ipse, ex illa agitatione excitantur uapores calidi, uitiosi ad cutem, ubi postmodum putrefiũt, atq; ita putrefacti augent salsedinem: cuius meritò augetur pruritus. aluum solutam habere confert. & ideo si non adsit spontanea solutio, est commouenda uel clisteribus, uel brodijs lenientibus. Inter cætera curandum est, ut corpora munda detineantur, uidelicet, ut continuis indusiorum, & linteaminum mutationibus, atque etiam lauacris corpora ab omni sorditie, & ab omni illuuie defendantur. Sed posset dubitari, quod genus balnei conueniat in pruritu. Paullus Aegineta uidetur commendare balnea aquarum dulcium. Auicenna dixit, quòd propria balnea laborantium pruritu sunt aquæ marinæ in sua dispositione, hoc est, nulla arte calefactæ, nec ullo modo alteratæ, uel etiam calefactæ. Hippocrates quoque lib. 5. epidem. narrat de quodam Atheniensi, qui cum à pruritu non potuisset ulla medicorum opera curari, iuit ad balnea Meli insulæ calida, ex quibus, inquit Hippocrates, ꝙ perfectè curatus est à pruritu, sed deinde incidit in hydropem, & obijt. Itaq; uidetur ex una parte, nimirum auctoritate Paulli balnea dulcia, auctoritate uerò Hippocratis, & Auicennæ cõuenire balnea naturalia. Dico pro hac dubitatione resoluenda, balnea posse dupliciter administrari, uel ante purgationem ad abluendas solùm sordes, & ad humectandum, uel ad exsiccandos humores cutaneos post purgationem: si utendum est balneis ad mundãda corpora ante purgationem, proculdubio Paulli sententia est cęteris pręferenda; quia clarum est, quòd aquę dulces magis mundant corpora, quàm aquæ uel marinæ laudatæ ab Auicenna, uel aliæ aquæ: & hoc etiam auctoritate Homeri, qui fecit Nausicaam non in mari, sed in flumine lauare pãnos. pręter hęc aqua dulcis magis humectat, & Paullus scribit, quòd est, δύσικμον τὸ πάθος, idest, difficulter humectatur. unde cum opus habebimus humectatione ante purgationem, semper balnea dulcia erunt præferenda; post purgationem uerò balnea salsa laudata ab Auicenna, & naturalia conueniũt; quia cum intus purgata sunt corpora, facile postmodum exsiccantur humores qui relicti sunt in cute. Ad Hippocratem dicendum id euenisse ob malum usum aquarum; quia scilicet nimium usus fuerit, ita ut calor natiuus ab illo aquarum usu sit ueluti extinctus, perinde ac dicebat Arist. ex potu uini oriri interdum hydropẽ. Cibus debet esse optimi succi, frigidus, & humidus, & aliquantisper incrassans; dulcia, acria, salsa, & amara omnia sunt fugienda. fugienda quoque omnia olea, & omnia oleaginea, de quibus sermonem faciens Auicenna, inquit, quòd corrumpũt cibi digestionem, & quòd etiam inflammantur facillimè. Addit Auerroes 5. collect. quòd olea facile conuertuntur in naturam sulfuris: vt & hac ratione oleum sit maximè damnandum in pruritu pręsertim frixum. Auenzoar lau-

dauit

dauit inter herbas lactucas cum aceto. Et ego soleo curare, ut ijs ægri uescantur omni die, tàm in prandio, quàm in cœna: tàm in iusculis, quàm in acetarijs. laudauit Auicenna peculiariter melones Indos, portulacam, boraginem, poma acetosa, atque etiam granata dulcia. carnes optimæ erunt hœdinæ, & præsertim pullorum; quia, vt dicunt Auicenna, & Galenus, attemperant huiusmodi carnes eorum prauos, & acres humores. chondrus, siue alica, quæ fit ex farre, & etiam ptissana maxime conferunt. nam de chondro scriptum est à Gal. 4. de tuend. valetud. quòd suo egregio illo lentore attemperat, atque corrigit acrimoniam, ac prauitatem humorum. Sed hic adnotare oportebit, omnia edulia laborantium pruritu debere potius esse elixa, quàm assata, aut frixa; quia sicuti frixa, & assata habent humorē, aut succum paullò acriorem, sic cibi elixati contrarium habent. vt non immeritò Theodorus Priscian. medicus latinus in primo libro suæ medicinæ ad Timotheū dixerit cibos laborantium pruritu debere esse sorbiles. In potu conuenit vel aqua cocta simpliciter, vel aqua ordei, vel etiam vinum album pauciferum, & tenue. Victu instituto deueniendum est ad expurgationem humorum, in qua quidem primo erit cogitandum, si iecur sit feruidum, si copia sanguis sit in corpore: quia in vtroque casu inchoanda erit purgatio à sanguis missione. In feruore iecoris mittetur sanguis à vena iecorali, in plenitudine sanguinis, à vena communi. Sed, vt semper agendum, antequam sanguinis extrahatur, erit aluus lenienda, vel clistere, uel cassia, aut tamarindis, aut etiam electuario de seben. lenita aluo, & extracto sanguine, postmodum purgandi sunt humores: qui cum sint salsi, & acres, atque etiam tenuiores, sunt refrigerandi, attemperandi, & ad mediocritatem reducendi. Itaque opportunus erit huiusmodi syrupus pro præparatione humorū. Recipe foliorum portulacæ, lactucæ, boraginis, endiuiæ, an. pug. 1. prunorum damascenorū vnc. s. fiat decoctio secundum artem. deinde, Recipe dictę decoctionis vnc. 4. syr. de succo boraginis, syr. fumi terræ an. vnc. 1. misce. postquam præparati fuerint humores, erunt deinceps euacuandi. & pro euacuatione conuenit rhabarbarum, epithymus, sena, polipodium, mirobalani nigri. adest etiam syru. de polipodio, qui præstantissimus est ad euacuandos illos humores, qui faciunt & scabiem, & pruritum, itaque si bolus placeat, Recipe confectionis hamech drach. 3. rhabarbari subtiliter puluerizati, drach. 1. diacatholiconis vnc. 1. misce, & fiat bolus. Si vero placeat potus, hic esse poterit in vsu, Recipe rhabarbari infusi, & expressi secundum artem scrup. 4. syr. de polipodio, vnc. 3. decoctionis sebesten, tamarindorū, & mirobalanorum nigrorum pari portione vnc. 4. misce, & fiat potus. Sed quia humor ita sæpe cōtumax est, & rebellis, vt non vna purgatio sufficere queat; ea propter erit sæpe necessarium purgationes repetere. quo quidem in casu etiam si licebit, poterit & sanguinis missio repeti; quia interdum repetita purgatio, & etiam sanguinis missio sola curauit pruritus, vt ego sæpissimè sum expertus. Post purgationem, vt iecur ipsum attemperetur, solent usurpari fomentationes factæ ex succo endiuiæ, aut ex succo cicorij, qua remedia etiam à me non improbantur. Sed pro hoc obtinendo præstantissimum omnium existimo serū lactis, sed non simpliciter exhibitum, immo aliquo pacto alteratum. & modus in

Sed et olea genera sunt damnanda in prurigine

pruritu alterandi serum lactis est hic. Recipe seri lactis caprini lib. 1. mirobalanorum nigrorum contusorum, & manibus attritorum drach. 1. epithymi drach. 1. s. Infundantur per totam noctem: deinde facta expressione sumatur mane quattuor horis ante cibum. huiusmodi serum attemperat feruorem iecoris, deobstruit, & si quid reliquiarum prauorum humorum relictum est, facile expellit. possumus etiam solum serum administrare, sed in magna quantitate. Vtendum vero est hoc sero, uel altero quoque manc, vel etiam singulis diebus; prout scilicet uidebitur magis, vel minus corpus postulare. Post hæc omnia deueniendum ad medicamenta localia, ad ea scilicet, quæ possint humores in cute exsiccare; atque hoc tempore laudantur balnea aquarum sulfurearū, balnea etiam aquæ marinę. sed quia aliqui auersantur balnea, vel non sunt ita prompta paratu, sunt etiam alia medicamenta, quæ pruritum tollunt. & ego habeo exploratum medicamentum, quod est & Oribasij, & Paulli, quod efficitur hoc pacto. Recipe farinę lupinorum unc. 4. pul. sulfuris vnc. 2. aceto macerentur, & violenter toti corpori affricentur. sunt etiam alia medicamenta, veluti est puluis vtriusq; ellebori: laudatur etiam apium, & perdicium; capiuntur herbæ, & arefactæ affricantur ipsi corpori. habeo etiam & aliud medicamentum, quo soleo uti, nisi primum conferat, & est. Recipe nucúm magnarum rancidarum, sulfuris an. unc. 1. succo apij læuigantur, & macerantur, deinde affricantur. Galen. 6. simplicium medicamentorum commendauit recrementa balanorum, & in lib. de facile parabil. ad Solonem inquit, quòd si garum, sulfur, & oleum misceantur, facile, & mirifice curant. Sed notandum, quòd ubicunque affricantur huiusmodi pulueres, semper post affricationem utendum est balneis aquarum dulcium. & propterea soleo commendare, ut istæ affricationes fiant in laconicis, & statim deinde deueniatur ad balnea.

De Scabie. *Cap. IIII.*

PRuritui cum scabies sit ualde congenea, solumq; differant secūdum magis & minus, post illius tractationem consequens est, ut de ea sermonem habeamus. dicitur hic affectus à Græcis ψώρα. Auézoar appellauit pruritum uesicalem, omnes ferè Arabes scabiem nuncuparunt. Paullus Aegineta definiens hunc affectum, dixit, esse cutis asperitatem cum pruritu, & cum corporis colliquatione, uariè figuratam, ex qua emanant corpuscula quædam furfuracea. quo in loco est adnotandū Actuarium omnia hęc uerba ferè desumpsisse à Paullo lib. 2. Methodi: & tamen apud Actuarium non legitur, quòd à scabie corpuscula furfurea emanent. Vnde necessarium est dicamus uel Paulli, vel Actuarij codices esse deprauatos. Sed ego puto potius Paulli codicem deprauatum esse: eo quia nullus auctor ferè neque Græcorum, neque Arabum, neq; Latinorum hoc dixit, quòd in scabie corpuscula furfurea appareant. Bene uerum est, quòd Galenus 4. Aphorismorum 77. dixit in scabie, & lepra tenue quoddam excerni, quod imitatur senectam serpentum, quodq;, inquit, ab Hippocrate nuncupatur in uesica furfuraceū. quod etiam scriptum inuenitur ex sententia Archigenis apud Aetium lib. 14. cap. 134.

Iulius

Iulius Pollux ex sententia medicorum dixit ψώραν esse ulcerosam quandam, cutis affectionem subrubram efflorescentias in ipsa habentem. Cornelius vero Celsus paullò diuersius à cęteris videtur de scabie locutus, vbi dixit, quòd scabies sit tumor cutis durior, & rubicundior, ex quo pustulæ quædam emanant interdum humidæ, interdũ siccæ, & ex pustulis quibusdam sanies exit, fitque veluti continuata quædam exulceratio pruriens, quæ serpit in aliquibus cito, in aliquibus tarde, in aliquibus ex toto aboletur, in aliquibus verò quolibet anno reuertitur. quo in loco notare oportet (quemadmodum fusius declarabimus, cum de lichenibus tractabimus) apud Cornelium Celsum scabiem non esse eum affectum, quem alij scabiem appellant, sed aliũ. quanquam ceteri & Græci, & Arabes in appellanda ipsa scabie conueniant. de caussa materiali huius affectionis nõ paruam inuenio controuersiam inter scriptores Græcos, & Arabas. Galenus 7. Aphorismo. 40. & lib. de tumoribus præter nat. cap. 13. Tertio de aliment. facult. cap. 2. scripsit scabiem esse affectionem melancholicam, & appellauit melancholicam, eo quia ortum ducat à materia melancholica. Similiter lib. de cibis boni, & mali succi, atque etiam 11. de simplic. med. cap. de carne viperina, dixit fieri scabiem à succis melancholicis, à succis serosis, & crassis. Quare vbiq; videtur hanc habuisse Galenus sententiam, quòd scabies fiat à materia, & à succo melancholico. Ex aduerso Auicenna lib. 4. fen. 7. tract. 3. cap. 6. dixit, materiam scabiei esse sanguinem, vel melancholicum, vel pituitosum salsum. vbi illud colligitur ex sententia Auicennæ materiã scabiei esse sanguinem varijs qualitatibus refertum, modo melancholicis, modo salsis, & pituitosis. Serapion non minimus inter Arabas habuit hanc sententiam, quòd scabies fiat ex sanguine crasso putrescente. Haliabbas ex pituitæ salsæ cum sanguine bilioso admistione. quam etiã inter posteriores Græcos videtur sequutus esse Actuarius, qui dixit lib. 2. Methodi cap. 11. Scabiem fieri ex omni humorum miscella. In hac auctorum cõtrouersia existimo dicendum esse, duo genera scabiei inueniri, alterum siccum, alterum verò humidũ. Siccum genus scabiei appello, in quo vel nihil emittitur, vel illud, quod exit crassum, terreum, atque siccum est: humidum autem, in quo materia saniosa, humida, subtilis, & acris, aut crassa, atque sordida educitur. Si de sicco genere scabiei loquamur, profectò istud efficitur à succo melancholico per exsuperantiam, quòd scilicet, tametsi humores alij concurrant ad generationem huius scabiei, tamen maior pars materiæ est melãcholica. & hoc facilè intelligi potest ex colore, quando illi, qui arida hac scabie exercẽtur, ulcera, & stigmata liuida, ac nigra semper gerunt. Cũ igitur Galen. dixit scabiem esse affectũ melancholicum, intellexit de hac scabie sicca, & intellexit affectũ esse melancholicum per exsuperantiam, hoc est, ꝙ maior pars materiæ efficiens hũc morbum est materia melancholica. Itaq; & Galenus, & qui eum sectati sunt, vbi dixerũt, scabiem esse affectum melancholicum, de sicco genere locuti sunt; Arabes uero, & qui eos sequuntur, cum locuti sint de omni scabiei genere, tàm scilicet de arido, quàm de humido, iure merito dixerunt fieri illã ex omni humore, videlicet tàm ex crasso, & sicco, q̃ ex humido, & subtili. etenim si uideamus generationem humidæ scabiei, profectò ad ipsam poducendam concurrit

Sanguis varijs qualitatibus refertus ... [illegible]

currit pituita salsa, concurrit etiam utraque bilis, interdum ichor biliosus, interdum etiam concurrunt omnes isti humores: vt iure dictum sit ab Arabibus, scabiem prout complectitur tàm humidam, quàm aridam fieri ex omni humore. Sed quid dicemus ad Auicennam, qui voluit omnem scabiem effici ex sanguine? Dico veram esset sententiam Auicennæ, quia semper materia scabiei est sanguis. & ratio est: quia scabies est affectus vniuersalis corporis, nullus autem humor in toto corporis ambitu ita propagatus est, perinde, ac sanguis. sed sanguis, qui facit scabiem, non est purus, sed crassus, qui aliquando est salsus ratione putrefactionis, aut ratione commistionis bilis: interdum est mordax, quandoque melancholicus. sat est, quòd semper in scabie peccat sanguis. Caussæ primitiuæ scabiei multæ sunt, & inter ipsas prima est ætas nimirum iuuenilis, & puerilis: quia hæc imprudens est in uictu, plurimos cibos sumit, plurima excrementa gignit. ex calore etiam, & ex laboribus sanguis acrior euadit: ita ut ex his ætatibus suppeditetur abundè materia scabiei. ocium similiter scabiem facit: eo quòd non excernuntur recrementa, quæ retenta in cute, & in carne cum putrescant, & acrimoniam acquirant, fiunt ulcera, & scabiem gignunt. Exercitatio etiam intempestiua, hoc est, quæ fit corpore impuro, & à cibo solet facere scabiem; quia ex hac, ut scribit Gal. 3. Aphorism. 20. humores praui, qui intra corporis latebras cõtinentur, extra ad superficiem trahuntur, quam quia non possunt elabi, demum ibi retenti computrescunt, & faciunt scabiem; vt non immeritò dictum sit à diuino Hippocrate 6. epid. com. 5. tex. 34. quod si corpus impurum exerceas, vlcera fient. Incuria quoque, & negligentia solet facere scabiem; isti enim, qui neque mutant indusia, neque abluunt sordes, facillimè capiuntur hac affectione; quia sordes ipsa retenta in superficie acrimoniam acquirit, quæ postmodum facit scabiem. & hoc Q. Serenus medicus antiquissimus, & grauissimus in libro suo medicinæ optimè explicuit, vbi dixit,

Illotus sudor, & inopia nobilis escæ
Sæpe graui scabie correptos asperat artus,

Quòd quoq; praui succi, aut praua edulia facile scabiem inducant, luculentissimum testimonium extat Galeni primo de different. feb. & in principio libri de cibis boni, & mali succi, sunt vero edulia, quæ faciunt hanc affectionem, hęc: omnia salsa, vt carnes, & pisces: amara, acria, vt cæpe, allia, & porra; nam propter hoc pauperes homines solent frequentissimè vexari scabie, quia huiusmodi edulijs vescuntur. Res quoque dulces faciunt facile scabiem. dicebat enim Galenus secundo de aliment. facult. cap. de ficubus, quòd omnia dulcia, & lieni, & iecori inflammandis conferunt; quia huiusmodi incendium augent. tempus etiam anni inter caussas scabiei primitiuas adnumeratur ab Auicenna, vbi dixit, autumno fieri aridam scabiẽ, hieme humidam; quia autumno abundat melancholia, quæ facit scabiem siccam; hieme verò pituita salsa, cuius soboles est scabies. Scribit quoque Seneca lib. 3. Nat. quęst. cap. 25. quasdam aquas scabiem afferre corporibus, quasdam vitiliginem, quod vitium habere ait aquam ex rore collectam. quã quidem aquam dixit Plutar. facere lepram. Gal. 4. de tuenda valetud. cap. 4.

dixit.

dixit. quosdam esse, qui proprietate quadã naturæ facile in corporibus suis congregant excrementa, ex quibus facile suboritur scabies; Quare etiam proprietatem naturæ videtur Galenus retulisse inter caussas primitiuas scabiei. Est quoque inter has contagium: nam Galenus 4. de differentijs pulsi. cap. 1. recensens quædam genera morborum, quæ contagio acquiruntur, inter alios adnumerauit & scabiem. Cur vero contagio comparetur, Alexander 2. problem. 42. satis manifestè explicuit, vbi dicebat, scabiem idcirco contagiosam esse; quia ex superficie emanat quædam humiditas viscida, & tenax, quæ facile adhæret corporibus vicinis, & facile communicatur de corpore in corpus. Vbi obseruandum est proprium esse scabiei humidæ, vt contagio acquiratur, & quanquam etiam scabies sicca possit contagio capi, id tamen non adeo frequens est. Motus criticus naturæ solet etiam facere scabiem. sæpe enim fiunt morbi quidam acuti, qui cum à natura neque per tumores, neque per solutionem terminentur, solent finiri per scabiem. Sed percunctabitur aliquis à me, qua arte cognoscendum sit quando scabies erit morbus sponte factus, & quando erit abscessus, hoc est, quando erit effecta à motu critico aliquo naturæ. Modum hunc cognoscendi docuit Hippocrates in fine secũdi prorrheticorũ, quo in loco dicebat, ꝙ quibus iuuenibus, aut pueris efficitur scabies, & paullatim efficitur, hæc nullo alio morbo efficitur, sed spõte nascitur; vbi verò in alijs ętatibus, vbi post morbos, & vbi subito enascitur, tunc facta est scabies non sponte, sed per crisim. Signa scabiei sunt, quòd adest pruritus cum exulceratione interdum cutis, & cum exitu materiæ, interdum aridæ, interdum humidioris. & distinguitur scabies in hoc à pruritu; quia à pruritu nihil, à scabie verò semper aliquid emanat, aut aridum, aut humidum. Vt vero genera ipsius scabiei dignoscantur, multa tradiderunt Arabes medicinæ scriptores. dicunt enim, quòd si scabies fiat à sanguine corrupto, tunc pruritus erit iucundus, & suauis, humiditas apparebit cum pustulis acutis non admodum latis: nulla erit fissura, nulla asperitas, color inclinabit ad rubedinẽ, aut ad palliditatem, festinè generabit saniem, atque hæc multa erit, & laudabili proxima. Si verò fiat à pituita, pruritus non aderit multum intensus, sed insuauis erit: color inclinabit ad liuiditatem: humiditas apparebit multa cum pustulis crassioribus, & latioribus: atque etiam dum exsiccabitur & dum scalpetur, videbũtur emanare quædam veluti squamę aridę, & siccæ: generabitur sanies multa, sed tardè. quòd si fiat à pituita salsa, pruritus erit intensior, color inclinabit ad liuorem. Si fiat à bile, pruritus erit magis, & acerbus, & acutus. pustulæ etiam erunt acutiores, siccæ, & si quid emanabit, erit materia aridior, aut biliosa, & ichorosa: color cutis erit pallidus, vel subpallidus. Quòd si fiat ab humore melancholico, dicunt Arabes, quòd pruritus erit debilior, magis in profundo, non aderit sanies, aut si quid emanabit, paucũ erit, crassum, minime mordax: color autem cinereus, vel fuscus, vel niger. Et quia dixi secundum Arabas pruritum in melancholica scabie esse minorem, dubitare posset aliquis, quomodo hoc uerum sit; quandoquidem Galenus secundo de symptom. caussis. cap. 6. scribit scabiosos, & leprosos maiori affici pruritu, quàm alios, neq; tamen placari, etiam ꝙ scalpant, & seipsos excorient: & inquit ratio-

nem

quare scabies sit contagiosa

Scabies quando critica, quando non

Signa differentiæ

Dub.

nem esse, quia humor crassus, uiscidus, & tenax est, qui adeo tenaciter cuti inhæret, ut neque unguibus, nisi summo labore, euelli queat. quod si uerum est, ex sententia Galeni, uerum etiam erit, scabiem melancholicam habere pruritum magnum; quia (ut diximus) scabies est affectus melancholicus per exsuperantiam, & facit pruritum magnum; ergo habebit prurituũ magnum, & intensum; cum tamen contrarium dicant Arabes. Respondeo, quòd ubi Arabes dixerunt scabiem melancholicam non habere pruritum magnum, & intensum, intellexerunt de humore melancholico, qui minime acris, & mordax est, quiq; magis naturalis est; Galenus autem quando dixit esse affectum melancholicum, cum intellexerit esse melancholicum per exsuperantiam, uoluit etiam, quòd una cum humore melancholico adsit aliquando pituita salsa, aliquando bilis, ita ut ratione tenacitatis humoris melancholici, & acrimoniæ bilis, & pituitæ salsæ, efficiatur pruritus inextinguibilis. De signis prognosticis scabiei pauca nobis dicenda sunt: sed illud non est silentio prætereundum, quod à Platone scriptum est in Philebo, in scabie, & pruritu plus esse doloris, quàm delectationis; eo quòd illud quod intus est, feruet, & gliscit, neque potest perfricando exttra produci; sed tantum exagitatum cutem attingit. Ex quibus uerbis possumus colligere, scabiem, quamuis dolorifica sit, interdum etiam afferre uoluptatem, nunquam uerò periculum; immo ut plurimum solet homines liberare à morbis pluribus imminentibus. Scribit Auicenna scabiem eam esse acutioris humoris, & acerbioris, quæ magis corpulenta est, & cuius pustulæ sunt acutioris capitis, quæ plures habet pustulas: nam calida, & acuta materia magis propagatur, & etiam in plures partes diuiditur. quæ uerò latior in profundo est, ea fit à materia minus acerba, & acuta. habet tamen scabies hoc peculiare, quòd facit homines deformes, & præsertim medicos, ut dicit Galenus 6. epidem. habet & aliud, q; nisi curetur, solet in lepram facile commutari; ut hac ratione debeamus esse diligentes in cognoscenda ipsius curatione; quæ quidem partim communis est cum curatione pruritus, partim etiam peculiarem quãdam rationem habet. Victus quidem communissimus est, ita ut ferè omnia eadem, quæ in pruritu conueniunt, conueniant etiam in scabie. est unum quoddam peculiare circa carnem suis, quam scribit Plutarchus 4. sympposiacorum 5. Iudęos, & Barbaros abhorruisse; propterea quòd ea natio ualde obnoxia est scabiei. sues autem etiam eadem affectione laborant. Paullus in curanda scabie monet, ut ante alia cogitetur, an in corpore adsit plenitudo: qua existente, necessariũ iudicat, ut statim sanguis mittatur, sed prius tamen, ut semper agendum est, intestinis exinanitis à fecibus. erit uerò sanguis mittendus plerunq; à dextro latere: eo quia rarissimè contingit, quin in scabie iecur sit affectũ. dico rarissime, quoniam potest contagio effici: quo quidem in casu non est necessarium iecur esse commaculatum. Sed duæ hic oriuntur dubitationes, una est cur dixerim cum Paullo requiri plenitudinem sanguinis ad hoc, ut uena secetur; nam uidetur semper secanda esse uena; quia, ut diximus, Auicenna censuit semper in scabie sanguinem peccare. Altera dubitatio est, quòd si scabies est affectus melancholicus, ut ostendimus ex Galeni sententia, uidetur potius sanguis mittendus à sinistro latere: quia in affectibus melancho-

lancholicis lien ſemper præcipuè afficitur. nos autem diximus, mittendum eſſe ſanguinem plerumque à dextro latere. Ad primam dicendum eſt breuiter, verum eſſe, quòd ſanguis tanquam ſubiectum humorum putridorum in ſcabie ab Auicenna ponitur; non autem ab ipſo dictum eſt, ſanguinem abundare. idque uerum eſſe, facile eſt uidere; quia Auicenna in curatione ſcabiei reſpexit potius purgationem, quàm ſectionem uenæ, quaſi certus eſſet abundare prauos humores, ſed in ipſo ſanguine. Secundæ dubitationi dupliciter reſponderi poteſt, vno modo, quòd in ſcabie græcorum, quæ eſt ſemper ab humore melancholico, ſemper etiam ſit affectus lien: & ideo in hac etiam ſit ſanguis à ſiniſtro latere mittendus. aliter etiam poteſt reſponderi, quòd quanquam ſcabies ſit affectus melancholicus, tamen ſemper iecur ipſum eſt primariò affectũ; quandoquidem humor melancholicus non ab ipſo liene generatur, ſed à iecore, quod quidem vel ob nimiũ feruorem aduritur, vel cum ſit frigidum, & ſiccum, humorem melancholicum producit. Sed dices, quomodo ergo dicitur lien concurrere ad generationem humoris melancholici? Duobus modis dicitur concurrere; vno, quia non attrahit, vt deberet fęcem ipſius ſanguinis, propter quod cum in reliquo corpore melancholicus ſuccus exſuperet, dicitur lien ipſum efficere. altero modo quia plus attrahit, quàm deberet; nam lien vbi intẽperie calida, & ſicca affectus eſt attrahit vehementer ſanguinem tàm fęcalem, quàm non fæcalem, qui vbi attractus eſt, tumorem in liene facit, & ratione ſimilitudinis à corpore ipſius lienis conuertitur in ſuccum melancholicum. Itaque habemus verè in affectu melancholico, & præſertim ſcabioſo affectũ eſſe primariò iecur: vt iure dictum ſit à nobis mittendum eſſe ſanguinem à dextro latere. Miſſo ſanguine, purgandi erunt humores hoc ſyrupo, vel ſimili. Recipe foliorum fumiterræ, ſcabioſæ, lupulorum, boraginis an. pug. s. fiat decoctio ſecundum artem; deinde, Recipe dictæ decoctionis vnc. 4. ſyrupi fumitterræ, ſyr. de ſucco boraginis an. vnc. 1. miſce. Præparatis humoribus erit ſtatim deueniendum ad purgationem. pro expurgando humore melancholico in ſcabie Auicenna maxime commendat epithymum, ſenam, polipodium, myrobalanos nigros, & citrinos; addamus nos & rhabarbarum. Laudat etiam in vetuſta ſcabie aloe, quã dicit, ſi ſæpe deuoretur, ab hoc affectu liberare. eſt ſyrupus noſter de polipodio, quem quidem etiam maxime valere in his affectibus conſtat. Purgati poſtquam erunt humores, eſt deueniendum ad localia medicamenta: quorum componendi hæc eſt methodus, vt primò accipiantur detergentia; quia cum cutis ſit aſpera, neceſſarium eſt, vt detergatur; ſecundo, quæ meatus expurgant; quia meatus cutis oppleti ſunt tabo, & ſanie interna. vnde neceſſarium eſt ipſos expurgare. Tertiò accipienda ſunt illa, quæ incidunt; quia humor, qui facit ſcabiem, craſſus, & viſcidus eſt, & propterea indiget inciſione. Demum accipienda ſunt exſiccantia; quoniam in ſcabie ſunt vlcuſcula humida, quæ indigent exſiccatione. Inter medicamenta detergentia, vt ſcribitur à Gal. 5. de ſimpl. medic. cap. 12. numerantur farina ordei, fabæ, erui, lupinorũ, amygdalæ dulces. Inter ea, quæ meatus expurgant, reponuntur vrticæ, ſemen, ſcilla, iris, nitrum, aphronitrum, abrotanum, amygdalæ amaræ. Inter incidentia potiſſi-

potiſſimum omnium eſt acetum. Quæ verò exſiccant,& detergunt,ſunt elebori vtriq;, ſquama æris, calcitis, lithargyrium, ſulfur viuum, calx viua,& ſimilia, quæ poſtmodum ex arte componuntur. Sed circa compoſitionem, & vſum oportet quattuor obſeruare. Vnũ eſt, quòd hæc medicamenta, quæ ſcabiem tollunt,ſolent dolorem excitare: propter quod ad tollendam ipſorum vim dolorificam debent commiſceri aliqua, veluti eſt oleum roſatum, butyrum,adeps aliquis,veluti gallinæ,anſeris, aut vitelli ouorum. Alterum obſeruandum eſt,quòd in medicamentis,quæ debent exſiccare ſcabiem, fugienda omnino ſunt ſemper adſtringentia. ratio eſt ex ipſo Galeno loco citato; quia ea,quæ intus aſſumuntur, & repurgant meatus, nihil offenduntur ab ipſis adſtringentibus; ſed potius vim ipſorum maiorem acquirunt, quia meatus interni ſunt latiores. Vnde adſtringentia commiſta alijs non poſſunt facile ipſos obſtruere. Secus uerò eſt in medicamentis, quæ exterius apponũtur;quia cum meatus exteriores ſint admodum anguſti,ab adſtringentibus facilè occluduntur. Vnde poſtmodum alijs medicamentis non patet aditus. Tertium obſeruandum eſt,quòd medicamenta apponenda pro ſcabie, debent apponi in loco calido,& parti corporis calefactæ; eo quia ſic magis penetrant. Vnde antiqui ſolebant vngere vel ad Solem,vel in Laconicis,vel etiam ad ignem;vt apud Hippocratem 6. epid. comm. 2. in hiſtoria Simonis ſcriptum habemus. Quartum obſeruandum eſt, quòd non niſi interpolatis diebus ſunt adhibenda hæc medicamenta; quia ſic magis penetrant: & natura interuallo illo leuata magis pollet aduerſus morbum adiuta medicamentis. Medicamentum verò pſoricum,hoc poterit,vel ſimili modo parari. Recipe ellebori utriuſque drach. 1. lithargyrij drach. 1. s. olei roſati vnc. 1. butyri recentis vnc. s. farinæ lupinorum drach. 5. miſceantur omnia diligenter, & fiat linimentum. Quòd ſi valentius, optetur, hæc erit forma. Recipe nitri, ſulfuris viui an. drach. 1. quæ abluuntur ter aceto acerrimo, olei roſati unc. s. vitellos ouorum numero duos, adipis gallinæ vnc. s. miſceantur omnia, & fiat linimentum. Sunt & pro tollenda ſcabie aquæ thermales, & præſertim aquæ omnes ſulfureæ, quæ mirificè purgata corpora ſolent ſtatim à ſcabie liberare. Eſt dignum ſcitu, an argentum uiuum, vel argentum ſublimatum conueniat; eo quòd Auicenna, & ſequaces mirificè commendant: atque etiam recentiores pharmacopolæ ſolent vti huiuſmodi medicamento. Ex altera parte ſcimus argentum uiuum eſſe medicamentum venenatum, ac deleterium; & propterea non conuenire. Neque etiam Græci huius remedij meminerunt. Dico igitur, in affectu ſcabioſo,ſi ſit mitis,& recens, omnino fugiendum eſſe argentum ſublimatum, vel argentum uiuum; quia magnum periculum affert, ſi vel plus addatur, quàm conueniat, vel ſi pluri utamur linimento, quàm par ſit. Vbi vero periculum magnum imminet, ſemper debemus fugere periclitari in re, quæ admodum non eſt grauis. Quòd ſi ſcabies ſit inueterata,& maligna, eo in caſu poterimus vti; ita tamen caſtigato, & alijs medicamentis benignioribus commiſto, vt de periculo magno non ſit nobis formidandum.

De

De Lepra. Cap. V.

SCABIEI congeneus est alius affectus, qui lepra communiter dicitur, cuius materiam eandem esse cum materia scabiei, non modo Galenus; verum etiam Oribasius, Paullus, & omnes testati sunt. Hunc affectum definiebat Paullus, quòd sit asperitas cutis cum pruritu, & corporis colliquatione ex humore melancholico ortus, orbiculatim depascens profundas cutis partes, atque piscium instar squamulas ex sese mittens. Circa quam definitionem est obseruandum, dictum esse à Paullo, esse asperitatem cutis cum pruritu, & colliquatione; quia vt habemus apud Aetium lib. 14. cap. 134. ex sententia Archigenis lepra differt a leuce, & alpho, quæ sunt uitiliginis species: eo quòd lepra aspera est ad contactum, pruritum inducit; quandoquidem cutis sola affecta est, & ideo excoriata ipsa cute caro subiecta sana apparet. Ad hæc, ex sententia Hippocratis 5. epid. circa principium, in lepra cutis crassa est: eo quòd imbibita est humore viscido, & crasso. In leuce verò nou est asperitas, non adest pruritus, & si cutis ipsa auferatur, videtur tota caro subiecta esse commaculata; quia albidior est, & si confricetur, vel ipsa cutis, vel etiam caro, statim rubedinem quandam contrahit, præsertim si curabilis sit. Alphi verò & ipsi sunt sine pruritu, sine asperitate, quanquam appareant maculæ, quæ ualde squamulas æmulantur. Similiter dicebat Archigenes loco citato, differre lepram à scabie; quia in scabie interdum furfuracea corpuscula emanant: In lepra verò quędam ueluti magnorum pisciũ squamę: Videntur enim in ipsa corpora desquamari. Iulius Pollux definiens lepram dicebat esse impetigines multas asperas, ulcerosas, modo subrubras, modo subruffas, aut subalbidas, difficiles curatu. addit etiam & in lepra vngues ipsos corrumpi, quæ quidem differentia est notanda. Actuarius medicus insignis 2. Methodi cap. 11. eandem ferè sententiam habere uisus est, quam omnes alij græci, vbi dicebat lepram vocari ἀπὸ τῶν λεπίδων, hoc est à squamis, quanquam Scholiastes Nicandri in Theriacis dixerit deduci potius hoc nomen lepræ ἀπὸ τοῦ λεπρύνεσθαι, quod significat scabrum fieri, & albescere. licet codex Græcus Aldinus deprauatè legat λεπτύνεσθαι. Itaque conueniunt omnes Græci lepram esse ueluti quandam scabiem magnam, & prauam: conueniunt etiam cum Galeno, quòd materia lepræ sit succus melancholicus; quanquam Archigenes præter succum melancholicum videtur addidisse succum uiscidum, & crassum. quod etiam sensisse videtur Gal. 2. de sympt. caussis cap. 6. vbi scribit lepram, & scabiem fieri ex humore multo, crasso, salso, & immoto: quod est perinde, ac si diceret, posse etiam fieri lepram à pituita salsa commista: ita tamen, ut semper dominetur succus melancholicus. hæc Græcorum lepra ab Arabibus, & præsertim ab Auicenna septima quarti tract. 2. cap. 9. vniuersali nomine nominata est, ubi albaræ duas species efficiens, albam scilicet, & nigram, uidetur clarissimè sub nomine albaræ nigræ nihil aliud intelligere, nisi lepram Græcorũ; quandoquidem, ut uidere licet, præter alia dicit albaram nigram esse impetiginem excoriatiuam, & scabiosum accidens cutim exasperans uehementer, &-

ter, & squamas mittens cum pruritu propter humorem melancholicum, quem imbibit cutis. Ex quibus verbis clarissimè exprimitur tota natura, & tota facies lepræ Græcorum, & hoc etiam clarissimè uidere est apud Serapionem, à quo forsan sua mutuatus fuit Auicenna. Vnde miror Tagaultium, & alios, qui cum hanc materiam fusissimè tractarint; tamen non uidentur hāc rem attigisse. miror etiam Haliabbatem, qui solus inter Mauritanos scriptores uidetur leucen Græcorum, & albaram albam Auicennæ manifesto errore uocasse lepram, cū nō albara alba sit lepra, sed potius albara nigra. Videndum est modo, quid ab Auicenna, sub nomine lepræ intelligatur. clara igitur est ipsius sententia lib. 4. fen 3. tract. 3. cap. 1. leprā nihil aliud esse, quàm elephantiasim ipsam Græcorum, quæ est ueluti tumor totius corporis, & hodie hic morbus nimirum elephantiasis, etiam lepra nuncupatur. est difficillimus affectus, ut iure CHRISTVS dominus noster uoluerit curari leprosum. est igitur lepra apud Auicennā, & Auenzoar, elephantiasis Græcorum: & lepra Græcorum est albara nigra ipsius Auicennæ. fuerunt, qui putarunt secundam scabiei speciem, apud Celsum lepram esse; sed ego sum huius sententiæ, esse potius impetiginem Celsi, cuius lib. 5. quattuor species effecit, in quibus omnibus squamas emanare dixit. Itaque, ut rem paucis complectar, lepra Græcorum, Albara nigra Auicennæ, & impetigo Corn. Celsi est unus, & idem affectus. Quòd uerò hoc ita sit, facillime, & apertissimè colligitur ex Corn. Celsi uerbis; nam dicit impetiginem suam ungues infestare: id, quod etiam supra monuimus poni in lepra a Iulio Polluce. Reducitur hic affectus ad morbum in asperitate, & læuitate. Caussa interna, & materialis est humor à prædominio melancholicus; effectrix caussa, uel iecoris, uel lienis, uel utriusque mala temperies. De caussis primitiuis, & procatarcticis idem prorsus dicendum, quod de scabie; quia ex sententia Galeni uterque hic affectus ab iisdem caussis promanat. Scribit Auerroes 3. collect. cap. 7. quod ante ipsum dixerat Auic. 2. primi, doct. 1. in fine, lepram oriri hęreditate, & ob coitum cum menstruata muliere, quod quanquam intelligendum sit de lepra Arabum, quæ est elephantiasis, tamen id quoque ueritatem habet in lepra Græcorum. Morbus hic, ut scribit Gal. 3. prognost. 28. solet esse peculiaris ipsis senibus, ut hæc ętas etiam sit ponenda inter caussas primitiuas huius morbi, quemadmodum & Hippocr. in fine secundi prorrh. reposuit morbos melancholicos præcedentes. est dubitatio an lepra fiat contagio, quia Gal. 4. de differentijs pulsuum cap. 1. scribit psoram esse contagiosam, sed lepra est psora praua, ut supra memorauimus: igitur eo magis uidetur esse contagiosa. Cæterum Alexander Trall. 2. problem. medicinalium probl. 42. scribit lepram non esse contagiosam, & inquit uitiliginem, & lepram hoc habere; quia humores sunt uiscidi, & crassi, & terrestres magis, quàm ut possint adhærere. Aristoteles etiam 7. problem. sectione ultima fuit huius sententiæ, quòd lepra non sit contagiosa, quanquam Petrus Apponēsis contrarium uideatur intellexisse. In hac controuersia respondendum esse iudico, lepram omnem tàm Græcorum, quàm Arabum contagiosam esse; immo Auicenna tertia quarti tract. 3. cap. 1. recensens uarias caussas lepræ, inquit, quòd interdum, & cōtagione aeris putrefacti, & ob uiciniam lepro-

sorum

ſorũ acquiritur, quod etiã ſcripſit primò Auenzoar li.2.trac.7.c.12. Ad Alexã dri ſententiam dico, uel textum illum corruptum eſſe; uel lepram apud Alexandrum nil aliud eſſe, quàm alphum ipſum nigrum, quemadmodum Haliabbas intelligit leucen. atque ad hoc exiſtimandum impellor pluribus rationibus. primò, quia Alexander facit ſimilem lepram, & leucen, ſed lepra Græcorum omnino diſſimilis eſt ipſi leuce: alphus verò maxime ſimilis eſt. Præterea ait Alexander non eſſe contagioſam lepram; quia humor in ſuperficie eſt, & nihil emanat, ſed in lepra Græcorum ſemper aliquid humoris emanat, vt hac etiam ratione dicendum ſit, non poſſe lepram veram Græcorum intelligi ab Alexandro. Ad Ariſtotelem etiam reſpondeo illum non expreſſe dicere, quòd lepra non ſit contagioſa, ſed quòd minus cõtagioſa eſt, quàm pſora, id, quod certè affirmare poſſumus; quia materia eſt magis terreſtris. vel poſſumus dicere etiam apud Ariſtot. ſub nomine lepræ intelligi uitiliginem, hoc eſt, ipſum alphum; nam, vt videre eſt apud ſcholiaſten Nicandri in theriacis, lepra apud Gręcos ſumitur pro omni albedine cutis pręter naturali, qualis eſt alphus ἀπὸ τοῦ γετρύνεσθαι, quod eſt albeſcere. Immo uero Arnobius ſcriptor antiquiſſimus lib. primo contra Gentes videtur voluiſſe eam lepram, quam Chriſtus curauit, nullam aliam fuiſſe quàm vitiliginem albam, cum inter Chriſti miracula eius ſæpe mentionem faciat lepram nunquam memoret. Vnum docere uolo, quod non eſt pœnitendum, & ſcriptum eſt à Plutarcho in Quæſtionibus naturalibus quæſt. 6. quod qui ambulant inter arbores rore plenas, capiuntur lepra; eo quia, ut dicebat Laitus, ros ille mordicat, & excoriat corpora: vel quia ros adhærens arboribus abradit ab ipſis corpuſcula quædam acria, quæ poſtmodum adhærentia corporibus humanis, ipſa excoriant, & lepram inducunt. Accedit etiam, quòd ros corpora colliquat: cuius ſignum illud afferunt, quòd mulieres quando rorem colligunt ueſtimentis, ſi ſint pingues, valde extenuantur. Vt etiam ſcribunt Geoponici, boues, quando herbis rore plenis paſcuntur, emaciari. Signa lepræ eadem ſunt etiam, quæ ipſius pſoræ. hoc vnum habet lepra, quòd emittit ſquamas, ſudor fœtidus eſt, & minus remedijs obedit. Prognoſtica ſunt, quòd vt ſcabies mutatur in lepram, ſic etiam lepra in elephantiaſin. Dicebat Cornelius Celſus, lepræ, ſeu impetiginis ſpecies difficilè curationem recipere. Sed iure poſſet aliquis hic dubitare, quomodo lepra poſſit permutari in elephantiaſin; quandoquidem Gal. 11. de ſimplic. medic. de carne uiperina ſcribit apertè elephantiaſin commutari in lepram. In libro etiam de ſubfiguratione empirica habetur idem, quòd ſcilicet elephantiaſis permutatur in lepram, vbi refertur hiſtoria philoſophi elephantici, qui factus eſt leproſus ex vſu carnis uiperinæ. Reſpondeo vtrunque fieri poſſe, & vt elephantiaſis in lepram, & lepra in elephantiaſin permutetur; nam ſi humores, qui in cute faciunt lepram, carnes totas, aut magnam partem oppleant, faciunt elephantiaſin; rurſus ſi humores in carne contenti, qui faciebant elephantiaſin, ad cutim conuertantur, faciunt lepram; ita vt poſſit eſſe tranſitus alterius morbi in alterum. Eſt Hippocratis ſententia in fine ſecundi prorrheticorum, ex lepris eas facilius ſanari, quæ fiunt in maximè iuuenibus, quæ ſunt recentiſſimæ, &

quæ in mollissimis,ac carnosissimis corporis partibus gignuntur. Curatio huius morbi eadem est,quæ curatio scabiei; quandoquidem differt lepra à scabie secundum magis,& minus. & quia lepra,vt dixi,est quędam scabies praua,idcirco requirit medicamenta ualentiora. & dicebat Galenus 5.de componendis medicamentis secundum loca,ea medicamenta,quæ conueniunt lepræ,debere esse fortiter resiccãtia,extergentia,& meatus expurgantia. inueniũtur multa remedia leprosorũ apud auctores,quæ breuitati studens nõ recensebo. Cornelius Celsus refert duo sub auctore Protarcho,& sub auctore Serapione. Sunt etiam quædam peculiaria remedia apud Marcellum, vt herba Britannica cibo, vel potu accepta, vulpis stercus cum aceto tritum, sanguis hircinus illitus: quæ omnia etiam à Dioscoride commendantur. inter cætera laudantur à Galeno cantharides, de quibus scribit,quòd alij consueuerant auferre alas,pedes,& capita, quodque ipse integris illis vtebatur; sed quia Hippocrates lib.de natura muliebri primo, & secundo de morbis muliebribus,lib.de victu acutorum præcepit semper esse auferendum à cãtharidibus alas,pedes,& capita: ne videatur recessisse à suo Hippocrate, ipse etiam alas,pedes,& capita amputabat. Verum oportet scire, quòd si cantharides sint intus adsumendæ,debent expoliari,quemadmodum iubet Hippocrates;si verò exterius vtendum sit illis,possunt integræ administrari.

De Lichenibus. *Cap. VI.*

EST inter affectus cutaneos & alter,qui lichen nuncupatur. barbari multi appellarunt hunc morbum serpiginem,siue zernam. Haliabbas vocat petiginem,& sarpedinem;vulgus appellat uolaticam. Sunt lichenes asperitates quædam cutis,& veluti tumores cum pruritu multo,ex quibus materia emanat. quemadmodum in libro de definitionibus medicis Galeno adscripto habemus. Græci, & Arabes duo fecerunt lichenum genera,alterum benignum,& mite: alterum ferum.Gal.6.de compos.medic.per genera cap.2. scribit feros lichenas eos appellari,qui à medicamentis moderatè siccantibus nil iuuantur,à valde exsiccantibus irritantur maxime. In libro etiam,qui Medicus inscribitur,habetur duas esse impetigines,alteram mitem,alterã feram.Auic.quoque 7.quarti,tract.3.cap.3.scribit aliam esse impetiginem humidam,ex qua confricata manat ros; aliam uero esse siccã, atque humidam magis saluam esse; siccam uero fieri à pituita salsa conuersa in humorem melancholicum. & rursus scribit aliam etiam impetiginem excorticari ob vehementum siccitatem, & multitudinem profundationis; aliam uero nõ excorticari;& aliam esse ambulatiuam,& malignam,aliam verò stantem.quod etiam videtur Galenus confirmasse 5. de medicamentis secundum loca cap. 7.ubi scribit aliam esse impetiginem recentem, aliam antiquam. Ex quibus omnibus ego colligo scabiem ipsius Cornelij Celsi,quam descripsit lib.5.nihil aliud esse,quàm lichenes ipsos Græcorum,& impetiginem Arabum. apprimè enim omnia conueniunt impetigini, quæ ponuntur in lichenibus à Græcis. & præsertim hoc unum est,quod Corn.Celsus scribit scabiem feram

græcos

græcos appellare ἄγριαν, quæ magis prurit, & difficilius curatur, quod si uerum est, non uidebimus græcos unquam appellare psoram ἄγριαν, sed lichenas: ut mihi constantissimũ uideatur Celsi scabiem esse lichenas græcorum. Vnde miror Tagautium diligentem alioquin uirum, qui hoc non uiderit, & qui uniuersaliter enunciarit psoram Gręcorum esse scabiem Latinorum. Materia lichenum secundum Græcos, & Arabas est mistio ex humoribus tenuibus, serosis, & crassis: in qua mistione interdum crassi, interdum tenues, & serosi humores exsuperant. fit in toto corpore, sed præsertim in facie, & mento, ut scribit Gal. 5. de medicam. localib. cap. 7. est enim lichen menti, vt ibi meminit Gal. iniucundissima affectio; quoniam pruriginem multam inducit, facit partium affectarum circuntensionem; periculosa est non parũ, perserpit per totam faciem, oculosq́; interdum contingit, & tandem extremam quandam fœditatem parit. Hic dubium est, an lichen menti sit mentagra illa, de qua scribit Plin. lib. 26. cap. 1. quòd sub principatu Tiberij Claudij Cæsaris primũ in Italia apparuit, quodq́; ex Asia transportata est ab equite Perusino. Nec defuerunt, qui putarunt lichenem menti, & mẽtagram eundem affectum esse; quia Plin. ipse dixerit, mentagram uocatam esse lichenas nomine græco. Sed horum sententiam tribus rationibus ego refellere soleo. primò quòd lichen est uetustissimus morbus, ut habemus ex Hippocrate 4. epidem. primo de morbis, & alibi: à Theophrasto etiam in libro de sudoribus, ubi cùm mẽtio fiat lichenis, fieri non potest, ut hic morbus fuerit nouus tempore Plinij. Secunda ratio est; quia mentagra ex Plinio erat sine dolore, & sine periculo uitæ: Galenus uerò dicit lichenes menti esse periculosum morbum cum pruritu, & cũ dolore. Tertia ratio est; quia dicit Plinius uocatum esse lichenem nomine gręco: quasi morbus esset diuersus, sed uocaretur hoc nomine, cum aliud deesset. Accedit etiam, quòd mentagra soli proceres tentabantur: mulieres, seruitia non tangebat hic morbus, sed lichen menti indifferenter depascebatur omne hominum genus. Sed, quod maximum argumentum est, lichenem menti, & mentagram diuersos affectus esse, habemus ex Gal. 5. de medic. localib. ubi ter mentionem facit mentagræ: Sed aduertendum est in cod. Græco legi melitagræ, cùm debeat legi mentagræ; ibidem quoq; Galenus longum sermonem habet de lichene menti, ut uideatur omnino statuisse diuersitatem inter lichenem menti, & mentagram. Accedit quod Marcellus medicus diligentissimus, & ipse mentagram ab impetigine, seu lichene diuersam facit; pro qua scribit curanda Soranum Medicum se locasse ducentis uiris in Aquitania. Primitiuę caussæ impetiginis, seu lichenis sunt omnes illæ, quæ etiam efficiunt scabiem, & lepram, nimirum uictus malus, anni tempus, ut uer, quemadmodum scribit Hippocrates 3. Aphoris. contagium & reliquæ. Signa indicantia hunc affectum sunt hæc, ꝙ apparent plurima ulcera in formam cuiusdam rotunditatis, in medio quorum apparet interdum ueluti foramen: interdum ueluti platea cum pruritu, ardore, & asperitate: atque ab ipsa parte affecta aliquando defluunt ueluti cortices, nonnunquam etiam manat humiditas instar sudoris cuiusdam, cuius color aliàs rubeus, aliàs subalbus existit. Signa prognostica lichenis sunt, quòd ex Galeno sæpe in scabiem, & lepram transmutatur, &

Mentagra

præsertim si negligatur, nec initio curetur, vt debet. Scribit Hippoc. in fine secundi prorrheticorum facilius sanari lichenas in iuuenibus, in carnosis, & mollissimis corporis partibus. Auicenna quoque ait, quòd impetigo citius sanatur, in qua materia tenuis crassam superat, & recēs, & benignior, quàm vetusta, & fera. Nam & Pollux de lichene ἀγρίῳ, seu fero loquens dixit, quòd asper est, inæqualis, & δυσιάτος. Circa curationem huius affectus pauca dicenda sunt; quia idem ferè modus & vitæ, & aliarum rerum, quæ in ipso pruritu, de quo supra diximus, conuenit. Victus debet esse humectans maximè, vt notat Auicenna. Vnde balnea aquæ dulcis magnopere commendantur. Serapion iubet vitari acuta, salsa, & ea omnia, quæ succũ biliosum gignunt, peculiariter vinum meracum, dactyli, & vsus veneris ab ipso inhibentur. Hic etiam si sanguis exsuperet, secanda est vena à iecore. Immo Auicennæ sententia est omnino esse applicandas sanguisugas etiam si non adsint indicia mittendi sanguinis. Præparandi deinde humores, & euacuandi sunt medicamentis ijs, quæ possunt serosos humores, & crassos euacuare. Post præparationem, & euacuationem deueniendum est ad localia medicamenta. Et aduertendum, non debere ipsa esse vnius generis; Sed si lichen sit ex benignis, benigniora accommodata sunt; si sit ex malignis, conueniunt grauiora, & valentiora medicamenta. Et propterea dicebat Galenus, quòd qui lichenes conuertuntur in psoram, & lepram, opus habēt valdè exsiccantibus, extergentibus, & meatus explentibus. Hippocrates secundo de morbis muliebribus scribit maximè tolli impetigines ab aceto, & manna thuris, à pumice, sulfure, cum aceto, nasturtio, siluestri vsto, viperæ exuuijs, & rumicis siluestris radice. In benignis lichenibus ego ex præcepto Galeni, & Oribasij vtor saliua ieiuni, & præsertim in pueris; nam hoc medicamētum etiam norunt mulieres. In prauis vtor sulfure viuo in petia linea ligato, & aceto macerato. Multa quoque refert Marcellus, & inter cætera ait, quòd si locus impetiginosus auro circunscribatur, curabitur. Aelius etiam Promotus, Democritus, ac alij multa dicunt, quæ apud ipsos auctores quisque videre potest; neque enim est, quòd singula recenseam. ego sulfur cum aceto adhibeo feliciter.

FINIS LIBRI SECVNDI.

HIE-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE EXCREMENTIS.

Liber Primus

Qui est de Vrinis. Cap. I.

INTER ea, quæ ad dignoſcendos morbos medico neceſſaria ſunt, potiſſimam partem ſibi corporis excreméta vendicare, & Galenus, & ceteri omnes medici apertiſſimè docuerunt. Quamobrem operæ pretium facturum me exiſtimaui, ſi de ijs tractationem inſtituerem, in qua omnia, quę ad hanc rationem pertinere videtur, accuratè comprehenderem. Primò igitur de vrinis agemus: quam cognitionem maximi momenti in re medica facienda eſſe, ita clarè apud omnes auctores ſcriptum inuenitur, vt neceſſe minime ſit in quæſtionem hoc reuocare. Immò clariſſimus Galenus, qui poſt Herophilum, & Archigenem pulſus notitiam efferre conatus eſt lib. 4. de tuenda valetud. cap. 4. & primo de criſi cap. 7. viſus eſt vrinæ cognitionem pulſus notitiæ anteferre: nec iniuſtè quidem; quoniam ſiue dignitatem cognitionis vrinæ ſpectemus, ſiue certitudinem utriuſq; conferamus, profectò apparebit cognitionem vrinæ pulſuum notitiæ valde antecellere. Quod ad dignitatem ſpectat, negare non poſſumus, quin vrinę ſpeculatio in medicina ſit antiquiſſima. Habemus id apud Ariſtophanem antiquiſſimum Comicum, qui medicos antiquos deridebat, quòd ſtercora, & vrinas inſpicerent. ſcimus etiam Hippocratem vetuſtiſſimũ, & grauiſſimum auctorem maximi feciſſe vrinarum inſpectionem. id quod quoque confirmauit plerìſque in locis Ariſtoteles. Ceterum pulſuum notitia, & obſeruatio quin noua ſit, negare nequaquam poſſumus; quoniam Hippocrates pauciſſima, eaq; obſcuriſſima de pulſibus tradidit. Ariſtoteles quoque eius ſequax uel non obſeruaſſe, vel non cognouiſſe pulſus uiſus eſt, qui lib. 2. Meteor. cap. de terræ motu, & lib. de reſpiratione in fine, & in principio libri de ſpiritu. ita obſcure de pulſibus loquutus eſt, vt horum notitia eius tempo-

ſtate ignota uiſa ſit. De certitudine porrò dubium eſſe non poteſt, quin cognitio morborum certior habeatur ex urinis, quàm ex pulſibus: pulſuum.n. notitia adeo incerta ſemper eſt reputata, vt, quemadmodũ Plin. lib. 11. cap. 37. refert, Herophilus, qui primus pulſuum notitiam ſcriptis tradidit, propter difficultatẽ rei à diſcipulis fuerit deſertus. Galenus etiam refert, ſe multis. immo plurimis annis in dignoſcenda ſola ſyſtole laboraſſe. Accedit, quòd cum pulſus qualibet uel minima corporis, vel animi cõmotione permutetur, præſertim in animi affectibus, ut teſtatur Ariſtot. lib. de ſpiritu: urinę uerò magis conſtantes, & permanentes ſint, ex his cognitionem certiorem, ex pulſu incertiſſima habere poſſumus. Cùm igitur tot bona ex urinæ notitia ſint expectanda, digna ſanè eſt, quæ ſumma diligentia memoriæ mandetur.

De nominibus urinæ, & quid hæc ſit. *Cap. II.*

QVæ verò de urina explicaturus ſum, ut eius notitia facillimè aperiatur, quattuor erunt. primò, quæ ſit eius natura, & generatio. ſecundò, quot, & quæ differentiæ. tertiò, cauſſas uniuſcuiuſq; differentiæ ſpeculabimur. quartò, & ultimo, quæ iudicia ex urinis ferantur, edocebimus. Quoniam uero urinarum cognitionis uſus duplex eſt, alter in curando, alter in iudicando: Vſum notitiæ urinarum in curando paucis abſoluemus; eo quòd huiuſmodi notitia etſi tradita ſit à medicis noſtris, potius tamen ad ſuperſtitioſos, ut tradit Plin. lib. 28. qualem fuiſſe Xenocratem ſcribit Gal. 10. de ſimplic. med. quàm ad naturales medicos pertinere uidetur. Vſum uero in iudicando longa oratione perſequemur; maxime enim confert tàm in proſpera, quàm in aduerſa valetudine cognoſcenda: quòd in proſpera, ſatis teſtatus eſt Corn. Celſus, & Plinius, qui auguria valetudinis ea ſola haberi prodiderunt. Addam hiſce omnibus nõnulla, quæ circa vrinarum inſpectionem medico ſunt obſeruanda: ita quòd pauca in hac re deſiderari poterunt. Auſpicabimur igitur à natura ipſius vrinæ. Lotium, ſiue vrina, quod apud latinos dicitur, apud Græcos tria nomina ſortitum eſt; aliquando enim dicitur οὖρον, interdum οὔρεον, nonnunquam οὔρημα nuncupatum eſt; quanquam Galenus in fine libri de natura Humana, ſcriptum reliquit hæc duo nomina, οὔρημα, & σύνοχον nunquam fuiſſe in vſu apud Hippocratem, aut Polybum, ſed à recentioribus inuenta fuiſſe. Vrinæ generationem Heraclitus philoſophus diuerſo quodam modo fieri putauit, ab alijs philoſophis. Hic enim, referente Ariſtotele 14. problematum 6. putauit vrinam gigni in corpore noſtro eo modo, quo pluuiæ in mundo vniuerſo generantur: videlicet, quòd ſicuti in hoc magno mundo obſeruamus, vapores à terra eleuatos in ſumma aeris regione concreſcere, & in aquam conuerti, pariter ex corpore noſtro continuos vapores eleuari, qui in ueſicam delati ibi in vrinam concreſcunt. fuit enim hic philoſophus adeo conſtans in huiuſmodi opinione, vt cum etiam ipſe laboraret hydrope, putauerit eam aquam, hoc modo in corpore ſuo collectam fuiſſe. Vnde cum medici aliquando ipſum inuiſiſſent, vt curarent, quemadmodum refert ipſe in epiſtola ad Amphidamantem, interroga-

terrogauit, nunquid ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν, siue ex pluuia siccitatem facere possent. quod medici illi non intelligentes statim ab ipso explosi sunt. Opinionem Heracliti Asclepiades quoque sequutus est: hic enim putauit potum omnem, qui intra corpus assumitur, in halitum, & vapores conuerti, qui postmodum vesicam penetrantes ibi concrescant, tandemq; in vrinam degenerent. Cæterum has opiniones Gal. lib. 1. de facultatibus naturalibus cap. 13. quattuor rationibus refellere conatus est, quarum prima est. Vesica adeo densa est, vt nullo modo intra eam penetrare possint vapores: si non potest penetrari à vaporibus, ergo sequitur, vrinam hoc modo non generari. dicebat enim Gal. alibi, præsertim quarto de dignot. ex pulsibus, vesicam matrice valde duriorem esse, atque magis neruosam. Secunda est, quod si vapores pertranseant vesicam, tanto magis pertransirent peritonæum, septum transuersum, & abdomen, ac pectus ipsum: quare etiam ibi vrina colligeretur. quòd uerò tanto magis illa pertransirent, probat: quia exterior tunica uesicæ similis est peritonæi tunicæ, interior verò est duplo crassior. Tertia ratio est; quòd vaporum natura est, vt continuò superiorem regionem versus ferantur; quòd si ita est, uideretur rationi magis consentaneum (inquit ipse) vt si ex vaporibus fieret urina, fieret potius in partibus superioribus, quàm inferioribus, quod est absurdum. Quarta est, quoniam isti vapores, vel egredientes ex intestinis, & ventriculo intra spatia illa colligerentur, quemadmodum contingit in hydrope, uel per vniuersum corpus elati extollerentur, atque ita vrinam nullo modo generarent. Rufus Ephesius in primo lib. de appellationibus partium corporis definiuit urinam esse humiditatem nitrosam, in uesicam delabentem. Quæ definitio nimis vniuersalis est, præterquam quod nitrum quomodo in corpore nostro fiat, aut humiditas nitrosa, non est facile inuenire. Sed his opinionibus omissis eam tradam, quam antiquam fuisse, & præsertim ab Hippocrate, Platone, Aristotele, & Galeno confirmatam existimo. Omnes enim, qui hactenus de urinis pertractarunt, uisi sunt censuisse, vrinam esse excrementum; alij quidem iecoris concoctionis excrementum, alij venarum, alij renum existimarunt. Nos verò dicimus, urinam nil aliud esse, nisi materiam potulentam, alimenti vehiculum, in iecore, & vasis alteratam, & permistam à calore naturali, aut præternaturali, tandemq; à renibus attractam, & in uesicam depulsam. Longa descriptione vtor in declaranda vrinæ natura; quoniam Gal. 4. de differ. pulsuum cap. 2. quasi lege quadam præcepit, tyrones longis definitionibus, & descriptionibus rerum esse docendos. Nunc singulas huiusce descriptionis partes examinemus. Dixi vrinam esse materiam potulentam, non autem potum; quoniam ut Gal. 2. Aphorism. 11. meminit, multæ res sumuntur loco cibi, quæ quidem potulentæ sunt, vt brodia, ut succi, ῥοφήματα græcorum, siue sorbitiones, quæ omnes etiam in vrinam conuertuntur. Dictum est, esse alimenti vehiculum, non autem alimentum; eo quia ea pars potus, siue materiæ potulentæ, quæ in nutrimentum uertitur, non efficitur urina, sed solum pars illa, quæ peruehit cibum, quæve in iecore multis accidentibus spoliatur, multa etiam alia ope iecoris suscipit: (nisi enim hæc materia esset, cibus, vt colligitur ex Gal. lib. 4. de vsu partium cap. 3. à uentriculo ad iecur,

aut nunquam, aut magno labore duceretur) ita quòd sapientissimè dictum fuit ab Arist.lib.4.Meteor.cap.5.7.& 11.vrinam, quoad materiam, aquam esse, habere verò caliditatem extraneam, & alia accidentia. Dixi in iecore, & venis alteratam; propterea quòd licet potus dum à ventriculo ad iecur demittitur, cum cibo permisceatur, nihilominus in iecore, & uasis efficitur ipsius alteratio, & permistio, quo tempore (vt clarius dicam) cibi etiam mutantur, sed alia, & longe diuersa mutatione. Addidimus, à calore naturali, aut præternaturali: quoniam fiunt in febribus, & in alijs morbis, etiam uarię vrinarum permistiones, quæ ab innaturali potius, quàm naturali calore proficiscuntur. Vt ergo tàm sanas, quàm morbosas vrinas comprehenderemus, illæ particulæ à nobis adiunctæ sunt. Dictum est, à renibus attractam, & in uesicam depulsam, vt vrinam à sudore secernerem; quandoquidem ex sententia Arist.2.problem.3.& Galeni 10.de simpl.medic.cap.de sudore, eiusdem naturæ est sudor, immo eadem materia sudoris est, & urinæ. ut ergo secernerentur, hoc adiunctum fuit. Quòd uero eadem urina, quæ in uesica reperitur, non sit diuersa ab ea, quæ in uenis est, hoc uno sensibili argumento demonstrari potest: quòd si sanguine extracto, quod supereminet serum conferatur cum urina eiusdem corporis, apparebit, utrasque eiusdem conditionis, eiusdem coloris esse.

Rationibus comprobatur Auctoris de vrinæ natura sententia, & ostenditur eam non esse nouam, sed fuisse Hipocratis, Platonis, Aristotelis, & Galeni. Cap. III.

SEd quæreret iure aliquis, quomodo dicam hanc nostram sententiam non esse diuersam ab Hippocratis, & Galeni opinione; siquidē à Galeno scriptum est primo libro de tuenda ualetud.cap.12.& 3.epidem.comm.1.tex.5. urinam excrementum esse uenarum, atque arteriarum, necnon earundem serum. Respondemus, quam explicuimus sententiam diuersam minimè esse à Galeni opinione: quod ut exactè intelligatur, clarius quod dixi, demonstrabo. Potus enim dum in uentriculo sumitur, cibo commistus cum per angustissimas uenas Mesaraicas ad iecur transfert, quo quidem tempore solum uehiculum cibi uerè nominari potest. in iecore autem dum sanguis perficitur, duo excrementorum genera tantum gignuntur: alterum, quod in summo eminet: alterum, quod in immo residet: unum bilis uocatum est: alterum uerò melancholia, siue fæx: tertium, quod superest, sanguis nuncupatur. Vnde sanguini semper immista est illa materia potulenta, siue serosa, quæ materia unà cum ipso sanguine à iecore per uenas ipsas transfunditur. Sed quoniam hæc materiam hæc materia serosa, & potulenta in uenis adeo necessaria non est, cum iam sanguis sua sponte fluxilis sit, hinc efficitur, ut illud serum, quod superest, & superfluum est, à renibus trahatur, & ad uesicam demandetur, ut iure merito excrementum uenarum, & arteriarum dictum sit; quia tota hæc materia dum est in uasis, est materia superflua; quia sanguis sua sponte fluxilis est, nec opus iam habet uehiculo. quemadmodum

modum enim dicitur semen esse περίττωμα : hoc est, excrementum eo quod est illud ultimum alimentum, quod superest ultimæ coctioni, & nutritioni. pariter hæc materia potulenta dicitur esse excrementum uenarum; quia amplius non est necessaria perducendo sanguini. Hic uero notandum est, totam materiam serosam, seu potulentam à renibus nunquam trahi, sed aliquam portiunculam in uenis relinqui, quæ postmodum in sudorem conuertitur. Ex quo constare arbitror, iure à Galeno, & Aristotele dictum esse, sudorem, & vrinam eandem materiam habere. Habet hoc munus ea serositas, quæ relinquitur in uenis, ut quamuis exigua sit, tamen præstet hanc utilitatem, ut deductionem sanguinis per uniuersum corpus iuuet: ratio est; quoniam licet sanguis sit sua sponte fluxilis; quia tamen penetrare nonnũqum debet angustissimos meatus, habuit opus & alio uehiculo. Perspicuũ igitur est, quomodo serum ab Hippocrate, & excrementum à Galeno dicta sit urina, & quòd non aliud uolunt esse eam, quàm materiam potulentam. Iam rationibus, & auctoritatibus ueterum hanc sententiam confirmabo, quibus ostendam nec nouam esse, nec figmenticiam. Prima ratio est, quòd ea animalia, quæ uel nunquam putant, uel exiguum, neque uesicam à natura habuerunt, neq; etiam urinam generant. Dicebat Aristo. 3. de partibus anim. cap. 8. & 4. de partibus animal. cap. 1. ea animalia, quæ pulmonem sanguineum habent, sortita esse etiam uesicam; propterea quòd cum siticulosa futura essent, debebant potare, & propterea necesse erat, ut ex potu urina generaretur, & consequenter uesicam haberent. Quæ uero talem pulmonem non habent, neque bibunt: aut si habent, parum bibunt, quòd fungosus sit: aut potant quidem, sed eis potus loco cibi est, quemadmodum sunt pisces, atque insecta; uel pennata sunt, & squamigera, aut cortice intecta, quæ omnia uesica carent tũ propter humoris exiguitatem, quam capiunt: tum quia quod capiunt, in pennas, squamas, & cortices absumitur. Quòd si reperiuntur aliqua animalia, quæ uesicam non habent, & tamen potant, potus in illis conuertitur, uel in pennas, ut in auibus; uel in squamas, ut in piscibus; uel in crustas, ut in ostreaceis. Itaque uidemus à natura hoc factum esse, ut non habuerint uesicam, neq; urinam fecerint; uel quia non potant: uel si potant, quia materia aliò cõuertitur. Vt clarum iam uideatur, urinam esse materiam potulentam. Sed obijciet aliquis, scriptum esse apud Suidam, ἀλέκτωρ πίνει, καὶ οὐχ' οὐρεῖ, μύξος οὐ πίνει, καὶ οὐρεῖ, id est, gallus bibit, & non meit; glis autem non bibit, & mingit: quod dici in difficultatem urinæ asserit. Præterea uidemus cuniculos toto anno nõ bibere tamẽ mingere. Cui obiectioni dicẽdum est, huiusmodi animalia partim aliò potũ conuertere, partim herbas humidas, in quib. est multũ materiæ potulentæ, sumere, & propterea mingere: bibere tamen interdũ. Secũda ratio est, quod animala, quæ potant, si multum bibant, multã urinã faciũt, si parũ, paucam: quod argumento est, si urinæ quãtitas stat in propria materia, nihil aliud eã esse, quàm materiã, quæ potatur. Tertia ratio est ex experiẽtia; medicorũ. n. in suppressionibus urinarũ maximũ præceptũ est, ut omnino potus arceatur, ne urina gignatur: si hoc est maximũ præceptum, ne bibamus, quis non uideat, urinam nihil aliud esse, quàm materiam potulentã? Quarta ratio desumatur ex ijs, qui aquas thermales potus sumũt de

de his loquor, quæ per urinam ducuntur.) uidere est enim in huiusmodi cor poribus aquas illas per uesicam tales emingi, quales assumuntur. quod signum est, potum hunc in iecore, & uenis nullam mutationem suscipere, quod etiam signum est, eandem esse materiam vrinam, & quæ bibitur, nisi quòd spoliatur accidentibus. Sic Aristot. appellat uinum aquam quarto Meteor. & Empedocles aquam concoctam, seu putrefactam inuitæ. Hoc etiam videre est, vt scriptum reliquit Gal. 1. de facult. naturalib. cap. vlt. in illis bibonibus, qui καταντλίζοντες à Græcis dicuntur, qui quotiescunq; bibunt, quantum ingerunt, tantundem quoque per urinam excernunt, & ferè nihil mutatum. Plura alia argumenta ex experientijs ducta possemus proponere, sed ne longior euadat oratio, his finem imponemus, & auctoritates Hippocratis, & aliorum grauissimorum auctorum in medium adducemus, quibus nostram sententiam confirmemus. Vetustissimus auctor Hippoctates libro de alimento hoc quasi oraculo quodam obsignauit. Humiditas alimenti uehiculum est. Quam sententiam Galenus 4. de ratione uictus in acutis morbis 17. lib. 4. de usu partium, cap. 5. exponens dixit, ab Hippocrate eam humiditatem intelligi, quæ cibum à uentriculo ad iecur perducit: quo etiam in loco quum scribat aquam in animantibus nil aliud efficere, nisi quòd cibum perducit, manifestè monstrat, eandem humiditatem, quę cibum perducit, eandem etiam per urinam excerni. libro præterea prorrhet. hanc ueluti quandam legem statuit, ut semper potus debeat quantitate urinam æquare, ita ut & crassitie, & mensura urina nunquam potum debeat superare. Quòd si hoc uerè statutum est ab Hippocrate, facile est colligere, quòd si quantitas potus, & urinæ est eadem, pariter quoque esse materiam eandem. Eodem libro paullò post scribit Hippocrates, urinam debere apparere pro studiorum ratione, & pro uinorũ mutatione: quod si uerum est, uerum est etiam urinam nullam aliam materiã habere, nisi potum. Præterea quarto de ratione uictus acutorũ text. 88. scribit, aquosa pocula in hypochondrijs permanere, neque in urinam percurrere, quod signum est, ea potulenta, quæ ad urinam currunt, nil aliud esse, nisi ipsummet potum. Postremò lib. 4. de morbis disputans contra eos, qui potum ad pulmonem ferri putabant, tribus rationibus utitur. Prima est, quòd si eò pertingeret potus, expleretur pulmo, & per consequens spirandi difficultas necessariò induceretur, neq; tunc uox edi posset, cum non esset, quod resonaret. Secunda est, quòd si potus in uentriculum non proficisceretur, cibi sicci, atque solidi incocti permanerent, neq; distribuerentur per corpus. Tertia, & ultima ratio est, ꝙ si rerum potulentarum ductus non esset in stomachum, sequeretur medicamenta purgantia non posse purgare. quibus habitis concludens antiquissimus auctor, inquit, potum in uentriculum descendere, inde deinceps in uniuersum corpus distribui. Quòd si potus per uniuersum corpus distribuitur, cum hic idem per urinam & sudorem excernatur, clarissimum est ex Hippocrate, urinę materiam esse ipsummet potum. Quo in loco diligenter est obseruandum, eos omnes uehementer aberrasse, qui putarunt Platonem primum omnium hanc sententiam habuisse, quòd potus ad pulmonem pertingerent: est enim hæc sententia antiquissima:

quando

quando & Aristot.3.de partibus anim.cap.3.disputat aduersus hos, non aduersus Platonem, ut nonnulli uoluerunt. Plato in Timæo cùm lienis, & iecoris usus explicuisset, scribit totum inferiorem uentrem, intestina scilicet, & uesicam icirco à primo opifice fuisse fabricatam, ut esculentorum, & potulentorum receptaculum esset. Cùm enim homines plus bibere, & comedere deberent, quàm par sit, nisi (inquit) natura huiusmodi receptaculum fecisset, sæpissimè ægrotarent. Si igitur secundum Platonem totus uenter inferior, nimirum uesica, & intestina sunt receptacula potus, & ciborũ, sequitur ut uesica, quæ est urinæ receptaculum, & per consequens receptaculum potus sit. Magnus philosophus Arist.lib.1.de gen.anim.cap.18.præter loca à me iam citata, postquam demonstrasset semen non esse σύντηγμα, hoc est colliquamentum, sed esse ueluti superfluam quandam partem ultimi alimenti, & ueluti purpurissimum illud, quod pictori superest post pictam effigiem, inquit, excrementis à natura peculiares locos esse datos, non autem colliquamento; enumerans uerò loca excrementorum inquit, uterum & genitalia semini destinata esse, uentriculum pituitæ, intestina sicco alimento, uesicam uerò humido imitatus in hoc Hippo. qui sæpe sicca, & inutilia alui excrementa uocat σιτία, idest cibos quasi fuerint olim cibi. Si igitur uesica est locus destinatus humido alimento, necesse est etiam potui fuisse destinatam. Siquidem Plato in Hipparcho dicebat, potum nihil aliud esse, nisi humidum alimentum. Idem Aristot.3.problem.22. quærens cur potus affatim, & copiosè sumptus minus humectet, ideo euenire scribit; quoniam uenter potum continere, ac superare non potest; iccirco dimittit illum ad locum sibi proprium nimirum ad uesicam, qui locus est crudi humoris. ergo si per Aristot. uesica est locus crudi humoris, necessariò ex eius sententia urina erit ipsemet potus. Eodem problem.lib.35. quærens, cur iuuenes ebrij magis sibi ipsis immingant, quàm senes, hanc rationem adfert, ꝙ in senibus præ membrorum siccitate potus absumitur: in iuuenibus autem ad uesicam per urinam demittitur. Postremo sectione 13.problem.1.quærens Philosophus, cur urina, quanto diutius in uesica moratur, fœtidior euadat, ex aduerso quanto diutius feces permanent in intestinis, tanto minus fœteant: rationem adfert, quòd stercora magis siccantur, & ideo minus fœtent, urina autem magis crassescit. Subiungit autem recentem simillimam esse potui, qui à principio ingeritur. Ex quibus omnibus cuiuis res intimius speculanti facilè patere potest ex sententia huius Philosophi, urinam nil aliud esse, nisi materiam potulentam. Iam Galenum ducem nostrum adeamus, qui in fine primi libri de facultatibus naturalibus disputans aduersus Lycum Macedonem sectæ Erasistrateæ sequacem, qui eam opinionem habuit, ut crederet, urinam esse excrementum nutritionis renum, contra ipsum hac sensibili demonstratione utitur, quòd urina est id totum, quod bibitur, excepto pauco quodam, quod uel per aluum, uel per sudorem, uel per insensibilem transpirationem eiicitur. hoc autem manifestum fieri ait ex urinæ multitudine, quæ quotidie mingitur, in hieme maximè, in ociosis, ac bibacibus; præsertim si uinum tenue, atque permeabile existat unde apparet nil eorum ualere responsionem, qui dicunt id intelligẽdum non esse de potu, qui simul cibus

bus sit cuiusmodi uinum est. Hoc idem clarissime confirmat 5. de usu partium cap. 16. vbi sic inquit, Quomodo fiat excrementorum cibi excretio, iam dictum est; potus verò excretio, quam vrinam appellant, deinceps dicēdum quomodo fiat. ex quibus verbis clarissimè constat, Galenum uoluisse, vrinam esse excretionem potus. sexto epidem. comm. 5. tex. 15. scribit, quòd cum corpus nostrum naturaliter dispositum est in generandis succis, tunc potus commutatur, colore inficitur, atq; sic vrinarum differentias facit: cùm vero præter naturam se habet, vrina tunc simillima est potui. Itaque manifestè apparet censuisse Galenum, materiam potulentam permutatam, & coloribus infectam vrinam generare, immo vero ipsissimam esse vrinam. Libro de atra bile cap. 2. sermonem habens Galenus de humiditate illa, quæ sanguini extra venas existenti supereminet in hanc sententiam venit, semper ex potū magnam partem adesse in sanguine in iecore facto, quæ potus portio per vrinam, per sudorem, & insensibilem transpirationem educitur. quæ sententia eadem ferè est cum illa, quæ ex libro de potentijs naturalib. est adducta. Tandem lib. 10. de simplici medicina cap. de sudore, clarissimè asserit, vrinæ, & sudoris non modo eandem esse materiam, verum etiam eundem generationis modum, dicens, quòd vtrisque nimirum sudori, & vrinæ generationis modum, dicens, quòd vtrisque nimirum sudori, & vrinæ generatio est ex potu in corpore excalfacto, ac non nihil bilis admistum habente. quanquam (inquit) sudor semper fit plus elaboratus; eo quòd per plures, & angustiores vias per vehitur, quàm vrina. Cùm igitur tot, tantisq; grauissimorum auctorum sententijs confirmatam hanc ueritatem habeamus, certo credere cogimur, vrinam, vt diximus, esse materiam illam potulentam cibi perductricem in iecore, & uasis alteratam, & permistam à calore naturali, aut præternaturali à renibus attractam, & ad uesicam depulsam. Quòd si excrementum, aut serum interdū ab Hippocrate, & Galeno appellata est urina, sapienter id pronunciatum est; si quidem dicitur excrementum, & serum; propterea quòd hæc humiditas in uenis, & arterijs est ueluti quoddam superfluū, cum sanguis sua sponte fluxilis non opus habeat amplius eo vehiculo.

De differentijs vrinarum. Cap.. IIII.

AGgrediamur modo secundum à nobis propositum caput, differentias scilicet vrinarum. Hæ igitur sumuntur à tota ipsius vrinæ natura, quæ quidem natura cōstituitur ex tribus, ex substantia, ex accidentibus, & ex contentis. Itaque ab his tribus quoque differentias vrinæ accipiemus. Quæ à substantia quæ χῦμα, & in lib. de urinis Galeno attributo, & ab Actuario dicitur, sumptæ differentiæ quattuor sunt; quia vrina vel crassa est, vel tenuis, uel clara, uel turbida. Dicitur corpus crassum ex sententia Arist. 11. particula problem. 16. & secundum Gal. 2. Aphorism. 54. quod duas dimensiones auctas habet, nimirum latitudinem, & profunditatem. Igitur vrina crassa erit, cuius profunditas, & latitudo aucta apparebit; atque hæc erit, quæ partes crassas habebit. Ex altera parte secundum eorundem auctorum sententias dicitur corpus aliquod tenue, cuius vna solùm dimensio clara apparet,

nimirum

nimirum longitudo. Vnde vrinam dicimus tenuem, cuius corporis sola longitudo clara oculis sese offert: atque hæc est, quæ tenues partes habet. Clara, seu splendida nuncupatur illa vrina, cuius substantiam acies oculorum penetrat, dicimus enim nitrum clarum, ac splendidum esse, per quod facillimè oculorum acies perducitur. Ex aduerso nuncupatur vrina illa turbida, per cuius corpus radij nostri non feruntur, sed statim quodam modo reflectuntur; & ita vitra solemus obscura, & turbida vocare, quę radijs oculorũ nostrorum aditum non præbent. Rursus turbida, aut post mistionem fit turbida, aut semper est turbida, aut paullò post clarescit. Tot igitur sunt vrinarum differentiæ à substantiæ captæ: sequuntur sumptæ ab accidentibus; & primo hę capiuntur aut a quantitate, aut a qualitate. A quantitate quidem, quòd sit vel pauca, vel multa, vel potui proportionata. paucam, aut multam vrinam dicimus respectu eius materiæ, quæ bibitur. A qualitate captæ differentiæ sunt penes Arabas quinque, videlicet ab odore, à sapore, à sono, à tactu, a colore. Neque mirari quisquam debet, quòd enumerem differentias ab odore, & à sapore sumptas; quoniam apud me inter maxima vrinarum signa habetur odor, neque vnquam est, quòd quis dedignetur olfacere vrinas. De sapore etiam dixi, non quidem vt gustentur vrinę, sed per quandam rationem debeamus eorum sapores consequi quomodocunque, sicque ex habita saporis cognitione ad temperaturæ quoque notitiam peruenire. Quanquam etiam, si Rasi grauissimo auctori fides habenda est, Galenus noster interdum vrinam degustauit, cum mentionem fecerit eius saporis. Ab odore ergo captæ differentiæ tres sunt, quoniam vel odor nullus est, vt videantur vrinæ nullum præ se ferentes odorem notabilem: uel quia malus ac fœtidus est, vel quia bonus. A sapore multas differentias faciunt Arabes imitati tamen Græcorum, & præsertim Galeni doctrinam: dixeruntque vrinarum alias esse amaras, alias salsas, alias dulces, alias acutas, alias acidas, alias aquosas. est enim, vt refert Plinius, proprius etiam aquæ sapor, qui aquosus appellatur. A sono pariter desumuntur differentiæ: quoniam vrina dum labitur in matulam, vel sonum clarum edit, & ueluti strepitum, vel nullum, aut paruum, vt oleum; nam hoc ex vno vase in aliud transfusum nullum sonum edere conspicitur: ex altera parte aqua, & vinum (vnde uenditores capiunt indicia bonitatis ex sono, quem edit) sonum edere. A tactu; quia vel frigida est vrina, cum exit, uel tepida, uel feruida. & consulo, ut semper animus adhibeatur huic differentię; pariter vel est aspera, uel lenis urina. Illa est aspera, quæ inter exeundum asperitatem suam ostendit, lenis, quę blãdiciem quandam in exitu ostentat. In sumendis à colore differentijs diligentissimi fuere auctores posteriores, & præsertim Actuarius. sed ut clarius res percipiatur, dico colorũ alios esse extremos, alios medios. Extremi duo sunt: Medij verò apud Galenum quattuor sunt generum. Extremorum colorum alius albus, alius niger. Albus sub se tria genera continet, aquosum, estque ille, qui aquæ adsimilatur: Glaucum, siue corneum, & est ille, qui adsimilatur cornibus læuigatis. Tertium est vinosum: nam sunt quædam uina, auctore Galeno primo de crisi, alba, quibus interdum urinæ maximè adsimilantur. Quo loco Actuarium laudare non possum, qui propria quadam uia incedẽs

colo-

colorem vrinarum uinosum inter rubeos adnumerauerit. Niger color & ipse tria genera complectitur, atrum, liuidum, siue fuscum, & uiridem, χλωρὸν Græci dicunt. quanquam Galenus multis in locis refert, Asianos hoc nomine vsos esse etiam in colore pallido significando. Viridis color duplex est, prasinus qui folijs porri adsimilatur, & ærugineus, qui æruginis similitudinem gerit. Liuidus & ipse duplex est, alter uiolaceus, qui uiolarum purpurearum uocatarum colorem refert: alter oleagineus, siue plumbeus, qui plumbi, aut olei colorem monstrat. Ater quoque color duplex habetur, quorum alter cæruleus nuncupatur, qui colorem sereni cœli refert: alter uerò Isatidis; Isatis enim herba est, quæ Glastum nuncupatur, quæ inficit manus atro colore. Vnde habemus apud Cæsarem Britannos consueuisse hac herba faciem tingere, ut hoc colore hostes perterrere facerent. Hi sunt urinarũ extremi colores, in quibus recensendis etsi nonnullos omisisse uideat, id tamen ideo feci, ut & claritati, & breuitati consulerem, eò magis, quòd si non rationem, sed ea, quæ oculis quotidie inspiciuntur, monstrare uelimus, neque plura immò potius pauciora colorum genera esse reperiemus. Nunc qui sint urinarum colores medij, uideamus auspicantes ab eo, qui albo proximè accedit (quãquã à Græcis, & Galeno pſertim ὠχρὸς, siue pallidus nũcupetur) cuius sũt gradus duo: unus, qui proximius albedini accedit, & ὑπωχρὸς, siue subpallidus appellatur, adsimilaturque iuri carnium semicoctarum: alter gradus, qui pallidus uerè uocatur. Hunc multi compararunt illi colori, qui in paleis antiquis conspicitur. Post hunc colorem sequitur ille, qui πυῤῥὸς à Græcis appellatur, nos uerè igneum, siue fuluum nuncupamus. Hic etiam suos gradus habet, qui proximior est colori pallido, ὑποπυῤῥὸς, siue subfuluus, aut subigneus uocatur: qui intensior est fuluus solummodo dicitur. Vterque similis est colori citri, & proinde citrinos appellatur. Sed hoc interest, quòd qui intensior est, magis fuluus uocari meretur: & hic iure comparari potest colori siderum. Nam Tibullus sæpe sidera fulua appellauit. Sed cauendum, ne quis decipiatur; quoniam fuluus color, ut apud auctores obseruatur, multis rebus attributus est. Succedit tertio loco color ξανθὸς, siue flauus appellatus, qui à Galeno lib. de tumoribus præter naturam comparatur colori auri. Sed quoniam varij sunt colores auri, alij legitimi, alij illegitimi; hinc factũ est, ut quisque color proprium sortitus sit nomen; qui illegitimo similis est auro. ὑποξανθὸς, siue subflauus appellãdus est. videntur enim adulterata minus flauescere. qui auro legitimo similis est, hic uerè flauus dicitur. A Plinio autem, & Columella hic color dignoscitur in segetibus ualde maturis. est ultimo loco inter medios colores ruber, siue rubeus ἐρυθρὸς à Galeno uocatus. hic eodem auctore libro de tumoribus præter naturam adsimilatur colori sanguinis. Huius coloris, & ipse Galenus, & Auerroes 3. Collect. cap. 21. tres tantum gradus effecerunt: nos perspicuitati studentes Auicennam, alios imitati quatuor faciemus. Primus rubei coloris gradus est dilutior, qui conspicitur in pilis quorundam hominum, in barba præsertim, atque capillo, quive color rufus appellari debet: sæpe enim legere nobis contingit apud auctores, rufos homines, ac rufas virgines. atque hic color etiam suos gradus habet. Si sit uicinior flauo, subrufus uocandus est: sin autem magis ab

eo recedat, uerè rufus: nam apud auctores latinos rufus propriè color dicitur, qui à rubro parum declinat. Vnde Catullus gingiuas rufas dixit. Et hinc coniectura consequi cuique licet, interpretes ferè omnes lapsos esse, qui πυῤῥὸν pro rufo transtulerunt, quos imitati alij rufum, & citrinum eundem colorem fecerunt. Hunc colorem auctor est Plinius lib. 15. cap. 22. inuentum esse ex tinctura manuum eorum, qui nuces uirides decorticant. Secundus gradus rubei coloris est, qui roseus dicitur, & comparatur illis rosis, ex quibus rhodo saccarum efficitur apud Pharmacopolas. Tertius gradus est purpureus; quis uerò sit iste color uerè, adhuc controuersum est apud scriptores. possumus tamen in pręsentia sub purpurei nomine eum colorem intelligere, qui impense rubeus est, & uocabulo uernaculo scarlatum solet nuncupari. Quartus & ultimus gradus est color ille, qui uerè sanguineus est, quemve Actuarius proprio spiritu ductus uinosum uocare uoluit. Sed ut dixi, isti omnes colores communi quadam uerisimilitudine a Galeno comparati sũt sanguini; eo quòd etiam inter sanguinum genera aliqua sint colore magis saturata, aliqua minus. Pręter hos colores rubeos Arabes addunt aliũ, quando in superficie apparet aliqua nigredo, & uocat Auerroes hunc cima. ab Auicenna puluerulentus nuncupatur, qua ratione, ignoro. Prædictę omnes colorum differentiæ, si cum differentiis a substantia acceptis conferantur, atque copulentur, faciunt uaria genera urinarum, nimirum si color niger substãtię crassæ, si rubeus tenui, siue lucidę, aut obscurę. At omnes has differẽtias enumerare superuacaneũ duco; quoniã cognitis simplicib. copulata etiã cognoscere facile est. Subsequũtur modo differentię a contentis acceptę, sed antequam has explicem, operępretium esse puto, quàm breuiter contentorum naturam explicare, & generationem. Contenta igitur à Gręcis παρυφιστάμενα vocata sunt quidquid substantiæ urinę corpulentum immistum est. Diximus vrinam esse materiam potulentam, permistam, & alteratam in iecore, & vasis. quodcũq; igitur admiscetur huic materiæ, necessum est, vt uel intra vasa, vel in iecore ipso misceatur. Sed qm ẽt totũ illud, quod in uasis cõtinetur, à iecore eò mãdatur, cõsentaneũ est rõni, ut hęc mistio cõtentorũ pręcipuè efficiatur in iecore. Videamus igitur, quid materię potulentæ in iecore admisceri queat. Nemo est, qui nesciat, ex chylo in iecore tres substãtias effici pcipuè, nẽpe sanguinẽ. atq; vtranq; bilẽ: materia.n. urinæ nõ efficitur in iecore, sed solummodo quibusdam accidentibus spoliatur, ut dictum est, atq; alia miscentur. Ergo necessum est, vt quidquid huic materię miscetur, sit uel sanguis, uel alterutra bilis, uel portio ipsius chyli non perfectè mutata: nihil enim aliud in iecore efficitur. Sed cum non sit bilis; quia hæc trahitur à proprio folliculo, cum non sit fęx, siue melancholicus succus, qui exsurgitur à liene, cum non sit sanguis, ut clarum est relinquitur necessariò esse partem chyli, uel nihil, vel parum mutatam, quę pars chyli materię potulentę commista vnà cum sanguine in venas mittitur. Atq; hoc est totum id, quod Gal. 1. prognost. vltimo, illo discursu manifestare uoluit. Sed quæret aliquis, quę sit differentia inter hunc succum, qui continetur in vrina, & inter pituitam: eo magis ꝙ Gal. 2. de facultatib. naturalib. ultimo, pituitam etiam semicoctum humorem appellat. Hæc est differentia, ꝙ pituita pro-

proximè accedit naturę ſanguinis,& in eum conuerti poteſt: hic autem lon gius recedit à natura ſanguinis, & quamuis in uaſis alteretur, ac permutetur, nunquam tamen naturam ipſius ſanguinis conſequi poteſt. & hoc proficiſcitur ſolum ex defectu coctionis uentriculi: unde iure urinę à natura miſcetur, ut tanquam inutile cum ipſa extra corpus feratur. Hac declaratione poteſt facillime ea controuerſia tolli, quæ inter medicos diu agitata eſt, nunquid ſcilicet neceſſarium ſit in vrinis ſanorum contenta apparere. ſi enim contenta nihil aliud ſunt, niſi partes chyli crudi, vbicunque vir ſanus ſtudeat chylum in ventriculo probè conficere, ſedimentum, ſiue contentum non eſt neceſſe apparere in vrina. Ex altera parte quantumuis ſanus quis ſit, ſi tamen in victu erret, proculdubio ſemper contenta in vrinis videbimus; & quanto magis quis erret, tanto plura contenta conſpicientur. Et propterea pueri, & voraces homines, quanquam ſanitate fruantur, habent tamen vrinas multis ſedimentis refertas. Sed hæc, vt iam dixi, intelligenda ſunt de vrinis ſanorum. Quæſtio eſt à recentioribus nonnullis tractata, nũ eodem modo contenta gignantur in vrinis ſanorum, quo in vrinis febricitantium. Ego in hac ſum ſententia, omnino diuerſa eſſe contenta febricitantium vrinarum, & ſanorum. Ad quod credendum tribus rationibus adducor. Prima eſt: quia ſicuti colores, & alia accidentia vrinarum diuerſa sũt in ſanis, & ægris, pariter & contenta non eadem eſſe debent. Secunda ratio eſt: quoniam ſi eadem eſſet vtrorumque contenta, uanus profectò eſſet medicorum labor, dum ex contentis humorum peccantium naturam intelligere ſtudent. Tertia: quia in ægris fit multa perturbatio in uaſis, atque exuſtio; ex quo efficitur, ut in eiuſmodi perturbatione neceſſariò aliquid admiſceatur: quę turbatio cum non fiat in ſanis, non poteſt quidquam admiſceri. Igitur ſecundum Galeni ſententiam primo de differ.febr.cap.6.& 3.de præſag.ex pulſib.c.7.dicendum eſt, ſedimentum, quod in urinis febricitantium conſpicitur, nihil aliud eſſe ut plurimum, quàm fęcem humoris putreſcentis puri proportione reſpondentem. Dixi, vt plurimum, quod alij non animaduerterunt; quoniam etiam in vrinis febricitantium poſſunt generari, & apparere contenta eo pacto, quo in ſanis. Sed quæret aliquis, quonam modo cognoſcendum ſit, an ſedimentum, ſiue contenta in urinis ęgrotantium ſint eiuſdem naturę cum contentis ſanorum? Vnam atque eam potiſſimam hoc dignoſcendi habeo rationem, uidelicet errata ęgrotantium in uictu cõmiſſa; ſi enim uidebimus urinas contenta habentes, ac certi ſimus in uictu nullum erratum committi, tunc certò pronunciandum, ea contenta eſſe humorum putreſcentium partes. Quòd ſi, ut aliquando cõtingit, ęgrotus plus cibi capiat, quàm par ſit, tunc uerendum eſt, ne contenta apparentia ſint potius eiuſdem naturæ cum ſanis, quàm partes putreſcentium humorum. Et hinc facilè eſt intelligete, falli ſæpenumero medicos, qui uidentes contenta in urinis ægrotantium ilicò pronuntiant, ſignum eſſe ualetudinis, cum tamẽ interdum uideantur ęgri cum iſtis contentis perire; eo quòd illa ex cruditatibus potius ab errore genitis, quàm ex materia morbifica efficiantur. Tradita igitur ſit breuiter generatio, ac natura utriuſque ſedimenti, illius videlicet, quod in urinis ſanorum, & illius quod in ægrorum urinis continetur,

tur. Nunc ut ad rem nostram redeamus, differentias, quæ ex huiusmodi contentis capiuntur, videamus. Differentiæ igitur contentorũ sunt numero sex, uel enim à loco seu situ eorum capiuntur, uel à quantitate, uel à colore, vel à substantia, uel à mistione, uel à tempore. A loco quidem; quoniam contenta uel sunt in imo urinę, uel in medio, uel in summo. si sunt in summo, appellatur νεφέλη à Græcis, nebula à nostris. Notandum tamen, hanc uocem apud Hippocratẽ, vt scribit Erotianus in Onomastico suo, interdum significare quidquid supereminet alui egestionibus, siue sit sub pingue, siue album, siue flauum, siue aliquo alio colore infectum. & hoc dicit auctor ille, factum esse ab Hippocrate Metaphora à nebulis in summo aere consistentibus capta. Si contentum sit in media parte, ἐναιώρημα Græcis, suspensio Latinis nuncupatur, secundum Gal. lib. 1. de crisi: quanquam idem 2. prognost. tex. 29. & 36. necnon 3. epid. comm. 1. text. 4. scribit Hippocratem interdum etiam hanc suspensionem nebulæ vocabulo appellasse. Si in ima parte contineatur hæc materia, Græcè ὑπόστασις, siue ὑφίστασις, uel ὑφιστάμενον, Latinè subsidentia, & sedimentum uocatur. & hæ quidem particulares: quæ modo sequuntur differentiæ, omnes communes sunt tàm nebulæ, quàm suspensioni, & sedimẽto. A quãtitate sumitur differentia, qm̃ contenta uel pauca, vel multa sunt. A colorib. quoq; sumi differẽtiæ possunt multę; sed ut breuitati, & claritati consulatur, tres solos colores faciemus, qui frequẽtius conspiciũtur: dixi frequentius; q m̃ sæpissimè cõtingit, vt color liquoris, siue substantiæ vrinæ sit idem, qui contentorum; quòd si diuersus sit, tunc contentorum colores solent esse uel albi, vel nigri, vel rubri. A substantia contentorum sunt differentiæ; quoniam uel tenuis est, uel crassa, vel æqualis, vel inæqualis: Inęqualis, quando altera pars est crassior, altera tenuior, altera densior, altera rarior. Aequalis est, cũ omnes partes sunt, vel ęquè crassę, uel ęquè tenues, apparetq; ueluti una omnium planicies. Ex mistione sumuntur differentiæ; quandoquidem videntur contentis ipsis sæpe diuersi generis corpora cõmisceri: quę corpora sunt uel leuia, uel grauia. Corpora leuia, quę contentis cõmiscentur, solent uel in summo, vel in medio conspici, qualia sunt flatus, filamenta, araneæ. pilos etiam se uidisse memorat Gal. 6. de loc. aff. c. 3. Plutarchus quoq; 8. symp. probl. 9. refert quendam extitisse, qui in urinis excernebat paleas ordeaceis similes. Aut grauia sunt corpora contentis immista, & hæc in fundo resident, cuiusmodi sunt arenæ, pituita, pus, laminę, furfures, substãtia sanguinea, ac cętera, quæ ab Hippocrate, & Galeno recẽsentur lib. 4. Aphorism. 2. Prognost. 1. de crisi, c. 12. A tempore pariter capiuntur differentię; quia uel statim apparent cõtenta, ac urina excreta est, vel paullò pòst, uel longo tẽpore, & tunc aut durãt, aut permutãtur, ac dissoluuntur. Tot sunt differentiæ à cõtentis acceptę. sunt & quędã alia, quę in urinis conspiciũtur cõtineri, quæ quattuor specieb. comprehenduntur. prima species est circulus, siue corona: & hæc sunt quędã substantię, quę adherent parietib. matulę, suntq; duorũ generũ: vel enim sola quadã linea describunt circulum, aut coronam, vel vniuerso superficiei urinę ambitu: ita ut sola superficies urinæ uideatur coronam, circulumve efficere. Hę coronę, & circuli interdum fiunt ex materia pingui, interdũ ex paruis bullis inuicem copulatis. Secunda species

cies sunt bullę quędam dispersę, & inuicem separatę, quę in superficieb. vrinarum conspici solent: & has Plin. lib. 28. cap. 6. bullantes urinas appellauit. Tertia, species est spuma, quę, ut suo loco ostendemus, nihil aliud est, nisi paruæ bullulæ inuicē coniunctæ, & copulatæ. Quarta, species est pinguedo quędam, quæ in superficie supereminet; & hęc duplex est, aut olaginea, ita ut uideatur ueluti oleū supernatare: vel colliquatiua, ut uideantur ueluti carnes colliquatę. Vnde adnotare oportet Aetium, Actuarium, & eorum sequaces non parum fuisse allucinatos, qui librum illum de urinis Galeni nomine falsò publicatum sequuti, tria genera urinarum oleaginarum commenti sunt: unum a substantia: alterum a colore: tertium a toto corpore. Nam Galenus, qui ex sententia Hippocratis 2. prognost. huiusmodi urinarum meminit, nullam aliam urinam oleagineam agnouisse uidetur, nisi eam, in cuius superficie veluti oleum apparet. Hæ sunt omnes urinarum differentiæ a nobis methodo, ac breuitate traditę.

De optimæ vrinæ conditionibus. *Cap. V.*

VEram urinarum cognitionem ex caussarum notitia expectãda esse, nemo est, qui ignoret: propterea post declaratas differentias, necesse est, ut earū caussas aggrediamur. Quod ut facilius consequi unicuiq; liceat, urinarum optimarum condiciones explicabimus. Quattuor igitur omniū urinarū esse caussas, compertum est omnibus medicis, efficientem, materialē, formalem, & instrumentalem. Efficiens caussa nulla alia est, nisi propria iecoris, atq; uasorum temperies. Materialis est ipsamet potulenta materia. Instrumētalis, uasa ipsa, atq; iecur. Formalis nil aliud, nisi propria urinæ temperatura. Cū igitur & temperatura iecoris, & uasa ipsa moderatè constant, cumq́, materia potulenta sine ullo uitio habetur, necessariò cōsequitur formam ipsius urinæ, ac temperaturam optimam fieri. Condiciones uerò huiusmodi urinæ tales credūtur a Gal. 1. de crisi cap. 12. ꝙ scilicet sit media inter crassam, & tenuem, colorem habeat fuluū, aut subflauum, eumq́; permanentem, quantitate potui correspondeat, & vel sine sedimento sit, uel cū sedimento albo, leui, æquali. leue sedimentum inquit Aetius lib. 5. cap. 28. ab Hippocrate vocari, quod συνεχὲς καὶ ἀδιάσπαστον, hoc est, continuum, & indiuisibile est: æquale uerò, cuius tota substantia similis est, & quod unaquaq; die eodem pacto conspicitur, ita ut non una die uno modo, altera altero cōspiciatur. Vbi duo sunt digna, quæ animaduertantur: Vnū, huiusmodi urinę notas minime in omnibus reperiri; eo ꝙ, ut suo loco dicemus, & sexus diuersi, & diuersę ętates diuersos urinarum colores habent. Alterum, ꝙ, ut optimę urinę condiciones perspectę habeantur, non inspicienda est urina quolibet tempore capta, sed ea tantū quę post coctionē excernitur. Quę. n. urina ante coctionis perfectionē sumitur, colore spoliata esse solet; propterea ꝙ nondum calor iecoris materiam potulentam alterauit, nondum permiscuit quidquã. Quæ uerò post coctionis perfectionem inspicitur, iam proprijs coloribus, & accidentib. induta est. & hoc pacto interpretanda est sententia Cornelij Celsi medici grauissimi lib. 1. cap. 2. a quo postmodum eandem sententiam transtulit Plinius

lib. 28.

lib.28.cap.6.q; scilicet ea urina est sana, quæ mane alba emittitur, deinde rufa euadit; quoniam illa concoquere naturam, hæc uerò concoxisse iā significat. Cur uerò urina optima talis sit, prima caussa est; quia caussa effectrix effectum semper sibi adsimilare studet: effectrix verò caussa cùm facultas sit, atque illa in temperatura consistat, proculdubiò etiam in urina eandem tēperaturam producere quęrit. Quantitas uerò potus non diminuitur; quoniam aut nihil, aut exiguum sanè est, quod pro nutrimento ex potu exsugitur, si unà cum chylo à uentriculo aliquid mittatur, quod alicuius humoris naturā subire nequeat, in sedimentū euadit: sin nihil, nullū etiam sedimentum apparet. Fiunt sedimenta alba, leuia, & ęqualia; quoniam etsi natiuus calor eā materiam in sanguinem nequeat conuertere: potest tamen ad unam formā redigere, eoq; colore inficere, quo sunt uasa ipsa, siue uasorum tunicæ: sunt alba, cum materia potulenta etiam alba sit natura, nimirum aquea. Atque hę sunt notæ optimarum urinarum cum suis caussis.

De caussis naturalibus differentiarum vrinæ. Cap. VI.

NVNC eas urinas contemplemur, quæ ab hac optima desciscunt eadem methodo utentes, qua in differentiis uenandis usi sumus, & primum a substantia exordium sumamus, quæ quidem substantia ab Aetio, & omnibus ferè posterioribus χῦμα, id est affusio, siue liquor nuncupata est. Vnde non satis mirari possum, qua ratione ductus Montanus uir grauissimus uoluerit, χῦμα, siue liquorem, & substantiam differre. Hęc substantia est aut tenuis, aut crassa, aut lucida, & perspicua, aut turbida, & obscura. Hę sunt differentiæ a substantia ex natura rei sumptæ: quas etiam ita accepit & Auicēna, & Auerroes, substantia tenuis, uel semper tenuis manet, uel paullò post crassescit. utranque urinam tenuem a uirtutis alteratricis imbecillitate ortum ducere communis est omnium sententia. Cum enim calor natiuus iecoris solummodo materiam potulentam quibusdam accidentibus exuat, nec eā alterare, aut multis aliis accidentibus afficere possit, fit tenuitas urinę. Est sententia Arist. 4. Meteor. cap. 2. ea quæ coquuntur, semper crassefieri: quare urinam, quæ tenuis est, signum est minime esse concoctam. fit & tenuitas urinæ ex obstructione uasorum, per quæ excolatur, ueluti renum, meatuum urinariorum, & uesicæ, quæ uasa quandocunque angusta sunt, aut obstructa, efficitur, vt urina per illos ductus angustos transcolata deponat partes crassas siue immistas. Vnde Galen. 6. de loc. affect. cap. 11. & alij omnes inter nephritidis signa urinæ tenuitatem in principio apparentem reponunt. Immodica quoque potio tenuitatis urinarum caussa est, propterea quòd potus ob multitudinem non potest tandiu in iecore permanere, quoad alterari queat. Crassescit uerò urina tenuis; quoniam ex cruditate flatus ipsi miscentur, qui flatus ambientis frigore in humiditatem condensati crassitiem urinę obducunt. Sed hic dubitatio est; quoniam Aristot. lib. 4. Meteor. cap. 7. scribit, quòd quæcunque non crassantur a frigido, aquea sunt, & exemplum affert de urina, sero, lixiuio, & uino: ergo uidetur

Aristoteles sentire a frigido urinam crassefieri non posse. Dico pro diluenda hac dubitatione, frigidum per se humores incrassare non posse, per accidens tamen posse, hoc modo scilicet, quòd flatus condensantur in humorem, ex qua condensatione consequitur crassities. Sic etenim dicebat oleum crassescere; eo quòd aer substantiæ pingui commistus in humorẽ condensetur. Crassa urina & ipsa uel permanet crassa, uel paullò pòst attenuatur. vtraque efficitur ab eadem caussa, nimirum ex admistione crassorũ corpusculorum facta à calore naturali, aut pręternaturali. hęc verò permistio aut exactè fit, ita ut minimũ vnius misceatur minimo alterius: aut licet non perfectè fiat, corpora tamen mista uiscida sunt, ac tenaciter adhęrent: vel neque fit perfecta mistio, neque corpuscula mista uiscida sunt, neq; tenaciter adhęrent. Si facta sit exactè commistio, uel materiæ commistę sunt lentę, & uiscidę, urina crassa talis permánet multo tempore. Sin uerò non fit mistio perfectè facta, nec corpora illa sint uiscida, urina crassa, excreta paullò post attenuatur; eo quòd corpora illa separentur, ac in aliquam contentorum speciem transeant. Crassitudinis etiam potest esse causa, vel potius concaussa colli uesicę amplitudo, atq; breuitas, id quod dicebat Arist. 10. partic. problem. 36. quo in loco scriptum reliquit, iumenta crassas urinas mingere, & hominibus calculo vesicę minus tentari ob uesicæ colli amplitudinem. Hippocrates etiam lib. de aere, aquis, & locis, necnon Alex. 2. problem. 47. dicebant mulieres crassas vrinas mingere, & minus uesicę calculo uexari ob uesicę colli amplitudinem, simul & breuitatem. Clara siue splendida urina, & ipsa aut clara permanet, aut paullò pòst turbida euadit. quę clara permanet, efficitur ob virtutis alteratricis imbecillitatem; eo quòd materia potulenta cum propria perspicuitate relinquitur, nec ulla alia re inficitur. De hac claritatis specie loquutum puto Auerr. 4. collect. 21. quãdo scripsit, claritatem urinę substantię tenui naturaliter coniungi. Quæ autem clara est, & paullò pòst turbatur, efficitur uel à cruditate interdũ, quæ replet multis uaporibus crassis urinam, atque illi demum in aquam densati turbant illius perspicuitatem: uel fit sæpissimè à calore pręternaturali, atque igneo (ut in febribus) qui non, ut multi putarunt, efficit perspicuitatem ob spiritus, sed quia substantiam urinæ politam, atque læuem instar speculi reddit. Vnde fit, ut postmodum lumen inde recipiatur, atque reflectatur, quo calorè abeunte cum læuor ille, atque polities deperdatur, aboletur simul & perspicuitas: quod luculentissimè testatur Aristot. libro de coloribus potest & alia urinę perspicuitatis esse caussa à nullo scriptore (quod sciam) explicata; uidelicet pororum rectitudo, ac raritas. Neque hoc ego somniaui; nam Aristoteles 23. partic. problem. 15. quærens cur mare, cum sit crassius aqua fluuiali, magis tamen perspicuum sit, inquit, id fieri non ob tenuitatem, sed duabus de caussis; quarum una est meatuum rectitudo, per quos meatus facile radij oculorum feruntur; altera est substantię puritas, in fluuijs enim materiæ terreę commistæ sunt, quę puritatem aquæ destruunt, meatuum rectitudinem delent. conuerso in mari arena cum subsideat, relinquit poros aquę rectos, & puros. Si igitur in aqua marina perspicuitatis ratio redditur hęc ab Aristot. possumus nos eandem assignare in vrinę luciditate. Ex quo

loco

loco colligi poteſt, luciditatē, & craſſitiem poſſe ſimul conſiſtere contra nōnullos, qui lucidum nihil eſſe poſſe arbitrati ſunt, niſi idem tenue quoq; ſit. Turbidę urinæ uel ſemper tales manent, vel paullò poſt clareſcunt. differunt autem turbidę à craſſis; quoniam craſſarum contrarię ſunt tenues, turbidarū clarę. preterea craſſę lucidæ eſſe poſſunt, turbidę nunquam: quoniam illę lumen reflectentes luciditate prorſus non priuantur, & propterea uiſus acies vniuerſum earum corpus penetrat. hæ uerò lumen potius ſua aſperitate in profundum recipiunt, nec reflectunt. unde fit, ut obſcuræ reddantur, atque uiſus acies ſuperficiem ſolum uideat, non autem internas partes permeet. fiunt huiuſmodi turbidę urinæ ob admiſtionem corporum craſſorū, & obſcurorum, quæ ſi uiſcida, ac lenta ſint, ſi exactè commiſceantur, urinas ſemper turbidas reddunt: quales eſſe iumentorum, ſcriptum reliquerunt Hippocrates 4. Aphoriſm. 70. & Ariſt. 10. problem. 38. ſin autem illa corpora neq; perfectè miſceantur, neque ſint uiſcida, urinæ tunc clareſcunt; quoniam illa corpora, aut propria grauitate fundum petunt, ſicque ſubſtantiam urinæ puriorem, & lucidiorem relinquunt, uel beneficio caloris externi, aut ignei ſeparantur, atque in aliquam ſpeciem contentorum mutantur. Sequūtur cauſſæ explicandę differentiarum à quantitate: quoniam urinę reſpectu potus uel paucæ ſunt, uel multæ: paucæ fiunt, uel quia aliò uertuntur humiditates potulentę, ut ad ſudorem, ad aluum, ad uentrem ut in hydrope; uel quia retinentur in uesica, aut renibus: idq; accidit aut ob tumores, aut ob lapillos, uel propter grumos; uel fiunt paucæ, quoniam ab incendio conſumuntur, quod contingit in febribus maximis, atque ardentibus: quod etiam contingit in corporibus arefactis, & conualeſcentibus, quæ cum admodum ſicca ſint, humiditatem potulentam in ſeipſis totam abſorbent. Multę fiunt urinæ reſpectu potus; uel quia commutatrix facultas cum cibos probè conficere nequeat, eos in humiditates conuertit, ac materię potulentę commiſcet: uel quia retentę alibi humiditates, ut in thorace, aut uentriculo, per urinas erumpunt; uel quia humores morbifici per urinas excernūtur, id quod ſæpe fieri in criſibus, ſiue bonis, ſiue malis, experientia quotidiana docet; quando & Gal. 3. epid. com. 3. tex. 41. ſcripſit, ſe multos uidiſſe ſola urinarum copia iudicatos: Vel fiunt multę urinæ; quoniam craſſi humores, carnes, pinguedines colliquantur, & materię potulentæ commiſcentur, quod accidit in febrib. ardentibus, quodq; fieri contigit in puella illa Mediolanēſi 18. annos nata, quam refert medicus quidam Marcus Gatinaria per quadraginta dies ſingula quaq; die 15. libras urinæ excreuiſſe cum potus, & cibi quos aſſumebat, non æquarent pondus quattuor librarū. Vel fiunt quoq; multę urinæ, quia renes admodū ſuper calefacti undiq; humiditates trahunt, ut in Diabetica affectione: uel quia diuretica edulia, aut medicamenta ſumūtur, quæ propria ui humores attenuantia urinæ multitudinem producunt, quod etiam facere plantas omnes, ac ſemina odorata memoriæ prodidit Ariſtoteles 12. partic. problem. 12. uel quia aliæ euacuationes cohibitę sūt, ut ſudores, menſtrua, alui egeſtiones. Quòd enim fæces per urinas poſſint exinaniri, luculentiſſimus teſtis eſt Ariſtoteles 4. libr. de Generat. animal. cap. 4. quo in loco ſcribit, Vaccā quandam fuiſſe Pirinthi, cuius anus c-

clausus esset, excrementa sicca in flatus conuertebantur à natura, & per urinam excernebantur. Accedit magni Hippocratis testimonium qui libro quarto Aphorism. ultimo, scribit, multam mictionem noctu factam, paruã deiectionem significare. Quam sententiam exponens Corn. Celsus cap. 8. libri secundi, nec non Galenus in commentario illius Aphorismi dixerunt, urinam fieri multam, quando humiditates fęcum ad urinam conuertuntur, sicuti egestiones fiunt liquidæ, quando humiditates potulentæ ad intestina defluunt. Scribit præterea Hippocrates lib. 2. de morbis in principio, quem etiam citat Gal. primo. in 6. epid. 29. fieri urinam multam, quando caput supercalefactum est, nulla alia ratione, nisi quia à calore pituita, quæ in cerebro semper multa est, colliquatur, atque ad uias urinæ demandatur. Caussæ uerò differentiarum, quas à sono sumi diximus, nullæ alię sunt, nisi motus uelocitas, aut tarditas urinæ. Dicebat Arist. 2. de Anima, cap. de sono, fieri sonum quotiescunque corpora mutuo collisa uehementer, ac uelociter aerem percutiunt. Quare si urina sit substantiæ subtilis, ita ut uelociter illidi possit matulæ, & uehementer, fit sonus euidens, & clarus; sin uerò urinę corpus sit crassum, sit pingue, cum tarde moueatur, cumque nec uehementer, nec uelociter percutiat aerem, fit sonus obtusus, & languidus: quemadmodum contingere uidemus in oleo, quod quia crassarum, & pinguium est partiũ, non potest uelociter moueri, neque uehementer aerem percutere. Tres in odoribus urinæ differentias haberi à medicis obseruatum est. Prima est, si urinæ nullum habeant odorem, hoc est, nullum adeo insignem, ut uel nomen, uel aliqua alia condicio assignari possit. Huius differentiæ caussa nulla alia est pręter caloris natiui imbecillitatem, qui cũ nec alterare, nec permiscere queat materiam potulentam, in sua aquositate relinquit. faciunt quoq; inodoram urinam potus frigidi, perinde ac in regionibus frigidis, in ætatibus frigidis odores obscurari animaduertimus. Secunda differentia est, si urinę bene oleant: quod dupliciter contingere potest, uel à cibis, aut à medicamentis; sic enim uidemus, eos, qui deglutiunt laricis arboris resinam, urinam uiolas purpureas olentem reddere: sic quoque qui asparagis uescuntur, urinas odoratas faciunt. Id tamen magis perpetuum est, urinas reddi odoratas à calore optimè coquente. Tertia, & ultima differentia est, si urinę malè oleant: cuius praui odoris quattuor caussę assignantur. Prima est cruditas, siue ciborum indigestio. Nam ubi cibi crudi, & indigesti à uirtute alteratrice relinquuntur, urinę fœtent: eo quòd probè succi ipsi permisti non sunt concocti. hanc caussam assignauit Arist. 13. partic. problem. 4. sic obseruatur quotidie, eorum, qui cruditatibus uentriculi laborant ora malè olere. Sic quoque leones urinas fœtentes reddunt, propterea quòd teste Arist. 8. de hist. anim. cap. 5. hi fame tentati plurimos cibos, eosq; non mansos ingurgitant, quos cum deinde concoquere nequeant, plurimas cruditates gignunt, ex quibus in urinis fœtor nascitur. Secunda fœtoris urinarum caussa est putrefactio; est nanque Galeni sententia 5. de simplici medicina libro, quæcunque putrescunt fœtere. Propterea in febribus putridis pestiferis semper urinas pessimè olere inuenitur. Sic etiam si urinę per loca putridis ulceribus scatentia pertranseant, uel si sanies aliunde emanans ipsi permisceatur,

miſceatur, fiunt fœtidę. Tertia praui odoris cauſſa eſt nimia urinæ in ueſica retentio. Dicebat Ariſt. 13.partic. probl. 1. vrinas diutius in veſica moratas craſſeſcere, & ſubinde etiam prauis odoribus infici. Quarta cauſſa eſt qualitas eorum, quæ uel loco cibi, vel medicamentorum, uel potus ſumuntur. Sic uidentur aniſi urinas fœtidas reddere. Sic ſcriptum eſt ab eodem Ariſtot. allia vrinas fœtentes facere: quod tamen duplici ratione contingit; uel quia quæ ſumuntur proprios quoſdam odores habent: uel quia propria quadam ui humores fœtidos promouent ad vrinas. Sed hic non contemnenda oritur dubitatio, quomodo fieri poſſit, ut cibi vſqueadeo in iecoris, & venis alteratis poſſint proprios odores ita conſeruare, ut uehant illos ſecum ad partes longinquas, qualis eſt veſica: quomodo etiam potus, cum præſertim dixerimus materiam potulentam ante cetera in iecore propriis accidentibus ſpoliari. Pro cuius dubitationis reſolutione ſciendum eſt, odores interdum fundari in parte aerea ſolùm, interdum in aquea ſola, aliquando in ſola terrea, nonnunquam uerò in terrea, & aquea ſimul. exempla ſuggerunt ſublimationes. Videmus enim ex rebus ſublimatis huiuſmodi omnes effectus. Si flores illos ab Italis uocatos nomine gariophyllorum ſublimemus, nec aqua extracta, nec excrementa relicta odorem habent: quod argumentum eſt ipſorum odorem in parte aerea, quæ euanuit, fundatum eſſe. Rurſum ſi ſublimetur cinnamomum, aquam extractam maximè olere inuenimus, excrementa prorſus inodora relinquentur: quod indicium eſt cinnamomi odorem in parte aquea collocari. Rurſus ſi roſę ſublimentur, non modò aqua, uerum etiam excrementa odorem ſeruant; ex quo facile coniicitur ipſarum odorem tàm in terrea, quàm in aquea parte fundari. Camomelum ſi ſublimetur, aquam inodoram facit, excrementa tamen adhuc olent. Id etiam propemodum contingit in corporibus noſtris, in quibus fiunt variæ ſublimationes. Cibi, quorum odores fundantur in parte aquea, ſimiliter & potus, non eſt mirum, quòd vrinas faciunt olentes proprio odore; quoniã quemadmodum pars aquea vehitur eò, ſic & odor ipſi inexiſtens. Quæ uerò odores habent poſitos in parte vel terreſtri, uel aerea, aut ſtercora odore inficiunt, aut per halitus inſenſibiles deperdunt. Sequuntur differentiarum à ſaporibus ſumptarũ cauſſæ: & primo ſalſedinis, quæ uidetur urinæ, ac ſudoribus eſſe maximè propria, cuius cauſſam hanc aſſignauit Ariſt. 2. probl. 3. uidelicet, ꝙ pars dulciſſima, & leuiſſima tota in nutrimentũ tranſit: pars verò alieniſſima, ac terreſtris relinquitur, quę ſero cõmiſta ſalſedinẽ inducit. qua ratione Medici quidã qualis fuit Paracelſus, dixerunt urinã eſſe ciborũ ſal. Raſes, & alij Arabes medici putarũt ſalſedinem urinarum, & ſudorum effici ex miſtione ſalſæ pituitę cum ſero, aut ex calido, & humido terreo. Nos verò dicimus etiam ex uaporibus calidis, & ſiccis commiſtis humiditati potulentæ huiuſmodi ſalſedinem generari, perinde ac uidemus mare ſalſum fieri ex huiuſmodi calidis, & ſiccis euaporationib. Amarus ſapor fit ex permiſtione humorũ ſiccorum, & calidorum, qualis eſt bilis. Acidus ex ſententia Raſis fit vbicunque melancholicus ſuccus naturalis humiditati ſeroſę commiſcetur. Acris ob caliditatẽ immenſam. Acerbus ex imbecillitate natiui caloris: quẽadmodum uidemus fructus immaturos eſſe acerbos: eo quòd calor nondum

excoxit ipsos. Dulcis efficitur vel ob mistionem pituitę dulcis, vel ob coctionem moderatam. Aquosus fit sapor; quoniam materia potulenta, quam ex Aristot. aqueam esse, sepe diximus, in propria natura relinquitur, nec alteratur, nec permiscetur.

Quæ colorum urinarũ differentias faciunt caussę multę quidem sunt, neque etiam admodum medicis notæ. Nos tamen ea perspicuitate, ac breuitate, qua fieri poterit, eas trademus. Sed ante omnia illud notandum est, omnes ferè urinarum colores exceptis albis quibusdam ex aliorum humorum permistione effici. Humores uerò, qui colores proprios quosdam habent, tres solum sunt, vel flaua bilis, vel melancholia, uel sanguis. itaq; omnis vrinarum color ex vnius horũ humorũ permistione nascitur, vt significasse uidetur Gal. 6. epidem. com. 5. text. 15. Nam materia potulenta denudata proprio colore, semper alterum horum induit. Vnde facilè videre est, auctores quosdam ineptè fecisse, & præsertim Nicolaum Florentinum, qui dubitauit, an vrinæ substantia, an verò color prius gignatur: clarum est enim vrinæ substantiam non gigni, sed eam tanquam substentaculum quoddam accidentium prȩexistere. Iam igitur uideamus primò extremorum colorum caussas. Albus color, ꝙ fiat ab imbecillitate caloris, omnes medici consentiunt, qui calor imbecillius cum nequeat multũ alterare, ac permiscere proprium aquȩ substantię colorem, relinquit. est & alia caussa, nimirum tenuitas, ac subtilitas potus, cuius ratione cum citissimè permeet, non alteratur. Est quoque in caussa copia, & acrimonia potus; quoniam utroq; modo non potens potus diu permanere in iecore, & uenis, statim qualis assumitur, talis egeritur, sicuti in potu aquarum thermalium obseruatur. Potest etiam color albus effici ex admistione pituitę, puris, ac seminis, quales lacteas esse, ab istis appellatas, existimo. Summa est, albedinem urinarum frigiditatem semper attestari, & propterea scriptum esse ab Arist. 4. Meteor. cap. 11. caliditatem omnem urinis extraneam esse. Adnumeratur ab Hippocrate lib. de aere, locis, & aquis alia albedinis urinarũ caussa, quando scilicet aluus adstricta, & ardens est, simulq; ardorem uesicę communicat: ex quo fit, ut huius ardore partes crassę, & biliosæ urinæ condensentur, ac in uesica retineantur: partes autem solummodo eę emittantur, quę subtiliores sunt: ex quo urina splendidissima, & sero similis fit. Niger color efficitur aut extrinsecus, aut intrinsecus. extrinsecus quidem, si potiones nigrę, uel cibi sumantur. expertus sum quoq; clysteres factos ex sapa sola urinas atras reddidisse. Referunt Auicenna, & Rases, ꝙ si quis corpus oblinat Halcanę fructu. (est enim Halcana ligustrum albũ, fructum, & florem nigros ferens) urinam nigram reddit. Intrinsecus uerò generatur nigredo; uel quia humor melancholicus naturalis plurimus cõmiscetur, sicuti in ictericia à liene ortũ ducẽte: uel quia alij humores exusti, & nigrefacti admiscentur. Assantur uerò humores hi, & nigrescũt, uidelicet bilis, sanguis, & melancholia naturalis à uehementi calore, ut in febribus ardentissimis, in carbunculis, & huiusmodi alijs. Et qm̃ ex uarietate quantitatis atramẽti, aut aliquarum rerum sibi iunctarũ aquę mixti efficiũtur uarij nigroris gradus; pariter ex diuersitate humoris atri potulẽtę materię commisti, & aliorũ humorum, qui ipsi copulari queunt, uarij efficiuntur

tur

tur nigredinis vrinarum gradus; nam bilis flaua assata, sicuti scribit Gal. 10. de simplici med. cap. de Bile, modò efficitur æruginosa, modò prasina, modò cærulea, modò herbæ Glasti colorem referens, prout calor assans maior, uel minor est. Vnde fit, ut hæc mista serosæ humiditati colorem aliàs cæruleum, aliàs fuscum, aliàs liuidum efficiat, quos omnes sub nigredine complectimur. fit præterea nigredo ex casibus, aut percussionibus, ueluti uidemus sanguinem contusum ex casu, uel percussione liuescere, ac nigrorem contrahere: pariter etiam intus sanguis huiusmodi liquefactas urinam nigram reddere potest. An uerò urinæ nigredo etiam à summo frigore possit oriri, ueluti uidetur sensisse Galenus primo libro de crisi. 12. comm. secundo prognost. tex. 29. (dicam liberè quod sentio) semper mihi dubium fuit: ratio est; quoniam si, ut ipsemet Galenus interdum facit, externis interna metiri nobis placeat, ut uidemus in exterioribus corpora, quæ à frigore nigrescunt, à summo frigore id pati: similirer necessarium esset, ut si urinæ nigræ fierent, ac de caussa, intus à summo frigore id paterentur; quomodo uerò in corpore uiuo ualeamus comminisci intensissimum hunc frigoris gradum, certè uidere non possum, eo maxime. quod ipse met Gal. 5. in 6. epid. com. 26. declarans quomodo sit ab Hipp. scriptum frigefactione ea, quæ sunt in uentre durari, eos improbat qui putabant frigus cogendo, atque densando durare usus huiusmodi ratione, quod nequaquam fieri potest quod in intimis corporis partibus id frigus unquam inueniatur, quod instar externi durare queat, alioquin homo interiret priusquam ad similem indurationem deueniretur. Quod si videmus aliquando vngues ad summum nasum nigrescere, ut in principiis accessionum, uidemus similiter & eas partes tactui esse frigidissimas. atqui vrinæ nigræ omnes dum minguntur, uel calidæ, uel saltem tepidæ sunt. Est hic locus perobscurus, ac difficilis, qui non indignus sit, in quo docti vires suas exerceant. Galeni enim auctoritas maxima est, nec rationes contra ipsum allatæ sunt contemnendæ. Colores medij & ipsi uel fiunt extrinsecus, uel intrinsecus. extrinsecus fiunt, ut à medicamentis & cibis; scimus enim rhabarbarum, cassiam, & crocum urinas flauas & rubeas reddere. Refert Rasis quædam folia commansa urinas uirides reddere, sicuti panem ex simila albas. Intrinsecus fiunt huiusmodi colores; uel quia bilis miscetur, uel quia sanguis. Tres bilis species, uidelicet prasinam, ærugineam, & Isatidi similem diximus colores nigros reddere: superest ergo, ut sola uitellina bilis hos alios medios colores faciat. Si igitur hæc uitellina bilis dilutior sit, quæ fit à calore modico in pauca quantitate humiditati potulentæ cōmista, colorem pallidum, & subpallidum facit, perinde ac si modicum croci plurimæ aquæ commisceatur. Quòd si calor adhuc maior sit in corpore, quiue bilem hanc uitellinam crassiusculam faciat, magisque saturatam, ea in mediocri quantitate sero commista, colores πυῤῥὸν, καὶ ὑποπυῤῥὸν, fuluos, & subfuluos facit, quos Actuarius spiceos, alij citrinos appellant, nec ineptè. Quòd si iterum calor maior sit, crassioremque hanc bilem, & saturationē faciat, ea in multa quantitate commista humiditati potulentæ ξανθὸν καὶ ὑποξανθὸν, id est flauum, & subflauum colorem parit. sicuti si adhuc in maiori copia commisceatur,

colorem

colorem producit rufum, & subrufum. Quamobrem isti omnes colores in vrina efficiuntur, prout plus, vel minus bilis, eiusq; crassioris, aut dilutioris commiscetur. Pseudomedici quidam Paracelsistę somniarunt huiusmodi colores ex sulfure vrinis commisto effici. Vltimo loco inter colores medios est rubeus, qui, vt diximus, plurimos gradus habet, quos tamen omnes ex sanguinis permistione effici docuit nos Gal. 6. epid. com. 5. tex. 14. Cæterũ qui miscetur sanguis duplex esse potest, vel ichorosus, & tenuis, vel crassus. Si ichorosus, & tenuis, vel biliosus, misceatur, qui à virtutis coctricis imbecillitate proficiscitur, vrinam rubrã, & subrubram reddit; quod testatus est Gal. 1. lib. 1. de crisi, c. 12. lib. 2. prognost. tex. 27. nam sanguis huiusmodi cum valde subtilis, & tenuis sit, facilè ex vniuersa crassioris sanguinis massa elabitur, sicque sero commiscetur. Contingit quoq; nonnunquam, vt venæ renum adeo raræ sint, & apertæ, vt facillimè huiusmodi sanguini egressum præbeant, qui vrinæ permistus eum colorem facit; quod testatum reliquit Gal. 6. de loc. aff. cap. 3. & 7. & habetur in libro. de renum affectibus. Ipsimet quoque renes interdum vsqueadeo imbecilles sunt, vt cum serosam humiditatem exsugere probè nequeãt, facilè urinas hoc colore in uenis tinctas dimittant. Quòd si sanguis crassus commisceatur, vrinas verè rubras efficit: qui & ipse vel multus, vel paucus commisceri potest. si multus commisceatur, efficitur ille color, qui à Galeno 2. prorrheth. λίαν ἐρυθρὸς, siue valde rubeus vocatur, sin paucus, fit color rubeus simpliciter. Miscetur porrò huiusmodi sanguis; vel quia à nimio calore, aut multitudine sanguinis venarum ora sunt reserata: vel quia vasa aliqua sunt distracta: vel quia ex labore nimio sanguis supercalefactus intumescens sponte uenas recludit, atque ita exit. Quòd si sanguis etiam melancholiam mistam habeat, fit pulueruIentus color Auicenę, & cima Auerroeis. Sed dicet aliquis, videri etiam sæpe vrinas rubeas in morbis frigidis, & alijs casibus, quarum caussæ nequaquam ad prædictas referri possunt. Dico videri sanè, at earum omnium tres summatim esse caussas, vnam dolorem colicum, vel alicuius partis vrinæ instrumentis proximæ, ob quem natura, vt succurrat parti dolenti, sanguinem mittit eò, qui facilè vrinæ miscetur. Alteram iecoris discretoriæ facultatis imbecillitatem, quod cum nequeat sanguinem à materia potulenta separare, ita is excernitur per vrinam. Tertiam obstructionum copiam ab humoribus crassis, cuius merito humores non difflantur, sed cohibiti valde putrescunt: atque in putrefactione calor præternaturalis magnus existens colorem vrinæ rubeum inducit. Vnde Rases dicebat iure, se vidisse in quotidiana vrinas rubeas. Addere etiam siue placet, quod relatum inuenio apud Gonzalum Douidiedum circa finem libro octauo. Historiæ Indicæ vbi scribit, in insula Hispaniola uocata, duo fructuum genera reperiri ex quibusdam cardorum generibus nascentia, quibus comestis illico vrinam usque adeo infici rubro colore, vt purus sanguis uideatur. Superest modo, ut uideamus caussas contentorum differentiarum, quæ caussæ duæ sunt; Vna materiæ diuersitas; altera actionis caloris in ipsis uarietas. Materia tenuis, tenue sedimentum parit, si tenuis magis fiat, suspensio efficitur, si tenuissima, nebula exsurgit. Materia crassa sedimentum crassum semper facit. quòd si tenuis crassæ mi-

sceatur,

sceatur, inæqualitas in sedimento, uel etiam in suspensione efficitur. Flatulenta pariter materia si crassa sit, suspensionem facit, sin tenuis, nebulã. Quòd si hæc omnia sint unius generis, omnia sunt æqualia: sin plurium, inæqualia existunt. Hæc omnia uel plus, uel minus à calore coquuntur, & ideo ob maiorem, uel minorem coctionem, aliàs læuor, aliàs asperitas inducitur. Colores contentorum fiunt albi à uirtute uasorum alteratrice adsimilante ipsa proprijs substantijs. Vnde Alexander 2. probl. 20. rectè scripsit, colorem album hypostasis optimum esse; quia ostendit, partes solidas bene se habere. fiunt quoque albi ab optima caloris constitutione, quando scilicet optimè materias conficit. Rubri efficiuntur ab ijsdem caussis, à quibus liquoris colores induci demonstrauimus. Ceterum nigri omnes colores à calore assante generantur, qui prout hunc, uel illum humorem adurit plus, minusve, pariter uarios contentorum nigrores inducit. Ad quam assationem cum sequatur natiui caloris extinctio, potest hac ratione dici, quòd contentorum nigredo etiam à frigido fiat: tametsi, ut supra dixi, uidetur Galenus uoluisse à frigido positiuo interdum huiusmodi nigredinem induci. Sunt particulares aliæ contentorum species, quæ uel in summo, uel in imo collocantur. Earum, quæ in summo uidẽtur, quattuor species ab auctoribus numeratę sunt, pinguedo, colliquatio, corona, circulusve, & spuma. Pinguedines internæ si colliquentur, faciunt speciem, pinguedinem uocatam: quæ, ut dicebat Plato in Timæo, bullulas sponte excitat. Sin carnes colliquentur, fiunt eæ supernatationes, quæ propriè colliquationes uocantur. atque has Galen. 3. epid. 3. lib. 8. de composit. medic. cap. 7. dicebat, in febribus pestiferis apparere. Coronæ, circulive, & spumæ ab ijsdem caussis efficiuntur: & ideo cognita spumarum generatione, cognoscetur & reliquorum natura. Caussæ ergo spumæ secundum Aristot. lib. 2. de generatione animal. cap. 2. lib. 5. de gener. anim. cap. 6. & secundum Gal. comm. 3. de ratione uict. acutorum text. 12. primo prorrhet. 21. lib. 2. Aphorism. 43. 2. prognost. 47. caussæ, inquam, spumæ sunt uel materiales, uel efficientes. materiales caussæ duæ sunt, humor uiscidus, & flatus. Caussæ agentes tres sunt, motus scilicet, calor, & frigus. Cum igitur flatus in materia uiscida cõcluduntur quęrentes in aerem exire, qui proprius est ipsorum locus, humorem eleuant, ac tollunt, qui humor si uiscidus sit, ac tenax, & densus, exitum flatibus non præbet; & ita bullulas illas parit, ex quibus fit spuma. Quòd si humores non sint densi, nec tenaces, facile fit, ut flatus conclusi elabantur. Calor tanquam agens duplici ratione ad efficiendam spumam concurrit: primò, quia humores incrassat, & uiscidos reddit: secundò, quia ex humoribus illis flatus parit: id quod in bullientibus humoribus facilè conspicitur. Quare puto eos errare, qui spumas in bullientibus rebus effici potius ex agitatione arbitrantur. Motus & ipse dupliciter ad generationem spumæ concurrit: primò, quia rarefacit humores, quibus rarefactis ne detur uacuum, includitur aer, ac spiritus: secundò, quoniam humores calefaciens ex ipsis calefactis spiritus educit, qui inclusi spumam efficiunt, & prout materia magis, uel minus uiscida est, sic magis, uel minus spuma durat, hoc pacto uenti agitantes aquas spumas faciunt. Vnde corrigendus est Galeni contextus primo prorrhet. 21.

ubi

vbi videtur innuere ex versione latina ventos ratione frigoris spumas face re. vbi inquit contextus latinus frigiditatem, legendũ est, perturbationem; quoniam vox græca ψύξις substituta est, meo iudicio, pro hac κίνυσις, vel ταραξις. In omnibus enim locis, in quibus Galenus sermonem facit de spuma, nullam caussam effectricem agnouit præterquam motũ & calorem (tametsi ego etiam addam frigus) sic qui spumas facere volunt solent aquam, oleũ, aut res pingues commiscere, deinceps agitare valde. Sic Romani faciebant suum Aphrogala, de quo Galenus lib. 7. methodi: quod etiam puto esse Aphrogala Patauinorum, quodque nihil aliud est, nisi butyrum in spumæ for mam redactum; nam & Plinius lib. 11. cap. 41. butyrum lactis spumam vocat. Verum hoc fusius alibi pertractauimus. A frigore verò fit spuma; tum quia spiritus intra aquam condensatam concluduntur: vnde dicebat Aristoteles lib. 2. de gener. animal. cap. 2. galenam, siue plumbaginem aquæ immistam facere spumam; tum quia frigus calorem retundens facit, vt succos coquere, ac superare nequeat, sed in flatus illos conuertat. his ergo de caussis fiunt spuma, & coronæ. Sed corona, & circuli diutius permanent, quàm spuma, nulla alia ratione, nisi quia parietibus matulę adhærentes magis conseruantur. Spumę cuiusuis colorem album esse monstrauit primò Diuinus Plato in Timæo, deinde eius sententiam visus est comprobare Galenus lib. 8. de placitis Hippocratis, & Platonis cap. 6. testatus idem est Aristoteles 2. de generat. animal. cap. 2. & 5. cap. 6. nam spiritus, & aer humoribus inclusi eos semper albescere faciunt. Ex quo liquidissimè constare arbitror, ea omnia, quæ de coloris spumarum ab Actuario prodita sunt, falsa vt plurimum esse. quoniam etsi concedamus, ex tenuissimis biliosis humoribus generari spumam, quandiu tamen est spuma, tandiu albescit. Et hoc probabat Aristoteles in semine, quòd quandiu spuma est, albescit, postquam autem ab aere corrupta est eius spuma, potius nigrescit. Sedimenta illa varia vt furfurea, laminea, & similacea ab Hippocrate 2. prognost. 4. aphorism. & à Gal. 6. epid. 5. nominata, omnia fiunt à calore adurente humores uiscidos, eosq;, prout variè dispositi sunt, in varias formas conglobante: similiter pultacea, & orobæa, de quibus Gal. loco citato. Ramenta ex vesicæ, renumve vlceribus nascuntur. Pili, filamenta, & araneæ similiter ex humoribus crassiusculis à calore renum crassefactis efficiuntur.

De caussis non naturalibus vrinarum. Cap. VII.

HActenus caussas naturales vrinarum exposuimus, atque etiam præternaturales: præter quæ duo caussarum genera, sunt aliæ caussæ non naturalis à medicis vocatæ: eo quia neque generant, neque corrumpunt, sed mutant citra morbum. Hæ caussæ plurimæ sunt in vrinis, & vel extrinsecæ dicuntur, vel intrinsecę. Intrinsecarum tria sunt genera complexio, siue temperamentum, ætas, sexus. A complexione igitur auspicantes dicimus, quòd sanguineorum vrinę semper mediocriter crassæ sunt, cum simili sedimento, rufæ, rubeęve: sic enim calor sanguinis materiam potabilem alterat, ac

Sanguineorum ho[illegible] Vrine [illegible]

permi-

permiſcet: Bilioſorum vrinæ ex altera parte tenues ſunt, nebulam, aut ſuſpenſionem potius, quàm ſedimentum monſtrant; non aliam ob cauſſam, niſi propter materiæ tenuitatem, cuius merito neque craſſeſcit vrina, & ob leuitatem in ſummo apparent nebulæ, aut ſuſpenſiones. Pituitoſorum vrinę craſſæ ſunt cũ craſſo, & multo ſedimento coloris albi, aquei, vinoſive. Melancolicorum vrinæ craſſiuſculæ exiſtunt cum ſedimento interdum fuſco, interdum flauo: prout melancholicus humor alteri magis, minusve copulatus eſt: colorem habent pallidum, & ſpumas interdum ob cruditates, & flatus, quibus ferè ſemper melancholicorũ corpora abundant. Ab ætate uariantur vrinæ; quia pueri albas, craſſas, & multo ſedimento plenas faciũt; cum enim ſint uoraces, ac imprudentes in uictu, plurimos crudos humores coaceruant, qui urinas tales reddunt. Vnde ſcriptum eſt ab Hippocrate, & Gal. 3. Aphoriſ. 26. pueris calculos ueſicæ eſſe familiares. Iuuenum urinæ tenues ſunt, cum ſedimento, vel ſuſpenſione tenui, coloris flaui. nam cum ſint calidiores, materias magis attenuant, & per conſequens cum ſint bilioſiores, flauitiẽ in vrinis habent. Senum vrinæ albæ ſunt, tenues, & decolores: quòd ſi & iſti in uictu errent, faciunt quoque vrinas craſſas, & multis ſedimentis refertas. Ex quo fit, vt ſæpe, ac ſæpius ſenes veſicæ calculis tentari conſpiciantur. Medij inter has ætates, medias quoque urinas reddunt. A ſexibus quoque diuerſæ inducuntur urinæ. Viri, qui ſecundum Medicos, & Peripateticos mulieribus ſunt calidiores, quiq; & animis, & corporibus magis, quàm mulieres exercentur, coloratiores emittunt vrinas, quæ etiam pauca ſedimenta habent, tenuiores ſunt, cumq; agitantur, magis perturbantur nulla alia ratione, niſi caloris beneficio. Mulieres, quæ vtero non gerunt, pallidas, & ſubpallidas vrinas faciunt; cum enim frigidiuſculæ ſint, parum bilis generant, eiuſq; dilutæ: ſubturbidæ quoque ſunt, ac craſſæ, iiſdem de cauſſis cum multo ſedimento. Immo Ariſt. qui 6. de hiſt. anim. cap. 18. ſcripſit urinas iumentorum humanis comparatas eſſe craſſiores, teſtatus quoque eſt, inter bruta hanc eſſe differentiam, quòd fęminæ ſemper craſſiores vrinas faciunt, excepto aſinorum genere. De grauidis mulieribus diſputatur, nunquid iſtæ vrinas à non grauidis diuerſas faciant. Dicam breuiter quod ſentio. Vrinæ grauidarum mulierum neceſſariò diuerſæ ſunt à non prægnantium vrinis. nam ſcribit Ariſtotel. quarto de generatione animal. cap. ſexto, bruta dum vtero gerunt, maximam temporis partem ſana uiuere; mulieres magna ex parte ægras eſſe; eo quia cum ſellulariæ ſint, ac vitam ocioſam degãt, plurima excrementa aggregant, quæ ipſis ægritudines inducunt. Hippocrates quoque primo de morbis ſcribit, grauidas virore quodam palleſcere; propterea quòd fœtus in utero puriore ſanguine nutritur: & deterior relinquitur. Quibus rationibus factum eſſe puto, vt, quemadmodum teſtatum reliquit Vitruuius lib. 2. c. 9. lenones, & mangones dum mulieres grauidas vendebant, nunquam ſanas præſtarent. Si igitur prægnantium ſtatus diuerſus valde eſt à ſtatu non prægnantium, qui fieri poteſt, vt ne vrinæ ipſarum ſint diuerſæ? Sciendum eſt tamen, me Arabibus vſquequaque non conſenſiſſe, qui quaſdam differentias commenti ſunt, quæ non conſpiciũtur, veluti ſedimenta goſſipio carminato ſimilia; granula, & id genus

Biliosorum Vrinæ quales

Pituitosorum Vrinæ quales, et melancolicorum

Puerorum, et Iuuenum Vrinæ, ac Senum

Quare Senes calculo sæpe laborent

Mulierum non grauidarum Vrinæ.

Mulierum Grauidarum Vrinæ quales

Arabum opinio de Vrinis grauidarum

nus alia. neque etiam sum eius sententiæ, quòd ex solis vrinis valeat medicus certior fieri, num mulier utero gerat, an nõ; quoniam ex ijs signis, quæ nos Hippocrates multis locis docuit pro cognoscendis prægnantibus, nullum habemus, quod certam nobis fidem facere queat. Sunt vero grauidarum vrinæ albidiores, tenuiores, cum minori sedimento, si cetera paria sint. Fiunt autem coloratiores, quanto magis partui accedũt; quoniam ob fœtus calorem ipsarum etiam calor quoquo pacto augetur, sicque colorem vrinarum auget. Sequuntur extrinsecæ caussæ, quarum tria sunt genera, Regio, Anni tempus, & Genus vitæ. In calidis regionibus vrinæ fiunt coloratę, tenues, pauci sedimenti; eo quòd corpora tenuia sunt, exsiccata, atque exsucta. Iurarem Herodotum putasse Aethiopum vrinas esse nigras; quandoquidem non veritus existimare, eorundem semen nigrum esse. In quo deridetur non sine ratione ab Arist. 3. de hist. anim. cap. vlt. & 2. de gener. anim. cap. 2. In frigidis regionibus fiunt vrinæ coloratæ, & sępenumero perturbatæ, hac ratione; quia a frigore externo intus calor cohibitus augetur, sicque auctus colorem vrinarum saturatiorem efficit. fiunt interdum perturbatæ similiter; quoniam calor intus auctus agitat, atque perturbat: propter quod Arist. 14. partic. problem. 15. dicebat, habitatores plagarum frigidarum perpetuò esse veluti ebrijs similes. Ab anni temporibus uariantur quoque vrinæ; æstate enim fiunt coloratiores, tenuiores, & pauci sedimenti, & summa quidem ratione; quandoquidem tunc temporis corpora nostra plurima bile abundant, quæ humiditates potulentas colore flauo inficit, cumque hæc materia tenuis sit, aut suspensionem, aut solas nebulas facit. Autumno colores urinarum remittuntur, & tenuitates multis rationibus, sed his præcipuè; quia bilis impetus deferuere incipit; & quia eo tempore plurimi fructus comeduntur, qui crudos humores producentes decoloratiores vrinas faciũt, easque multis sedimentis replent. Hieme vrinæ ad naturalem statum propius accedunt, quo tempore corpora calidiora existentia coctiones meliores faciunt, & propterea color magis naturalis est, sic & substantia, & sedimenta. Vere fiunt vrinæ mediæ inter hibernas, & æstiuas, prout eo tempore medio quodãmodo corpora nostra disposita inueniũtur. A genere uitæ similiter vrinarum diuersitas efficitur; si quidem studiosi decoloratas, crudas, tenues, ac pauci sedimenti faciunt, ea ratione, quam attulit Corn. Celsus lib. 1. quia maior pars vrbanorum, & eorum, qui litteris operam nauãt, imbecillo ventriculo sunt, cuius imbecillitatis ratione frustrantur coctiones omnes, & propterea materia potulenta nõ potest multum in ipsis alterari, alijsq; reb. permisceri. Laborantium urinæ, sese exercentium, uigilantium, & ieiunantium, calidis cibis, potibusve vtentium flauæ sunt, aut subflauæ, tenues, cum sedimentis paucis. Ex aduerso qui crapulis continuis sese oblectant, qui otiantur, multum dormiunt, frigidis cibis, ac potibus vescuntur, vrinas albas faciunt, crassas, cum sedimentis multis. atque hic finem habeat tractatio de caussis vrinarum.

De iudicijs, quæ fiunt ex vrinis. Cap. VIII.

CVm verò omnis rerũ cognitio alicuius vsus gratia ab hominibus quęratur, vrinæ quoque cognitionem à medicis alicuius finis gratia perquiri cõcedendum eſt. Finis autem nullus alius poteſt eſſe, quàm ipſe vſus. Itaque poſt cognitionem vrinarum à nobis vberrimè explicatam, conſentaneum eſt, vt vſus earum tradatur. Qui ſanè duplex eſt, alter ad iudicandum ægritudines, earumq; ſtatum: alter ad curandum. hic poſtremus, quoniam potius ſuperſtitioſis medicis conuenit, de ipſo à nobis pauca tradentur: de primo verò multa dicentur. Sed antequam huius vſus exactam tractationem auſpicemur, duo ſumma diligentia animaduertenda proponere volo. Primum eſt, vrinas in affectibus iecoris, venarum, & arteriarum, ac facultatis ſuccorum generatricis efficaciſſimum omnium ſignum haberi. In alijs uerò morbis non parum etiam vrinarum inſpectionem conferre; eo quia non parum in quouis morbo refert intelligere quomodo facultas ſuccorum procreatrix ſe habeat: id quod clariſſimè teſtatum reliquit Galenus libro quarto de tuen. valetud cap. 4. primo libro de criſi cap. 6. & 7. ſecundo prorrhet. 2. tertio epidem. comm. 2. Alterum obſeruatione dignum eſt, vrinas alia per ſe, & primariò iudicare, alia per aliud. Per ſe, & primo indicant cauſſas proprias, coctionem, & cruditatem. Per aliud autem indicant ſanitatem, & morbum, ſalutem, aut interitum, iudicij celeritatem, aut tarditatem. Dicuntur vrinæ hæc poſtrema per aliud indicare; propterea quòd medio coctionis, & cruditatis, nec non cauſſarum propriarum, hoc manifeſtant. Dicebat hoc Ariſtoteles libro quarto Meteor. cap. 2. dum ſcripſit, vrinam, ſtercus, & excrementa iccirco ſanitatem indicare; quia monſtrant humidum natiuum à proprio calore regulari, hoc eſt, optimam coctionem fieri. Coctio uerò, ut ſcribit Hippocrates 1. epidem. comm. 2. ſalutis ſecuritatem, & iudicij celeritatem declarat. His prænotatis ea methodo, quam à principio inſtituimus, iam iudicandi ex urinis modum aggrediamur, ab ſubſtantia exordio ſumpto, quæ vel tenuis eſt, vel clara, vel turbida. Vrina tenuis, aut ſemper tenuis manet, aut craſſeſcit; quæ uerò neque tenuis eſt, neque craſſa, ſed ſubſtantia mediocri, cum ſemper coctionem ſignificet, ſequitur, vt & tenuis, & aliæ cruditatis perpetuo indicia ſint. Igitur tenuis, quæ tenuis perdurat, cruditatem ſemper indicabit, & præterea nihil excerni, vel obſtructionem aliquam eſſe, cuius ratione transfuſa vrina attenuatur. Quæ tenuis craſſeſcit, & hæc cruditatem monſtrat, ſed minorem; quandoquidem ſignũ eſt, calorem natiuum ſaltem ex materia flatus generare, qui craſſefaciant vrinam. Eſt tamen hæc in febribus ardentibus lethale ſignum; quoniam monſtrat calorem debilem eſſe vnà cum morbo magno. Craſſa vrina vel attenuatur, vel perpetuò manet craſſa. Quæ craſſa permanet, & permiſtionem maximam eſſe prauorũ humorum, ſiue flatuum craſſorum, & flatus uiſcidos eſſe, ac tenaces, propterea etiam morbi longitudinem, recidiuas, dolores, abſceſſus prauos prænunciat. Quæ craſſa attenuatur, indicat humores non eſſe optimè permiſtos, cum leuiter à liquore ſegregentur,

ſicut

ſicut ex aduerſo craſſæ, quę tales durant. hę omnes urinæ ſimpliciter morbum minus lethalem monſtrant, vt Galenus meminit 4. Aphoriſm. 74. Vtraque tamen cruditatis alicuius argumentum eſt. Neque admirari quiſquam debet, quòd & tenuem, & craſſam vrinam cruditatem monſtrare dixerim; propterea quòd coctio eſt ueluti adæquatio quędam humorum, in qua, qui tenues admodum ſunt, incraſſantur, quod intellexit Ariſt. lib. 4. Meteor. & illi, qui nimis craſſi ſunt, attenuantur, quemadmodum in immaturis fructib. videre eſt, & in ſuccis arborum. immaturi fructus cum humidum à principio craſſum, ac veluti congelatum habeant, beneficio caloris indies attenuatur, ſi concoqui debent. Econuerſo ſucci, ex quibus gummata, & reſinæ efficiuntur, cum à principio ſint tenues in cococtione à calore magis craſſantur. Claræ urinæ & ipſæ, vel tales perpetuò manent, vel turbantur. Quæ perpetuò claræ manent, in ſanitatis ſtatu optimam coctionem perpetuò commonſtrant: in morbis verò exceſſum cruditatis indicant; eo quia calor ex hoc ita debilis eſſe apparet, vt neque flatus ex humoribus queat generare. Clarę quę poſt turbantur, modo à cauſſa nulla externa turbentur, vt à ventis, ab agitatione, ac ſimilibus, prauæ à Gal. 1. lib. de criſi, cap. 12. perpetuo iudicantur: in quo etiam Galenum omnes poſteriores ſequuti ſunt; eo quòd indicent naturam aud aggredi materię agitationem, & ideo, ſi vires debiles iungantur, ferè certam futuram mortem; ſin ualidæ, ſaltem morbum longum futurum. Raſis tamen auctor nobilis ex Pithagorę Alexandrini auctoritate huius iudicij terminos quoſdam conſtituit: videlicet quòd ſi ſtatim vrina turbetur clara, iam materiam à natura tentari ſignum ſit: ſin vero paullò, aut multo pòſt turbetur, econtrario indicatur, non tentari materiam à natura. Vrinæ turbatæ quæ perpetuo manent, quales ſunt iumentorum, albas vocat auctor Prænotionum Coacarum nomine Hippocratis inſcriptarum, materię agitationem magnam eſſe, & adhuc crudum morbum demonſtrāt. Hippocrates 4. Aphoriſm. 70. ſcripſit huiuſmodi vrinas dolorem capitis, vel pręſentem, vel futurum prenunciare. non enim huiuſmodi vrinæ turbatæ ex ſe interitum, aut ſalutem demonſtrant, ſed prout validis, aut infirmis viribus coniunguntur: ita ut cum infirmis lethales, cum validis minus lethales habeantur. Sed hic doceam neceſſe eſt, quę ſit ratio nondum à quoquam perfectè explicata, qua permotus Galenus primo libro de criſi, cap. 12. quarto Aphoriſm. 72. inter turbidas vrinas dixerit eas eſſe peiores, quæ primo minguntur clarę, deinde turbantur: ſecundò quę & turbatæ excernuntur, & tales permanent: tertio quæ turbidę emittuntur, deinde clareſcunt. eſt enim vera huius ſententiæ ratio; quia quę clarę minguntur, & turbantur: hoc patiuntur merito flatuum craſſorum, qui ipſis immiſti ſunt. Iam uerò cum calor in aliquam materiam agit, ſi ſit debilis, flatus tantùm producit: ſi ſit paullò validior pręter flatus materiam etiam ipſam agitat: ſin adhuc validior non modo agitat materiam, verùm etiam illam adęquat, & alterat. Vrinę clarę, quæ craſſeſcunt, demonſtrant calorem eſſe adeo debilem, vt ſolummodò flatus parere poſſint: perinde ac debilis ignis ex lignis uiridibus ſolùm fumum producit. Quę uerò turbantur, & turbidę relinquuntur, indicant, calorem iam materiam agitare; veluti ignis ſi ſit validior pręter fumum

mum

mum incipit ligna comburere. Quòd si vrinæ turbatæ paullò post clarescant, indicant calorem non solùm agitare humores, verum etiam corrigere, ac alterare; propterea quòd viſciditas iam castigata demonstratur: cuius ratione efficiebatur, ut humores substantiæ vrinæ tenaciter adhærentes efficerent, quominus clareſceret. atq; hoc adſimilatur ei operationi ignis, quando non ſolùm flatus excitat, non ſolùm vrere incipit: verùm etiam partes à partibus iam ſegregat. Et hæc ſententia noſtra eſt, cur ſit, quòd claræ urinæ, quæ turbantur, iudicētur deteriores turbidis ſic ſemper manentibus: quod fortaſſe uideri poſſet à ratione alienum. Eſt dubitatio, quomodo dixerim ex Hippocratis ſententia vrinas turbatas dolorem capitis, vel præſentē, uel futurum indicare. occaſio dubitationis habetur ex Galeno, qui 2. prorrhet. 2. clariſſimè teſtatum reliquit, vrinas non indicare affectiones cerebri, ſed alia eſſe ipſius affectionum argumenta. Dicendum eſt, vrinas turbatas per ſe certè nullum capitis affectum commonſtrare poſſe, ſed per aliud, hoc modo uidelicet, quòd indicant humorum perturbationem, & per conſequens uaporum multorum eleuationem. Vapores autem cum propria natura caput verſus ferantur, neceſſarium eſt, vt conſequentia quadam ex huiuſmodi vrinis affectionem capitis, vel præſentem, vel futuram auguremur. Immò uidemus, Hippocratem 7. epid. vbicunque vrinarum turbatarum mentionem facit in ægris, veluti in Polyphanto Abderita, & in Eualcide famula dixiſſe etiam ægros illos fuiſſe phreniticos effectos, ac tandem obijſſe. Quæ igitur turbidæ mingūtur vrinæ, & paullò pòſt clareſcunt, morbum breuem ſignificant: quæ turbidæ minguntur, & manent, longum: quæ claræ, & poſt turbantur, & longum, & etiam periculoſum morbum portendunt. Non debemus tamen ſemper ab vrinis turbidis deterreri; quoniam interdum quoque ab expulſione maxima humorum putridorum proficiſcuntur. in quo caſu bonæ potius valetudinis auguria ſunt, quàm prauæ. Sed quæret aliquis, nec immeritò, cum medicus ſæpe uideat urinas, quæ multò pòſt tempore mictæ ſunt, turbatas, quomodo dignoſcendum ſit, num vrinæ illæ turbatæ fuerint ſic emictæ, an uerò pòſt mictionem turbatæ ſint? Raſis 23. continentis cap. de vrinis ex Galeno, & veteribus medicis duas monſtrat regulas, quibus dignoſci hoc poſſit. Prima eſt, quòd quæ mingitur clara, & turbatur, nullam tranſparentiam habet, ſed alba eſt, ac inſtar pinguedinis congelata. præterea ſi igni adponatur, clara redditur. Quæ verò turbata ex veſica exiit, tranſparentia prorſus non deſtituitur ad hæc quantumuis propè ignem detineatur, nunquam claritatem acquirit. Addunt alij vrinam corruptam poſt mictionem parietibus matulæ adhærere, quæ verò non eſt corrupta, non adhærere. Multa alia à ſubſtantijs vrinarum traduntur auguria, quæ ſingula enumerare ſuperuacaneum eſſet, cum ad hæc omnia iam dicta reducantur.

Ab accidentibus modo vrinarum ſumuntur indicia, & primò à quantitate; quoniā ſi multa ſit, aut (in ſanitate loquor) potus multitudinem indicat, & præſertim aquæ, & tenuium uinorum, aut rerū diureticarū uſum, qualia eſſe ſemina odorata dicebat Ariſt. In ægris verò monſtrat virtutis expultricis robur, & retentricis imbecillitatem, criſin perfectā, aut imperfectam,

necnon ex Hippocrate quarto aphoris.in fine,paucam egestionem: aut turbationes,ac colliquationes,præsertim in morbis magnis,ut idem Hippocrates libro 1.epidemiorum commen.3.testatur Aristot.enim 10.sec.problem. 52.quærens urinę,quam stercoris maiorem copiam egerat equi,& asini cõtra id fieri scribit, quod homo ciborum humidorum quàm siccorum copia maiore utatur secus quam bruta multa.ex aduerso paucæ urinæ, modo non sint ex paucitate potus,uel alio non conuertantur, significant obstructionẽ uiarum,uel crassorum humorum, uel ardoris magnitudinem, quemadmodum in febre ardente spuria ex pituita salsa euenire scribit Galenus tertio de ratione uictus in morbis acutis,& 3. de simptom. caussis cap. 2. Dicebat Rases,urinas paucas in epidemicis cõstitutionibus esse prauas; quoniam significant uirtutis cõcoctricis,& expultricis summam imbecillitatem. Dixi, urinas paucas hoc significare,nisi aliò conuertantur;quoniam Rufus Ephesius lib. de renum affect. scriptum reliquit ex sententia Praxagoræ medici, fuisse quendam,qui duodecim, & amplius annis urinam continuò per aluũ eiecit. Ab odore sũmũtur indicia,quòd si nullus sit odor, neq; bonum, neq; malum monstret.Si bonus,bonæ coctionis argumentum est:si malus,neque hoc proficiscitur à cibis,medicamentisve sumptis,prauum signum est;quoniam indicat magnam putrefactionem: quanquam etiam, ut refert Rases, interdum humores putrefacti per urinam excreti eam fœtidam reddant:in quo casu signum potius salutare habetur. addunt nonnulli, ijq; optimi auctores,odorem in urinis interdum apparere,perinde ac si carbonib. accensis super infundatur acetum:quem odorem demonstrare dicunt multas humiditates crudas,& acidas,quę adurãtur:atq; id mortale esse in febre ardente.Limosus odor multam putrefactionem designat.Vrinarum ferè omnium sanorum sapor salsus esse consueuit. Qua ratione Rufus Ephesius in 1. libro de appellationibus partium humani corporis dicebat, urinam esse humiditatem nitrosam in uesicam delapsam. Itaq; [illegible] alsis urinæ fiant, uel acres, uel amarę,iam caliditatem, & siccitatem in corporibus abundare, certum indicium est:sin uerò aquosę sint,& acidæ, aut magnam frigiditatem,aut pituitæ acidæ mistionem indicant.Dulces mediam constitutionem quandam demonstrant;quandoquidem dicebat Galenus lib.4. de simplici medicina cap.10. dulcedinem esse symmetriam quandam. Si urina non sonet inter exeundum,colliquationis manifestum argumentum est, quæ nimirum ipsam perinde ac oleum reddat.Sin uerò sonet,materiam ipsius subtilem esse, ac proinde melius regulatam,indicium est.

Colores urinarum ad ferendum de morbis iudicium maximè conferre, apud medicos clarissimè constat, ut non immeritò Galenus quarto de tuenda ualetud. Quintum,& Erasistratum medicos damnauit,quòd putarint colorum urinarum cognitionem potius ad pictores, quàm ad medicos pertinere.Ideo sicuti urina ea dicitur optimi iudicij,optimęque coctionis indicium esse,quę subflaua est,aut citrina;pariter quicunque colores ab hoc ualde recedunt,& mali,& cruditatis argumenta clara sunt. Albæ urinæ ex Galeno primo libro de crisi,cap.12.cruditatis indicia sunt,ac alteratricis facultatis imbecillitatem commonstrant, & præsertim in pueris, quorum calor

cum

cum ſit magnus, non poteſt non maximè eſſe offenſus, quando huiuſmodi vrinæ apparent. Immò quanto magis albæ vrinæ ad colorem aqueum accedunt, tanto deteriores habentur, & præſertim in febribus magnis. An verò huiuſcemodi vrinæ obſtructiones indicent, vt Arabes nonnulli, & Actuarius putarunt, certè difficile eſt creditu; quandoquidem ſæpenumero contingit, vt etiam in maximis obſtructionibus vrinæ coloratæ conſpiciantur; eo quòd humores bilioſi adeo ſint liquori coniuncti, vt nulla vaſorum anguſtia corradi poſſint. Albæ vrinæ in febribus acutis, ſi Galeno credimus, pernicioſiſſimæ ſunt, & præſertim ſi à principio flauæ, aut ſubflauæ apparue rint. Quòd ſi perſeuerent albæ, neceſſariò mortem futuram eſſe commonſtrant; quandoquidem cũ humores bilioſi caput verſus ferantur, neceſſum eſt, vt id vehementiſſimè oblædatur, nec læſionem longo tempore ſuſtinere valeat. Quapropter ſumma ratione dictum eſt à Galeno 4. aphoriſm. 72. neminem phreniticum à ſe cum huiuſmodi vrinis viſum fuiſſe ſeruatum. Eſt tamen ſciendum, ꝙ in febribus ab humoribus crudis ortus, huiuſcemodi vrinæ non ſunt lethales. Sicut eadem dicere poſſumus de multis alijs, quæ ratione, vel ætatis, uel regionis, vel vitæ generis tales redduntur. Vrinæ nigræ omnium, vt dicebat Galenus, peſſimæ ſunt, quæ ſi etiam paucæ videantur, ipſarum prauitas augetur; & quia indicium eſt, incendiũ vſqueadeo magnum eſſe, vt abſumat humorem, & hoc potiſſimum eſt in principijs, augumentis, & ſtatibus febrium. Hoc dico; quoniam in declinationibus vrinæ nigræ non ſemper prauæ ſunt, cum humores aduſti interdum per eas vias excernantur: quemadmodum contingere animaduertitur in quartanis, quemadmodum etiam interdum & in puerperio, & in menſtruis ſuppreſſis conſpiciuntur, quod Raſes, & Galenus 3. epid. 3. in caſu mulieris auſteræ, quæ vrinas nigras minxerat, ſe interdum inſpexiſſe confitetur. Vrina nigra poſt laborem multum micta ſpaſmum prænuntiare creditur. Rufus Epheſius qui Traiani tempore medicinam Romæ exercuit, ſcribit, vrinam nigram in ſanitate multo tempore mictam lapidis in renibus ſignificare generationem. Inter nigras ſunt virides, liuidæ, æruginæ omnes certè prauæ, quantoque magis ad atrum accedunt colorem, tanto deteriores habentur. Nam virides, dicebant Celſus, & Plin. lib. 28. cap. 6. ex ſentẽtia ueterum medicorum uiſcerum morbos indicare. Sunt inter hos duos colores extremos, & medij Rubeus, qui nigro proximus eſt, niſi uel à cibis, uel à medicamentis fiat, materiæ cruditatem ſemper ſignificat: eo quia hi colores tales redduntur ex ſanguinis crudi permiſtione, & propterea morbi longitudinem ſignificant. Quòd ſi urina rubea ſpiſſa ſit, renum lapidem: ſi tenuis, & pauca, ac perſeueret, hydropem prænuntiat; ſiquidem & ex iecoris calore, & ex obſtructione, quæ hydropis cauſſæ eſſe ſolent, naſcitur. Vrinæ ſanguineæ in acutis, niſi fiant ex apertione uaſis, ſanguinis copiam oſtendunt, quæ ſic euacuatur, vel iecoris, aut renum feruorem. Vnde malæ habentur, & eò magis ſi nullam ſubſidentiam habeant; quoniam ſignum eſt multæ, & crudæ materiæ, quæ in acutis uix euincitur. Dicebat nanq; Raſes, & Auicenna, huiuſmodi vrinas perniciem ægri indicare, atque ſi dolori capitis iungantur, delirium neceſſariò prædicere. At dices, cur igitur Gal. 4. aphoriſm. 71. dixit, ru-

brum colorem in vrinis salutarem quidem esse, sed morbum diuturnum significare? Aliqui responderunt, Galenum loqui de sedimento: Nos verò dicimus, illum loqui de vrinarum rubedine non sanguinea, sed remissiore; Nam citat Hippocratem, cuius verba sunt de substantijs vrinarum. Aliæ post rubeas colorantur ex bile, & ideo eius copiam indicant, exceptis pallidis, quæ sicuti minimum bilis in corpore esse monstrant, ita & cruditatem, & frigiditatem solent indicare. nulla tamen, quantum sit ex se ex istis perniciosa esse solet. Vnum pro omnibus vrinis notandum est, quòd sicuti dicebat Hippocrates 2. Aphorism. 34. in morbis minus periclitantur, quorum naturæ, ætati, sexui, complexioni familiares illi sunt; pariter & vrinæ minus prauæ sunt, quæ & ætati, & sexui, & cõplexioni adsimilantur. Quemadmodum ex aduerso graues, & perniciosæ, quãdo nec ætati, nec sexui, nec complexioni, & huiusmodi alijs similes sunt; quandoquidem argumentũ est, validam adesse causam, quæ sic vrinas permutat. Adeamus modo iudicia ex contentis. Nam suspensio, aut nebula vel minutam coctionem, vel cruditatem declarant: Sed hoc vt plurimum; quoniam, sicuti scriptum reliquit Gal. lib. 1. de crisi, in morbis, qui fiunt ex repletione, si feliciter debent finiri, necessarium est, ut sedimenta appareant: in ijs vero febribus, quæ ex laboribus, siue ex inedia oriuntur, ad declarandam coctionem, & securitatem sufficit, ut uel nebula, vel suspensio appareat. Sedimentum nigrum semper deterrimum est, præsertim si liquor eiusdem sit coloris. nam testatur Galenus, se neminem uidisse sanatum, in cuius vrina sedimentũ huiusmodi esset uisum. Reliqui sedimentorum colores quanto magis à nigro recedunt, tanto minus praui sunt. læuor, & ęqualitas sedimentorum boni signi rationem habet; quia nimirum illæ qualitates à calore concoquente efficiuntur. ex aduerso asperitas, & inęqualitas deteriores sunt, paucitas, vel copia sedimentorum ex se multum non indicant, nisi quòd ex paucitate sæpe comprehenditur inopia materiæ morbificæ, ex copia verò eiusdem multitudo; modò tamen reliqua his non sint dissentanea. Igitur ex Hippocrate, & Galeno 2. progn. optimi sedimenti notæ hę erunt, vt sit candidum, læue, & æquale. Suspensiones bonę sunt albę, citrinę, & subflauæ, eo quòd indicent coctionem, & materię benignitatem. malæ sunt nigrę, virides, diuulsæ, quæ indicant vel cruditatem, uel caloris natiui extinctionem, & materię prauitatem, & malignitatem. A Rase scriptum est, nebulam nigram longas uigilias, & mentis alienationem indicare, atque in senibus lethales esse: rubras vero suspensiones, & crassas morbi longitudinem. Scriptum idem reliquit, ea filamenta, quæ in suspensionibus conspiciuntur, coitum indicare prægressum: quod tamen non est perpetuò verum, & pręsertim in ijs, qui in uiuendo incontinentes sunt. Fiunt ex huiusmodi differentijs diuersę urinarum complicationes: ita quòd interdum odor bonus est, sedimentum prauum, color mediocris: & econuerso suspensiones bonæ, substantia bona, colores praui. In his omnibus cõplicationibus hæc una methodus in iudicando seruanda erit, vt omnia signa simul conferantur, quòd si bona plura, mala pauciora sint, bonũ signum erit: si bona à malis superentur, contrarium erit: sic si & bona, & mala æqua sint, neque bonum, neque malum signum certum

habe-

habebitur. Bullarum species,vt corona, circuli, & spuma duo significant, vel defectum coctionis,ob quem flatus generantur, qui spumam, & bullas faciunt: vel colliquationem; sicuti nanque uidemus, in pinguibus colliquatis bullulas apparere; sic etiam in vrinis ex pinguedinum colliquatione bullæ ingenerantur, & spumæ. Dignoscentur verò eæ, quæ efficiuntur à cruditate ab ijs,quę ab eliquatione; quoniam ubi liquatio facit spumam, color intensior est, diutius permanent bullæ; vbi verò à cruditate nascuntur, minus coloratæ sunt, minusque perdurant. Præterea quæ ex cruditate fiunt,crassiores sunt,& ideo morbi longitudinem prænuntiant: quæ ex liquatione efficiuntur, subtiliores existunt. De quibus loquebatur Cornel. Celsus lib.2.cap.5.quãdo huiusmodi bullas prauas esse dixit.Cur Rases scripserit,bullas globosas sanguinis è naribus fluxum, croceas verò cũ quadam albedine pulmonis ægritudinem significare,satis clarè intelligere non possum;eo præsertim quòd à Gal.2. prorrhet. & alibi scriptũ est, vrinas nullum alium affectum indicare, nisi vasorum iecoris,& facultatis succos generantis. immo expresè dixit nec capitis, nec pulmonis affectus ex vrinis monstrari. Prodidit Hippocrates 7. Aphorism. 34. quòd in quibus vrinis bullæ supernatant,nephritin,& longam ægritudinem futuram esse pręmonstrant. Cuius sententiæ eam rationem esse puto,quòd bullæ huiusmodi humorum uiscìditatis comites sunt, qui humores necessariò multum temporis requirunt,vt castigentur,& ideo futuri morbi longi argumenta sunt. præterea humores uiscidi dum per angustos renum meatus labũtur,rarum est, quin ibi adhæreant, sicque vel in tumores, vel in lapillos finiantur. Vnde non sine ratione dictum est ab Hippocrate nephritin indicare. Dubium est, nunquid spuma,& bullæ in corporibus nostris generentur,an solum fiant,dum vrina defluit in matulam.Huius sententię fuere nonnulli recentiores,quòd bullæ, & spuma solummodo gignantur, quando extra corpus urina agitatur, idque probant exemplo,& experientia, quòd vbi quis mingit ita,vt vrina non moueatur,neque in matulæ fundum illidat, nulla spuma uidetur. Sed mea sententia est,quòd sicuti sæpe, ac sæpips vrinæ spuma ex huiusmodi agitatione generatur, ita etiam nonnunquam in corporibus nostris efficitur. Idq; probari potest ex fęcibus, quæ interdum ita spumosæ exeunt ab intestinis, vt nemo inficiari possit, quin spuma intus sit genita. Præterea Aristo.lib.2.de gen. anim. cap.2.& lib.5.cap.6. quod etiam à Gal.confirmatur lib.1.de semine, cap. 5. hanc certam sententiam habet,semen spumam esse, eamque intra corporis vasa generari; quod probat; quia inter exeundum semen albescit ratione spirituum, & ratione spumæ. postquam uerò paullulum temporis sub aere permansit, statim aquescit,eiusq; color permutatur nulla alia ratione, nisi quia spiritus dissoluti sunt, ac spuma intus genita deleta est.Vnde dicebat,veteres appellasse Venerem ἀφροδίτην,quasi fiat è spuma,hoc est à semine. Sed cupiet aliquis scire,quomodo dignoscendum sit, nunquid spumæ,quæ in vrina apparent, factæ sint à motu,an verò intus genitæ. Duobus modis id cognoscetur; vnus est, si obseruetur inter mingendum paucam factam fuisse agitationem,& motum;sic nanque spumæ apparentes erunt intus genitæ. alio signo cognoscetur, quòd spuma

intus genita diutius perdurat,quę efficitur à motu,vt celerrimè gignitur,sic citissimè dissoluitur.Est tamen sciendum,spumam, quæ intus efficitur,latere; quoniam flatus in aqua conclusi dum per arctos meatus excluduntur, comprimuntur,neque humorem eleuare possunt: postquam verò extra vasa sunt,locumq; ampliorem habent,humores,quibus inclusi sunt, eleuant, sicque spumam faciunt. Sedimenta præter naturam,qualia sunt pultes,ac potulentę nominatæ à Galeno lib.1.de crisi,& 2.progn.28. magnum feruorem ostendunt,qui & carnes colliquat,& humores incrassat,& adurit. Ideo ex his vrinis, ac sedimentis perniciosum augurium trahitur: quoniam vel mortem, vel saltem,vt inquit Hippoc.7.aphorism.31.morbi longitudinem significant. quem locum exponens Galenus docet, eam fuisse Hippocratis sententiam, quòd talia sedimenta mortifera sunt, atque si quis ex ipsis seruetur, eum non posse morbi diuturnitatem effugere: & vtrunque probauit exemplis desumptis ex Epidemiorum lib.1.in casu Sileni, qui mortuus est, necnō ex 3.lib.in ægroto horti Dealcis,qui quadragesimo die iudicatus est. Quare qui dixerunt eo in loco, Hippocratem à Galeno damnari, ipsi certe damnandi sunt,cum reprehendant id, quod minus intelligunt. Sedimentum lamineum,furfureum,& carunculis commistum,vesicam,vel renes,scabie,aut vlceribus laborare indicium esse,memoriæ consignauit Hippocrates 4.aphorism.77.& 81.Quòd si nec vlcera,neq; scabies adsint,signum est magnum in vasis adesse feruorem,qui humores adurat,& in eas figuras conformet.Vnde Corn.Celsus lib.2.cap.4.huiusmodi vrinas deteriores,& pessimas uocat.quo in loco cum imitatus sit Hippocratem in Coacis pręnotionibus,loco filorum, foliorum legendum est, ut in manuscripto codice legitur,& loco nubecularum, subsidentiarū. Modus verò discernendi affectum uasorum ex his urinis ab affectibus renum, aut uesicæ traditur à Galeno in expositione prædictorum aphorismorum: ubi scribit, quòd si affectus sit in uasis, coctio in eiusmodi urinis nunquam apparet: sin uerò in renibus solùm,& uesica, coctionis indicia apparere non repugnat. Vt uerò discernantur affectus uesicę ab affectibus renum,explicat Hippoc.4.aphorism.& Gal. 2.de locis affectis,qui dicunt, carunculas renū, laminas uesicæ affectionem commonstrare. Nunquid iecoris substantia possit cū urina excerni, quemadmodum auctor illius libri de urinis, nomine Galeni publicati dicere uidetur, certe est difficile creditu; quoniam iecur cum sit uiscus præcipuum, non potest in substantia tantam læsionem ferre,quin etiā statim mortem afferat. Et licet Hippocrates,ac Rases scribāt,orobea & lenti similia sedimenta iecoris læsionem indicare: id tamen de intemperie,non de substantia læsa intelligendum est,ut ait Galenus,qui ex iecoris inflammatione,& renum sanguinem aduri,& in orobeam formam conglobari scribit. Sedimenta lactea seminis effluxum indicāt: cinericia, ac sabulosa lapidis generationem, frigiditatē,ac uasorum latitudinem. Vrinę pingues feruoris sunt argumenta liquantis carnes,uel aliarum partium,uel ipsorum renum. Quomodo autem discernere ualeamus,an liquationes,& pinguedines à renibus, aut à uasis defluant,docuit Hippocr.7.aphorism.35.quo in loco dicebat,si pinguedines confertim exeuntes in superficie appareant, quòd morbus nephriti-

cus

Nota

cus est; sin uerò non confertim,aliunde proficiscitur pinguedo. Quo in loco,quidquid dicant alij,Galenus prudenter scripsit, hoc signum ab Hippocrate traditum optimum esse; propterea quòd dum pinguedines renum liquantur,confertim exeunt, cum sint propinqui : Vbi uerò à uasis magis remotis descendunt,nequeunt confertim exire,sed paullatim,& propterea in illis qualibet uice multa pinguedo conspicitur, in his uero pauca. Vrinæ colliquatiuæ ex liquatione carnium factæ incendium indicant, perpetuoq; febrium pestiferarum comites sunt,ut scriptum est à Gal.3. epid. commen. 3.tex.57. Solent tamen interdum cõsequi iecoris magnas inflammationes, quemadmodum idem Gal.testatur lib.8.de comp.med.cap.7.atque hæ urinę adsimilantur iusculis carnium non pinguium. Multæ prætereа semper sunt; quoniam ex carne liquata in humiditatem semper multa humoris copia efficitur.& quoniam dixi,colliquationes perpetuò comites esse febrium pestiferarum, dubitatur, qua ratione fiat,ut interdum in febribus pestiferis urinę similes sint sanis.Gentilis,& eius sequaces dixerunt, idcirco urinas similes sanorum urinis in febribus pestiferis apparere ; quoniam natura non audet aggredi materiam prauam. Sed hęc nugæ sunt;eo quia natura electiue non operatur,neque in suis actionibus ita discurrit,ut debeat uereri materias putridas,& prauas, benigniores uerò non timere. Montanus clarissimus putauit,huiusmodi urinas uideri; quia uirtus expultrix admodum debilis est:ita quòd excrementa expurgare non potest.Sed neque hæc ratio mihi placet;primo,quia etiam in alijs maximis febribus, in quibus sæpenumero uires prostratæ obseruantur,deberẽt urinę similes apparere. pręterea deberent esse paucæ,si ex debilitate expultricis efficerentur, quod tamen non uidetur. tertiò & ultimò cum in febribus pestiferis calor natiuus alterare ualeat materiam potulentam,eamq́ue colorare, & pręterea sedimentum optimum reddere , cur etiam non ualeat excrementa urinę immiscere ? Pro resolutione igitur dicendum est breuiter ex Gal.lib.3.de præsag.expul.cap. 3.urinas similes sanis in ijs febribus apparere,in quibus putredo cordis corpus solum occupauit, & ideo cum tota materia morbifica eò loci sit conuersa,cumq́ue uasa ipsa,& iecur aut nullam affectionem habeant, au exiguã, efficitur, ut urinæ , quæ solummodo à iecore per uasa in uesicam labuntur, non sint ulla putredine infectę,talesq́ue uideantur,quales in febribus simpliciter hecticis conspiciuntur.

De vrinæ vsu, ac de ij, , quæ in eius inspectione sunt obseruanda. Cap. IX.

POstquam urinarum naturę,differentiarum, caussarum,& iudiciorum cognitionem tradidimus,consentaneum esset ordini, quem alij sequũtur, ut urinas morborum uariorum comites declararemus.Sed hoc facere nobis in animo non est;tum quia urinę,quę febres consequuntur,satis ex declaratis hactenus manifeste sunt, partim etiam in lectionibus nostris de putridis febribus explicabũtur; tum quia alia,quę de particularium morborũ urinis

dicuntur, ferè superuacanea sunt. Quis enim non derideat Actuarium, & alios, cum volunt nos docere, quæ sint vrinæ eorum, qui pedibus laborant, quæ illorum, quos manus morbi excercent, & quæ capite laborantium? His itaque omnibus dimissis duo pro huius tractationis fine declarabo. Vnum erit, idque breuissimum, de usu urinarum in medendo: alterum uerò de ijs, quæ circa quotidianas vrinarum inspectiones sunt obseruanda. Multos de urinarum medicinis scripsisse, testatum reliquit Gal. 10. lib. de simplici medic. cap. de Sudore. porrò quàm in varijs vsibus apud ueteres essent, præter Galenũ sunt locupletissimi testes omnes Geoponici, Hippiatri, Plinius, Columella, & alij. Qua ratione factum esse existimo, vt veteres Imperatores interdum uectigalia ex urinis facerent, quemadmodum refert Suetonius de Vespasiano, quem Tito ipsum reprehendenti odorandam pecuniam ex urinæ uectigalibus exactam porrexisse scribit, & poposcisse, num malè oleret, quod ipso negante, ait, atqui ex urina uenit. Sed aliorum omnium usum dimittentes, quid duntaxat corpori humano possint urinarum medicinæ conferre uideamus. Scribit Galenus loco citato, Vrinas maxima calefaciendi ui pollere, & præterea, si quid aliud, maximè abstergendi facultate. idque exemplo fullonum probat, qui ad eleuandas à uestibus sordes, nullum prçstantius remedium ipsa urina inuenerunt. Refert Strabo libro 3. consueuisse Iberos urina in cloacis inueterata lauare, sibiq; ipsis, ac mulieribus eadem dentes abstergere. Id, quod etiam Catullus in Egnatium confirmare uisus est. qua ratione etiam puto permotos fuisse Barbaros, sicuti scribit Plin. lib. 28. cap. 8. ut urina quinque annis inueterata ad ciendas aluos magno plausu uterentur. Est igitur usus urinæ duplex uel in potu, uel extrinsecus. Scribit Dioscorides libro secundo, quem sequutus est Plinius, urinæ potum aduersus uenenatos ictus, atque morsus maxime conferre: & iccirco uerum est putandum illud, quod memoriç consignauit Galenus 10. de simpli. medic. multos in Syria peste tentatos solis urinarum potibus fuisse liberatos. quandoquidem sicuti uidemus in ulceribus uesicæ, urinæ fluxum non parum conducere ad eluendas ulcerum sordes: similiter putare debemus non parum utiles esse ad compescendam intestinam corporis putredinem. Creditum est quoque urinam bibitam orthopnoicis, cachecticis, & obstructis mirificam utilitatem afferre. Verum tamen ubi medicamentorum meliorum copia suppetit, satius esse duco ab hoc medicamenti genere abstinere: est tamen necessarium scire; quoniam interdum & rustici, & serui, & mulieres, quæ in medicina superstitiosæ esse solent, huiusmodi remediorum genera exigunt. In extrinsecis uerò, quoniam Galenus se etiam urinę medicamento usum fatetur, neque erit, quòd nos dedignemur. in psora, in lepra, in sordidis infernarum partium ulceribus uti poterimus: quemadmodum Galenus, Aetius, & sequaces utebantur, & hodie etiam multi utuntur. Dixi, inferiorum partium; quoniam etsi aliqui hodie etiam in abluendis corporibus, & faciebus utantur, honestũ tamen mihi uidetur huiusmodi remedia effugere, ubi conceditur. Vrinam suam cuique potam conferre existimatum est. distinguebantur autem interdum ab ætate; quoniam impuberum urinæ contra saliuas aspidum pithyadarum uocatorum; contra

oculo-

Vtilitates Vrinæ

oculorum obscuritates;ad aurium sordes detergendas, ad uermes enecandos maximè commendabantur. Econtra uirorum urinis in podagris sunt, qui fateantur, se usos maxima felicitate: exemplo fullonum, quos, quia in urinis pedib. uersabantur,podagra non sollicitari conspiciebant.Sunt multa alia,quę dimittenda sunt. Videamus nunc quę in urinarum inspectione sunt obseruanda,quę omnia partim ad medicum pertinent, partim ad urinam inspiciendam, partim ad corpora, quorum sunt urinæ. Quæ ad medicum spectant,tria sunt. primum, ut curetur eam ostendi in uase congruo. erit autem conueniens uas,si quattuor habebit condiciones.prima est,ut sit ex uitro lucido,tenui,quale est Venetū,non autē opaco,& obscuro, quemadmodum in plerisque alijs Europæ regionibus fieri solet. Secunda condicio est, ut uas sit ea magnitudine,quæ possit totam urinam semel eiectam capere. Si enim in pluribus uasis poneretur, proculdubiò iudicium adeo rectum ferri non posset. Tertia condicio est, ut sit angustum, & oblongum; quoniam sic melius contenta colliguntur, necnon inspiciuntur. Quarta,& ultima condicio est,ut fundum eius sit rotūdum, nullis angulis obductum, quippe qui & liquorem,& sedimenta diuellere solent. Secundum medico obseruandum est,ut urinam ita à propè inspiciat,ut etiam odorare possit;sic enim fiet,ut exactius statum urinę cognoscere possit, & pręterea illam à uino,& liquoribus alijs discernere,ut ne decipiatur: quemadmodum se olim deceptū fuisse scribit Iacobus Foroliuiensis conciuis meus. Tertium, quod ad medicum pertinet, est, ut si uult rectè cognoscere urinæ liquorem, semper pannum nigrum, uel quid aliud post uas ponendū curet, ut uisus acies terminetur;sin sedimenta uult cognoscere, similem pannum sub fundo matulæ collocet: ꝙ si suspensionem,uel nebulam,quemadmodum monet Rases,manus supponatur matulæ,ne lux tota in superficiem urinæ deferatur. Quod quidam doctissimi medici monuerūt ad discernendas urinas ab alijs liquoribus,ut scilicet diligentia adhibeatur,nunquid corpuscula circumuolitent in vrina; quoniam vt hæc propria sunt vrinis, sic in alijs liquoribus non conspiciūtur,apud me sanè incertum signum est;quandoquidem multi sunt liquores,quibus huiusmodi corpuscula mista sunt,vt in ijs vinis Romæ uidetur, quæ temperantur aqua Tyberina. Præterea non semper in vrina huiuscemodi corpuscula conspiciuntur,sed solummodo ferè quando nuperrime micta est.

Quæ ad urinā spectant obseruanda,quattuor sunt. Primū,ut neq; statim, ac micta est,inspiciatur,neq; multo post tempore. Auicen.lib.1.fen 2.doct. 3.cap.1. monuit, ne urina noctu excreta manè conspiciatur. immo uult, ꝙ nec post horam uideatur.Si.n.statim inspiciatur,adhuc cōtenta non sunt collecta,cumq; calor ipsi in uenis immistus nondum segregatus sit,efficitur,ut integer urinæ status cognosci nequeat. Similiter si multo post tēpore uideatur,ab aere atterantur sedimenta, aliaq; contenta sæpenumero dissoluūtur, ac minuūtur.igitur debet urina neq; statim,neq; multo post tpe inspici.Sed sciscitabitur fortè aliquis, quo modo dignosci poterit, nūquid urina emicta sit turbida,uel nō,nisi statim inspiciatur. Dico ꝙ ubicunq; dabitur, siue per ministros liceat, siue ex nobismetipsis, urina est statim micta inspicienda.

Verum

In podagricis
fatentur ma x.as
urinas conce...

Verum est tamen, quòd de ea nunquam certum iudicium ferendum est, nisi postquam micta est per aliquod tempus, quando iam calor deferbuit, & contenta omnia in propria loca sunt collecta: eo magis, quòd sunt quædam urinę, quę etiam per totam diem integrę conseruantur. Secundum circa vrinam obseruandum est, ne in aere frigido teneatur, aut ventis exposito, nimirum à quibus congelatur, agitatur, ac perturbatur. Similiter & loca calida uehementer sunt uitanda. Vnde errant sępe ministri, qui putantes sese vrinas conseruaturos magis propè ignem ponũt, vbi vruntur, ac ueluti coquuntur. Tertium obseruandum est, vt vrinę semel corruptę non multa fides habeatur; eo quia ex Philosophię principiis quod semel corruptum est, idem numero amplius redire non potest. Quartum & ultimum est, vt tota urina semel eiecta conspiciatur: ita quòd non una pars in uno, & in alia in alio uase ponatur, quoniam sic contenta diuelluntur: liquor etiam impeditur, quo minus exacte iudicari possit. Aduertebat Rufus Ephesius urinas pluribus uicibus eiectas non in uno uase etiã esse ponendas; propterea quòd neq; diuersitas urinarum conspici potest, neque etiam quę melior, quę deterior. Sed hic insurgit dubium, cur sit, quòd Aristo. 1. sect. probl. 53. ex ueterum medicorum sententia scribat, ꝙ si ex urina, eiusq; colore cognoscenda est coctio, necessarium est, ut ea non unica fluxione capiatur, sed ut cursus eius intercipiatur; quia paullatim accepta magis colorem ostendit, quàm si tota in magna copia inspiciatur: quod certè falsum, & à præceptis à nobis traditis ualde alienum uidetur. Dicamus ad hoc, Aristotelem parum praxin medicinæ calluisse. Vel siquis eum tueri uelit, poterit respondere, Aristotelem eo in loco loquutum esse solummodò de urinarum colore, nempe quem putauit sufficiens signum esse ad ostendendam coctionem. Nos uerò, qui pręter colorem contenta etiam diligenter inspicimus, & ex ipsis iudicia ferimus, uolumus, ut urina non intercipiatur, sed tota, quę semel eiicietur, simul conspiciatur; propterea quòd ita contenta minus dissipantur, magisq; colliguntur. Quæ ultimo ad corpus, cuius urina est, obseruare oportet, sunt numero sex, temperatura, ętas, sexus, anni tempus, regio, & uitę studium: quæ omnia quoniam abundè monstrauimus quas urinas sigillatim pariant, necesse est, ut dimittantur, eo tantum obseruato, ut semper & sexus, & regio, & alia attendantur, neq; iudicium de urinis ullum feratur, nisi certum sit, & perspectũ, à nulla ex hisce caussis urinam talem, uel talem esse factam. Duo duntaxat addam, ut finem faciam. Vnum est, ut procuretur, quò ea urina ostendatur, quę à corpore, quod iam coxerit cibos, eijciatur. & hoc fieri poterit, si ante prandium, & ante cœnam urina emicta inspiciatur. Alterum, ut quotiescunque corpus ad expellendam urinam proritabitur, nunquam retineat; quoniam sic urina retenta magis incrassatur, neque adeò fideliter naturam propriam ostendere potest.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE EXCREMENTIS,

Liber Secundus,

Qui est de fœcibus alui. *Cap. I.*

CVM tractationẽ de vrinis absoluerimus, sequitur, vt, quoniam alui fœces inter reliqua corporis excrementa ad dignoscendos morbos maximè necessaria sunt, de ijs hoc loco sermonem instituamus. Neque huius quenquam debet pudere. Quoniam, si vt refert Gal. 7. Methodi 6. factionis Venetæ, & Prasinæ sectatores Romæ equorum stercora odorabuntur, vt eorum temperaturas intelligerent, debemus etiam hominum inspicere, vt ipsorum temperaturæ possimus certiores fieri. eo magis, quòd huiusmodi contemplatio antiqua est, & utilis. Nam Aegyptios huic operam dedisse, testantur historię. Aristophanes in Pluto Medicos σκατοφάγους appellauit. Vnde Galenus 10. de simplici Medic. cap. 1. eum imitatus vocauit quosdam ægros κοπροφάγους. Hinc est etiam, quòd Hippocrates in libro de flatibus dicebat Medicos grauia uidere, & insuauia tangere, quam sententiam Gregorius Nazianzenus in Apologetico, & in Epitaphio Cæsarij citans monstrauit speculationem secum antiquam esse. Vtilem verò esse tum Hippocr. 1. Aphorism. 12. tum etiam Aristot. 4. Meteor. cap. 2. attestantur; quibus in locis scribunt excrementa alui maxima sanitatis, & ægritudinis esse indicia. Immo si comparemus notitiã hanc notitiæ urinarum, non parum ipsam antecedit: illa siquidem solummodò iecoris, & venarum indicat statum; hæc autem non modò iecoris, uerum etiam uenarum mesaraicarum, ventriculi, & intestinorum: &, vt vno verbo omnia complectar, ex hac speculatione status totius alui intelligitur; cuius gratia, ut scriptum est à Plin. lib. 26. cap. 8. maior pars mortalium uiuit. Aluus sanè est, quæ cibum capit, continet, & conficit: aluus sæpius non die interpellat instar creditoris: ob aluum omnes ferè labores ab homine sumuntur, &, vt dicebat Musonius apud Stobæum ob aluum extrema maris litora nauigantur.

quid ? Aluũ intellig.

De nominibus fæcum alui, & quid hæ sint. Cap. II.

Nomina

DE fęcibus igitur alui tractaturi, ut totam rem exactissime describamus, quattuor ea, qua poterimus diligentia examinabimus generationem ipsarum & naturam, differentias, caussas, & usum, & omnino, ea, quæ in tractatu de urinis præstitimus, hic non pretermittemus. Fęces itaque alui apud græcos, & latinos uaria habuerunt nomina: apud Hippocratem, & Aristotelē sępissimè διαχωρήσεις, διακωρήματα, ὑποχωρήσεις, ὑποχωρήματα ξηρὰ περιττώματα. Apud Herodotum εὐμαρέη, & εὐμαρεία Apud Galenum, & alios pręter dicta nomina inueniuntur, & hęc κόπρος, ἀπίπατος, ἀποπάτημα, ἄφοδος, σκύβαλα. Apud Suidam σπέλεθος, & σπατήλη. Apud Corn. Celsum, Pliniū, & Columellam leguntur hæ uoces, stercus, fęces alui, onera alui, egestiones, & deiectiones. Hæ itaq, uidendum est primò, quid sint, quomodo fiant, ubi gignantur, & quomodo expellantur. Galenus, siue Herodotus libro de definitionibus Medicis dixit, stercus esse ἀποκάθαρμα, siue expurgamentum alimenti, in concoctione, digestioneque consummata discretum. Sed quoniam huiusmodi excremento semper aliquid miscetur, mihi uidetur dicendum, stercus esse partem terrestriorem, expurgamētumq; alimenti inutilis, uel ciborum, in concoctionis, digestionisve consummatione discretum, alijs rebus sępe commistum. Dicitur esse pars terrestrior; quoniam quum cibi ex quattuor constent elementis, plurimū terreę substantię ipsis inest (unde Paracelsitę Medici Tartarum suum confinxerunt) atque hæc pars terrestris separata ab alijs est materia ipsius excrementi. Dicitur hæc pars terrestris alendo quoque inutilis; quoniam id, quod nutriturum est, si distribui, apponi, atq; uniri debet, humidum sit necesse est: hoc uerò humidum, quia paucissimum est, ut scribit Aristoteles lib. primo de generat. animal. cap. 18. hinc fit, ut excrementa alui semper plurima sint: Immò dicebat Ioannes Grammaticus, siue Michael Ephesius in commentario in librum Aristotelis citatum, minimam esse partem nutrimenti, quod quotidie membris apponitur, nec quinquaginta dierum spatio tantum nutrimenti apponi, aut carnis gigni in corpore, quanta est unguis latitudo. atque hac ratione factum est, ut Hippocr. commen. 1. de ratione uictus in morbis acutis, text. 45. lib. 4. de morbis, & Gal. eum sequutus stercus uocauerint σιτίον, immo Hippocrates ipse tertio de morbis, & quarto uocauit hoc excrementum modò τροφὴν, modò βρώματα, siue edulia. quo in loco scribit edulia secunda, uel tertia die à corpore exire. Hoc idem Plato in Timæo significauit, quando scripsit, intestina à natura ad recipiendos cibos esse facta. Idem quoque Aristot. dixit, quando alimentum siccum stercus appellauit, urinam uerò humidum. Atque (si licet miscere sacra prophanis) CHRISTVS dominus noster idem intellexit Matthæi 15. ubi docuit, id quod intrat per os, in uentrem ire, & per secessum mitti. Dictum est in concoctionis, digestionisve consummatione discretum; quoniam non statim, atque cibus est coctus, efficitur stercus; sed postquā digestus, atque attractus est omnis alendo corpori succus idoneus. Dictum est, aliis rebus permistum; siquidem, ut ex Anatome conspicitur,

Definitio

Notandum

quoti-

quotidie à cysti fellis ad intestina bilis mittitur, quę excrementis permista, uirtutem intestinorum expulsiuam proritat.

De stercoris generatione. *Cap. III.*

IAm uerò stercoris generatio ita apud omnes medicos traditur, quòd cibus primò in ventriculo à calore natiuo minuitur: deinde in chyli formã redigitur, quo tempore uentriculus proprijs uenis trahit sub forma uaporis quidquid in ipso chylo sibi commodum est, demum chylũ in intestina propellit, in quibus à uenis exsugitur, adhuc quidquid alendo corpori utile illi inest, attrahitur. Nam, ut scribit Gal. lib. 4. de usu part. cap. 8. iccirco intestina plures uenas habuerunt; quoniam per illas succus alendo corpori idoneus erat distribuendus. Postquam à venis omnibus exsuctum est, residuum omne ad infima intestina propellitur: exit verò, ut diximus ex Hippocratis sententia lib. 4. de morbis, secunda, uel tertia die ab assumpto cibo. Ex quibus omnibus clarissimè patere potest, stercoris generationem inchoari in intestinis sublimibus: consumari uerò in extremis, quemadmodum apertissimè docuit Auicenna pluribus locis, sed pręsertim 13. lib. de Natura anima. cap. 6. Hęc quoque fuit Galeni sententia; nam lib. 3. de Naturalibus facult. capit. 7. & 12. disputans aduersus Asclepiadem, qui nullam in uentriculo fieri coctionem putauit, hac ratione usus est, quòd fieri non possit, ut panis, nisi coquatur in uentriculo, fiat subitò in intestinis stercus. quasi putaritin intestinis cibum fieri stercus. Nunquid autem chylus à uentriculo solùm in intestina propellatur, an uerò etiam ab intestinis ipsis trahatur, in controuersia positum apud medicos inuenio. Galen. lib. 3. de nat. facult. lib. 4. de usu part. capit. 17. & 8. lib. 5. de usu part. cap. 2. scribit intestina fibras rectas non habuisse; quoniam ui attrahendi non eguerunt: Quòd si aliquas habuisse uideantur, eas potius ad tutamen transuersarum, quàm ad attrahendum habuisse fatetur. Auicenna lib. 1. fen 1. doct. 4 cap. 2. lib. 3. fen 16. tract. 1. cap. 1. lib. 13. de nat. anim. cap. 6. manifestè demonstrat, ui attrahendi intestina minimè fuisse à natura priuata. Hanc controuersiam ego ita tollendam puto, quod intestina habuerint quidem uim attrahendi, sed satis obscuram, & debilem. ratio est; quoniam uentriculus ex sese aptus est chylũ in intestina impellere; ut propterea non uideatur necessaria intestinorũ uis attractrix: atq; iccirco obscuratur omnino, & etiam iure à Galeno ipsis denegatur. Ad hoc uero credendum adducor maximè Galeni auctoritate, qui primo Aphoris. 22. lib. 3. de facult. nat. c. 9. & alibi, sępissime hanc constantem, ac perpetuam habuit sentẽtiam, omnia corporis membra quattuor facultates esse sortita, alteratricem, attractricem, contentricem, & expultricem; cum uerò intestina sint corporis nostri membra, debent hac ratione omnes huiusmodi facultates habuisse. Est tamẽ differentia; quoniam, ut doctissimè scriptũ est ab Alex. 2. probl. 57. non omnia mẽbra parti sorte adepta sunt has facultates; nã partes illę, quę sibi ipsis solum inseruiunt, ut neruus, & uena, has oẽs facultates ex æquo habuerũt. quę uero non sibi soli, sed toti corpori subministrãt, ac publico quodã munere fungũtur, prędictas facul-

Dub.ⁿ

Solut.ⁿ

cultates dispari dignitate consequutæ sunt. Ventriculus enim,& iecur alteratricem facultatem omnium maximam habuerunt. lien, œsophagus, fellis, vesica,& renes attractoria facultate maximè fuere donati. intestina,atq; vesica excretoria,siue expulsiua maximè pollent. vulua propter retentiuam facultatem omnes alias partes antecedit. Quare ex hac naturæ mirifica dispensatione intelligere possumus, intestina cum maximè expulsiua ui polleant, minimè verò attractiua uigeant,non absque ratione à Galeno hanc facultatem ipsis fuisse negatam, quam,licet obscuram, Auicēna ipsis concedere voluit. Sequitur nunc,ut uideamus,qui fuerit præcipuus usus,quo intestina à natura sunt facta:eò magis,quòd auctorum hac in re uariæ sunt sententiæ.Plato enim in Timæo eius fuit opinionis, quòd solūmodo facta sint, ut cibi,& eius recrementorum sint receptacula. Arist.lib.3.de partib.anim. cap.14.habuit hanc sententiam,quòd intestina fuerint facta,vt cibos coquerent,atque etiam excrementa propellerent. Gal.4. de vsu partium, cap. 17. aliam sententiam sequutus est, quòd scilicet intestina gratia distributionis chyli per uniuersum corpus fuerint fabricata. Nec hoc contentus quattuor rationibus Aristotelis,& Platonis sententiam insectatus est. Prima est,quòd si intestina fuissent facta gratia excrementorum expulsionis,æquum erat,vt intestina,quæ propellunt stercus, fuissent immediatè uentriculo copulata. Secunda est, quòd si fuissent solummodo ad expellendum nata, non debebat natura tot spiras ipsorum, tot orbes facere. Tertia, quòd si fuissent facta gratia coctionis,non prouidisset natura, ne quidquam ex ventriculo dimittatur,nisi concoctum. si enim debuissent cibi etiam in intestinis coqui, frustra fuisset hoc naturæ opus. Quarta ratio est,quod par erat,vt instrumenta conficiendi chyli,& distribuēdi fuisset diuersa: alioquin periculum erat, ne si unum,& idem fuisset instrumētum, cibus incoctus distribueretur. His rationibus probauit Galenus,intestina à natura facta esse, non vt excernāt, non vt coquant: sed vt per ipsa nutrimentum vniuerso corpori dispensetur. Verum hoc loco duæ oriuntur dubitationes. Vna quidem est;quoniam Galenus lib.5.de vsu partium cap.12.scribit,instrumenta excrementorum priuata fuisse crassa tunica;quia in ipsis nulla debebat fieri coctio.sed 14.de vsu partium cap.14.scribit, uentriculum, & intestina esse potius gratia coctionis, quàm excrementorum, ex quibus manifesta propemodum videtur in Galeno contradictio. Altera dubitatio est, ex eo,quod superius diximus, ꝙ Galenus lib.4.de usu partium cap.1. videtur sentire stomachum perinde facere,atque illum,qui frumenta à paleis, terra,& lolio secernit:quasi stomachus inutile ab utili separet, hoc distribuat corpori,illud ad intestina depellat.Quę quidem sententia uidetur contraria ijs,quę diximus,quando monstrauimus,chylum solummodo à ventriculo expelli,deinde in intestinis bonum à malo segregari.Pro prima dubitatione animaduertendum est,uentriculum & intestina coctioni quidē inseruire,sed impari dignitate; quoniam uentriculus pręcipuus est,qui cōcoquit: intestina uerò,vt dicebat Galenus, abusiuè,siue secundario modo coquunt,primario autem cibum distribuūt. Vnde quando Galenus scriptum reliquit intestina non esse crassa tunica dotata,& non concoquere,voluit intelligere, ꝙ non habeant hoc præcipuum

munus

munus coquendi: quanquam, ut ipſemet refert, natura ſępe conſueuit ijſdem partibus ad plures vſus abuti; & propterea cum inteſtina tria faciant: primò diſtribuant cibum: ſecundò coquant: tertiò excernant, ſi vſus coquendi comparetur cum vſu diſtribuendi, ſanè minimus eſt: ſi uerò comparetur cum uſu excernendi, potior quidem hic eſt in inteſtinis; Quapropter iure merito Galenus dixit, uentriculum, & inteſtina eſſe coctionis potius, quàm excrementorum inſtrumenta. Ad ſecundam dubitationem dicimus, ſtomachum quidem inutilia ab utilibus ſeparare: ita tamen, quòd omnia hęc ſub forma unius chyli permanent; cum enim caloris munus ſit homogenea congregare, & heterogenea ſegregare, uentriculi calor proculdubiò ſegregat, & congregat, ita tamen, ut omnia ſub una chyli forma conſeruentur: qui chylus poſtquam in inteſtina deſcendit, ab ipſo utile trahuntur, quod ſupereſt in infima inteſtina propellitur. eijcitur uerò ſtercus, ut ſcribit Gal. lib. 3. de facult. natural. & lib. 1. de tuen. ualet. cap. 12. necnon 5. de uſu partiũ à muſculis inſertis fini inteſtini recti; qui muſculi tandiu continent fęces, donec à multitudine grauentur: & tunc illi à uoluntate permoti exitum fęcibus dimittũt. Hinc patet, exitum fęcum partim naturalem, partem uoluntarium exiſtere: quemadmodum docuit Gal. lib. 3. de facult. nat. lib. 2 de placitis Hippocratis, & Platonis, cap. 5. Atque hęc de uniuerſa natura, & generatione ſtercorum ſufficiant.

De ſtercorum differentijs. Cap. IIII.

NVnc tempus eſt, ut differentias perquiramus: quod quidem facilè obtinebimus, ſi ad prædicamenta, ſub quibus omnes res ſublunares complectuntur, recurramus. Erunt verò ſex prædicamenta, ex quibus tanquam ex fontibus quibuſdam omnes differẽtias fæcum uenabimur, ſubſtantia ſcilicet, quantitas, qualitas, tempus, locus, & exitus. A ſubſtantia capiuntur primo differentię, quoniam ſtercora ſunt uel craſſa, uel etiam liquida; uel ſunt mollia, uel dura, uel lęuia, uel aſpera, uel ęqualia, uel inæqualia. Craſſa ſunt, quorum partes & in altitudinem, & etiam in latitudinẽ protractæ ſunt, unitæ tamen. Liquidę fęces appellantur, quæ tametſi ſint unitę, defluunt tamen. Molles, quę tactui cedunt. Duræ quæ reſiſtunt. Lęues, quę ſuperficiem planam habent, ſicut aſperę, quę aſperam. Aequales fæces dicuntur, quorum partes ſunt uniformes. Inęquales quorum partes ſunt difformes. Hęc ſunt differentiarum genera à ſimplici ſubſtantia capta. Sunt & alia, quę à ſubſtantia commiſta ſumuntur; quando fęcibus commiſcentur uel flatus, uel humores, utputa ſanguis, pituita, utraq; bilis, ichores, uel corpora ſolida, ut carunculæ, membranę, quas Auicenna lib. 4. fen 2 tract. 1. cap. 77. ſimiles corticibus lupinorum facit, uel commiſcentur animalia, ut lumbrici, uel lapides. Nam etſi Gal. lib. 1. de loc. affect. cap. 5. & lib. 6. cap. 2. referat, ſe nunquam uidiſſe lapides ab inteſtinis excretos, neq; audiuiſſe, qui uiderint; ait tamen aliquos auctores legiſſe, qui id ſcripſerint. Immo Antonius Beniuenius lib. de abditis morbis cap. 19. refert ſe uidiſſe. & ne exempla longius repetã, Friſimelica, qui olim in huius Gymnaſij Patauini theatro magna cum

Stercora. Crassa quę Liquida Mollia Dura Levia et aspa Equalia Inequalia

laude

laude Medicinam docuit, excreuit aliquando lapidem ad magnitudinẽ oui vna cum ſtercoribus. Quinimmo refert Hippocr. 5. epid. famulam Dyſeridis, quod magis mirum uidetur, à vulua lapidem deieciſſe. A quantitate capiuntur differentię tàm continua, quàm diſcreta, quandoquidem vel ſemel in die, vel bis, uel ter egeruntur, ſimiliter vel multæ, vel paucæ: quod eſt intelligendum habito ciborum aſſumptorum reſpectu; propterea quòd fæces debent ſemper cibis aſſumptis eſſe proportionatæ. A qualitatibus porrò deſumuntur differentiæ, vel tactilibus, vel viſibilibus, uel audibilibus, uel odorabilibus. Guſtatiles omittemus; quoniam magnopere damnatur Xenocrates ille à Gal. 10. de ſimpl. med. qui ægris ad curandos morbos ſtercora deuoranda dabat, quaſi remedia meliora non haberet: ne producam in memoriam Commodum illũ Imp. qui in orbis terrarum incommodum, & perniciem natus eſt, quem tradunt ſæpe conſueuiſſe cibis ſtercora commiſcere. A tactilibus qualitatibus differentiæ capiuntur, quòd fęces, aut calidę ſunt, aut frigidę, aut humidę, aut ſiccę, aut graues, aut leues, aut acres, & mordaces, aut lenes, & mites. A uiſibilibus quoque capiuntur; quoniam ſtercora uel ſunt alba, vel ſunt nigra, uel rubra, uel flaua, & ignea, vel cinericia, vel uiridia, uel diuerſis coloribus infecta. hi ſunt colores, qui vt plurimũ in fęcibus alui conſpiciuntur. Quod ſi aliquos alios uidere nobis continget, poterimus iure merito omnes ad prædictos referre, prout illi vel intenſiores, uel remiſſiores exiſtunt. Ab audibilibus etiam qualitatibus differentias uenamur, quòd fęces uel ſine ſono, & ſtrepitu exeunt, uel cum ſono, & ſtrepitu. Ab odoratilibus tandem ſumuntur; quoniam aut moderatè fœtent, aut immoderatè, aut nihil prorſus. Quòd enim ſtercora hominum unquam hominibus bene oleant, fieri ſanè non poteſt. Dico ſtercora hominum; quoniam reperiuntur animalia, quorum fęces alui bene olent, veluti aliquorum murium, auis illius Cinnami ab Herodoto, & Ariſtotele uocatę: ſtercus etiam illius Gazellæ, quę zibettum facit, fragrantiſſimè olet. Refert Alex. 1. probl. 29. Damarum ſtercora bene olere. Dixi quoque non ſine ratione ſtercora hominum non bene olere hominibus; quoniam ſunt animalia, quibus fœces noſtrę ſuauiſſimè olent. quandoquidem refert Gal. lib. 3. de facult. natur. cap. 9. canibus ſtercora humana iocundiſſimè olere. Teſtatur etiam Alex. 1. probl. 136. ſues odore fęcum noſtrarum delectari. Pantheram, cum uenenum pardalianches uocatum hauſerit, auidiſſimè ſtercora noſtra captare, auctor eſt Ariſt. lib. 9. de hiſt. anim. cap. 6. Sed hoc in loco pulcherrimum, & ſcitu dignum eſt problema, cur ſit, quòd urinę à cibis, & potibus odoratis odorem interdum bonum ſuſcipiant, fęces uero fieri non poſſit, vt unquam à cibis, aut potibus odorem bonum contrahant: quanquam Auicenna 7. 4. tract. 3. cap. 23. ſcribat fœnugræcum vrinam ſœtentem reddere, & à fœcibus alui omnem prorſus fœtorem auferre, ſimiliter etiam uinum aromaticum putorem fœcibus adimere. Animaduertendum vero eſt, à me dictum eſſe fęces non ſuſcipere bonos odores à cibis: quoniam malos quidem contrahere poſſunt. ſiquidem refert Auicenna eodem loco porros, alia, raphanos, erucas, & oua magnum fœtorem fœcibus ingerere. Pro huius problematis reſolutione, ſciendum eſt, urinam apud Ariſtotelem

lib. 4.

lib.4.Meteor.7.& 11.ex genere aquæ esse. Iam verò, quòd aqua facillimè quoslibet odores admittat, nihil est, quòd rationibus ullis comprobem. Cæterum fæces cum terreæ totæ sint,vt iam diximus, cumque proprio quodam malo odore sint semper plenæ, fieri non potest,ut alienos bonos odores admittant, immò quanto odoratiora ipsi commiscentur, tanto deterius fętent. nisi tamen multitudine obruantur. Idem enim ipsis contingit, quod melli,cui si sal admisceatur, tantum abest, vt eius dulcedo minuatur, vt potius magnopere augeatur. Caussa verò, cur odorata fętorem fæcum augeant, est, quòd cum calidę sint, vapores, in quibus fętor collocatur, magis fundunt, & propterea magis putorem apparere faciunt. ob quod iure scriptum est ab Aristot.13.problem.9. ijs,quibus alæ hircum olent,quo magis vnguentis profundunt, eò deterius olere: efficitur enim,ut ab vnguentis calidis magis vapores diffundantur,atque ita magis fœtor appareat. quæ stercorum à tempore sumuntur differentię, sunt,quòd alia celerius exeunt, alia tardè, alia nocte, alia die, alia tertia quaque die: sunt & quibus non nisi sexta, vel octaua die aluus deijciatur. A loco variantur exitus fæcum, quod vel per anum, vel per os,vel per alias partes deijciantur. Scribit Alexander Trallianus in epistola de lumbricis, se interdum uidisse lumbricos prę fame intestina perfodisse,atque per abdomen exiuisse. Vnde per vulnera intestinorum facilè etiam stercora educi; & Gale. lib.1. de loc.affectis,& quotidiana experientia attestantur. Sed quod magis est, narrat Beniuenius medicus libro de Abditis morbis cap.86. se uidisse puellam, quę cum à natura haberet occlusum anum, alui recrementa per partes naturales deijciebat octaua quaque die. Quod etiam dixi per os excerni stercus, manifestum est in ea passione, quę χόρδαψος,& εἰλεος à Grecis dicitur,à nostris verò uoluulus. Immò narrant etiam Romę fuisse quendam temporibus nostris, qui toto ferè uitę suę curriculo fæces alui per os expurgauit. Ab exitus modo uariæ fiunt fæcum differentiæ; quoniam uel facilè, & sine multa compressione deijciuntur,uel difficilius,& cum labore, quemadmodum canes,& lupi excernunt; uel cum dolore,uel sine dolore,uel totæ simul,uel dispersæ,& dispartitæ. Hæ sunt omnes excrementorum alui differentiæ, præter quas non erit facile alias inuenire.

De caussis naturalibus differentiarum stercorum. Cap. V.

IAm caussas differentiarũ considerare incipiamus exorsi à substantialium explicatione. Crassæ itaque fęces redduntur ex optima uentriculi coctione,necnon ex actione moderata caloris intestinorum;scriptum enim est ab Arist.lib.4.Meteor.quę sunt terrea,& aquea à calore crassescere.propter qđ Gal.lib.4.de ratione uictus in morbis acutis 4.scripsit,uigilantibus liquidas alui fęces fieri, neque crassescere stercora, quoniam illi non concoquunt. nam, inquit, coctio omnis congregat, & incrassat. Liquida stercora ἔξυγρα ab Hippocrate uocata quarto de ratione uictus acutorum 4.fiunt multis

Crassa stercora à qua causa

Liquida unde

Causæ stercoris liquidi

de caussis, vt est apud Gal. 2. prognost. 14. & Auic. 2. primi summa 2. doct. 5. cap. 13. prima est venarum mesaraicarum obstructio, cuius meritò efficitur, vt pars chyli succosa nõ penetret in corpus, ac retenta in intestinis liquidas fæces reddat. Secũda caussa est; propterea quòd cibus non conficitur, quod euenit in cruditate: vel quia non alteratur, ut in lienteria conspicitur, vel corrumpitur, vt in nidore. & hæc omnia fiunt modò cum uirtutis expultricis imbecillitate, modò cum retentricis debilitate, interdum quoque cum expultrice valida. Tertia est, attractiuæ mesaraicarum infirmitas, quæ cum nequeat succum chylosum attrahere, ille relictus stercora liquida reddit. Quarta est capitis defluxio humida ad intestina. dicebat enim Arist. 4. proble. 3. Spadonibus, & Eunuchis fieri aluos liquidas, & partes omnes inferiores tumescere, eo quod abundent maxima capitis defluxione, quæ ad partes inferiores præcipitata, & partium inferiorũ tumores, & fæces liquidas, aluumque solutam reddunt. Quinta est ciborum qualitas, & aliorum, quæ aluum humectant, ut Pruna, Cassia, Tamarindi, & huiusmodi. Sexta, potus ad intestina conuersio; quandoquidem interdum contingit hominibus, sicut & auibus, ut uel vniuersus potus, uel saltem maior pars ad intestina conuertatur. Hinc Arist. probl. 5. dicebat, ebriosis fieri aluos liquidas. Immo primo de gener. anim. cap. 20. scriptum reliquit, quod illis, qui habent vasa generationis à natura oblæsa, efficitur aluus humida; quoniam succus, qui deberet fieri semen reflexus ad intestina conuertitur, ac stercora liquida reddit. Molles fæces, & ipsæ pluribus de caussis efficiuntur. Prima ex moderata intestinorum humiditate. Sunt enim aliqui, quorum intestinorum substantia humida est, humiditas uerò illa stercora continuò humida conseruat. Secunda ex cibis emollientibns, vt malua, lactuca, & huiuscemodi, de quibus dicebat Martialis.

Vtere lactucis, & mollibus utere maluis:
Nam faciem duram Phœbe cacantis habes.

Tertia fiunt similiter ex permistione diuersorum humorum à iecore, vel aliunde emanantium ex permistione quoque pinguedinis, ut in phthisicis, & in hecticis consumptis obseruatur. Est etiam Galeni sententia 3. epide. commen. 3. quam confirmat quoque 8. libro κατὰ τόπους, in febribus pestiferis perpetuum ferè esse, vt alui egestiones sint liquidæ ob pinguedinem. Dura stercora à pluribus item fiunt caussis secundum Auicennam locis citatis. Prima est calor immodicus natus ex labore, vel balneis, vel aliqua alia extrinseca caussa, ob quem calorem cum humiditates ferè omnes absumantur, facilè fit, vt stercora durentur. Secunda est urinæ prouocatio, quam durare fæces testatus est Galenus 4. Aphorism. vltimo. Tertia igneus calor internus vel ab inflammatione præter naturam, vel à natiua iecoris caliditate effectus. Reperiuntur enim aliqui, quibus iecur vsque adeo calet, vt omnes stercorum humiditates consumantur, & proinde dura remaneant. Quarta est qualitas ciborum, vt sunt Mespila, pyra siluestria, sorba, de quibus Martialis,

Causæ duri stercoris

Sorba sumus molles nimium durantia uentres.

Quinta caussa est mora longa fæcum in intestinis, ex qua uenę intestinorum

exsur-

exſugunt quidquid humidi fæcibus ineſt. præterea ex retentione fæcum calor inteſtinorum magis creſcit, qui poſtea valentius humiditates conſumit, & durat. Qua ratione Caſſius medicus in lib. problem. medic. 70. dicebat, in febricitantibus, ſi aluus ſit adſtricta, calorem maiorem eſſe, quàm ſi ſit fluida. Sexta poteſt addi cauſſa ſiccitas inteſtinorum, & corporis ſicca intemperies. arida ſi quidem membra attrahunt in ſe humiditates, vt paleæ aquam, & propterea fæces priuatæ humiditate durantur. Sic poſt longos ventris fluxus fæces facillimè dureſcunt. Sic etiam in capris, ouibus fæces fiunt duriſſimæ; tum ob corporis ſiccam intemperiem; tum quia humiditates eorum animalium omnes in pilos, & cornua conſumuntur. Eſt dubitatio, nunquid poſſint à frigore indurari fæces; quoniam eſt Ariſt. ſententia lib. 4. Meteor. Galen. lib. 5. de ſimplic. medic. 10. & Auerr. 5. collect. 7. ex cauſſis duritiem in corporibus efficientibus potiſſimam eſſe frigiditatem. Ad quam dubitationem dicendum eſt, frigus per ſe nunquam poſſe fæces durare; nunquam enim in corpore viuo tantum frigiditatis inueniri poteſt, vt duritiem valeat inducere: poteſt tamen per accidens frigus durare fæces; quando à frigore calor recluſus, & reflexus augetur, auctus conſumit humiditates, & proinde fæces exſiccat, & durat. Aſperæ redduntur fæces; aut quia dura mollibus miſcentur; aut quia in chylo aliquæ partes remanſere duriores, aliquę complanatæ: ex quo etiam fit inæqualitas in fęcibus. Leues redduntur, quando aut omnes cibi æqualiter ſunt complanati, & confecti, aut quando viſcidi, & lenti humores ipſis ſtercoribus obducuntur. Hæ ſunt cauſſæ ſubſtantialium differentiarum ſimplicium. Modo differentias ſubſtantiales per miſtionem uideamus. Miſcentur igitur multę res ipſis fæcibus, & primo flatus, qui ſtercus ſpumoſum, & quale eſt vaccarum, reddunt. Miſcentur autem flatus, vel propter ciborum indigeſtionem, vel ob vim flatuoſam eduliorum. Et hinc eſt, quòd tempore Quadrageſimæ ſtercora fiunt flatuoſa, ob vſum eduliorum flatuoſorum, vel propter miſtionem humorum ebullientium, & ſpumoſorum, vt in febribus ardentibus, & colliquatiuis; vel propter pituitam, ex qua aſſiduè gignuntur flatus, ob quod dicebat Alexan. 2. problem. 85. eos, qui laborant magni inteſtini, ſiue coli dolore ſtercora deijcere, qualia ſunt vaccarum, id eſt ſpumoſa, vel propter pituitam ipſam flatu plenam à capite in inteſtina præcipitatam: de qua cauſſa loquebatur Hippocr. 7. Aphoriſm. 30. quando ſcripſit. Quibuſcunque ſunt ſpumoſæ deiectiones in diarrhęa, his à capite pituita fluit, Vel fiunt ſpumoſæ propter ambientem calorem, ueluti in æſtate contingit, quo tempore ſæpiſſime uidemus fæces in uaſis veluti ebullire, & ſpumare; quia ab aere ambiente incaleſcentes quodam pacto fermentantur, & ſpiritibus, & flatibus replentur. Si miſceantur humores, primò miſcetur vel ſanguis, vel alij. ſanguis miſcetur aut ex apertis hemorrhoidibus, aut ob inteſtina corroſa, & vlcerata, aut ex iecoris imbecillitate, quod cum nequeat optimum ſanguinem generare, aquoſum facit, qui poſtmodum ſua tenuitate facile ad inteſtina perducitur, ſicuti contingit in fluxu hepatico. Immò ſcribit Galenus lib. 3. de ſimpt. cauſſis cap. ſecundo, nonnullis fieri periodicas quaſdam ſanguinis per anum excretio-

nes, perinde ac menstrua mulieribus. Si misceatur pituita, caussa est ventriculi imbecillitas, aut otium. nam habent illi, qui otiantur, sæpissimè stercora multæ pituitę commista. Si humor melancholicus misceatur, caussa est lienis obstructio, vel calor generans humores melancholicos, vel cibi, ut caro leporum & aliarum similium beluarum. Si ichores misceantur, caussa est copia ipsorum in corpore redundans & eorundem acrimonia, quibus uirtus expultrix excitata, & irritata, eos in intestina deponit. Si carunculæ misceantur caussa est abrasio, & ulceratio intestinorum, quemadmodum etiam si muci, aut pinguedines misceantur. Si lumbrici commisti sint, caussa est corruptio humorum crudorum, & caloris intestinorum abundantia. Sed de lumbricorum genere aliàs. In præsentia satis sit monuisse, lumbricos ex Galeni sententia lib. de formatione fœtus fieri in corporibus humanis casu quodam, non autem ab ea uirtute formatrice, à qua producuntur reliqua animalia. Si lapides fæcibus commisceantur, caussa est continua, & longa actio caloris in humores crudos, qui constipati & crassati ab ipso intestinorum calore, in lapides concrescunt. quòd enim ex fæcibus lapides gignantur fieri nequaquam potest; quoniam humidum fæcum continuatiuum facilè à calore immodico dissipatur: ex quo partes terreæ stercorum discontinuatæ nequeunt in lapides concrescere; sed ipsis idem propemodum contingit, quod furfuri, & arenæ, ex quibus siquis lateres facere conetur, frustra laborat. Quòd fęces pręter ciborum copiam multiplicentur multę à Galeno 3. de sympt. caussis cap. 2. & ab Auicenna 16. 3. 2. tract. 4. cap. ultimo traduntur caussę. Vna est, quòd chylus non perfectè distribuatur per corpus: quod contingit uel quia non rectè pręparatur in uentriculo: uel quia à uenis Mesaraicis, ut deberet, non attrahitur. Secunda est humorum à partibus superioribus defluxio; quando multi humores à capite in intestina labuntur, qui fęcibus commisti eas non parum augent. Tertia est cibus humidus, & fluxilis, super quem etiam multum potatur. Quarta excrementosus cibus, ac parum nutriens, nec non abstergens. Vnde Galenus libro primo de aliment. facultatibus cap. 12. scriptum reliquit, ex furfuribus multa stercora generari, quoniam detergent, & ob crassitiem non possunt facile illabi uenis uentriculi, & intestinorum. Est quęstio hoc loco, quomodo fieri possit, ut ciborum humiditas, super quos multum bibitur, sit caussa copiæ excrementorum alui, quemadmodum scribit Auicenna loco citato. Dubitationis, ratio est; quoniam Aristoteles 4. de generat. animal. cap. 1. testatur caliditatem corporis in caussa esse quantitatis excrementorum, quod tamen uidetur contrarium; quia calor cum humiditates exsugat, facilè contingit, ut excrementa minuantur: tamen scribit Arist. animalia calidiora plus excrementorum alui egerere. Dicendum est nobis, quemadmodum Ioannes Grammaticus eo loco meminit, Arist. loqui de animalibus in eodem genere, & sexu; ac si dicat, in eodem genere, & sexu animalium ea plus sicci excrementi deijcere; quę calidiora sunt. quoque interpretandum est de ciborum quantitate unica uice excreta. siquidem calor, quo maior est, eo plus, & breuiori tempore coquit: & ut breuiori temporis spatio coquit, ita etiam unica uice excreta emittit. Ex aduerso si-

cuti

cuti calor debilis paullatim coquit, paullatim quoque excrementa deijciuntur. Paucitatis fæcum in primis caussa est multa chyli distributio; quando enim chylus vel totus, vel magna ex parte rapitur à venis, minuuntur quidē stercora, at augentururinæ. cibi pariter duri, multi alimenti, neque excrementosi, ac super quos non bibitur, in caussa sunt paucitatis fæcum alui. denique bilis ad intestina non penetrans paucitatem fæcum facere consueuit. Dubitatur hic, quomodo Auicēna dixerit cibos humidos, & super quos multum bibitur, fæcum multitudinem caussare; quoniam Arist. 10. problem. 58. habet hanc sententiam, homines interdum plus excrementi humidi, quàm sicci egerere; asinos, verò, & equos plus sicci, quàm humidi; propterea quòd bruta plus sicci alimenti sumunt, homines verò plus humidi: quod dicebat idem Aristoteles paullo supra euenire, quòd homines sint omnib. brutis calidiores, quodque ea ratione pluri refrigeratione egeant, asini verò, & bruta cū sint sicciora, ratione similitudinis plus sicci alimenti optēt. ex quibus omnibus patet, philosophum maximum hoc sentisse, quòd humiditas ciborum non concurrat ad generationem multitudinis fæcum, sed potius siccitas. Dicamus nos Aristotelem dicere (quandoque) quasi significare velit contingere interdum, vt homines plus humidi excernant, sed contingere etiam sæpe, vt plus sicci. aut dicendum est, duplex esse humidum aliud potabile, aliud alibile. homines plus humidi potabilis quidē sumunt quàm bruta, vt non immeritò dixerit Plinius, homines à vino hoc tantum esse consequutos, vt vel non sitientes bibant: bruta verò plus humidi alimentalis sumunt: & cum multitudines fæcum ex copia humidi alimentalis nascantur, multitudo verò urinæ ex copia alimenti potabilis, efficitur iure, vt bruta plus excrementi sicci, homines uerò plus humidi eijciant, ut dicebat Aristot. Verum adhuc instabit aliquis, hanc respōsionem non ualere; quoniam Auicenna loquitur de humido potabili. Dico, Auicennæ sententiam esse, humidum alibile esse illud, quod facit uerè copiam stercorum, sed augeri etiam ab humido potabili hoc modo; quoniam huiusmodi humidum magis diffundit fæces, atque etiam magis auget humidum alibile. Vel possumus etiam dicere, Auicennæ sententiam intelligendam esse, quando potus non ad uesicam, sed ad intestina conuertitur. Iam differentiarum à qualitate caussas indagemus. Calidarum fæcum caussa est prima, mistio humorum calidorum: secunda iecoris caliditas, aut intestinorum, ut in ileo, aut etiam febrilis. Qui enim febrē sollicitantur, sæpissimè stercora veluti urentia deijciūt: vel etiam intestinorum, aut partium illis proximarum inflammatio: ciborum tandem calidorum esus stercora calida reddit. Frigidarum fæcum caussæ quoque sunt plurimæ, in primis extinctio caloris natiui, ut in morituris, quando calor natiuus extingui incipit, stercora frigida uidentur. Sed animaduertendum est, appellari frigida stercora apud medicos, non quæ uerè frigida sunt: quandoquidem nulla unquam talia uidere est in homine uiuente: sed frigida vocantur tepida. Præterea huius teporis caussa est frigidorum ciborum esus, vt cucurbitæ, lactucæ, & huiusmodi. Humorum quoque permistorum frigus id facit, veluti quando pituita uitrea, crassa, & admodum frigida commiscetur. Vniuersi etiam cor-

poris ardor efficit fęcum tepiditatem. Neque id mirum cuiquam uideri debet; quoniam & Galenus, & Alex. 1. problem. sect. 52. prodiderunt, eos, qui in Laconicis, siue stufis, uersantur, mingere tepidum: quoniam ardor & caliditas, quæ occupat uniuersum corporis ambitum, facit, ut urina tepida uideatur. quod pariter contingit de fęcibus; siquidem sępe uniuersus corporis ardor facit, ut interdum fęces uideantur frigidiusculę, quod maximè confert ad hoc, ne quis facilè decipiatur. Humidæ fęces à liquidis in hoc differunt; quòd crassæ possunt esse humidę; liquidæ uerò non possunt esse crassę; quoniam humiditas est differentia accidentalis: liquiditas uero differentia substantialis. Igitur humidarum fæcum in primis caussa est materia potulenta ipsis immista. Dicebat enim Plutarchus libro de tuenda ualetudine duras aluos continuo aquæ potu humectari. siccitatis caussa est calor magnus absumens, atque uehemens caloris natiui actio: ad hęc alui fluxus prætergressus; pręterea longa in intestinis mora. his etenim omnibus de caussis fęces siccitatem contrahere solent. Fiunt stercora grauia ob multitudinem, & densitatem: leuia ob aerem, & flatus immistos. Acrimonia fit, uel humoribus acribus immistis, uel ex cibis acribus, & salsis; ut siquis uel muria uescatur, uel allijs, aut cœpis, facilè acres fæces redduntur: quæ lenes quoque fiunt aut ob moderatam natiui caloris actionem, aut ob immoderatam. Immoderata uerò uel æquè adurit omnes fæces, & lęuorem quendam ipsis inducit, uel colliquat carnes, & pinguedines, ex qua colliquatione postmodùm stercora lenia efficiuntur. A coloribus differentiarum acceptarum caussę quamplurimę apud medicos sunt; & primo albedo ex sententia Auicennę pluribus de caussis efficitur. Prima est, quando bilis impeditur, quominus ad intestina permeet, ueluti fit in icteritia, quemadmodum etiam sententia est Galeni 2. prognost. 17. & 20. & Alexandri primo segmento proble. 88. Altera caussa est sanies ex magno apostemata in intestina missa. Dico, ex magno apostemate, propterea quòd si paruũ sit hoc apostema, sanies quoque pauca erit, & iccirco fęces albas reddere non poterit. Tertia est pituita ex otio genita. Quarta est ciborum albedo, ut uidemus in puerulis, & etiam in adultis, qui solo lacte uescuntur, quorum stercora perpetuò albescere cõspiciuntur. Quinta caussa est, quando humores colorantes aliò conuertuntur. scriptum est enim apud Aristotelem libro quarto, de partibus Animal. cap. primo. Pisces, serpentes, & aues alba alui excrementa deijcere; propterea quòd humores, qui alioquin colorarent, in ipsis conuertuntur in pinnas, cortices, & pennas. Nigredo stercorum fit aut à cibis, & medicamentis, ut quando mora, aut caro leporina, aut panes nigri comeduntur, uel Cassia, aut Tamarindi assumuntur; aut ab adustione maxima, aut ab humoris atri permistione. Permiscetur uerò ater humor, uel quando à liene euomitur in intestina: uel quando à medicamento humores atros ducente mittitur: aut quando ab uniuerso corpore natura deponit humores atros in intestina, quemadmodum contingit in solutione aliquarum quartanarum febrium. Dubium est, an fęces nigrę efficiantur à frigore. Auicenna 1. can. 2. quem sequutus est Auerroes in commento, & 5. collect. 29. & 4. collect. 22. opinatus est nigrorem fæcum à frigore quoque produci. Sed hęc sententia

nunquam

nunquam mihi placuit; quandoquidē in extimis nos uidemus, frigus, quod nigrefacit, esse intensissimum: quomodo uerò in corpore viuente possit nigredo effici à tanto frigore, non uideo, quando etiam morientes calida stercora emittuntur. propterea sapienter puto Gal. 2. progno. & 4. aphorism. 21. vbi caussas nigredinis fęcum enumerat, frigiditatem dimisisse. quod etiam Auicenna fecit secunda primi in fine: vbi ex professo hanc materiam tractat. Rubedo efficitur ex sanguinis permistione, qui prout plus, vel minus miscetur, ac modo sincerior, modo minus sincerus: ita quoq; alias rubicundas magis, alias minus fęces reddit. fit præterea rubedo ex flauæ bilis adustę permistione; sicuti nanque uidemus, oui uitellos nimium assatos rubere: ita & bilis flaua si immodicè assetur, ruborem contrahit, & postea fæcibus commista, simili colore illas inficit. Flauities secundum Galeni sententiam 2. prognost. 17. & 20. inducitur stercoribus ex flaua bile permista. Cineritius color fit, vel ob pituitæ adustionem, eo tamē modo, quo potest pituita aduri, vel ex colliquatione pinguedinum, & carnium, quæ colorem quendam cineritium inducunt. Viriditas, liuor, & fuscedo sunt ferè sub vno genere comprehensa; ideo quod de uiriditate dixero, idem de alijs dictum à me velim. Viriditas igitur ex sententia auctoris, qui libros de plātis nomine Aristotelis inscriptos edidit, fit ex cruditate. volebat nanque ille Auctor, folia arborum uiridia effici, eo quòd superficies extima non coquatur. Sed hæc sentētia multis rationibus refellitur, & potissimum hisce duabus, nimirum, quod sequeretur. folia nunquam coctionem consequi, quod est falsum; siquidem semper folia uirent, & quando interitum subeunt, tunc uiriditate spoliantur. Præterea multi sunt fructus, vt cucurbitæ, pruna Iberica, quę quanto magis cocta sunt, tanto plus viriditatis nanciscuntur. Itaque dicendum viriditatem præternaturalem, saltem fieri pluribus modis, vel cum pallidum magis aduritur: propter quod Gal. 1. prorrhet. 10. scriptum reliquit, bilem ærugineam fieri, quando bilis flaua assatur, antequam nigrescat; vel fit uiriditas quando niger humor croceo miscetur. Si enim atramentum, & auripigmētum simul misceantur, videbimus consequi colorem uiridem. fit tertiò uiriditas, quando crocei, & nigri humores permisti computrescunt; quod memorat Auerro. 3. collect. 3. Vt igitur rem in vnum colligamus, dicimus viriditatem fæcū effici, uel ob bilis ærugineæ permistionem secundum Gal. 1. de crisi 11. cui adstipulatur Auerr. 1. par. can. text. 325. aut ob maximū incendium. quanquam Auerroes in hoc sanè parum sibi constans videtur, qui 4. collect. 22. scripsit, colorem uiridē à frigido fieri omnem, præter æruginem, prassinum, & pistaciorum similem. quo in loco idem dicendum, quod nuperrimè dixi, frigiditatem nullo tempore tantam in uiuo posse reperiri, quæ virorem inducat. Quòd si velimus tueri Auerroem, possumus dicere frigus eo modo inducere virorem, quo nigredinem in carbonibus, uidelicet, quando ferè extincto calore natiuo, succedit frigiditas priuatiua saltē. Quanquam etiam possumus dicere, frigus exprimendo humidum, aliquam saltem uiriditatis speciem efficere. Diuersi colores fiunt ex humorum varietate ipsis fæcibus commista. Excernuntur fœces sine sono, aut ob pinguedinem, quemadmodum uidemus facere oleum, quod dum ex uase in uas

Rubedo stercoris unde.

Flauities

Cineritius

Viriditas, liuor et fuscedo unde

Unde feces sine sono

transfunditur, nullum edit sonum: aut ob virtutis expulsiuę imbecillitatem, quæ cum lentè propellat fæces, eas sine ullo sono emittit. Redduntur verò fæces cum sonitu interdum ob vehementes impulsus: sæpissimè autem ob multorum flatuum permistionem cum impetu exeuntium. Dico, cum impetu; quia & aliquando sine impetu exeunt, quo tempore nullum sonum edunt, & ex virtutis debilitate proficiscuntur. vt 2. prognost. 24. Hippocrates innuit. Flatus autem fiunt, vel ex ebullitione, vel ex imbecillo uentriculi calore; sicuti nanque uidemus fieri flatus, quando solaris calor debilis est, quemadmodum tradit Arist. 2. Meteor. pariter & in corpore nostro fiunt flatus, vbi ventriculi calor imbecillus est. Iam verò flatus secundum Gal. 3. de sympt. caus. cap. 2. vel retinentur in corpore, vel exeunt. si retinentur, id accidit, aut ob virtutis expultricis imbecillitatem, aut propter flatuum crassitiem, aut quia impedimentum aliquod in infimis intestinis reperitur, quod exitum flatibus non permittat, qui flatus retenti faciunt illam affectionem, quam Græci ἐμπνευμάτωσιν, nostri uerò inflationem uocant. Flatus retenti quando per intestina modò huc, modò illuc mouentur, & puri, ac aerei sunt, efficiunt sonos tenues, & exiles, aut non tenues, neque exiles, sed paruos, qui omnes fiunt in ieiuno intestino. Quòd si grauem sonum efficiant, talis efficitur in intestinis crassis, & latis. Contingit enim in his, quemadmodum in fistulis, quæ si sint latiores, efficiunt Bassum, vt vocant; si in tenuioribus, alium sonum edunt. Atq; isti sonitus, uel sunt cum humiditate, & nuncupantur à Græcis βορβορυγμοὶ: lingua nostra caret hoc uocabulo, quod sacræ Scripturæ interpretes transferunt, aquarum strepitum. Vel est iste sonitus sine humiditate, & appellatur βόμβος. Si flatus exeant, aut per os educuntur, & faciunt ἐρυγὴν, siue eructationem, aut per anum, & efficiuntur cum sono simili βορβορύγμῳ, qui fit cum humiditate exeunte, vel cum clariori, & magis aereo sono: atque hic efficitur ex intestinis vacuis, ac duris excrementis plenis. sicuti nanque ex percussione durorum corporum efficiuntur clariores soni, pariter cum flatus percutiuntur in intestinis duris, nascitur sonus clarior. Hic verò sonus vocatur crepitus à Latinis, à Græcis πορδὴ, & dicitur proprius esse seniorum. Vnde apud Strab. lib. 14. Boethus Poeta Athenodorum exprobans mutauit Adagium illud in ipsum, quod tale est, Opera Iuniorum, Consilia virorum, Preces seniorum: vbi dicitur, preces seniorum, uoluit esse dicendum, crepitus: inquit enim,

ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων.

Vel est medius sonitus inter βορβορυγμὸν, & clarum; & hic à Galeno dicitur τρισμὸς, & τρυσμὸς, qui fit ex flatuoso spiritu cum exigua humiditate per angustos meatus ducto: nos possumus vocare stridorem, ac gemitum. Illud hoc loco admonebo, quod aduertit Arist. 4. problem. 9. nunquam crepitus esse emittendos, nisi turgente, & ualde stimulato corpore. Ratio est, dicebat ille, quia sicuti qui euellere arbores tentant ui, modò aliquam partem radicum dimittunt in terra, modò terram simul cum arbore euellunt; sic qui crepitus importunè emittunt, aliàs non educunt flatus omnes: aliquando verò humores, & partes solidiores cum crepitu educunt. Fœtor, nisi fiat ex rebus fętorem inducentibus, ut allijs, eruca, porris, ouis, quæ omnia fœtorem

rem inducere ſcribit Auicenna libr.4. fen 7. tractat.3. cap. 24. fit aut ob indigeſtionem, ſed non conſummatam, quemadmodum Raſes adnotauit, eaque de cauſſa ſcriptum eſt ab Alex. 1. probl. 29. hominum ſtercora peſſimè olere, vtpotè qui, cum cibis uarijs, & multis utantur, malè illos coquunt: ſicut ex aduerſo animalia ſilueſtria fęces minus fętentes edunt; tum quia ſimplici cibo ueſcuntur: tum quia multum exercentur. uel efficitur fętor ex putrefactione, ut uoluit Gal. lib. 1. de criſi, cap. 11. & Auerr. 21. cantic. text. 333. Hac etiam ratione dicebat Gal. 10. methodi, corpora calida, & humida eſſe expoſita putrefactioni; propterea quòd habent & materias, & cauſſas efficientes obnoxias putrefactioni, idque eo argumento probabat, quòd ſudores, & ſtercora ipſorum maximè fęteant. Inodora ſtercora fiunt aut à ſiccitate, unde Ariſtot. 13. probl. 1. dicebat, ſtercora quanto diutius retinentur in inteſtinis, tanto minus fętere: eo quod ſicceſcant magis: aut à frigiditate, atque ultima cruditate, quemadmodum in lienterijs, quando cibi inalterati deiiciuntur. Quòd uerò ſtercora celerius, quàm par ſit, educantur, quinque a Gal. 3. de ſympt. cauſſis, cap. 2. aſſignantur cauſſę. prima ciborum copia, qua grauatus uentriculus, & inteſtina citò ſeſe exonerare quærunt. ſecunda eſt ciborum acrimonia, quæ ſtimulata inteſtina citò deponere fæces nituntur. tertia humorum acrium, & mordacium permiſtio, ueluti melancholię, bilis, & pituitæ ſalſæ, quæ omnia uirtute quadam pungitiua inteſtinorum uim expultricem citò excitant. quarta eſt ciborum mollities, qualia ſunt oua recentia, nuperrimè nata, lactuca, malua, & huiuſcemodi alia. quinta eſt fortitudo, & robur expulſiuę virtutis, & contentiuę imbecillitas. Hæc autem poſtrema cauſſa dignoſcitur ab acrimonia; quoniam acrimonia inducit dolorem. Tarditatis quoque deiectiones facit citra ullum dolorem. Tarditatis quoque deiectionum multæ aſſignantur cauſſæ à Galeno loco citato, & Auicen. 1. cant. tex. 329. Prima eſt tarditas digeſtionis chyli. Secunda expulſiuæ facultatis imbecillitas, quæ ab aliqua intemperie, & potiſſimum frigida ortum ducit. Tertia eſt cibus adſtringendi facultate pollens. Quarta ciborum paucitas. nam dicebat Corn. Celſus, ijs, qui prandere conſueuerunt, ſi prandium dimittant, aluum adſtringi. quod didicit ab Hippocr. com. 2. de victu acutorum. Quinta eſt inteſtinorum hebetudo, ac durities; nam aliqui ſunt, quorum inteſtina adeo hebeti ſunt ſenſu, ut, niſi maximè exſtimulentur, onus tardiſſimè deponant. Quòd verò excrementorum alia mane, alia ueſpere, alia interdiu, alia noctu deiiciantur, fit uel ex conſuetudine, uel ex motione corporis, uel vehementibus animi motibus, uel caloris concentratione, uel ex aliqua alia incognita ratione. ex uehementibus animi motibus; quoniam experientia, & ratione compertum eſt pluries, vbi animus uexatur interdum, inteſtina etiam facilè deponere fæces Si ab ore exeant fęces, id fit propter impedimentũ aliquod inferiorum inteſtinorum, quod quidem modo a natura eſt, modo ab accidente, veluti quando inflammantur inteſtina. Si uerò ab alio loco exeãt, id cõtingit uel ob inteſtina perforata, uel ex incognita aliqua cauſſa: quemadmodum fuit in puella illa, quam Beniuenius refert, conſueuiſſe ſtercora per partes naturales emittere. Quòd exitus ſtercorũ efficiatur cum labore, & preſ-

& pressione, accidit uel ex naturali intestinorum crassorum angustia, quod in lupis, & canibus contingere, memoriæ prodidit Plin. lib. 11. cap. 37. uel est ex præternaturali affectione, & hoc aut ob hemorrhoidas tumentes, aut propter crassitiem, & duritiem fæcum. Si sine labore exeant, est id tum ob mollitiem stercuris, tum ob intestinorum amplitudinem. Si cum dolore deijciantur, in caussa est uel fęcũ mordacitas, & acrimonia, quæ inter exeundum mordentes intestina dolorem efficiunt: vel accidit ex intestinis exulceratis, & corrosis, quæ à fæcibus, qualescunque sint illæ, dum exeũt, irritantur; uel ex flatibus, qui dum egrediuntur, intestina extendendo, dolorem pariunt; aut ex mucis, qui tenaciter tunicis intestinorum adhærentes dum euelluntur, tunicas illas diuellendo dolorem adferũt. Quòd porrò exeant sine dolore caussa est absentia prædictarum caussarum. Si paullatim educantur, fit ob expultricis facultatis imbecillitatem, propter angustiam intestinorum, ob fœcum discontinuitatem, quemadmodum uidemus in illis, quorum stercora sunt veluti σκύβαλα, & pilulæ, quæ ab ipsis paullatim deponuntur. Confertim verò, & celeriter educuntur, aut ob fæcum multitudinem, uel ob continuitatem earundem, aut propter intestinorum latitudinem, aut ob caliditatem quemadmodum ex Aristotelis sententia iam diximus, vel propter uim expulsoriam intestinorum robustam.

De caussis non naturalibus differentiarum stercorum. Cap. VI.

HActenus omnes caussas naturales perscrutati sumus. succedunt caussę non naturales; hæ sunt temperatura, ætas, sexus, studium uitæ, tempus anni, & regio. A temperatura auspicati dicimus, sanguineorum stercora esse compacta, fætida, & multa. Biliosi multas, & ipsi reddunt fæces, flauas, & liquidas. Pituitosi liquidas, subalbas, flatulentas, & cum sono. Melancholicorũ stercora subnigra ferè sunt, pauca, sicciora, cum sono, & flatibus plena. dicebat enim Aristoteles 30. problem. primo, melancholicorum corpora semper flatibus esse plena. Pinguia corpora faciunt fæces paucas; quoniam maior chyli pars distribuitur, & adponitur, molles, sine sono, fætidas, interdum cineritias, & semper confertim. Macra multa stercora reddunt dura, flaua, tardè, & cum labore. Scriptum apud Aristotelem inuenitur in extremis uerbis lib. de historia animalium experientia constare, quòd inter quadrupedes, inter aues, & homines, ea animalia quæ habet longiora crura semper sunt ὑγροκοίλια, siue humida aluo. Cuius rationem eam esse puto, quòd breuem aluum habeant, & proinde non ita coquant: uel quòd humiditates in ipsis non distribuantur; quandoquidem ea animalia, quę crura longa habent, habent & tenuia: quod signum est, humiditates alimentarias in eas partes non distribui copiosè. Nam & hac ratione alibi dixit Aristoteles, crura longa, & tenuia habentes esse salaciores. Pueri multa stercora reddunt ob uoracitatem, vermibus sæpe oppleta, celeriter, absq; multo fętore, subalba, mollia, & liquida. Senum fæces ut plurimũ molles sunt, albę ob pitui-

Sanguineos stercora
Biliosos
Pituitosos
Melancolicos
Pueros
Senes

pituitam,paucæ,cũ difficultate egeruntur,& paullatim,habent quoq; interdũ uermes permiſtos ob continuas cruditates. Habemus namq; apud Hippocratem 4.epidem.duo exempla,alterũ ſenis cuiuſdam,alterum verò Therſandri uxoris vetulę,qui ambo uermes multos in ęgritudine deiecerunt, & alter obiit,altera ſeruata eſt.Mediæ ætatis homines ſemper duriora,& plura ſtercora emittunt. mulieres molliora,& pauciora.Otioſorum ſtercora ſunt mollia,alba,multa,fœtida,ut dicebat Alexãder. Exercitatorum fæces paucæ ſunt,flauæ,durę, non longo tempore eductæ, quemadmodum docuit Hippocrates 2.prorrhet. Vigilantium ſtercora vt plurimum eſſe liquida docet Gal.com.4.de victu acutorum 4.Dormientium paucæ ſunt fęces. Iam verò qui ſtudijs litterarum,& animi maximis exercitationibus operam nauãt, mollia ſtercora reddunt,& plurima: ſimiliter quoque illi, qui natura timidiuſculi ſunt; quandoquidem ab Ariſtotele ſcriptum eſt libr. 4. de partibus animalium cap.5.& ſect.4.problem.8.necnon 27.problem.primo 8. & 10.timentibus aluum ſolui; quoniam calor extima membra deſerens,totus intrò conuerſus uim expulſiuam excitat,ac robuſtiorem efficit.Qui ſellularijs artibus incumbunt,præſertim ad ignem ſtercora pauca reddunt,ſicca, & tardè: propter quod dicebat Martialis betas eſſe Fabrorum prandia, quę nimirum ipſis conuenirent ad emolliendas aluos.Hieme alui magis conſtringuntur; ſicciores,& duriores fæces redduntur,paucæ,albę.Aeſtate molliores,plures, & flauæ,propter bilem eo tempore exſuperantem. Autumno multę, ſubnigrę,fœtidę. Vere quoque multę, compactę, & fœtidæ. Qui habitant regiones paluſtres,ut inquit Hippocrates libro de aere,locis,& aquis, fæces multas,& liquidas excernunt; quòd ipſis multa pituita à capite in inteſtina delabatur; & ea ratione illi neque pleuritide,neque peripneumonia,neque febre ardente, nec denique ullo alio morbo acuto exercentur. Siquidem, quemadmodum ibidem dicebat Hippocrates, qui fluidas aluos habent, ab huiuſmodi prauis affectionibus ſunt liberi. Habitantes plagas frigidas pauca ſtercora,dura, & ſicca habent, vt non immeritò ſcriptum ſit ab Hippocr. 5.Aphoriſm.5. Aquilones aluos indurare,duabus rationibus, ut ibi docet Galenus; tum quia vniuerſus corporis habitus vehementer exſiccatur,mẽbra verò exſiccata humiditates ex chylo, & fęcibus exſugunt: tum quia eo tempore multum permanent in inteſtinis ſtercora, & propterea multum quoque exſiccantur. In temperatis regionibus temperatæ quoque deiiciuntur fęces.

De notis, quibus bona ſtercora dignoſcuntur. Cap. VII.

POSTQVAM cauſſas differentiarum omnes abundè explicuimus, conſequens eſt ordini à nobis propoſito, ut uſum huiuſce cognitionis tradamus,cuius gratia omnia, quæ hactenus dicta ſunt, à nobis inſtituta fuere. Vſus uerò quoniam duplex eſt, tum ad cognitionem corporis diſpoſitionũ, tum ad curationem: primum vſum latiſſimè explicabimus,de ſecundo pauca nobis dicenda erunt. Sed ut omnia quammaxima fieri poterit facilitate docea-

Signa optimi stercoris.

doceamus, prius tradendæ sunt notæ, quibus optima stercora à medicis depinguntur. Sunt autem huiusmodi notę, ut colligitur ex Hippocr. & Gal. 2. progn. 13. ex Auic. 2. primi, cap. vlt. num. 11. Prima, ut fæces sint continuæ, æquales, unitę, sine flatu, sine alterius extranei corporis mistione. Secunda, vt sint molles, atque siccum humido ita permistum, ut pars aquea, & terrea non sint separatæ, quod monuit Gal. lib. 1. de crisi, cap. 11. quod etiam Corn. Celsus lib. 2. cap. 3. intelligere uoluit, ubi inter alias stercoris boni conditiones dixit esse debere molle, figuratum. Tertia, ut consistentia ipsorum instar mellis sit, non liquati, sed in sua consistentia (vt sic dicam) congelati, hoc est, ut ait Gal. ut fęces non sint ita duræ, ut lapides, nec fluidę instar liquoris, sed consistant, nec prętercurrant. Quarta, ut faciliter, sine labore, dolore, & compressione exeant. Quinta, ut omni mordacitate careant. Sexta, ut color eius sit citrino proximus, medius scilicet inter album, & citrinum, qui color pallidus nuncupari solet. Septima, ut non sint neque admodum fœtida, neque etiam omnis fœtoris expertia; nam siue immodicè fœteant, siue nihil, malum est: quia illud magnam corruptionem, hoc uerò aut immodicam siccitatem, aut consummatam indigestionem significant. Octaua, ut exeant sine ullo strepitu. Nona, ut sint spumæ expertia. Decima, ut exeāt hora solita sanitatis, uel secundum Hippocrat. 2. progn. ut deiiciantur hora prima lucis, quo tempore omnis concoctio perfecta est. Vndecima, ut sint in quantitate cibis proportionata. Nam etsi dictum sit à nobis paucum omnino quid à chylo in corpus distribui, est tamen hac in re magnum discrimen; quandoquidem alia sunt edulia, ex quibus plus excrementi gignitur, ueluti ex herbis: alia, ex quibus multum alimenti dispensatur in corpus, ut ex ouis, & gallorum testibus: alia uerò, quæ mediocriter se habent, qualia sunt panis, & carnes. Quanquam Alex. 1. problem. sect. & Corn. Celsus secundum nonnullos ueteres contextus uoluerunt in pane plus esse nutrimēti, quàm in quoquam alio edulii genere. Igitur semper metienda erit fæcum quantitas ex quantitate, & qualitate acceptorum ciborum. Atque hę omnes condiciones iccirco bonæ sunt; quoniam ventriculum, intestina, mesaraicas, & iecur rectè constituta esse declarant. Est hoc in loco dubium de numero egestionum naturalium, & optimarum; quoniam Hippocrates 2. progn. 15. videtur commendare eas egestiones, quę bis, terve in die, & semel in nocte deijciuntur secundum consuetudinem. Quare videtur Hippocrates uoluisse, ꝙ quisque si sanus verè esse debeat, semel etiam debeat, bis, aut ter in die, & semel in nocte uentrem exonerare. Qua in re Galenus Hippocratem reprehendere non dubitauit, ꝙ sat fuisset illi, breuitatis amantissimo, inquit, dicere, egestiones debere esse secundum consuetudinem. Iunior quidam, ut tueatur Hippocratem ait, senem id maximo iure dixisse; quoniam suis temporibus, Hippocratis scilicet, homines in die, & nocte toties egerebant. hanc suam sententiam probare nititur auctoritate Athenæi lib. 1. cap. quarto. & Iulij Pollucis auctorum sanè illustrium, qui mentionem fecerunt ientaculi, prandij, cœnę, & comestionis post cœnam: quasi, inquit ille, isti nos doceant, veteres quater in die comedere consueuisse, & cum egestiones comestionibus respondeant, debuisse etiam toties ventrem exonerare.

Sed

Sed sententia huius viri, meo iudicio, parum sana est. primò, quia diuinus Plato in epistola ad Dionem scribit se in Sicilia maxima admiratione affectum fuisse, quod illi populi bis in die cibum sumerent: quod clarissimum argumentum est tempore Platonis, neque etiam bis Græcos comedere consueuisse. Iam verò Plato si non fuit Hippocratis tempore, paullò pòst tamen floruit, vt nullo modò videatur potuisse aliqua esse differentia inter tempora, & consuetudines horum virorum. Sed quod magis destruit huius uiri opinionem est, quòd Hippocrates libro de aere, aquis, & locis circa principium videtur innuere, apud Græcos maximo vituperio dignos fuisse bibaces, pransores, & otiosos. Quod verò dicunt Athenæus, & Pollux, verum est sanè; sed omne intelligendum est, quòd ueteres uarios edendi modos, & varia tempora habuerunt, vt alij ientaculum caperent, alij pranderent, alij cænarent. Quòd verò maior pars ipsorum toties in die saturarentur, neque hoc auctores dicere voluerunt, neq; etiam facilè est apud quenquã aliũ reperire, quemadmodum latius explicuimus in nostris uariis lectionibus. Immo dato etiam, quòd ueteres Græci toties cibum sumerent, non video, qua necessitate debuerint etiam toties egerere; quandoquidem his temporibus maior pars hominum bis in die cibum sumit, & tamen paucissimi omnino sunt, quibus in die bis aluus purgetur. Dicerẽ igitur ego, Hippocratẽ voluisse nos docere, numerum egestionum debere esse in morbis, siue in cõualescentia secundum cõsuetudinem sanitatis. Apposuit verò bis, terve in die, & semel in nocte, vt demonstraret, etiam in iis, qui à morbo conualescunt, non esse hunc numerum prauum, modò sit ex consuetudine. Nam potuisset, medicus facilè perterreri uidens tot egestiones: cuius tamen terror cessat, dũ sit ex consuetudine. nisi malimus dicere, peculiarem fuisse Græcorũ morẽ, ut toties egererent; quemadmodum mihi relatum est ab aliquibus Græcis, hodie quoque maiorem ipsorum partem ita disponi.

De iudicijs quæ fiunt ex fæcibus alui. Cap. VIII.

IAm vsum in significando aggrediamur. Crassa igitur stercora indicant bonam ventriculi coctionem, mesaraicarum bonam attractionem; vnde in morbis salutem monstrant, præsertim si ita fiant post uentris fluxum. Liquidæ, & aqueę fęces, nisi à cibis, vel medicamentis tales fiant, semper malæ sunt; quoniam aut uentriculi, aut iecoris, aut mesaraicarum, aut capitis imbecillitatem declarant. Sunt tamen huiusmodi egestiones pessimę in statu, in declinatione morbi, in pueritia, & iuuentute: non ita prauę in principio, & augumento, non ita in senio; quandoquidem istis temporibus uitiantur necessariò coctiones, & calor natiuus debilis est, vt iure optimo minus mali denotent. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, nisi liquiditas fiat ob crisin: de quibus fæcibus loquens Hippocr. 2. prognost. 14. scripsit, liquida stercora sine strepitu flatuoso exeuntia, & cũ ordine, bona esse. Cognoscuntur uerò critica ab alijs, ut adnotauit Gal. in commento, quoniam quę fiunt ex debilitate, deijciuntur frequenter, cum uento sonoro, cum lassitudine,

cum

cum vigiliis. Quæ autem per crisin educuntur, exeunt sine vento, lassitudine, vigilijs, & paulatim. Mollia stercora probæ uentriculi coctionis excrementa adæquantis iudicia sunt, nisi sint ex cibis emollientibus. Dura secundum Rasen 10. ad Almansorem caliditatis indurantis magnitudinem demonstrant: etsi post fluxus appareant, bona sunt. Propterea Hippocrates 2. prognost. 16. dicebat, appropinquante crisi optimum esse fæces durari, hoc est, eas, quę liquidiores prius erant, solidescere. Aequalia, & lenia stercora, auct. Galeno 2. prognost. 21. & Auicen. loco citato, non semper bona sunt; nam si talia fiant ex optima coctione adęquante, bona planè sunt: si uerò ex colliquatione, omnino mala. Interest tamen, an pinguedo recens, an verò antiqua colliquetur, colliquationes enim antiqui adipis sunt omnibus deteriores. Inęqualia, & aspera, inquit Rases, indicant debilitatem coctionis, quæ cum ęqualiter non fiat, sequitur, ut aliquæ partes crudę, & durę remaneant, alię verò magis coctæ. Spumosa stercora secundum Hippocratem, & Galenum 2. prorrhet. 15. & 18. nisi sint ab extraneo calore, aut à flatulentis cibis, sunt mala omnibus naturis, & præsertim alba, quippe quę ebullitionē, & colliquationem ostendant. dicebat tamen Galenus primo de crisi. 11. huiusmodi fæces commotionem quoque in corpore aliqua alia ratione effectā indicare, veluti quando in diarrhœa pituita spumea à capite in uentriculū, & à uentriculo in intestina pręcipiatur; de quibus locutus est Hippocrates 7. Aphorism. 30. scriptum reliquit idem Gal. 6. Aphorism. 6. ex sententia Dioclis, deiectiones spumosas intestinorum leuitatem sequi. Quòd si cum spuma iuncta sit uisciditas, quæ non fiat à cibis, ut ab anguillis, ostreis, vel liquefactionem corporis monstrat, ut in phthisicis, vel pituitæ copiam in uentriculo, & intestinis genitam. Dignoscitur haud difficulter utraque, quoniā quæ est ex liquefactione, fœtorem iunctum gerit, lucida est instar olei: de quo stercoris genere loquebatur Gal. 6. de locis affectis, & Rabi Moyses 6. Aphorism. ubi dicebant, deiectiones pingues, & uiscidas adipis, & solidarum partium eliquationem indicare. Sanguis stercori permistus semper malum signum est, nisi sit ex hemorrhoidibus, quarum sanguis, nisi nimis excedat, sæpenumero prodesse solet. Propterea Hippocrates 6. epid. commen. 3. tex. 37. necnon libro de humoribus scriptum reliquit, eos, qui habent hæmorrhoidum sanguinis fluxum neque laterali morbo, neque peripneumonia, neque phagedęna, neque furunculis, neque thermintis, neque fortasse lepra capi. Omnis uerò alius sanguis stercori mistus prauum signum est; quoniam caussę prauę sunt, uidelicet ulcera intestinorum, rosiones sanguificæ, iecoris facultatis imbecillitas. Pituita fęcibus mista frigiditatem magnam, uentriculi pręsertim demonstrat. Bilis uel ardorem iecoris, uel uesicæ obstructionem ostendit: quorum utrunque insalubre signum habetur, nisi tamen sit per crisin. Humor quoque melancholicus stercori mistus prauum signum est, nisi in quartanis appareat, & in quibus à liene succus huiusmodi in intestina propellitur: de quibus Auicenna sermonem habens 2. quarti dixit, exitum fæcum cum succo nigro sæpe bonum signum haberi, præcipuè post coctionis signa. Ichores misti indicia sunt facultatis iecoris uitiatæ, quæ quum totum chylum in sanguinem conuertere nequeat, ex magna

gna eius parte ichores producit. Carunculæ, ramenta, muci nunquam bona signa esse possunt; propterea quòd acres humores adesse indicatur, quæ intestina abradunt; vnde solent prænuncij dysenteriæ esse. Si uirus, aut velutiquędam tela subtilis misceatur, dicit Auicenna, lethale omnino signum est. Lapides permisti argumenta sunt magni intestinorum caloris, qui crudos humores ualde asset, signa etiam sunt uentriculi crudos, & uiscidos humores gignentis. Vermes si commisceantur teste Hippocr. 2. prognost. 18. bonum signum est, præcipuè quando æger ad crisin properat. quo in loco Gal. scripsit exitum lumbricorum absque stercore prauum signum esse. Est hic aduertendum, vermes interdum viuos, interdum mortuos educi, qui omnes quid particulatim significent, doceam necesse est. Nam in pestiferis febribus qualescunque vermes exeant, mortui, vel viui semper mortale signum habetur. Nam si viui exeant, indicant maximam adesse prauitatem in corpore, quam fugiunt: sin mortui, indicia sunt eiusdem prauitatis, à qua interimantur. Preterea vermes in principio morbi cuiusuis exeuntes malũ indicant; quoniam signum est, in principio tantum prauitatis adesse, vt illam sustinere nequeant, & naturam ab eadem prauitate stimulatam ante tempus ad expellendum concitari. Ad hæc vermes viui in augumento morbi apparentes non admodum perniciosi sunt; quoniam facile fit, vt in magna corporis perturbatione, quæ tunc efficitur, ipsi expellantur. Mortui verò sunt perniciosi, propterea quòd à magnitudine perturbationis, & à malitia humorum eos interimi indicatur. Tandem scire oportet, uermes omnes, cum ex putredine crudorum humorum ortum ducant, nunquam posse quidquam boni per se indicare. Possunt tamen interdum per accidens bona signa esse; uel quia monstrant, putredinem humorum crudorum ex ipsorum generatione, & nutrimento consumi; vel quia cum mala sint animalia, malum omne à corpore exire, bonum est. Si fæcum multitudo cibis assumptis maior sit, dicebat Rases 10. ad Almansorem, mala est; eo quòd corpus debilitari, & proinde macrescere ferè semper nuntiat, vel saltem humores plus quàm par sit, augeri. Paucitas similiter mala est; quandoquidem significat vel humores à nimio calore absumi, vel diutius stercora, quàm conueniret, in intestinis morari; propterea quòd ex retentione diutina, sæpe in ventre innumeri fiunt mali affectus, & precipue caput semper malè afficitur. Dicit Cælius Aurelianus grauis auctor libr. 3. de acutis passionib. cap. 3. quòd egestus uenter facilia facit spiramenta non tantum ægris, sed etiam sanis hominibus; manens enim, ait, excrementorum aliena fæx grauat, atque oppressione quadam acerrimas facit exhalationes corporis, quibus deinde caput repletur. quam sententiam mutuatus est ab Hippocrate in libro de locis in homine circa principium. est tamen discrimen quo ad ætatem; quia adstricta aluus in iuuene deterior, in sene verò praua. Quod docens nos Hippocr. 2. Aphoris. 53. & eloquentissimus eius interpres Corn. Celsus libr. 1. cap. 3. dicebat, meliorem esse in iuuenibus fusam aluum, in sene verò adstrictiorem. Qua item ratione idem Hippocr. 2. prorrhet. scripsit in senibus podagras non curari, si negligenter viuant, & adstrictam aluum habeant; sicuti sæpe liberari, si à dysenterijs, & aliis eliquationibus tententur. Calidæ

fæces

De Carunculis [illegible] in fecibus

De Viru, et tela, et lapidib.

De Vermibus viuis, et mortuis in fecibus

De multitudine fecu[illegible]

De paucitate

[illegible]

[illegible]

[illegible] de Podagra

Calidæ fæces quid indicent
Frigidæ quid
Humidæ
Siccæ fæces quid
Graues fæces, et Leues quid
Acres quid
Leues, æquales, et Vnctuosæ quid
Albæ fæces quid
Nigræ fæces quid
Hoc dubit de differ. Nigræ deiect.
Rubræ fæces quid

fæces nisi à cibis, uel aliis rebus efficiantur, arguunt uiscerum caliditatem; & ideo rarum euenire experientia compertum est, quin calidę fęces pręnunciant, vel interiorum uiscerum inflammationes, vel febres magnas. Frigida stercora pessima sunt, & lethalia, pręsertim in febribus, iisque magnis, in quibus ex frigiditate fæcum necessariò colligitur caloris extinctio. Vbi uerò febres non sunt, fęces frigidæ non sunt adeo malæ, quòd solum pituitæ, & humorum frigidorum prouentum ostendant. Humidæ fæces prauæ sunt secundum Hippocratem: immo si tales diutius deiiciantur, rarum est, quin corpus malè sese habeat; quandoquidem ex iteratis cruditatibus scimus varia affectionum præter naturam genera suboriri, quemadmodum testatum reliquit Rases 10. ad Almansorem. Siccę fæces neque bonæ sunt, nisi tamen ita fiant ex mora; ratio est, quia semper comites sunt caloris magni humiditates corporis absumentis. Dicebat Rufus, egestiones siccas ferè semper corporis arefactionem præsagire: & propterea cuilibet facilè est videre Azarabium illum Arabem 9. Theoricæ cap. 1. non parum fuisse allucinatum, qui crediderit fęces nimium siccas putrefactionem duntaxat demonstrare. Graues fæces neque bonæ, neque malæ: similiter & leues; quoniam illæ densitatis solum, & multitudinis: hæ verò flatus argumēta sunt. Acres nunquam bonæ; quoniam bilis, aut pituitæ salsæ copiam in corpore, & in intestinis congregari significant. Lenia, & æqualia stercora, à Rase vnctuosa appellata, in morbis & præsertim in febribus magnis, & longis deterrima sunt: quòd colliquationem magnam, vel etiam adustionem in corpore fieri significent, quemadmodum & Gal. 1. de crisi, & Auicenna 2. quarti testantur. Albæ fæces, quæ non a cibis coloratæ sunt, ut inquit Gal. 1. prorrhet. 13. significant obstructionem, & bilis ad alias partes conuersionem. Vnde phrenitidis nuntij solent esse. rationem facilè est reddere, quia ubi flaua bilis ad intestina peruenire impeditur, sæpius caput versus fertur, quod offendens iure meritò phrenitidem efficit. Nigrę fæces omnium semper sunt pessimæ: propter quod magnus auctor Hippocr. 4. Aphorism. 21. hoc veluti oraculum nobis tradidit, quòd fæces nigræ sponte uenientes siue cum, siue absque febre sint, semper pessimæ sunt habendæ, quam sententiam secundo quoque prognost. 22. confirmauit. Hoc autem est; quia uel maximum incendium, vel caloris extinctionem necessariò monstrant. Non est tamen ignorandum hoc loco, quod nos monet. Gal. 4. Aphoris. 23. differentiam non paruam esse inter egestionem nigram, sanguinis nigri deiectionem, & bilis nigræ egestionem. Nam nigra egestio crassa, compacta, & coagulata est: sanguis niger dum exit, fluidus est, non crassus, non coagulatus: Bilis atra similiter fluida est, atque hoc plus habet, quòd si supra terram spargatur, eam erodit, ac fermentant. Omnes tamen eiusmodi deiectiones id commune habent, quòd nisi per crisin à natura deponantur, pessimæ sunt, & lethales: quas omnes breuibus uerbis comprehendens Rases 10. ad Almansorem scripsit, Stercus, quod est ueluti fæx, nigrum malum esse, atque lethale. Galenus libro de atra bile cap. 3. narrat, se neminem vidisse seruatum, qui atram bilem deiecerit. Rubra stercora, nisi tingantur ab hęmorrhoidum sanguine, semper & ipsa praua sunt; quippe quæ uel magnū

iecoris

ſecoris uitium,uel ulcus,& uulnus inteſtinorum ſignificent.Flauę deiectiones ſæpe fiunt à natura poſt coctionem corpus expurgante: quo in caſu malæ non ſunt habendę;ſin uerò alio modo eueniant, malæ ſunt; quandoquidem bilis & uniuerſi corporis feruorem maximum oſtendunt;ideo prænuntiare ſolent inteſtinorum roſiones, dyſenterias: & quanto flauities maior eſt,tanto deteriores.Tres porrò ſunt modi,quibus dignoſcere poſſumus,atque diſcernere egeſtionē bilioſam per criſin eiectam ab ea,quæ ſecus emittitur. Primus eſt, quòd in expulſione critica, & poſt ipſam uires non deijciuntur,in alia deijciuntur. Secundus modus eſt,quòd bilis exiens per criſin ordine quodam,& paullatim exit,alia uerò confusè, & confertim. Tertius eſt,quòd eiectionem criticam leuatio conſequitur, aliam uerò ſequuntur potius inquietudines,anxietates,& dolores.Poſſumus & quartam addere ex Gal.1.de criſi,cap.11.quòd critica expulſio efficitur,uel in declinatione,uel in fine ſtatus: aliæ uerò fiunt aut in principio,aut in augumento.Cinericius ſtercorū color,putrefactionem,& incinerationem (ut ſic dixerim) perpetuò comitatur,ut iccirco color iſte nunquam bonus ſit habendus.Vnde eum Hippocr.2.prognoſt.22.inter peſſima ſtercora recenſet. De colore liuido uerba faciens Raſes 10. continentis ſcribit, quòd ſi liuidum ſtercus à cibis non tingatur,congelationem, & egeſtionis mortificationem ſignificat.Viridia ſtercora,niſi ab herbis fiant,mala ſunt. dico ab herbis,quòd Gal. 2.de temperam.c.6.ſcribat, fæces uirides effici ab eſu herbarū actu calidarum.Significant uerò uiridia ſtercora ſecundum Raſem,putrefactionem,& exuſtionem magnam in corpore,cumq; uiridis color efficiatur,uel ex flauo ulterius aduſto humore,uel ex permiſtione flaui,& nigri,utraq; ſpecies omnino deterrima:ut non immerito Thadæus Florētinus bonus auctor in Cōmentario in ſecundum prognoſt.22.dixerit,fæces uirides nunquam eſſe criticas.Ex quo illud facilè colligi poteſt,uirides nigris aliquando eſſe peiores, quando uiror naſcitur ex miſtione atri,& flaui,in quo caſu cum duo ſint humores praui,non difficilè eſt intelligere,uno nimirum nigro ſolo eſſe deteriores.Diuerſi fæcum colores,ſiue ſint ſeparatim,ſiue iunctim ex 2.prognoſti.23.peſſimi ſunt;quoniam,ut inquit Gal.1.de criſi.11.oſtendunt plures in corpore adeſſe ægritudines malas,pro quibus curandis opus eſt multo & labore,& tempore.In multo uerò tpe maxima ſemper occurrūt pericula;quoniam,dicebat Gal.2.progn.50.idem euenit in longis morbis,atq; in magnis itineribus, in quibus rarò fit, quin aliquod malum contingat, uel ex parte ægri,uel miniſtrorū,uel medici,uel aliquo alio caſu.Quinimmò ſcriptum reliquit Hippocr.4. Aphoriſm. 21.ꝙ uarij colores quanto magis diuerſi ſunt, tanto deteriores habētur:quod licet confirmare ex iis,quę narrantur de multis ægris ab Hippocr.3.epidem. ubi plurimos eorum, qui uarias fęces egeſſerant,interijſſe ſcriptum habetur:ut eſt de puerpera in Thaſo, de Apollonio Abderita,& de adoleſcente illo in Melibœa,qui omnes cum uarias deiectiones habuiſſent, ui morbi iugulati ſunt. Duo tamen hic excipienda ſunt, Vnum eſt,quòd ſi uaria ſtercora à medicamentis deiiciantur, quanto magis diuerſa ſunt, tantò ſunt feliciora ſigna. Hinc eſt,quòd dicebat Auer. 4.coll.hæc ſalutem ſemper portendere in qualibet ægritudine. Alterum

ſcitu dignum eſt, quòd non ſemper praui ſunt varij colores fęcum, ſi ſucceſſiuè fiant, atque ſemper in melius tendant, quod nos clariſſimè docuit Hippocr. 2. Aphoriſm. 14. ſcribens, in ventris fluxionibus mutationes egeſtionum iuuare, niſi ad malum tranſmutentur. cuius rei afferens Gale. in commentario rationem ſcribit huiuſmodi egeſtiones ſignificare multorum, & variorum humorum purgationem, & conſequenter per illas corpus mundificari, magnamque ſalutis ſpem ſupereſſe. Quæ ſine ſono exeunt fæces vt plurimum prauæ ſunt, quoniam vel eliquationem, vel oleagineæ materiæ deiectionem ſignificant, vel ſaltem expultricis facultatis imbecillitatem. Quæ vero cum ſonitu, & flatu exeunt interdum bonæ; quando flatum emitti, & expulſiuam virtutem ualidam eſſe demonſtrant. Scriptum eſt ab Hippocr. 2. prognoſ. 24. flatum exire cum ſtrepitu, melius eſſe, quàm eundem in inteſtinis reuolui. Illud tamen eſt animaduertendum, quòd fęces exire cum ſono non eſt perpetuò malum; præſertim quando ægri prudentes ſunt, atq; uerecundi; alioquin indicium eſt ægros aut delirare, aut dolore affici quoniam prudentes uiri, & verecundi timent offendere alios crepitu: & ideo ſiquando in morbo pedunt, coràm aliis præſertim, ſignum eſt, vt dixi, uel eos delirare, uel præ dolore non poſſe flatum continere. Dixi interdum eſſe bonas; quoniam ſæpe malæ ſunt huiuſmodi egeſtiones cum ſtrepitu, quòd uel magnam flatuum copiam, uel melancholiam, uel concoctricis facultatis imbecillitatem indicant. Scribit Xenophon lib. 1. παιδείας Cyri, apud Perſas, eos uehementer fuiſſe damnatos, qui crepitū uentris, & eructationem emitterent: quòd ſignum eſſet, eos non concoquere, uel ob uiuendi intemperantiam, uel ob nimium ocium. Si ſtercora nihil fœteant, nunquam bonum ſignum eſt, niſi tamen id fiat ratione ciborum: nam diximus Auicennam ſcripſiſſe, uinum aromaticum fœtorem fæcibus auferre. Cur autem fœtor in fæcibus quando non adeſt, malum ſit, ea ratio; quoniam uel cibos non alterari, uel ſtercora immodicè in inteſtinis ſiccari, ſignificatur. fœtor magnus magnæ putrefactionis, maximus maximę indicium habetur: propterea ubi excedit, ſemper malum ſignum, tum in ægris, tum in ſanis habetur. Scribit Gale. lib. de differ. ſympt. cap. 4. putrefactionem corruptelæ ciborum eſſe comitem, quem imitatus Raſes dixit fœtorem egeſtionum ſequi digeſtiuam debilem. eſt tamen hoc loco notandum, quòd in morbis fœtida ſtercora non ſemper praua ſunt, quemadmodum innuere uidetur Hippocr. 2. prognoſt. text. 22. quoniam interdum à natura expelluntur humores morbifici, qui cum ſint maximè putrefacti, fœtorem reddunt, quos expelli bonum eſt. Iccirco ſententia Hippocratis erit interpretanda, quòd fæces liuidæ, & fœtidæ ſemper ſint malę; quòd enim ſtercora fœtida ſolum ſint lethalia, neque experientia, neque ulla ratione conſtat. Stercorum differentiæ à tempore deſumptæ non parum & ipſę ad iudicia ferenda conferunt. Nam quę celerius, quàm par ſit, deiiciuntur, niſi uel copia, uel quantitate ciborum id eueniat, ſignificant expulſiuam ualidam, humores acres, & pungitiuos, qui naturam ante tempus ad expulſionem excitent: & iccirco in ſanis, atque in ęgris interdum bonum, interdum malum ſignificare ſolent. Porrò quę tardius deiiciuntur, niſi & id uel qualitate, uel quantitate ciborum fiat, aut inteſtino-

rum

rum debilitatem, aut expultricis facultatis infirmitatem, vel coctionis, & digestionis tarditatem ostendunt. Propterea in sanitate fieri vix potest, quin paucæ fæces sint malæ: quam affectionem Paullus Aegineta δυσκοιλίαν nuncupauit: fæces si aliunde, quàm ab aluo deijciantur, semper mortales sunt; nam quæ ex abdomine ob vulnerata intestina emittuntur secundum Hippocratem lethales existunt; quoniam dicebat 6. Aphorism. 18. vesica & intestina vulnerata lethalia esse, quod Gal. in commento non tàm ratione affectus esse scribit, quàm quòd internis partib. accommodata remedia non possunt adhiberi. Pariter si ab ore stercora exeant, lethale est; vnde Hippocr. 6. Aphorism. 44. & 7. Aphorism. 10. necnon Gal. 6. de loc. affect. in prin. principio scripserunt, in voluulo per os eiectiones stercoris esse mortales, atque ex ijs neminem ferè seruari: Quos sequutus Paullus dixit, laborantes ileo misera morte perire; quoniam stercus per os eijciunt. A modo exitus conducunt quoque differentiæ: siquidem quæ cum labore, & pressione egeruntur fæces, malum significant in sanitate: in ægritudine non semper malum; quia modo duritiem, modo grossitiem, modo angustiam naturalem ostendunt. præterea indicant vel naturam esse oblæsam, vel calorem maximum, qui eas indurat, vel uirtutem expultricem debilem. & hinc est, quòd huiusmodi fęces prenuntiant interdum Hernias, aliquando Hæmorrhoidum tumores. Neque mirandum est, quòd dixerim hæc signa, & alia multa in sanis esse bona, in ęgris mala, & econuerso; quoniam, ut narrat Rabi Moses 6. aphoris. ex 7. Galeni in Timęum Platonis commentario quędam sunt, quæ cum appareant in sanis, ægritudines, cum in ægrotantibus sanitatem indicant. Sunt & prauæ fæces, si cum dolore exeant, quando uel vulnus, aut ulcus in extremis intestinis, uel humores acres, uel flatus distendentes adesse significant. Quę paullatim, & instar σκυβάλων educuntur in sanis nihil boni significant (in morbis, & præsertim post fluxus interdum bonæ sunt) indicant enim fæces siccari nimium, & uim expulsiuam debilem existere, quæ cum onus uniuersum simul deponere nequeat, id paullatim efficit. Addam postremo loco, quod scriptum est à Galeno in eo fragmento, quod habetur, de dignotione ex in somniis, eos scilicet, qui sese in stercore uolutari somniant, significare, vel quòd in corpore gerant multos humores putrefactos, & graueolentes, vel quòd in intestinis ipsorum plurima stercora contineantur. Et hæc de usu fęcum in dignotione dicta sint.

Pauritas fecu[m] q[uid] denotet

stercoris vomitus

faeces cu[m] labore q[uid] signet

faeces cu[m] dolore q[uid] signet

De stercorum usu, ac de ijs, quæ in illorum inspectione sunt obseruanda. Cap. IX.

SVnt & alij fęcum usus, de quibus pauca dicam. Vnus est, qui ad Agricolas potius, quàm ad Medicos pertinet, de quo scriptum est à Varrone lib. 1. de re rustica, cap. 38. ex sententia Cassii, vbi inquit, ad stercorandos agros secundum locum obtinere humanum stercus. quod etiam confirmauit Columella lib. 2. cap. 15. vbi monet stercora humana debere reliquis villę purgamentis commisceri; quoniam per se naturę est feruentioris, & iccirco terram perurit. Sed, vt dixi, hęc parum ad nos. Est & alius usus in medendis

brutis animalibus, de quo cum apud Hippiatros propriæ medicinæ, & modi habeantur, non pertinet ad hunc locum quidquam dicere. Supereſt tertius vſus pro hominũ medicinis, de quo etiam pauca dicemus; quoniam auctore Gal. 10. de ſimpl. medic. vbi alia medicaměta ſuppetunt, nunquam ſtercore vtendum eſt, & tanto minus humano, quod, vt ipſe ait, ob incredibilem fœtorem maximè abominandum eſt. Stercus omne ex ſententia Gal. 10. de ſimpl. med. cap. de caprino, calefacit: differt tamen vnumquodque ſecundum magis, & minus, prout vel hoc, vel illo cibo calidiore utitur animal. Et propterea homines cum varijs cibis vtantur, interdum tepidioribus, interdum calidioribus, efficitur, vt ipſorum ſtercora aliàs magis, aliàs minus calefacere queant. Stercus humanum ſecundum Galen. 5. de ſimplic. medic. cap. 17. ob putrefactionem maxima attrahendi ui pollet: propter quam facultatem, & mirificam ſiccandi vim fæces huiuſmodi gutturis inflammationes, & tumores curare poſſe exiſtimo; quod ſe experientia comprobaſſe affirmat longa oratione Gal. lib. 10. de ſimpl. med. Plin. quoq; lib. 8. cap. 27. memorat, Panrheram, vbi faucium angore vexatur, ſibi humano ſtercore mederi. Qua de re facilè erit intelligere id, quod obſcuro ſermone dixit Auic. lib. 4. fen 5. tract. 1. in fine, quo loco ſcribit, ſe audiuiſſe potũ ſtercoris hominis theriacam eſſe aduerſus ſagittas Armenas. Sciendũ eſt enim, vt hoc facilius percipiatur, varios populos conſueuiſſe ſagittas venenare. Nam Arabes Aſcitæ vocati apud Plinium id ferè omnium primi inuenere. Scytæ quoque, vt refert Ariſtot. lib. de mirabilibus auſcultationibus, & Plin. lib. 11. cap 53. ſagittas quodam veneno inficiebant, quod ex ſanie viperina, & ſanguine humano commiſtis componebant. Armeni pariter, quemadmodum idem Ariſt. lib. de mirabilibus auſcultationibus narrat, ſagittas Pardalij veneno inficiebant. Vnde Pantheræ ſiquando vel à ſagittis illis percuſſæ erant, vel aliquo alio pacto id uenenum ſumpſerant, ſtercus humanum pro medicamento ſibi adhibebant; quod confirmat Ariſtoteles quoque lib. nono de hiſtoria animal. cap. 6. Iccirco apud Auicennam Armenas ſagittas clarum eſt fuiſſe venenatas hoc genere Pardalij veneni, pro quo frangendo ſicuti Pantheræ ſtercus adhibebant, ita fieri poteſt, vt homines pro eodem adhibuerint, idque ſit, quod ſe audiuiſſe memorat Auicenna. & ut Coronidem huic tractationi imponamus, quædam mõſtrabimus, quæ circa fęcum inſpectionem ſunt obſeruanda. Primum eſt, vt iubeatur eas apponi in vaſe terreo, albo, & mundo, quod non ſit nimis altum; ſic etenim facilius inſpici poterit color, ſubſtantia, & tandem omnes differentiæ. Secundum, vt oſtendantur ſeparatim, prout etiam ſeparatim deijciuntur: fit nanque interdum, vt diuerſis vicibus diuerſa ægri deijciant ſtercora, quæ ſi ſimul commiſceantur iudicium medici fallere poſſunt. Tertium eſt, vt neq; vrina, neque aqua, nec quidquam aliud ipſis miſceatur vel in uaſe ponatur. hoc moneo; quia reperiuntur multi, qui vt fœtorem fæcum minuant, ſolent prius in uaſa aquam infundere, quod certè iudicium ferendum de ipſis valdè impedit. Quartum eſt, vt in loco lucido, & omnis odoris experte curetur oſtendi fæces; alioquin facillimum erit falli tum in coloribus, tum in odoribus diſcernendis. Quintum, vt fæces ſi fieri poteſt, ſtatim ac deiectæ ſunt,

inſpi-

inſpiciantur, vel ſaltem obtectæ panno, vel alijs rebus detineantur, ne ab aere poſſint multum alterari. Non enim euenit in fæcibus, ut in vrina, quod tempore aliquo ſit opus ad iudicandam totam fæcum naturam; immo quanto citius inſpiciuntur, tanto melius naturam propriam oſtendunt. Quòd ſi hoc fieri non poſſit, curetur ſaltem, ut dixi, ut obtectæ teneantur. Dicebat enim Ariſtot. 13. problem. 5. & 8. graueolentiam facilius conſerua ri calore, & locis occluſis, ſicuti in apertis magis deſtruitur. & propterea hiemali tempore, & locis frigidis ſtercora facilè fætorem perdunt. Quapropter eo tempore, ne ullus contingat error, diligenter erunt interrogandi adſtantes de odore ſtercoris. Sextum, & ultimum eſt, ut curetur, à ſeruo fæces baculo agitari. Sic enim miſta, & tota natura facilius cognoſcuntur: immo & odor malus ſic magis ad nares peruenire poterit; quoniam, vt etiam teſtatur Ariſtot. 13. problem. 12. quanto male olentia, vel olentia magis agitantur, magis quoque odorem produnt.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE EXCREMENTIS,

Liber Tertius,

De sudoribus. Cap. I.

HACTENVS de vrinis,& fęcibus egimus. Nunc ad tertiam tractationis nostræ partem transeundum est, in qua de reliquis corporis nostri excrementis disseremus, quę quidẽ tractatio neq; exigua erit, neq; etiam inutilis. Cum enim à natura corpori nostro circumposita fuerit cutis, necesse fuit, vt eam multis in locis perforaret: quæ omnia foramina tum in alijs vsurpauit, tum pręsertim in hoc vsu, ut per ea corporis superflua excerneret. alia nanque fuere sensibus nostris occulta foramina, per quę & sudores,& fuliginosos vapores excernendos voluit; alia verò clara,& manifesta fecit. aluum enim,& vesicam inseruire naturæ ad excernenda solidiora quædam excrementa, clarum est. perspectum etiam est ab ore magnam partem emanare. nares, oculi,& aures sunt etiam ueluti quædam partes, per quas non pauca corpori nostro inutilia excrementa educuntur. De iis, quæ per aluum,& per uesicam (ut dixi) abundè, ni fallor, a nobis est tractatum. Nũc de iis sermonẽ faciemus, quę per meatus,& foramina occulta educuntur, per os, per nares, oculos,& aures: ita ꝙ nullum erit excrementi corporis nostri genus, quod clarum, & apertum non fiat. Incipiam itaq; à sudore duabus de caussis: primò, quia materia sudoris, ut ostendemus, congenea est materiæ urinę, quam iam aliàs tractauimus. pręterea hęc tractatio copiosior est,& magis ampla: unde iure quodam primum locum sibi uindicare videtur. Ordinem verò institutum seruabo, vt primò uniuscuiusque excremẽti nomen declarem: secundò generationem, & caussas: tertiò differentias: quartò vsum tum in iudicando de morbis, tum etiam in medendo, si quis erit. Qui sudor apud Latinos uocatur, à Græcis ἱδρώς nuncupatus est, nomine non admodũ ab aqua dissimili. est tamen non ignorandũ à sudore diuersa esse illa, quæ ab Hippocr. 3. aphorismorum 21. ἱδρῶα nuncupãtur: quæ nil aliud

aliud ſunt, vt docet Theophraſtus in lib. de Sudoribus quàm puſtulæ quædam in cute ortæ ex ſudore bilioſo, qui, cum exire nequeat, in molem quandam cutem ipſam attollit. Circa ſudoris generationem uariæ fuerunt veterum ſententiæ Empedocles, ut ſcribit Galenus lib. de Hiſtoria philoſophica (ſiue ſuus ſit, ſiue Plutarchi) fuit huius ſentẽtiæ, quòd ſudor conſtat ex quattuor elementis, & fit ex ſanguine eliquato, extenuato, & diffuſo. Sed hæc opinio, quanquam antiqua ſit, tamen omnino refutanda uidetur tribus rationibus. primo, quia ſi uerum eſſet, ſudorem fieri ex ſanguine, ſequeretur quòd qui plurimum ſudat, plurimum etiam perpetuò emaciaretur, quandoquidem ſanguis eſt humor ille, ex quo corpora noſtra nutriuntur. præterea ſequeretur ſudorem ipſum vel rubeum eſſe, uel rubeo proximum: quod quidem, vt ſuo loco demonſtrabitur, falſiſſimum eſt. tertiò, & ultimò ſequeretur, quòd qui plurimum ſudant, perpetuò animis conciderent; ratio eſt; quia plurimo diffuſo & extenuato ſanguine, neceſſariò plurimi ſpiritus con ſumuntur: conſumptis pluribus ſpiritibus, conſequenter etiã & vires, & animi cõſumuntur. fuerunt alii, ut ſcribit Theophraſtus in lib. de ſudoribus qui exiſtimarũt, ſudores fieri ex uaporibus eleuatis ab uniuerſo corpore, qui vbi per cutim egredientes aeris frigus ſentiunt, ſtatim congelantur, atque in aquam conuertuntur. quæ opinio, vt puto, fuit Heracliti. Sed hæc etiam explodanda uidetur; quãdoquidem ſi hoc eſſet, ſequeretur inſenſibilem tranſpirationem apud medicos non dari. quia Gal. 1. de tuen. valet. cap. 12. ſcribit, quòd humor ſeroſus interdum à natura ſponte per cutim educitur: interdum verò in vapores diſſoluitur, atque tum inſenſibilis tranſpiratio fit; vt ſi iſti uapores condenſarentur ex frigore aeris, atque ita fieret ſudor, neceſſarium eſſet, inſenſibilem tranſpirationem non eſſe. Accedit etiam, quòd per ſudorem nũquam vlla fieret effatu digna humoris exinanitio. ratio eſt; quia ex decima parte humorum fiunt decem partes aeris, & uaporum; unde non poſſent vnquam tot vapores fieri, ut conſummerent humores, quemadmodum experientia patet. Poſtremò experimento comprobatur, quòd antequam ſudor à cute erumpat, carnes madẽt. Ex quo intelligitur, humorem ſub cute latitantem, non vapores, eſſe, qui erumpens ſudorem efficit. Plato in Timæo fuit huius ſententiæ, quòd ſudor nil aliud ſit, niſi quoddam ſerum collectum, vbi pituita recens congelatur. quæ opinio tametſi alicuius ſpeciei ſudoris veritatem habere poſſit, non eſt tamen ea, quæ omnes ſudores explicare queat. ideo neque etiam hæc acceptãda eſt. Ariſt. in Problem. quandoque dixit ſudorem eſſe humorem incoctum; tertiò uerò de partibus animalium, cap. 5. dixit ſudorem eſſe excrementum uaporis humidi. quod quoque cum ieiunè nimis dictum ſit, clareque conſtet, ſudorem etiam ex humoribus ipſis non ex vaporibus emanare, non eſt, quòd nos medici philoſophum ſummum ſequamur. Diocles, qui ab Athenienſibus iunior Hippocrates appellatus eſt, ut meminit Gale. 1. Aphoriſm. 15. aliam ſententiam ſequutus eſt, qui voluit ſudorem nihil aliud eſſe, niſi partem cibi inconcocti excreti per meatus corporis contra naturam. dicebat enim, quòd vbi cōctiones perfectæ à natura fiunt, nunquam ſudor emanat: & quando ſudor emanat, ex eo fieri; quia natura non bene concoquit, quemadmodum

necessarium esset: atque ita colligebat omnino sudorem esse præter naturam. quam sententiam sequutus est Actuarius lib. 1. methodi medendi, ca. 23. & quanquam Galenus opinionem Dioclis damnare ausus non fuerit, nihilominus non est medico perfecto digna: quoniam etsi sint aliqui sudores, qui fiant præter naturam; non est tamen negandum, etiam multos esse, qui fiunt à natura ipsa; eò magis quòd scimus cutem idcirco meatus illos occultos à natura sortitam esse, vt per eos & vapores, & sudores excluderentur. & quemadmodum videmus naturę ipsius opera alia excrementorum genera expelli, pariter etiam rationi consonum videtur, ut & sudores plurimi naturę ipsius opera à corpore pellantur. Cum itaque nondum habeamus ab vllo antiquorum, quid firmiter de sudore credere possimus, periclitandum est nobis, vt ueritatem hanc indagemus. & quanquam qui uiderunt tractationem nostram de vrinis, possint intelligere, quid etiam sit sudor; quoniam sudor, & vrina (vt explicabimus) sunt eiusdem generis: tamen etiam hoc in loco eandem recensebo: quòd scilicet sudor nihil aliud sit, nisi portio materiæ potulentæ in iecore alterata, & sanguini peruehendo per venas à natura transmissa, ac demum ex venis ipsis per meatus occultos expulsa. Quæ descriptio ut facilius intelligatur, scire oportet, sub nomine materię potulentæ à me intelligi id totum humidum, quod & in cibis, & in potibus assumitur: quod humidum, ut scribit Hippocr. in fine libri de alimento, idcirco animalibus necessarium est, ut sit vehiculum solidioris cibi, qui alioquin angustissima uasa permeare non posset, nisi hoc vehiculum haberet. Itaq; hoc humidum cibo commistũ, ubi in iecore fit sanguis, alteratur, ita tamen, ut tota illius materia remaneat; deinceps cum sanguis ad uenas transmittitur à iecore, humidũ etiam hoc vnà cum sanguine perducitur. Et quia nõ est necessaria magna copia, ubi sanguis iam est productus: magna portio illius ad renes, & ad uesicam; aliqua uerò in extremũ corporis ambitum cũ sanguini mittitur, quę portio postquam perfuncta est munere suo producendi sanguinem: cũ iam supersit, à natura interdum per uapores excluditur: interdũ sponte, operante, uel natiuo, uel alio calore. Ex quo tria habemus cõcurrere ad generationem sudoris, portionem humidi potulenti, caloris operationem, atq; etiam meatuũ patentiam. Quòd verò hæc sententia & ueritati cõsonet, atq; etiam Galeni fuerit, licet (ut dixi) facile perspici possit ex iis, quæ de urinis disputauimus: attamen nonnulla etiam hoc in loco edisserã, Quod .n. sudor sit materia potulenta, possumus hac coniectura consequi, ꝙ quicunque multum potant, plurimum etiam sudant; è conuerso, qui parum bibunt: aut nihil, aut modicè sudant. hoc uerò ita esse, habemus ab Hippocrate, & Galeno 4. Aphorism. 41. ubi scribunt, ꝙ sudor multus noctu factus, indicat etiam corpus plurimo usum esse cibo, atq; potu. Altera ratio ad hoc probandum est; quia medici ubicunque curare cupiunt sudores superfluos: ante cætera præcipiunt, ut ægri abstineant a potu, & ab usu omnis rei humidæ. quod quidem præceptũ superuacaneum omnino esset, nisi scirent medici ex potibus sudores fieri. Accedit tertiò, ꝙ qui plurimùm sudãt, plurimùm sitiunt. quod argumentum est, sudores cum exinaniuntur, simul etiam materiam potulentam, quæ sitim pellit euacuari. Sed, ut dixi, hæ sunt coniecturæ.

rę. At clarissimas habemus huius rei Galeni auctoritates, ni fallor; primò enim de potentiis naturalibus circa finem scribit maximus medicus, quòd id totum, quod potatur, excernitur per urinam pręter exiguum quoddam, quod per sudorem, & insensibilem transpirationem emittitur. Ex quibus uerbis clarissimum est sudorem esse portionem potus. libro de atrabile, cap. 2. scribit rationi cõsentaneum esse, ex potu ipso aliquid ferri cum sanguine in iecore genito, quod postea non solum per urinas, sed per sudorem, & insensibilem transpirationem eijcitur. Primo de sanit. tuen. cap. 12. scribit, sudorem esse id humidũ, quod pro cibi uehiculo in uasis erat, quodque iam officio suo functum cum supersit, per meatus cutis excernitur. sed illud humidum, quod pro cibi uehiculo est, ut diximus, nihil aliud existit, nisi materia potulenta. quo fit, ut necessum sit, dicamus, sudorem nil aliud esse, nisi potum ipsum. postremò 10. de simplici medicina scribit idem Galenus sudoris, & urinę eandem esse materiam, & generationis modum; siquidem utrique generatio constat ex bibito humore excalfacto in iecore, atq; in corpore, & biliosę substantiæ nonnihil adepto; quanquam, inquit Galenus, sudor à calore natiuo fit magis elaboratus, quàm urina. quam sententiã, utputo, Galenus accepit à Theophrasto in lib. de sudoribus quo in loco scribit, urinam, sudorem, & lacrymas unius, atque eiusdem humoris sobolem esse: nisi quòd sudor magis afficitur à calore, atque spiritibus ipsis. Hanc eandem sententiam potest Auic. accepisse lib. 2. cap. de Sudore, ubi dixit, sudorem nihil aliud esse, nisi sanguinis aquositatem, cui pus cholericum sit commistum. Quamobrem iam satis clarum esse puto, sententiam nostram de sudore non esse nec nouam, nec figmenticiam; sed & rationibus maximè innixam esse pręsertim Galeni auctoritatibus. Sed oriuntur nonnullę dubitationes, quas ubi dissoluero, pariter & poterimus omnibus alijs respondere. prima dubitatio est. Si sudor est materia potulenta, quomodo Galen. 1. de tuen. ualet. cap. 12 dixerit (ut quidem apertissimè ex eius uerbis colligitur) sudorem esse excrementum tertię coctionis? quam quidem sententiam omnes ferè medici amplectuntur, dicentes, sudorem nil aliud esse nisi hoc excrementum, sed quomodo fit, nullo modo explicantes. Secũdum dubium est, cur, si sudor est huiusmodi materia, illi, qui multum mingunt, multum etiam sudant interdum? nam si maior portio materiæ potulentæ absumitur in urina, pauca uerò mittitur in uenas, quę fit sudor, cur, inquã, eodem tempore multa fit urina, & multus sudor? Tertiũ dubiũ est; si, ut fit copiosa urina redditur secundum proportionem potus, pariter etiam deberet quotidie reddi sudor proportioni illius portionis potulentæ. Quarta, & ultima dubitatio est, quia quemadmodum urina interdũ retinet qualitates aliquas materię potulentę, similiter & sudor retinere deberet. Sed hoc nõ uidetur; immò potius experimento constat, sudores omnis qualitatis ciborum expertes esse. Ad primum dubium respondendum est, iccirco nuncupari excrementum; quoniam materia hęc, ubi in uenis munere suo peruehendi cibi functa est, non amplius naturę necessaria est, & ideo tanquam superfluum quid, & excrementum reputatur à natura: sic enim inuenitur Aristot. appellasse semen excrementum; quoniam ea materia seminis non est necessaria nutritioni

tritioni totius corporis. Ad secundum dubium dicimus, euenire ideo, ut multum meiatur,& multum sudetur; quoniam sępe in corpore humores,& carnes colliquantur, quæ materiæ huic sudoris,& vrinæ commistæ tum sudorem, tum vrinam copiosam reddunt. Tertio dubio respondetur non esse necessarium sudorem emanare proportioni potus; propterea quòd semper maior pars huius materiæ in vrinam conuertitur. quæ verò in sudores transit omnino exigua est; quoniam etiam non multum opus est sanguini iam subtili reddito huiuscemodi uehiculo. Vnde cō modica sit copia huius humiditatis in venis, nō videtur esse necessarium, vt seruetur potus proportio. Quartæ dubitationi respondemus iccirco sudores qualitatem ullam eius materiæ, quæ potatur, non retinere; quia materia hæc per tres corporis coctiones transit,&, vt dicit Arist.& Gal. multum elaboratur in venis: ex quæ quidē multa elaboratione efficitur, vt omnes ferè qualitates deperdat. Sed dicet aliquis, si sudor naturalis is est, qui à nobis descriptus fuit, qui erunt sudores alij? Dico alios sudores nihil aliud esse, nisi aqueas quasdam materias ex uenis ipsis vi caloris extractas necnō materiæ potulentæ commistas, atq; vel solas, vel etiam ipsi materiæ coniunctas per uenarum meatus eductas. Iam uideamus sigillatim sudorum differentias, quod est secundum caput; si tamen prius duo monuerimus memoria tenenda; vnum, quod interdum materiam sudoris appellabimus serum, interdum materiam potulentam, interdum alio modo: alterū, ꝙ in differentijs assignandis ex ijs solummodo extremas quasdam denominabo; ex extremis autem comparatis poterit vnusquisq; intelligere media illa esse sudorum differentias naturales,& meliores. Desumuntur itaq; differentiæ à generibus ipsis generalissimis, tanquam à proprijs quibusdam locis,& terminis: & primo à substantia, quoniā sudorum alij dicuntur esse substantia crassi, alij vero dicuntur esse tenues. cognoscitur autem hæc differētia tum tactu, tum etiam uisu: Tactu quidem; quoniam sudores alij contrectati crassiusculi manibus apparent, alij verò tenuiores. Visu verò; propterea quòd interdum aliqui vsqueadeo copiosè sudant, vt possint sudores colligi in vase, atque illorum substantia intelligi. A quantitate sumuntur quoq; differentiæ, quòd scilicet sudorum alij copiosi sunt, vel vicibus, vel multitudine; alij uerò sunt paucissimi siue intersecti. A qualitate sumptę differentię plurimæ quoq; sunt,& primo à tactili; siquidem alij dicūtur sudores calidi apud medicos, & sunt illi, qui veluti manus mordere uidentur; alii dicuntur frigidi, & hi sunt, qui verò frigiditatis sensum manibus nostris monstrant. A qualitate gustatili etiā differentiæ sunt, ꝙ alii sudores dicuntur amari, alii salsi, alii verò acres. Neq; mirum cuiquam sit, quod proponam sudorum sapores: propterea quod scribit Gal. lib. de differ. symp. cap. 5. Sudores interdum per ora fluere copiose, atque etiam necessariò os ingredi,& ab ægrotantibus gustari. Immo Gal. ipse 4. de tuen. valet. cap. 4. scribit, Medicos interdum ægris præcipere, vt proprios sudores degustent. Ab odoribus siue qualitate odoratili sumptæ quoque differentiæ sunt multæ, quando alii sudores dicuntur fœtidi, alii uero sine fœtore, alii dicuntur fœtoris acuti, vt dicit Theophrastus. Auicennas autem 2.4. tracta. primo cap. 70. appellauit quoque sudores acidos, siue odoris acidi. A quali-

qualitate visili differentiæ sunt, quòd alij sudores dicuntur flaui, alij sanguinei, & rubei, alij aquei coloris, aliqui etiam ab Auicenna loco citato nominantur virides: Quod autem reperiantur apud auctores sudores rubri, & sanguinei clarissimè testatur Aristoteles 3. de partibus animal. cap. 5. 3. de historia animal. cap. 19. vbi scribit aliquos interdum sudasse huiusmodi sudorem, idem etiam scribit Theophrastus in libro de sudoribus ex sententia Monæ medici. hoc idem scriptum inuenitur in eo libro Galeni, qui inscriptus est de vtilitate respirationis: ita quod clarum est etiam reperiri hanc differentiam sudoris sanguinei. Coloris porrò sudorum cognitionem Galenus 10. de simplici Medic. cap. de Sudore scribit, suo tempore facilem fuisse; propterea quòd in vsu erant quædam instrumenta, quæ appellabantur strigiles, quibus sudores detergebant, ac in vasis colligebant, vt eorum color facile inspici posset. Thempestate verò nostra duobus modis intelligi possunt colores sudorum, vno ex pannis ipsis: quia sæpe panni tinguntur à sudoribus. altero ex collectione; quia aliqui ita copiosè sudant, vt possint colligi sudores in vasis vitreis, atque inde postmodum eorum colores cognosci. A loco sumptæ differentiæ sudoris sunt, quòd alii fluunt à toto corpore: alij à capite: alij à collo, & dorso: alij ab alijs aliquibus partibus. Similiter alij sudores sunt facti in sole: alij verò in vmbra, vel etiam in balneis. A motu quoque capiuntur differentiæ sudorum; eo quia alij sunt facti in cursu: alij in deambulatione: alij in palæstra, & exercitatione: alij vero in quiete. A tempore quoque uariantur differentiæ, quoniam alij sudores dicuntur nocturni, alij diurni, alij hiemales, alij æstiui, alij facti à cibo, alij facti in principijs morborum, alij in statu, alij in declinatione. Diotimus Gymnastes, vt refert Theophrastus, aliàs tres differentias sudorum fecit. eos enim diuidebat in incipientes, in medios, & in desinentes. Hic est catalogus omnium differentiarum sudoris, quæ apud auctores Medicinę possunt haberi. Nunc verò vniuscuiusque differentię reliquũ est, vt caussas videamus, quod erat nobis tertium propositum caput. Sed primo uidendum est nobis, an natura vllos sudores faciat, an potius omnes sint præter naturam. Diocles medicus clarissimus, ut refert Gal. 1. aphorism. 15. habuit hanc opinionem, quòd omnes sudores sint præter naturam. ad hoc existimandum, & persuadendum hac ratione vtebatur, quòd natura vbicunque calorem natiuum validum habet, & optimè constitutum, semper excrementa non per sudores, sed per insensibilem transpirationem excernit; & quòd vbicunque sudores fiunt, signum est, quòd calor natiuus non potest hæc excrementa per insensibilem exinanire traspirationem. Hanc rationem Dioclis, inquit Gal. lib. de differ. sympt. cap. vlt. sibi aliquando valde probabilem visam esse; reuera tamen esse duram, & contra rerum euidentiam. Atque hac de re pollicitus est se aliquando scripturum. Verum tamen, siue id fuerit iniuria temporum, siue alia quauis ratione, nullum habemus, quòd ego sciam, hac de re Galeni scriptum, possumus tamen intelligere, Galenum in ea fuisse sententia, ꝙ opinio Dioclis falsa sit. Etenim licet calor naturalis optimè constitutus sit, & actiones suas promptè obeat; attamen cum statuerimus materiam potulentam, siue serum contineri in extremis uenis: fieri potest, vt raritate ip-

sius

ſius cutis ſerum iſtud exeat ita, vt eſt, nec aliter in uapores conuertatur. non valet igitur hæc ratio, quòd ſemper calore proprias actiones obeunte, humor iſte debeat in vapores conuerti, & inſenſibiliter exinaniri, neq; etiam valet ratio puerorum, quòd ſcilicet pueri, quibus calor natiuus validus eſt, non ſudant; quoniam, vt habemus ex Theophraſto, duabus alijs rationibus ipſi nihil ſudant, vel parum. vna eſt ob cutis denſitatem; habent enim ratione habitudinis carnium meatus cutis ita conniuentes, & adſtrictos, vt nequeant per eos humores exire. alia ratio eſt; quia illis humiditates ad aluum, & ad ueſicam conuertuntur. Vnde non eſt paucus ſudor in pueris; quia calor natiuus eorum conuertat ſudorem in inſenſibilem tranſpirationem. eſt ergo cauſſa ſudorum naturalium effectrix calor, ſed non omnis calor: non enim calor ſiccus, ſed potius humidus. ratio huius eſt; quia calori humido commixti ſunt plurimi ſpiritus, qui venas ingredeuntes agitant ſerum, & cum quærant locum in uenis, ſerum ipſum expellunt: nam & in aliquibus etiam ſudoribus pręter naturam cauſſa eſt ſpiritus impetus, qui, ut dixi, propellit materiam potulentam excrementiciam, cum ſibi locum quærat. dixi autem in aliquibus; propterea quòd etiam fiunt ſudores in hominibus ſine impetu ſpirituum, & ſine calore, ex imbecillitate uirium, quemadmodũ ſcribit Gal. de ſudorib. hecticorũ, & de ſudorib. ſyncopticis: hos. n. ait Gal. 3. de ſympt. cauſ. cap. 2. emanare ob debilitatem uirtutis contentiuę, quæ non poteſt ſerum intra uenas continere. Craſſi itaque ſudores efficiuntur à pituita craſſa, & lento ſero commiſta, quemadmodum præclarè docet Actuarius lib. 1. methodi, cap. 23. uel etiam fit craſſities ex colliquatione carnium, atque etiam ultimi alimenti, quod interdum in febribus ardentibus accidit. quæ deinde colliquationes commiſtæ ſero ſanguinis craſſum illud reddunt. fiunt uerò tenues, & aquoſi ſudores, tum ob caloris magnitudinem extenuantem humores: tum etiam ob uenarum anguſtiam: ſicuti nanque uidemus aquas ſalſas per anguſtos terræ meatus tranſcolatas effici ſubtiliores, & tenuiores; pariter contingit, vt ſudores per anguſtiſſimos cutis meatus percolati tenuiores, & ſubtiliores euadant. Ex quo fit ut Actuarium nulla ratione commendare poſſim, qui uoluit ſudores milioformes ſic ab Hippocrate in prognoſticis appellatos tales effici ob anguſtiam cutis meatuum; nam cùm illi ſudores ſint craſſiuſculi, multum abeſt, ut craſſitiem adipiſcantur ab anguſtia meatuum. Scribit Theophraſtus ſudores tenues, & aquoſos fieri ex humiditate ſuperficiali; craſſos uerò ex humiditate profunda tanquam ex colliquata in profundis corporis partibus carne. Copia ſudorum, ut docet Gal. 3. de ſymp. cauſ. cap. 2. multis de cauſſis efficitur: uel ob cutis raritatem, quæ præbet facilem aditum corporis humiditati, ut excernatur. Vnde Ariſt. 2. problem. 40. ſcribit, homines in æſtate copioſius ſudare, quàm in hieme; eo quia tunc cutis rarior eſt, uel fit copia ſudorum ob excrementorum abundantiam, quando ſcilicet multę excrementicię humiditates inſunt corpori, quę per ſudoris uiam exinaniuntur. uel efficitur hæc copia propter ipſiuſmet humoris tenuitatem. Auic. 2. quarti, tract. 1. cap. 66. addit & aliam cauſſam, nimirum uehementiam uirtutis expulſiuæ, & debilitatem uirtutis contentiuæ. Iam uerò abundantia excrementorum duplex eſt, aut propinqua,

qua, aut remota, vt dicit Galen.quarto aphorism.41. & Auicen. ibid. cap. 68. propinqua est humiditas facta ex repletione ciborum: remota verò est facta ex repletione aliorum humorum. Sed hoc in loco illustris contradictio est in uerbis ipsius Galeni; nam, vt diximus 3.de sympto.caussis, cap.2. manifestissimè dicit inter caussas copiæ sudoris esse cutis raritatem. Cæterum 4.aphorism.41. videtur omnino contrariam habuisse sententiam. scribit Hippocr.eo in loco, quòd sudor multus noctu factus corpus vti pluri cibo significat. quem aphorismum exponens Galenus examinat particulam illam (multus,) & inquit, quòd nisi illa addita fuisset, posset sudor effici uel ex raritate cutis, vel ex debilitate uirtutis; quasi manifestè dicat Galenus, quòd sudor multus nunquam fieri potest à cutis raritate, vel à uirtutis imbecillitate. Est, vt dixi, magna contradictio, quãdo à nemine cognita fuit. & certe negare nõ possum, quin mihi ambiguitatis plurimum attulerit. Puto tamẽ posse solui hac ratione, quòd scilicet sudor est duplex, vel diurnus, uel nocturnus. sudor nocturnus nunquã potest effici à raritate cutis, & à uirtutis imbecillitate, de quo loquitur Gal.4.aphorism.41.ratio, quòd non possit fieri est; quia quo tempore homines dormiunt, corpora sunt valde constipata, & conclusa, vnde si tunc copiosè sudant, non potest adscribi raritati cutis. similiter quo tempore homines dormiunt, uires naturæ sunt ualidiores: ita quòd si multum sudant, non potest tribui sudor debilitati uirtutis. Diurnus sudor fieri potest à raritate cutis, & uirtutis imbecillitate, & de hoc locutus est Gal.3.de sympt.caussis, cap.2. Hæc est ratio, meo iudicio, soluendi hanc contradictionem, qua an melior inueniatur, alij cogitent. Inopia sudoris efficitur secundum Gal. loco citato uel propter humidi excrementicij, siue humidi potulenti inopiam. & hac ratione puto senes, ut etiam dicit Theophrastus, modicè sudare: quoniam materia potulenta exsugitur in ipsis à membris arefactis, & exsiccatis. aut fit propter crassitiem humidi, quando scilicet humidum usque adeo crassum est & glutinosum, ut per angustos cutis meatus exire non possit, & hac de caussa cachectici & si plurimum humidi sint, minime sudare possunt. uel propter magnam corporis caliditatem, quæ dissipat & absumit omnem humiditatem. ideo fit, ut in quibusdam febribus ardentibus nunquam à medicis uideantur sudores. Vnde iure optimo dicebat Aristot. quòd nos sub Sole ardente minus sudamus; quia calor Solis exsugit omnem humiditatem tàm extrinsecam, quàm intrinsecam. uel fit propter debilitatem expulsiuæ uirtutis, & fortitudinem retentiuæ: uel propter meatuum occlusionem. meatus uerò dicit Galen. occluduntur; uel quia à uiscidis, & lentis humoribus obstruuntur, uel quia conniuent. Conniuent autem tribus de caussis, aut propter pinguedinem carnis, uel propter frigiditatem, quæ constipat ipsos, & occludit, uel propter carnis mollitiem. Nam interdum carnes sunt ita molles, ut facilè meatuum labra (si sic loqui licet) simul concidant, & occludantur. Calidorum sudorum multæ à medicis referuntur caussæ. una est motus uehementia; quando enim corpora uehementer mouentur, cum ualde incalescant, humores ẽt calidos de se mittunt. altera est intestinus corporis ardor, quemadmodũ in febrib. ardentibus, & magnis conspicitur. tertia caussa est humo-

humoris feruidi permistio: plerunque enim in sudoribus magnis commiscentur biliosi,& feruidi humores, qui sudores calidos reddunt. Rases fuit huius sententiæ, quòd propriè calidus sudor fiat, vbi humores conuertuntur in vapores,& deinde vapores condensati faciunt sudores. Arist.31. sect. problem.24. & Theophrastus putarunt sudores calidos ex proba humorum coctione perfici. Frigidi sudores fiunt,& ipsi à pluribus caussis. Gal.4.aphorism.42. hanc sequutus est sententiam, quòd frigidi sudores fiant ex copia humorum crudorum,& frigidorum. quod etiam Aristoteles, & Theophrastus sensisse videntur. Est quoque frigidorum sudorum alia adnumerata caussa nimirum caloris extinctio,earum partium à quibus sudor emanat. quæ sententia fuit Galeni 4.aphorism.37.& Auicen.2.4.tract.1.cap.71. Sic enim in colica vehementi fiunt sudores frigidi, quòd scilicet à doloris magnitudine calor veluti strangulatus faciat huiuscemodi sudores frigidos.sic etiam in syncope,& in doloribus omnibus syncopticis, sicut etiam in pestilentiali febre, & in inflammationibus internis frigidi videntur sudores, vt habemus ab Auic.lib.3.fen 11.tract.2.cap.7. fuerunt inter recentiores nonnulli,qui existimarunt sudores frigidos fieri, eo quia humores interni resoluti sunt in vapores,qui à frigiditate humorum magis in cute fixorum condensantur. Sed hæc opinio à me nunquam probari potuit. quia in corpore nostro viuo non potest ea vnquam frigiditas reperiri, quæ possit calidos, & feruidos vapores condensare. Accedit etiam, quòd in rebus externis experientia quotidiana docet quotiescunq; ex uaporibus calidis ope frigiditatis fit aqua, etiam aquam effectam remanere calidam. Circa sapores sudorum multæ quoque reddendæ sunt à nobis caussæ, & primò differendum est de salso sapore, qui in plerisq; sudorum reperitur, vt testatum habemus à Gal. 10.de simplici medic.ab Aristotele,& Theophrasto. Aristot.2. Meteorolog. scribit veteres appellasse mare sudorem terræ, hac scilicet impulsos ratione; quòd sicut terra à sole calefacta emittit aquam illam marinam salsam; pariter corpora nostra aliqua ratione calefacta emittunt sudorem salsum. Ceterum ipsemet Arist.2.problem.3.& 4 problem.13.& 5.probl.35. quem imitatus est Theophrastus lib.de Sudoribus visus est aliam assignasse caussam salsedinis lacrymarum, vrinæ,& sudoris, vbi scribit idcirco hos humores fieri in corporibus nostris salsos; quoniam quod concoctum,& dulce alimentum corporibus inest,id totum transit in partium nutrimentum: pars verò terrea,& incõcocta conuertitur ad urinam,lacrymas,& sudorem, quibus commista,perinde ac cinis,seu calx reddit hos humoses salsos. Porrò fit sudor amarus, vel ꝓ bilis, uel biliosi ichoris permistionẽ. ea propter Gal.4.de tuen.valet.cap.4.scribit, ictericorum sudores esse πίχροκολους, hoc est amarulentos. fiunt similiter acres sudores,& acidi ob mistionem humorum huiusmodi, qui sero commisti, sapores proprios ipsis impertiunt. Scribit Rabi Moses 6. aphorism. ex sententia Galeni in commentarijs super secundum epidemiorum, quòd in sanis sapor sudoris fit salsus, in ægris verò permutatur secundum qualitatem humoris dominantis. circa odoratiles qualitates caussæ quoq; multæ redduntur ab auctoribus. quòd sudor sine ullo odore fiat, videntur omnes medici acceptum referre optimæ coctioni, vel quia nihil

hil putridi,& fœtidi eis commistum sit. fiunt verò fętidi sudores secundum Theophrastum,& Aristotelem, ex inconcoctione; etenim quæ sunt incon-cocta facile putrescunt,& deinceps ex putredine fœtorem contrahunt.fiunt etiam ex humorum fœtidorum, & graueolentium copia. ideo sudores leprosorum,& eorum, qui praua scabie infestantur, maximè fœtere solent. Hinc est, quòd scribunt Aristoteles,& Theophrastus rutam, ac nõnulla alia pigmenta fœtidam urinam reddere. quinimmò Gal. lib. de attenuante victus ratione cap. 1. scribit omnia acria edulia manducata sudores fœtidos reddere: vt sunt cœpæ,porra,& huiusmodi;quia humores fœtidos,& putridos commiscent sero,& materiæ sudorificæ.immò si etiam ipsorum substantiæ aliqua portio commisceatur,potest hunc fœtorem parere. fiunt fętidi sudores quandoque ex ipsorummet putrefactione.Gal.8.methodi cap.7. scriptum reliquit corpora humida, & calida maximè putrefactioni obnoxia esse,quod ex eo probat; quoniam huiusmodi corpora dum sanitate fruuntur excrementa fœtida,& corrupta reddunt, vt stercora, vrinas,& sudores.Hac eadem ratione scriptũ est à Theophrasto,quòd sudores,qui sub axillis fiunt, fœtent; quia locus ille est concauus,& minimè perspiratus. atque inde fit, vt sudores ibi,quia non perspirantur, consequenter putrefiant, & fœtorem contrahant. Dubitatio oritur,cur sit quòd pubescentes sudores fœtidos reddunt etsi tunc temporis magis coquant cibos. Respondet Theophrastus hoc iccirco esse; quia pubescentes in Venerem concitantur. Vnde efficitur in corporibus magna permutatio, ex qua consequenter fiunt putredines. In ætate consistentibus non fit hæc permutatio; proinde neque corruptio. In senibus autem non fiunt fœtentes humores;tum quia eorum corporis rarus est habitus; tum quia,cum frigidi sint temperamẽto,putredini minus subijciuntur. De sudore acido Auicennæ non dicam quidquam aliud,nisi quòd putandum est,Auicennam fuisse deceptum,vel eius interpretem, qui hanc uocem Theophrasti ὀξὺν interpretati sunt acidam, cum acutam potius deberent interpretari. Iam verò sudorum colores, vt docet Gal. 3. de sympto. caussis,cap.2.fiunt ex permistione uariorum humorum. Quare scribit idem Galenus sudores referre colorem, odorem excrementorum, quæ euacuantur. est enim sudor,ut habemus à Gal.10.de simplici med. ut plurimùm coloris pallidi; quia ferè semper sero aliquid bilis,ut iam ostendimus,commisceatur: bilis uerò pauca copia sero mista pallidum colorem inducit.hoc experientia probatur in ictericis,quorum sudores, scribit Auic.lib.3. fen 15. tract.1.interdum esse ita pallidos,ut etiam indusia tinguant.Galenus 14.methodi cap.1.scribit bilem tenuem,& aquosam euacuari per sudores, & sępe contingere, ut illi sint eius coloris,cuius est urina ieiunantium. Sudores sanguinei,ex Arist.sententia 3.de partibus anim.cap.5.duabus de caussis fiunt. una est raritas atq; laxitas cutis corporis. altera est tenuitas,& aquositas sanguinis: quando scilicet ob defectum caloris natiui,qui in corpore gignitur, sanguis tenuis,& aquosus admodum euadit; cuius tenuitatis, & raritatis cutis meritò facile è uenis labitur,& sanguineum sudorem efficit. In eo libro, qui de utilitate respirationis inscriptus est,& Galeno attributus, alia redditur caussa sudoris sanguinei, cum scilicet spiritus in uenis adeo uehemẽter

mouen-

mouentur, ut ora uenarum ualde aperiant, quibus apertis ſanguis cum ſudo re ſponte fluant. aquei colores ſudorum fiunt quando nil alienum materiæ ſudorificæ admiſcetur; uel quia non adeſt, uel quia ita craſſa eſt materia hęc aliena, ut commiſceri ſero nequeat. fiunt & tales colores, quādo ſudor tranſ colatur per anguſtiſſimos meatus. Viridis color ſudoribus comparatur ob bilis porraceæ, uel atrę miſtionem. Fiunt ſudores à toto corpore ob redundantiam humorum, atque etiam ob cutis raritatem. fiunt uero ab aliqua par te propter redundantiam humoris in ea parte, & poros patentes, ſicut docet Auic. 2.4. tract. 1. c. 67. Vnde diuinus Hipp. 4. aphoriſ. 38. prudenter dixit, ꝙ qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum. Verùm eſt quęſtione dignũ unde ſit, ꝙ in aliquib. partib. sēper minus ſudamus, in aliquib. uero magis. eſt reſponſio Ariſt. 2. probl. 14. & Auic. loco citato, quod in anteriore cor poris parte minus ſudamus, quàm in poſteriore; quia in parte priore multi ſunt canales, per quos effunditur humor ſudorificus; habemus enim uentriculum, ueſicam, inteſtina. In poſteriore uero parte cum hi canales deſiderentur, fit, ut ſudor exire aliunde nequeat, niſi à cute. eſt & alia ratio: quia partes poſteriores magis conſeruant ſudores, cum minus refrigerētur. priores econtra minus reſeruant, quia magis frigeſiunt. Accedit his tertia quædam cauſſa ꝙ in parte poſteriore adeſt medulla ſpinalis, quę propria humiditate facit, ut partes illę ſint quodammodo humidiores, & proinde ſudori ciendo magis expoſitæ. hæc ratio etiam eſt, cur magis ſudemus partibus illis, ſuper quas non iacemus, quàm illis, ſuper quas iacemus; nam eę ſuper quas iacemus habent meatus ueluti obſtructos, & occluſos, ut ſudori uiam non prębeant. facie autem ſudamus magis, licet ſit minus carnoſa; quia in ea eſt cerebrum, quod eſt laxum, humidum & humoribus multis ſcatens, quod apparet ex iugibus capitis diſtillationibus. Præterea etiam cauitates plurimum ſudant; quia ibi plurimus eſt calor, qui aperiat cutem, & adeſt plurimum humidum. Sub Sole fiunt ſudores (niſi nimium calefaciat) quia ſuo calore meatus aperit, & ex penitioribus partibus aqueam materiam euocat. In Laconicis quoque magis ſudamus; quia illo calor vaporoſus, & humidus relaxat cutem, colliquat humores; eosq; colliquatos per cutem relaxatam educit. A motu fiunt ſudores; propterea quòd uenæ ſpiritu implentur, qui ſpiritus huc & illuc permotus uenarum ora reſerat, & per illam materiam ſudoris expellit. Nocturni ſudores, ut ſcriptum eſt ab Hippocr. 4. aphoriſm. 41. atque à Galeno in commentario, fiunt ob ciborum repletionem, qui cibi uel ſunt nuperrimè ingeſti, uel antea. dormientes enim, ait Ariſtot. magis ſudamus, quoniam calor internus auctus humidum colliquat, & colliquatum per cutem expellit. Auic. 2.4. tract. 1. cap. 68. attulit aliam cauſſam ſudorum ſomni, uidelicet anhelitus magnitudinem, qui mouet materias ad exteriora. diurni ſudores fiunt ob cutis raritatem (tunc enim rarior eſt) & ob humorum abundantiam. Aeſtate fiunt ſudores, & ſi ſint corpora ſicciora, duabus de cauſſis. una eſt, quoniam corpora ſunt magis laxa, & rara, propterea facilius quadam propria lubricitate fluunt humores. Præterea æſtate magis ſitimus, & magis potamus, ex quo fit, ut etiam ſudori efficiundo maior materiæ copia ſuppeditetur. Hieme fiunt ſudores

dores

dores in aliquibus; quia calor tunc magis viget, & ideo, ut scriptum est lib.1.aphorism.15.de vere, humores interni colliquantur, & magis extra pelluntur. A cibo fiunt sudores; quia dum calor natiuus laborat circa cibum, spiritus in uenis concitantur, qui aperiunt uenas, & expellunt humiditates. Fiunt & à potu statim sudores; non quod, vt vulgus credit, exeat statim per cutem; quoniam id tam citò fieri nequit: sed quoniam calor à frigore, & humiditate potus repellitur ad exteriora, & cum conetur prodire secum per cutis meatus deducit humores aqueos. Sudores symptomatici, qui fiunt ferè in principiis morborum, ut docet Gal.3.prorrhet.tex.6. fiunt vel propter humorum redundantiam: vel propter retentricis facultatis imbecillitatem. vnde (ut suo loco explicabitur) huiusmodi sudores semper aliquid mali portendunt. Auic.2.4.tract.1.cap.71. putauit sudores in principiis morborũ interdum etiam fieri ab humiditate aeris externa. Criticos uerò sudores, attestatur Galenus qui fiunt in statu, & declinatione morborum, semper fieri à virtute valida expultrice uenarum & arteriarum, quę stimulata ab humoribus noxiis eos expellere nititur. Relinquitur ultimum caput à nobis propositum de sudoribus, de usu scilicet in cognoscendis morbis, & in iudicandis, qui vsus quantus sit, facile est intelligere ex ijs, quæ à diuino Hippocrate in 4 aphorismorum scripta sunt. Rases enim 17. continentis cap. 2. scribit, quod sicuti urinæ statum indicant uenarum, & arteriarum: ita quoque sudores, non solum humores venarum, & arteriarum: uerum etiam musculorum, qui uelant ossa, indicia sunt. Sudor omnis (ait Galenus 3. prorhet.33.) significat uel humoris abundantiam in partibus sudantibus vel facultatis retentricis imbecillitatem. Crassi sudores, vt incipiamus ordine nostro, crassitiem, & lentorem humorum semper ostendunt, & consequenter obstructiones minantur; siquidem dum sudores huiusmodi qualibet, uel leui occasione retinentur, obstructiones omni genas faciunt. Inter crassos sudores numerantur & milij formes, quos Hippocrates primo progno. 26. scribit semper malos esse. quanquam Galenus ea uerba Hippocratis cõtextui intersería suspicatur. Tenues sudores, secundum Auicennam prima parte canticę tract.2. propositione 339. & Auerroem significant humorum puritatem, & subtilitatem; copiosi verò humorum multitudinem. & sicut idem Auicenna scribit 2.4.tract.1.ca.71. Sudor multus significat morbi longitudinem, ob materię multitudinem, & interfectus malus est: Alibi uerò, inquit, ꝙ sudor multus in febribus acutis, post quē nulla adueniat requies, significat hecticam, & spasmum. ait uerò in cantica, quòd sudor superfluus cum uirtutis debilitate ex labore contingit, & mortem propinquam esse significat. Hippocr.4.aphorism.42. scribit, quod sudor multus frigidus, uel calidus semper fluens, frigidus quidem grauiorem, calidus vero minus grauē morbum significat. De pauco sudore scriptum est à Gal. lib.2.de tuē. ualetu. cap.12. ꝙ si minor fiat, quàm par sit, indicium est, corpus nimium exsiccari, digeri, atque consumi. Auicenna quoq; 15.3.tractat.1. addit sudorem cõsuetum retentũ icteritiam predicere. & in cantica ait, Sudorem paucũ in morbis significare multa, opilationem cutis, grossitiem humoris, expultricis debilitatem, paruitatem digestionis, uentris mollitiem, & fluxum, quē locũ

exponens Auerroes dixit hæc omnia indicia vera esse, quia tot de caussis sudores retinentur. frigidi sudores, quemadmodum docet Galenus 2. de tuē. valet. 12. capite significant corpus refrigerari. & Rases loco citato dicit, ꝙ sudores frigidi caloris natiui debilitatem prædicunt, sicut calidi caloris validitatem. Est Hippocratis sententia 4. Aphorism. 37. quòd frigidi sudores in acuta febre mortem: in mitiori verò morbi longitudinem significant. Hippocratis sententiam mutuatus Auic. 2.4. tract. 1. cap. 71. dixit sudores frigidos cum febris caliditate omnino malos esse. calidi sudores, vt dixi ex Rase, caliditatis fortitudinem ostendunt. Atque Aristo. 2. probl. 35. ait sudores calidos frigidis esse salubriores. quoniam excrementi paucitatem significant. Amari sudores bilis per corporis ambitum effusionem indicant, sicut frigidi multitudinem, vt docet Gal. 4. de tuen. ualet. cap. 4. Salsi verò naturalem corporis statum demonstrant; quandoquidem, vt ostendimus, ex Aristotelis, Theophrasti, & Galeni sententia sanorum sudores salsi sunt. iccirco Auerrois sententiam probare non possum, qui prima canticæ, tract. 2. text. 338. scribit, sudorem salsum pituitæ salsæ dominium indicare, sicuti dulcem sanguinis, acerbum & austerum melancholiç. Fœtidi sudores non semper mali habendi sunt; eo quòd interdum vsu venit, vt humores fœtidi per sudorem expurgati eum fœtorem faciant, qui quidem malus non est. attamen interdum quoque contingit, ut mali sint: quando scilicet fiunt ex putrefactione humorum; siue quòd ipsi putrescant detenti. & hinc est, quòd medici hoc in casu solliciti esse consueuerunt, ut fœtorem sudoris inhibeāt. Est hoc in loco dubitatio, nunquid sudores non fœtentes necessariò indicent, putrefactionem in uenis non esse. Ex una parte uidetur, quòd necessariò indicent; propterea quòd excernuntur ex uenis, & sunt, ut supra declarauimus, aquei humores commisti sanguini. unde rationi consentaneum uidetur, ut si sanguis sit putridus, & fœtidus, pariter etiam sudores debeant fœtere. Ex aduerso est experientia, quotidie enim medici uident febres pestiferas, & prauas habere alia excrementa fętentia, & tamen sudores nequaquam fieri fœtidos. Pro huius dubitationis resolutione dicendum est, putredinem sanguinis, siue aliorum humorum uenarum, aut esse paucam, & in uenis extimis: aut magnam, & in uenis intimis, & cordi proximis. Si putredo sit magna, & sit in uenis extimis, necessariò semper sudores sunt fœtentes, quemadmodum in leprosis conspicitur, & etiam in illis febrientibus, in quibus putredo larga occupauit extimas partes. Si uerò corruptio humorum sit magna, eaq; in intimis uenis, utputa in uasis cordi proximis, quemadmodum contingit in maiori pestilentium febrium parte: non est necesse sudores fœtidos esse. ratio est; quoniam sudores isti non excernuntur ab intimis his partibus, sed potius ab extimis: quòd si putredo etiam sit in extimis partibus, sed sit exigua; neque etiam necessum est sudores effici fœtentes. Sanguinei sudores omnes praui sunt; quoniam, ut habemus à Galeno in libris de symptomatib. passim, fluxus quiuis sanguineus, est toto genere pręter naturam, excepto fluxu menstruorum, & hæmorrhoidum in aliquibus. Auicenna in cantica docet, quòd albus sudor significat super pituitæ dominium, citrinus bilis, niger melancholiæ, rubeus sanguinis; quo in lo-

co no-

co notat Auerroes semper superfluitatis colorem designare humorem illum, cuius est superfluitas. Sudores totius corporis uniuersales bonos esse scriptum reliquit Hippocr. 1. prognostic. particulares uerò esse malos, atque partis, unde manant, morbum indicare. Galenus etiam 3. prorrhet. 33. scribit, quòd sudor omnis significat uel abundantiam humorum in partibus, à quibus fluunt: uel uirtutis expultricis fortitudinem, & retentricis imbecillitatem. Auerroes in cantica declarans, qua ratione sudores uniuersales boni sint, & particulares mali, hanc sententiam habet, quòd uniuersales significant dominium naturæ supra morbum, & materiam morbificam: particulares uerò uim, & impetum naturæ ad expellendos noxios humores. Hippocra. 2. de acutis 44. damnat eos, qui primò inedia ægros uexabāt, deinde intempestiuè cibis obruebant, & inter cætera symptomata, quæ refert his euenire, dicit, ꝙ fiunt sudores circa collum. cuius rei rationem explicans Gale. inquit, iccirco fieri sudores in his circa collum; quoniam multæ cruditates circa eam partem congregantur: cruditates autem fiunt primum inedia debilitato calore, deinde ciborum copia obruto. In Coacis prænotionibus scriptum est ab Hippocrate, sudores sine febre cum colore faciei bono, stercora uetusta, hoc est, multo tempore retenta significare, aut inordinatam uiuendi rationem. Idem Hippocrates diuinus 2. prognost. 26. de sudorum indicijs ita docet, optimos in omnibus acutis esse, qui fiunt die critica, qui integrè leuant febrem, qui ex toto corpore manant, & ægrum leuant. contrarios uerò his malos esse, & pręsertim, qui circa caput, uultū, & ceruicem fiunt, quos omnes ait Gal. in commen. syncopen minari. Sudores, qui fiunt in balneis, ut scribit Gal. 3. de sympt. caussis, cap. 2. sunt similes criticis. similiter & facti à laborib. moderatis, qui etiam interdum materiæ tenuitatem, & pororum latitudinem præmonstrant. Nocturni sudores secundum Hippocratem demonstrant uel ciborum repletionem, uel humorum. Aestiui sudores quoque similes sunt criticis, ut scribit Gal. 3. de symptom. caussis, cap. 2. Hiemales uerò indicant caussas iam dictas. Hippocrates in libro de Iudicationibus scribit, quòd sudor multus in sanis morbum significat, æstate minorem, hieme uero maiorem. Qui fiunt à cibo sudores, omnes monstrant uentriculum in coquendo laborare. qui fiunt in principijs morborum, ut Galenus docet primo de crisi, omnes abundantiam humorum ostendunt, & consequenter etiam morborum longitudinem. Hoc tamen uelim obseruari, rarissimè contingere, quin, ubi ægri in principijs morborum multum sudant, non periclitentur, autem non capiantur longa ægritudine; hoc enim ego obseruaui signum nunquam me fefellisse. Sudor malus est, ait Hippocrates 4. Aphorismorum 56. qui febricitanti superuenit, nec morbum soluit. Similiter sudores, qui cœperunt, & statim desierunt, pessimi reputantur à Galeno commen. primo in plurimum prrorrhet. librum text. primo, & etiam à Paullo. Sudor uerò criticus ex Galeno naturam semper robustam & humores peccantes expurgantem indicat. Secundo de diæta quoq; ab Hippocrate scriptum est, ꝙ sudores omnes abeuntes, hoc est, finientes siccant, & attenuant, humore ex corpore deficiente. Atque hic est usus apud Medicinę auctores, qui comparatur ex sudorum ipsorum obseruatione. Operæ-

pretium nunc erit docere, quomodo sudores futuri ex placitis medicorum cognosci possint. Huius rei multa signa traduntur à Galeno, & ab Auic. lib. 4. fen 2. tract. 1. cap. 7. Galenus enim 3. de crisi, cap. 11. docet nos, quòd pulsus undosus futurum sudorem monstrat; similiter si ad tactum carnis percipiatur rorida quædam humiditas; similiter si percipiatur mollities quædam cutis cum rubedine, & tumefactione. Vrina quoque magis tincta, & ad grossitiem tendens sudorem futurum indicat: præsertim si urina tingatur quarta morbi die, & deinceps septima die crassior euadat. Inquit enim Hippocrates in Coacis prænotionibus, quòd urina ualde tenuis, si densa fiat, futurum; spumosa verò & in seipsam considens, factum iam sudorem significat. Si in ægritudinibus diuturnis fiat rigor uehemens, & post rigorem calor magnus succedat, uiresque validæ sint, atque alia accedant bona signa, sudorem futurum indicant, præsertim si urina, & aluus comprimantur. febres omnes magnæ nisi fluxu sanguinis terminentur, ait Auicennas, quòd necessariò cum sudore finiuntur. Siquis etiam somniet se lauari in flumine, uel in balneo, hoc quoque indicium sudoris futuri habetur à medicis. & Gal. in lib. de dignot. ex in somnijs narrat de quodam, cui in ægritudine dum erupturus erat sudor, semper nocte antecedente somniabat se balneo lauari. Vsus sudorum in medendo tempore nostro nullus est, dico tempore nostro, quia penes veteres medicos etiam sudores in vsum medicum trahebantur; nam, vt in libris nostris de re gymnastica docuimus, veteres quotidie se exercebant in palæstra, & antequam exercerentur, corpus oleo ungebant, & puluere conspergebant: deinceps vel lucta, vel alio exercitationis genere sese exercebant: quo tempore multum sudabant; & quia ita sudores sæpe columnis, & parietibus palęstrarum adhærebant, hinc factum est, ut medici illi duo genera sudorum colligerent, vnum ex corporibus eorum, qui exercebantur; alterum verò ex parietibus ipsis, & ex columnis. Colligebant autem hos sudores strigilibus, & in varios vsus morborum reseruabant. alterum enim à Galeno, Dioscoride, Aetio, & etiam Plinio πάτος, & κονίαςαλος vocatum inuenitur. alterum uerò appellarunt sorditiem. Porrò animaduertendum est, hanc rem Auicennam confudisse lib. 2. quoniam uidetur facere differentiam inter sudorem athletarum, sudorem siccum, necnon etiam sorditiem. Galenus verò 10. de simplici medic. nihil aliud agnouisse videtur, nisi sudorem athletarum, & sorditiem. quanquam sudor siccus ita ab ipso appellatus potuit is fuisse, qui citra oleum, & puluerem colligebatur, quemadmodum ex Galeno colligitur 10. de simplic. medic. quemque subiungit Auicen. oleo rosato commistum ad congelationem lactis in mamillis conferre. Si quis verò scire cupiat, quisnam potissimus usus esset horum sudorum, scriptum inueniet apud Galenum, Auicennam, ac Theodorum Priscianum fuisse ad concoquendas duritiès cutis, vt ad panos vocatos, verrucas, & huiusmodi; siquidem oleum, puluerem, & sudorem simul commista uim quandam coquendi, & dissipandi habuisse, experti sunt veteres.

De Lacrymis. *Cap. II.*

CVm lacrymę ſint ſudoribus congeneę,uel potius,ut ſcribit Ariſtot. ſint ſudor quidam: conſequens eſt, ut poſt ſudorum tractationem, de ipſis ſermonem habeamus. In quibus tractandis eundem,quem & in ſudoribus, ſeruabo ordinem:illud tamen pręfatus,ſub nomine lacrymarum à me intel ligi omnem aqueum humorem diſſolutum,ab oculis emanantem,quemad modum notat Pollux. lacryma à Gręcis δάκρυον uocata eſt, quo nomine etiam in plantis eſſe uſos & philoſophos,& medicos uidere eſt.immò Pythagorici,atque etiam Plato, qui exiſtimarunt plantas quędam animalia eſſe, eas etiam flere,& lacrymari dicebāt. ſiquidem ex nonnullis ſolent quidam humores defluere, qui congelati, lacrymę à medicis, & ab aliis nuncupantur. Empedocles, ut habemus ex lib. Galeni de Hiſtoria philoſophica habuit hanc ſententiam, quòd lacrimę fiant ex attenuato, & eliquato ſanguine. Sed quia hęc ſententia, in tractatione de Sudore ſatis à nobis refutata eſt: non eſt,quod hoc loco quidquam aliud de ipſa dicamus. Plato etiam in Timęo putauit lacrymam eſſe ueluti ſerum quoddam, quod phlegmate coagulato ſeparatur. Ariſtot. 5. problem. & Theophraſtus in libro de ſudoribus nil aliud de lacrymis memorię prodiderunt,niſi quòd lacryma, ſudor, & urina ſint eiuſdem naturę, & materię. Ceterum Gregorius Niſſenus in libro de hominis opificio,cap. 12. Meletius quoque in libro de hominis ſtructura,quos auctores multi recentiores ſequuti ſunt,habuerunt hanc ſenten tiam de lacrymis,quòd ſcilicet ubicunque uiſcera aliqua ratione occupantur,& perturbantur,uapores plurimi in cerebrum mittuntur, qui in eius cauitatibus detenti, in aquam tandem ratione frigoris illius condenſantur; poſtquam autem aqua facta eſt, ui cerebri mittitur ad oculos, atque ita extra oculos fluens lacryma efficitur. Vnde Diuus Baſilius ſolebat dicere, in lacrymis etiam quandam uoluptatem ineſſe: propterea quòd dum lacrymantur homines,uidetur cerebrum ipſum quodam pacto onere humiditatis leuari. Sed hęc ſententia,quamuis ſit grauiſſimorum uirorum,& à plurimis recentioribus fuerit recepta;tamen à me multis rationibus probari nun quam potuit. prima eſt, quia non uideo quomodo ita cito poſſint uapores eleuari,condenſari in aquam, & ad oculos fluere, quemadmodum uidetur in mœroribus. nam ſunt multi, qui ſimul,ac mœrent, ſtatim lacrymantur: in quibus non poſſumus dicere,quòd uiſcera occupata mittant uapores,fiat aqua & fluat ad oculos. Vnde rationabiliter ſcribebat Plinius,mirari ſe prouentum lacrymarum,& ubi alio tempore tanta humoris copia latitaret. Secunda ratio eſt;quia cum lacrymę omnes ſint ſalſę,uel ſaltem plurimę:ſi hęc eſt earum cauſſa,huius ſalſedinis uera ratio aſſignari non poſſet. Tertia ratio eſt; quoniam non eſſet in poteſtate hominum lacrymari ubicunque luberet;& tamen uidemus plurimos, qui quotieſcunque uolūt, lacrymas ſine ulla occaſione promouent. Sed nonne memorię proditū eſt ueteres conſueuiſſe in luctibus conducere mulieres (pręficę uocabantur) quę flerent citra mœrorem, aut aliam occaſionem? Quarta ratio eſt; quia homines dum

timent, non lacrymantur, cum tamen tunc uiscera, & præcipue cor occupentur. Quinta, & ultima est; quia non possemus, si uera esset hęc ratio generationis lacrymarum, assignare caussam, cur in risu, & gaudio fiant lacrymæ, tamen eo tempore uiscera non occupantur. Itaq; dicendum est id, quod à nobis dictum fuit de sudoribus, uidelicet lacrymas nil aliud esse, nisi humoris potulenti portionem, quæ in cerebro, uenis oculorum, & præsertim uenis angulorum oculi continetur, quæ aut per compressionem, aut per dilatationem illarum uenarum foras erumpit. Sed dubitabit aliquis, si hæc est essentia, & natura lacrymarum, cur sit, quòd solus homo lacrymetur: nam etiam animalia bruta habent in cerebro, & in oculis huiusmodi humiditatem potulentam, vt videatur & ipsis lacrymandi munus negatum esse non debere. Sunt qui dicant, iccirco hominem solum lacrymas fundere; quia solus palpitationem cordis habet, quemadmodum Aristot. monstrat 3. de partibus animal. cap. 6. Sed hæc responsio mihi non placet; quia semper dum homines lacrymarentur, necessariò etiam ijs cor palpitaret; quod tamen tum absurdum, tum etiam experientiæ aduersum est. Eapropter mihi dicendum videtur, primò non verum esse, quòd solus homo lacrymetur. Nam cerui, apri, crocodili & apud Medicos, & apud Philosophos lacrymari dicuntur. Sed dato etiam, quòd solus homo lacrymetur, & quòd aliorum non sint veræ lacrymæ, quemadmodum existimo, puto hanc rationem esse; quia solus homo potest venas angulorum oculi dilatare, aut comprimere compressione vehementi, aut dilatatione vehementi. ratio verò, cur solus homo possit facere hanc vehementem compressionem, aut dilatationem est; quia solus vehementer gaudet, solus magnopere mœret, & tandem solus vehementer aliquid vult. Iam verò compressio, & dilatatio huiusmodi nulla alia ratione efficitur, nisi uel voluntate hominis intensa, vel gaudio multo, aut mœrore. Caussæ igitur omnes lacrymarum tàm naturales, quàm præternaturales reduci debent vel ad compressionem, vel ad dilatationem huiusmodi. Voco autem caussas naturales, quando lacrymæ fiunt secundum naturæ cursum, non autē ꝙ à natura fiant: quandoquidem homo nullus cum statu sanitatis fruitur tàm corpore, quàm animo, potest lacrymari; dico, potest, intelligendo de ijs lacrymis, quæ à voluntate mera non proficiscuntur. Est hoc in loco contradictio à nemine uisa (quod ego sciam) inter Hippocratem, & Aristotelem. nam ille in lib. de septimestri partu scribit pueros statim in lucem editos sponte ridere, atque flere tàm vigilantes, quàm dormientes, titillatos autem, atque irritatos non ridere, nisi post quadragesimam natiuitatis diem. Aristoteles verò 7. de hist. anim. c. 10. scribit, pueros statim in lucem editos in somnis quidem ridere, aut flere, uigilantes autem nunquam ridere, nisi post quadragesimam natiuitatis diem. Quamobrem uidetur Hippocrates pueris nuperrimè editis non negare fletum, aut risum dum vigilant, Aristoteles autem negat. Hanc contradictionem nulla alia ratione solui posse puto, nisi dicamus Aristotelem respexisse id, quod fit ut plurimùm, Hippocratem uerò id, quod fit simpliciter: accidit enim vt plurimum vt pueri in lucem editi dum uigilant, non rideant, nec defleant, nisi transacto quadragesimo, vel quinquagesimo die: interdum tamen contingit,

tingit,

tingit, ut etiam statim editi defleant, & rideant. Vel dicere possumus illud ab Hippocrate obseruatum fuisse in regione sua, hoc uerò ab Aristotele in sua. Ad differentias lacrymarum accedo; quarum aliæ dicuntur frigidæ; quia dum fluunt, frigiditatem quandam ostendunt: aliæ dicuntur calidæ; nam & Homerus inuenitur uocasse lacrymas calidas, aliç dicuntur aridæ: sunt uerò hæ, ut notat Galenus 6. epidem. comm. 1. text. 23. illæ, quæ exiguæ defluunt, & statim ac defluxerunt, exsiccantur. Rursum aliæ dicuntur crassæ lacrymç, aliç tenues: crassç enim sunt, quæ dum tanguntur, corpulentiam quandam indicant, facileque adhærent genis; tenues autem, & aquosæ sunt illç, & quç tactui aquam referunt; & statim à uultu delabuntur. aliç dicuntur copiosæ, aliæ uerò paucæ, aliæ salsæ, aliæ amaræ, aliæ uerò dulces. nam ut meminit Plutarchus in lib. de caussis naturalibus cap. 20. apri lacrymas dulces habent. aliæ dicuntur lacrymæ factæ sine ægritudine, aliæ uerò cum aliqua ægritudine. Earum, quæ sunt cum ægritudine, ut docet Auic. lib. 3. fen 3. tract. 2. cap. 26. aliæ dicuntur natiuç, aliç accidentariæ. Accidentalium iterum aliç sunt, quç separantur ad separationem ægritudinis: aliæ, quæ prorsus, inseparabiles existunt. Similiter aliæ dicuntur lacrymæ spontaneç, aliæ autem non spontaneæ, sed potius inuitæ. Sunt autem lacrymæ spontaneç, ut optimè docet Thadæus Florentinus primo prognosticorum 13. non solum illæ, quas homo uoluntate propria effundit, quod tamen non potest unusquisque facere; uerumetiam, quæ contingunt ob iram, tristitiam, mœrorem, gaudium, risum, & huiusmodi alias animi perturbationes. Tot sunt lacrymarum differentiæ, quæ apud auctores scriptis mandatæ inueniuntur. Nunc uideamus uniuscuiusque differentiæ caussas. Primò lacrymæ calidæ, ut docet Aristoteles 5. problem. 35. fiunt à calore ipsius capitis: sol etenim cum caput calefacit & pituitam eliquat, ipsam etiam calidam, & propterea calidas etiam lacrymas fluentes reddit. fiunt quoque calidç ex mœrore, ut idem Aristot. testatur. Immò Hippocrates secundo prorrhet. scribit lacrymas quandoque adeo calidas fieri, ut etiam pupillam & palpebras exulcerent. fiunt frigidç lacrymæ secundum Aristotelem 41. Problem. 23. à pauco colore non concoquente, quales sunt eorum, qui laborant oculis. fiunt à risu; nam qui rident, uniuersum calorem extra multum uidentur emittere. Vnde humores oculorum quasi calore orbati frigidi euadunt. fiunt siccç lacrymæ, ut docet Galenus 6. epidem. com. 1. text. 23. à caliditate morbosa exsiccante atque perurente; etenim Hippocr. 3. aphorism. 12. scribit, quòd ubi uer aquilonium; & siccũ fuerit, aridæ fiunt lippitudines. Hanc Hippocratis sententiam puto malè mutuasse Aristotelem primo proble. 12. (nisi in codice sit error) quia quod Hippocrates tribuit ueri, ipse uidetur tribuere æstati siccç & aquilonię. Crassæ lacrymæ fiunt à calore concoquente, & humorem illum incrassante; quandoquidem scribit Aristoteles 4. meteorologicorum cap. 2. tubercula dici cocta, ubi factum iam pus est: lacrymas similiter dici coctas, ubi factæ sint λῆμαι, quç sunt lacrymæ crassiores. atque hinc patere potest Thadęi Florentini uiri alioquin doctissimi error, qui in commentarijs super primum prognosticorum text. 13. putauit grossitiem lacrymarum esse deteriorem tenuitate; quia indicat refrigerationem

caloris natiui. Tenuitas efficitur duabus de caussis, tum ex cruditate, tum etiam ex angustia meatuum; nam videmus illos, qui continuo flent, in extremo lacrymas tenuiores reddere; quoniam humiditas illa, cũ pauco tempore in oculis permaneat, concoqui non potest. Multitudo lacrymarum, vt diximus secundum Auicennam lib.3.fen 3.tract.2.cap.26. uel natiua est, vel accidentaria. Natiua hoc est, quæ à primordijs uitæ incipit, efficitur potissimum ex priuatione carunculæ lacrymalis, nam quemadmodũ in ipsa Anatome vnusquisque uidere potest, Natura prouida in angulis oculorum collocauit quasdam carunculas, quę id munus sortitæ sunt, vt contineant oscula uenarum eò pertingentium clausa, ne humiditates illæ lacrymales defluant. Vbi itaque à natiuitate aliqui aut omnino non habuere has carunculas, aut valde exiguas, his multa lacrymarum copia defluere solet, atque hæc affectio, vt monuerunt Mesues, & Auicenna est vel prorsus incurabilis, vel multo labore, & arte curatur. Porrò accidentaria lacrymarũ copia quinque caussas secundum Auicennam habet, prima est debilitas facultatis concoctricis; secunda imbecillitas virtutis retentricis: tertia diminutio carunculæ lacrymalis: quoniam quemadmodum à natiuitate possunt homines carere hac caruncula, ita ea vel aliquo casu, vel aliquo morbo priuari possunt: quarta caussa est administratio medicinæ alicuius acutæ; sunt enim nonnulli tàm imprudentes medici, qui vt quospiam oculorum morbos curent, medicinas ita acutas, & acres administrant, vt faciant perpetuas quasi lacrymas. quinta caussa est incisio vngulæ (πτερύγιον Gręcis appellatur) quam secant interdum medici, sed adeo infeliciter, vt vasa oculorum aliquando perpetuò hient, sicque lacrymas faciant. Tres autem sunt viæ, per quas lacrymarum copia excurrere solet, vna est uenæ extra craneum: altera eiusdem intra craneum; tertia est musculi oculorum; nam per hos musculos oculorum debilitatos interdum humiditas excolatur, quę ad oculos fluens facit lacrymas. Paucitas lacrymarum duas caussas habet; altera est cerebri humiditatum inopia: altera uerò est caruncula ipsa lacrymalis, quæ nonnunquam in eam magnitudinem excrescit, vt maximè meatus lacrymales occludat, neque permittat, vt humiditates lacrymosæ defluant, atque hinc reddi caussa potest, cur nonnulli sint, qui nulla ui, nullove pacto lacrymari queunt, hi inquam sunt, quorum caro lacrymalis obducit uenas, vt dixi. Ex aduerso sunt alij, qui qualibet vel minima occasione lacrymantur, cuiusmodi sunt mulieres omnes, non ob aliud sanè nisi ob largam cerebri humiditatem, nec non ob carunculę illius meatuumque angulorum oculi laxitatem. Alexander primo problem. 31. scribit mœrentes omnes, lacrymari ob compressionem meatuum oculorum gaudentes ex aduerso ob dilatationem eorundem, aliquos uerò esse, qui ob angustiam meatuum oculorum neque in lętitia, neque tristitia lacrymari possunt. salsæ lacrymæ fiunt, vt diximus de sudore; quia pars dulcis, & concocta in nutrimentum trahitur cerebri, pars verò cruda, & terrea humiditati lacrymali commiscetur. fiunt amaræ ob admistionem bilis, vel vaporum biliosorum, cuius modi sunt lacrymę eorum, qui morbo regio laborant. In ægrotantibus fiunt lacrymę ob tres caussas, vt docet Galenus 6. epidem. comm. 5. tex. 3. prima est

morbus

morbus ipsorum oculorum, vt puta cum uel ophthalmia, aut palpebrarum aspredine, aut altero aliquo morbo urgentur, secunda est ipsa natura, quæ excitata uel multitudine, uel qualitate humiditatum, eas per oculorum angulos expellere nititur; tertia caussa est ipsamet natura, quando scilicet deficientem in angulis oculorum humiditatem reficere conatur. Hæc uerò postrema caussa, ut rectè intelligatur, utq; quid uoluerit Galenus, perfectè explicetur, non erit ab re admonere. Naturam, ut oculos, quantum fieri poterat iniuriis externis propulsandis idoneos faceret, postremam tunicam, corneam scilicet, duram cōstruxisse; & quia durities ea poterat maximè incommoda esse, nisi substantia eius cornea fuisset aliquo humore continenter humectata, & lenita, iccirco fecit colatoria quædam in ipsis oculis, in quibus assiduè humiditatem quandam ceu saliuam continet, quæ quadam ui corneam istam tunicam ne prorsus rigesceret, semper humectaret, itaq; prouida est natura, ut quotiescunque humiditates istę aliqua ratione educuntur, statim loco ipsarum alias suggerat. Quare mirari desiuisset fortasse Plinius, si hoc cognouisset, quādo dicebat, se ferè nescire, ubi tantus humor lateret, quantus uidetur in plorantibus continuis. Hoc itaq; dicit Galenus loco citato, quòd fiunt copiosę lacrymæ in ęgrotantibus, quando natura deficientem hanc humiditatem reparare conatur. Atque hęc ratio est obseruanda; quoniam non uideo, quomodo aliter possit interpretari locus ille. Lacrymę factę cum febribus, seu morbis acutis, ut febribus putridis, & sanguineis, omnes secundum Auicennam nascūtur ab apostemate cerebri, siue aliquo alio eius nocumento; idque ob tres caussas contingit. Primò, quia cerebrum malè affectum repletur uaporibus, qui cōdensati in aquam lacrymas continuas suggerunt. Secunda caussa est; quia uapores illi pituitam cerebri colliquant, eaq; colliquata lacrymas suppeditat. Tertia est; quia cum uapores illi cerebrum inflamment, consequenter efficiunt, ut humiditates aliūde ad ipsum trahantur. Sed percūctabitur aliquis hoc in loco cur Auic. lib. 3. fen 3. tract. 2. cap. 26. dicat in febribus diarijs uigilatiuis effici lacrymarum cursum. Dico febres uigilatiuas diarias ab Auicenna eo in loco eas intelligi, quæ ex immoderatis uigilijs nascuntur; ut enim unusquisq; nouit, uigilię superfluę uitiant coctiones tum omnes, tum pręcipuè cerebri, quibus uitiatis fiūt crudi humores, & tenues, ex quib. deinde fiunt lacrymę. Sine ęgritudine quę fiunt lacrymę, si natiuę sint, nascuntur ex priuatione carūculę illius lacrymalis: si uerò sint accidentarię, fiūt ex caussis, quas iam enarrauimus. lacrymę uoluntarię caussam habent, uel compressionem uoluntariè factam, uel dilatationem. Vnde mœrentes, irati, lętantes lacrymas fundimus, similiter etiam ridentes. Inuitæ lacrymę fiunt uariis de caussis, primò à frigore comprimēte, & condensante: quod docet Gal. 4. de simplici med. cap. 2. fiunt quoque ob contentiuę facultatis debilitatem, necnon ob res acres stimulantes oculos. atque hinc est, quòd cœpę manducatę, fumus, & multa alia lacrymas mouēt. hac quoq; ratione dicebat Aristoteles segm. 5. probl. 13. quòd equo currentes, quanto uelocius currunt, tanto copiosius lacrymas mittunt; quia aer maximè percellit oculos, & lacrymas excutit. Galenus 1. prognost. 10. uidetur hanc habere sententiam, quòd lacrymæ inuoluntariæ fiant aut propter

lippi-

lippitudinem oculi, vel propter fluxionem aliquam capitis, vel ob virtutis contentiuæ debilitatem. Iunior verò quidam eo in loco non erubuit damnare Galenum, quòd caussam vnam lacrymarum dimiserit, nimirum cerebri caliditatem pituitam eliquantem. Sed certè vir iste ad pauca respiciens facilè omnia solet enunciare; propterea mirum non est, si decipiatur sępe, quemadmodum hoc in loco; nam cum Galenus inter caussas lacrymarum recenseat uarias capitis defluxiones, clarum unicuique esse potest, ipsum sub his defluxionibus eam quoque quando à caliditate cerebri pituita eliquata ad lacrymas conuertitur, comprehendisse. nemo est enim, qui nesciat cerebro calefacto vel à sole, vel ab igne fieri varias destillationes, atque grauedines. hactenus de caussis lacrymarum. Superest ultima pars de iudicijs, de qua loquens Galenus primo de crisi, cap. 7. dixit medicum debere contemplari lacrymas ipsas, nunquid boni quidpiam, an mali portendant: etenim frigidæ lacrymæ, nisi fiant à risu, semper malæ sunt; quia immensam cerebri frigiditatem, & quasi extinctionem quandam caloris præmonstrant. calidę quoque & salsæ malæ sunt; non modo quia nimiam cerebri caliditatem significant; verum etiam, quia, vt scriptum reliquit Hippocrat. 2. prorrhet. exulcerationes oculorum minantur. Sed quæret aliquis, cur sit, quòd idem Hippocrates in libro de vsu humidorum dicat aquam calidam affusam oculis maximè prodesse lacrymis calidis, & mordacibus. Respondeo hoc prudentissimè dictum esse; quia sicuti videmus liquores acres, & mordaces extrinsecus mitescere ob admistionem aquæ dulcis, similiter & humiditates lacrymales perfusæ aqua calida dulci mitescunt, & remittuntur. Si quis verò adhuc à me sciscitetur, cur id non fiat potius frigida: quandoquidem frigida aqua dulcis habeat dulcedinem, & frigiditatem, merito quarũ potest acrimoniam, & caliditatem lacrymarum remittere. Respondeo illi aquam frigidam hoc facere non posse, vel saltem non ęquè bene. quoniam hæc affusa oculis repellit intrò calorem, qui repulsus augetur, auctus adauget lacrymarum calorem. ex aduerso calida affusa aperit meatus, quibus apertis calor perspiratur, ad hęc calorem etiam ipsum euocat: vnde fit vt lacrymæ frigidiores reddantur. Neminem enim esse existimo tàm rerum ignarum, qui nesciat, ꝙ quicunque pepones calentes refrigerare uolunt, sub radijs solaribus ponunt; quoniam scilicet calor radiorum euocat calorem peponibus inexistentem, sicque refrigerat. Crassæ lacrymæ si tenuibus succedant bonæ sunt; quia coctionem, & humorum paucitatem significãt: cum, ut dicebat Aristot. paucus humor faciliter coquatur, multus verò difficiliter. Tenues verò omnes penè nascuntur ex cruditate, & ideo solent portendere morborum oculorum longitudinem, dixi verò penè; eo quia etiam tenues lacrymę fiunt interdum ob angustiam meatum oculorum. Copiosæ indicant largam humiditatem, ideoque solent sæpissimè esse comites doloris capitis: nam Cassius in problematib. medicin. problem. 75. scribit tribus de caussis lacrymas copiosas comitari dolores capitis. prima est; quia oculi ob frequentem motum, & nictationem trahunt ad sese humiditates in capite redundantes; altera est, quia humiditates oculorum tenues cum sint, ob frequentem motum facilè elabuntur è meatibus tertia est co-

pia

pia ipsius materiæ onerantis eas oculorum partes. Malæ quoque sunt copiosæ lacrimæ ob aliam caussam; quia imminuunt ipsos oculos. Immo vidi non modò imminutos oculos, sed etiam occæcatas mulieres ex continuis ploratibus. Scribit Cassius proble. 27. lacrymas manare etiam ex humore aqueo ipsius oculi, qui humor aqueus vbi deperditur, aut minuitur, clarum est etiam oculi ipsius facultates, & actiones lędi. Natiuæ lacrymę omnes prauæ sunt; quia, ut ait Auicenna, incurabiles existunt. Accidentarię, si sint sine vlla ægritudine, sunt minus prauæ; facilius enim curantur. Verùm lacrymæ alicui ægritudini copulatæ, uel sunt uoluntariæ, uel inuoluntarię. Scribit Hippocr. 6. epid. comm. 1. tex. 21. quod in acutis malè habentibus uoluntarię lacrimę bonæ sunt: inuoluntariæ uerò malæ. Cur autem uoluntariæ sint bonæ tres assignari possunt caussæ. una est; quia huiusmodi lacrymæ signa sunt in ęgroto reperiri metum, & cognitionem, ac proinde mentem ipsam non esse omnino lęsam, aut prostratam. altera, quia per lacrymas voluntarias cerebrum expurgatur. tertia est; quia huiusmodi lacrimæ indicia sunt, cerebrum non multum humidum esse, quando sola uoluntate fluunt. Idem Hippocr. 1. epid. comm. 2. tex. 80. scribit, ꝙ quibus in febribus acutis, & ardentibus spontaneæ effluunt lacrymæ, si reliqua non sint exitialia, his eruptio sanguinis è naribus exspectanda est. quòd si malè se habeant ęgrotantes, non sanguinis eruptionem esse exspectandam, sed potius mortem. quarto etiam epidem. circa finem, & quarto aphor. 52. docet Hippocrates, quòd quicunque in febribus, vel in aliis morbis ex uoluntate lacrymant, nihil absurdi habent, si uerò contra voluntatem absurdum magis. quem locum exponens Galenus, ait, lacrymas, nisi sint ex aliquo oculorum morbo, semper malas esse; eo quia ostendunt virtutis contentiuæ imbecillitatem. Atque hinc est, ꝙ elegantissimus medicus Cornelius Celsus lib. 2. cap. 4. scribit, lacrymas inuoluntarias mali morbi esse testimonia. Galenus lib. 1. de crisi, cap. 8. dicit, Lacrymas inconcoctas, & crudas pessimarum indispositionũ signa esse; primo uerò prognost. 10. scribit, lacrymas inuoluntarias ob contentiuæ imbecillitatem, lethales esse. qua in re quidam 4. aphorism. 52. improbat Galenum quasi lacrimę inuoluntariæ non possint fieri ob contentiuæ imbecillitatem; ait enim, quòd si fierent, sequeretur lacrymas ibi adesse. Sed miror sanè hunc uirum, qui non uiderit semper (ut supra exposui) in angulis illis oculorum humiditatem lacrymalem existere. Quare nõ potest, neque debet mirari, quòd fiant fluxus lacrymarum ob contentiuæ facultatis imbecillitatem. Galenus enim, ut iam explicauimus, 6. epid. com. 5. tex. 3. testatur inter alias caussas, copię lacrymarum esse eam, quando natura conatur reficere humiditatem illam angulorum, qui sunt in oculis: ut sanè uideatur natura nunquam pati uelle, ut ille locus absque huiusmodi humiditate remaneat. De vsu lacrymarum in medicina facienda non est, quòd quidquam dicam; propterea ꝙ apud neminem adhuc inueni, quòd lacrymę humanę magnum usum in ea habeant. lacrymæ quidem plantarũ sunt frequentissimæ in medicamentis nostris, sed de iis non est locus sermonem habendi: id tantum pro fine huius tractationis addam, quod scribit Scribonius Largus libro suo de medic. cap. 163. in oculis ceruorum propè an-

pè angulos concrescere quasdam lacrymas virosi odoris, quæ senescentibus in formam lapidis durantur; has verò ait Siciliæ uenatores diligenter colligere, easque in cincto aduersus serpentum ictus, & mersus gerere. Putoq; sæpius euenturum, vt ostendantur eiusmodi lacrymæ, tanquam besеartica quædam medicamenta aduersus venena.

De Sputis. *Cap. III.*

SPutum inter corporis nostri excrementa minimum locum nòn habere, multis in locis docuit Galenus, & præsertim eo in lib. qui Introductorius inscribitur, cap. 13. est tamen hoc sputi nomen apud Medicos ita varium, vt non paucam pariat ambiguitatem: iccirco maximè vtile fuerit nomina secundum medicorum placita distinguere. Tria nanque apud Græcos sunt nomina πτύελος, πτύσμα, & πτυελισμὸς; Latini dicunt, sputum, sputamen, & spuitionem, quæ voces vt diuersæ sunt, sic quoque diuersa significare inueniuntur. si Galenum uideamus primo de crisi, cap. 5. videtur nos docere, quod πτύελος, siue sputum significet id, quod tusse eijcitur coctum, atque immistum. πτύσμα verò, siue sputamen id, quos tussi reijcitur, sed varijs, & diuersis rebus commistum. primo autem comment. in primum Prorrhet. 12. vbi scribit πτυελισμὸν, siue spuitionem fieri propter cerebrum humitatibus refertum, vel propter oris ventriculi ex humiditate imbecillitatem, docere uidetur πτυελισμὸν, siue spuitionem esse propriè excretionem materię per os citra tussim. Ceterum quod ab Hippocr. lib. de carnibus & 3. de morbis, necnon à Galeno 10. de simplici medic. σίελος, siue σίαλος dicitur, saliua propriè Latinis est; quanquam idem etiam sæpe significet, quod πτύσμα, frequentius tamen de saliua sanorum, & ęgrorum dicitur, quę scilicet sine vlla tussi reijcitur, ob quod Hippocr. 2. de morbis vulg. comm. 2. & alibi, σιαλοχόους vocat, qui fundunt ore saliuam: quanquam Erotianus ita quoque appellatos velit illos, qui congregant sputum amarum. quòd verò σιελισμὸς, & πτυελισμὸς sit idem, clarè docet Gal. 8. de compos. medic. cap. 4. & Paullus Aegineta lib. 3. cap. 37. Itaq; vt clara hæc tractatio euadat, nos totam hanc materiam in duo nomina partiemur, saliuam scilicet, & sputum. saliuam appellabimus quæ ab ore reijcitur sine tussi; sputum verò, quod cum tussi exscreatur. Iam verò huius saliuæ, & sputi variæ sunt differentiæ: est enim saliua, vt docet Gal. 3. de locis affectis, cap. 7. ex pituitæ genere; quæ per os citra tussim educitur: atque hæc primò differentias habet secundum substantiam; quia altera dicitur crassa, & uiscida: altera tenuis: altera spumosa. habet etiam & secundum quantitatem suas differentias; quando inuenitur apud medicos saliua modò copiosa, modò pauca. Similiter etiam & differentiæ huius sunt à sapore; quandoquidem dicimus aliam saliuam intepidam, aliam salsam, aliam dulcem, aut amaram, aut acidam. A colore etiam sunt variæ saliuarum differentiæ, cum aliæ sint albæ, aliæ nigræ, aliæ pallidæ. A tempore pariter excretionis, cum alię à cibo, alię ante cibum fiant. denique à modo excretionis; propterea quòd alia saliua educitur loquendo, & clamando, alia tacendo, alia dormiendo, alia screando.

do. hæ sunt saliuę differentiæ. Sputa verò, quæ per tussim reijciuntur habent & suas, & primò secundum substantiam: nam alia sputa dicuntur crassa, & uiscida, alia spumosa, alia tenuia, & liquida. Similiter sputorum quædam dicuntur simplicia, hoc est, pure pituitosa, & nulli alteri rei commista, alia uerò dicuntur permista: permiscentur autem varijs, & diuersis rebus modò melancholiæ, bili, sanguini, modò puri, modò carunculis. refert Auicennas annulos quandoque commisceri sputis. & Gal. 4. de locis affect. cap. 8. scribit, se uidisse sputa, quibus corpuscula grandini similia erant commista. Antonius quoque Beniuenius in libro de abditis morbis narrat Alemanum quendam lapidem sputo reiecisse. ita vt variæ, & diuersæ sint res, quæ sputis commisceri possunt. Similiter sputa alia dicuntur esse copiosa, alia uerò diminuta. A qualitatibus quoque capiuntur uariæ sputorum differentiæ. Inueniuntur enim apud medicos nonnulla à figura denominari, cum Hippocrates mentionem faciat rotundorum sputorum. aliqua uocantur sputa dulcia, nonnulla salsa, amara, acida, aut acerba. dicuntur quoque alia fœtida, alia fœtoris expertia. Alia item alba, nigra, rubra, pallida, uiridia. A modo quo educuntur sputa, fiunt diuersæ differentiæ, vbi alia dicuntur facilè educi, alia uerò difficiliter. postremò sunt differentiæ sputorum à temporibus, quibus reijciuntur, cum alia sint in principijs morborum, alia uerò in alijs temporibus. Hæ omnes sunt quæ possunt inueniri apud medicinæ auctores, sputorum differentię. Nunc videamus caussas singularum. Et vt à saliua initium capiamus, ante alia scire oportet, saliuam, quæ naturalis est, & in homine uerè sano reperitur, eas habere condiciones, ut nec quantitate excedat, neque ullum saporem habeat: quemadmodum docet Gal. 3. de locis affect. cap. 7. gignitur autem huiusmodi saliua à glandulis, quæ à natura collocatæ sunt in faucibus, ut scilicet ea ipsæ fauces irrigentur, quo minus ab interno calore exsiccari possint. Vsum harum glandularum extollit mirificè Gal. 14. methodi 11. & secundo lib. de semine, cap. 6. Ait quoq; 5. aphor. 39. Galenus huiusmodi saliua linguam ipsam nutriri. Hæc itaque quando à natura sua recedit, & crassa fit ob duas caussas accidit, vel quia diu retinetur in ore, qua retentione calor oris agens in ipsa, partes subtiliores dissoluit, crassiores, & terrestriores remanent: uel quia pituita crassa à cerebro diffluens ipsis commiscetur. fit renuis saliua, quando vel nihil retinetur in ore, & crudiuscula est, vel pituita tenuis defluens à capite ipsi commiscetur. Ceterum quòd saliua spumosa euadat, nulla alia ratione fit, nisi quia multi spiritus, & multus aer ipsi permiscentur. caussa autem commistionis aeris, & spirituum est, vel magna, & longa locutio, vel motus, etenim his de caussis incalescunt pulmones, qui calidi multū aerem, & multos spiritus ad os mittunt, qui commisti saliuę faciunt spumam, vt videre est in illis, qui multum loquuntur, & in equis vehementer agitatis. fit copiosa saliua secundū Gal. 2. de temper. c. 6. & primo in primum prorrhet. 12. vel ex frigiditate, & humiditate cerebri, vel ob oris ventriculi ex humiditate imbecillitatem. Scribit Auicenna libro 3. fen 6. cap. 25. copiam huiusmodi sputi saliuosi multoties accidere ex multa caliditate, & humiditate, quæ fit propriè in ore stomachi; quandoque uerò propter magnitudinem solius caliditatis, sicut accidit

Sputi spes

Saliuę natis condiciones, et caus[e]

Lingua nutri[tur] saliua

Saliuę tenuis, et crassę caus[ę]

Copiosæ saliuę causę uariæ

cidit in ieiunantibus; interdum quoq; propter cibi aut grauitatem aut corruptionem & quandoque ex frigiditate, & phlegmate. fit saliua diminuta ex faucium calore immenso, qui exsiccat: uel ex ipsarum glandularum intemperie calida, & sicca. Sed quis sciscitabitur fortè, nunquid in corpore sano debeat saliua diminuta esse, hoc est an qui sani sunt, debeant unquam saliuam expuere; uidetur etenim quod non; quia excrementa emanantia ab ore, quanto pauciora sunt, tanto uidentur maiorem sanitatem indicare. Dico etiam eos, qui inculpata ualetudine fruuntur, debere interdum ab ore ducere saliuam, quia cum cõtinuò gignatur, & irriget fauces, necessum est, interdum immodicam in ore congregari, quæ nisi per os educatur, ad uentriculum uergit; & sanè magis confert eam educere per os, quàm dimittere, ut in uentriculum præcipitetur, quanquam non desint, qui putant, saliuam in uentriculum præcipitatam, nihil obesse, sed coctionem adiuuare, & uentrem soluere. fiunt sapores uarij in sputis ex uarietate uaporum, qui ipsi saliuæ commiscentur: atq; id præcipuè obseruatur in ieiunantibus, quorum stomachi cum repleantur prauis humoribus, ab illis uapores mittuntur in os, qui commisti saliuæ, eam uariis saporibus inficiunt, nisi dicamus & calorem ieiunantium huiusmodi sapores efficere; quando Galenus id innuisse uidetur 4. de simpl. med. cap. 16. ubi scribit ieiunãtibus fieri saliuam salsam, & si plus ieiunarint, fieri amaram. possunt quoque uarii sapores saliuæ fieri à uaporibus extrinsecis ipsi commistis, quemadmodum uidere est in aliquibus gulosis (ut de Philoxeno refertur) in quibus scilicet fumi ciborum attracti per nares, & os, necnon saliuæ commisti, ciborum sapores ipsi immittunt; & sunt, qui solis huiusmodi saporibus referant sese dapes gustare. colores quoque fiũt uarij ex uarietate humorum, qui prout unius, uel alterius coloris existunt in uentriculo, sic uapores mittentes ijsdem coloribus inficiunt saliuam: id, quod etiam à uaporibus externis effici experientia obseruatur; nam qui ad lucernam aduigilant, à qua fumi crassi emanent, eorum sputum nigrescit, non alia ratione; nisi quia fumus illæ per nares attractus, & saliuæ commistus eam intingit. fit copiosa saliua à cibo, uel propter humiditatem ipsius cibi, uel propter oris uentriculi laxitatem. Quæ fluit in somno, saliua, nonnullis, nulla alia de caussa efficitur; nisi ob multam humorum tenuium cerebri repletionem. Quæ uerò non faciliter educitur, sed opus est screatu ut reiiciatur, talis est ob lentorem & uisciditatem, quam habet. Quæ loquendo fit, & clamando nascitur ex motu humiditates ex cerebro in palatum trahente. Videamus modo caussas differentiarum sputorum, quæ reijciuntur cum tussi; si tamen ante monuerimus, optima ea sputa esse, ut docet Galenus primo aphorismorum 12. & à calore materiam coquente proficisci, quæ alba sunt, non aspera, sed lenia, æqualia, & quorum cohærentia nec humida supra modum, & fluida, neque etiam nimium crassa est. Auicenna lib. 3. fen 10. tract. 4. cap. 8. addit, quòd sint facilia, uelocia. id quod ab Hippocrate accepit 4. de acutis 72. fiunt & sputa crassa aut ob admistionem crassæ & uiscidæ pituitæ, uel alicuius alterius humoris crassi: uel fiunt à calore densante, qui quidem materiam sputorum incrassat duab. rationibus: aut quia multus est, aut quia [illegible]git in ipsam materiã.

atque

atque hinc est, quòd Hippocrates libro primo de morbis, necnon 7. aphorismorum 38. scribit, quòd quibus à capite in thoracem destillationes fluũt, vigesima die suppurantur, idest illæ destillationes crassæ ita euadunt, vt referant pus; quod etiam dicit Auicenna euenire nonnullis ætate prouectis, in quibus pituita præcipitata in thoracem crassescit maximè, & ita, vt interdum hydropis periculum minitetur. fit tenue, & liquidum sputum ex sententia Galeni 6. epidem. commen. 2. tex. 17. & primo Aphorism. 12. à calore debili, qui cum coquere non possit, neque etiam incrassat. huiusmodi verò sputa tenuia, & liquida semper apud medicos cruda nominantur. fiunt spumosa sputa, quemadmodum idem Galenus docet sexto epidemiorum, commento tertio, text. 42. & sexto aphorismorum 33. necnon quinto de locis affectis, cap. tertio, à pituita, cui plurimi flatus sint permisti, qui flatus interdum ipsi insunt, dum à capite descendit, interdum verò ipsi ingenerantur in partibus pectoris à calore in ipsa sputa, siue in eam materiam agente. Auicennas decima tertij tractat. 4. cap. 8. asserit, spumosa fieri hæc sputa ex vehementi commistione multi aeris in humoris subtili. quo in loco est adnotandum ab Auicenna per humorem subtilem id intelligi humoris genus, quod non sit admodum crassum, neque etiam admodum liquidum, & tenue; nam sicut in crasso multum, non possunt faciliter flatus immisceri; sic in admodum tenui, & liquido non possunt retineri. Simplex & impermistum sputum fit ex pituita, quæ vt in thoracem descendit, sic statim reijcitur. Permista verò fiunt ab humoribus, qui ipsi commiscentur in thorace, vel arteria, vel pulmonibus, vel ab alijs rebus; nam sputa grandinosa (vt sic loquar) fiunt ab vlceribus; sicut etiam scribit Auicenna lib. primo fen 2. doct. 3. cap. 1. quòd quotiescunque annullari quidam commiscentur sputis, id fit ex hestiomeno ulcere in canali ipsius pulmonis. De lapide vero excreto ab eo Alemano nullam aliam caussam possumus assignare, nisi quòd sputum fuerit diu in thorace detentum, & à calore illarum partium, instar laterum excoctum & induratum. Multitudo sputi, inquit Auicenna lib. 3. fen 6. fit ex copia caliditatis, & humiditatis, quæ sint propriè in stomacho, aut ob cibi grauitatem, vel corruptionem: quandoque ob magnitudinem solius caliditatis, vt in ieiunantibus; aliquando ex frigiditate & pituita. Rotunda sputa, vt docet Galenus 6. epidem. comm. 3. tex. 36. fiunt à crassitie & uisciditate humorum in fibris pulmonis collectorum, tanquam caussa materiali, à loci verò calore, tanquam effectrice caussa. Porrò sputorum sapores duabus potissimum de caussis generantur; vna est diuersorum humorum permistio: altera actio diuersa caloris in ipsis. Verbi gratia fit salsedo in sputis ex actione caloris putrefacientis pituitam. fit amarus sapor in eadem pituita, si magis, atque magis calor in ipsam agat. At quæret hoc loco aliquis, qui fieri possit, vt pituita ita aduratur, vt amarorem contrahat. esset enim perinde ac si diceremus aquam posse vi caloris ita aduri, vt amarescat. quod tamen contra experientia est. Dico pituitæ idem propemodum euenire, quod pomis contingit, quæ primum acida sunt, demum per quandam veluti putrefactionem fiunt mitia: postea si corrumpantur fiunt amara, non alia ratione; nisi quia calor in humidum agens primò illud ad quandam vel

semi-

Hippocrate aphorismi ...

Sputa tenuia semper cruda

Caussa multitudinis sputi

Salsi sputi caussa

ſemicoctionem, uel putrefactionem deducit, poſtmodum idem calor auctus, magiſque in ipſa agens, & ſubtiliores partes diuaporans, terreſtriores relinquit, ſicq; amatorem inducit. fiunt colores quoque uarii in ſputis, ut docet Galenus 2. de locis affectis cap. 9. & libro 5. cap. 3. ex miſtione diuerſorum humorũ; alba ſi quidem à pituita, nigra à melancholia, rubra & ſubrubra à ſanguine, pallida uero à bile flaua, fiunt, ſicut uiridia à bile æruginea; eiuſmodi ſputa frequentiſſimè uidentur in pleuritide; nam & ſi in hoc morbo interdũ quoque nigra ſputa appareant, frequentiſſimè tamẽ uel ſubrubra ſunt, rubraue, vel pallida. Aſſignat cauſſam Galenus in libro de conſtitutione artis medicę cap. 15. quoniam ſcilicet is morbus vt plurimum generationem ducit vel à ſanguine, uel à bile, qui quidem ſanguis, prout uarias aduſtiones nanciſcitur, ſic modo colorem rubicundiorem, modo uiridem, modo atrum inducit. Quærit Galenus 3. epidem. comm. 1. text. 4. an ſputa rubra, & ſubrubra poſſint fieri ab alio morbo, quàm à pleuritide, & peripneumonia. reſpondet poſſe id fieri: quando ſcilicet humores vitioſi vnà cum ſanguine in pectore colliguntur, qui tamen non ſunt tanti, & tot, vt poſſint inflammationem parere. refertque ſe vidiſſe duos, qui ſputa bilioſa, & pallida ſine febre reijciebant, quorum alterum ait paullo poſt phtiſi contabuiſſe: alterum verò incolumem euaſiſſe. fœtor ſputorum eſt vel ex interna corruptione, & putredine, vel ex vlcere, aut pulmonis, aut alterius partis ſpiritualis. Quòd autem ſputa difficiliter educantur duas Galenus aſſignat rationes 4. de locis affectis cap. 8. Vna eſt craſſities & lentor, merito cuius cum ſputa valde adhæreant, vi impetus ſpirituum non poſſunt ita abſtergi & impelli, vt exeat. altera eſt, tenuitas, & ſubtilitas eiuſdem materiæ ob quam tenuitatem, cum ſputa à ſpiritu ſurſum tollantur, facilè ab illo excidunt, & retro reſiliunt. vnde eſt, quòd non niſi iteratis, & ſæpius repetitis ſpirituum impulſibus educantur. facilitas ex aduerſo ſputorum naſcitur ex ſubſtantia, quæ nec admodum tenuis, liquidave, neque admodum craſſa ſit. hæ ſunt cauſſæ eorum ſputorum, quæ tuſſi reijciuntur. Nunc & ſaliuę, & ſputorum vſum videamus. Saliua nulla ferè ratione unquam à medicis mala habetur; & ſiquid ſignificat, nil aliud indicare poteſt quàm eas cauſſas, quas iam retuli, traduntur tamen particulares quædam ſignificationes; nam dicit Auicenna 2. 1. doct. 3. cap. 7. quòd viſcida ſaliua argumentum eſt redundantis pituitæ. Scribit Hippocrates primo prorrheticorum 12. copioſam ſaliuæ expuitionem in phreniticis eſſe valdè malam. Refert Xenophon in primo Pediæ Cyri, maximum ignominię argumentum fuiſſe apud Perſas, quòd homines frequenter expuerent: quaſi indicaretur eos aut plus cibi, quàm par eſſet ſumere, aut nullis corporis exercitationibus vti. In aphthis puerorum ſaliuæ copia maiorem morbum eſſe demonſtrat, vt docet Galenus 6. de comp. medic. ſecundum locos capit. 4. Hippocrates quoque in Coacis prænotionibus ſcribit, quòd quibus ſaliuæ multum cibi faſtidia, oris uentriculi morſus inſunt, illis uomitus futurus eſt. Poſt cibum ſi copioſa ſaliua excernatur, iudicat uentriculum laborare, vel ob propriam illius imbecillitatem, vel ob ciborum qualitatem, quantitatemve: indicat etiam cibum corrumpi, quod conti[illegible] vel ob humiditatem,

uel

vel, vt dixi, ob aliquam aliam qualitatem. & animaduertendum est hanc exspuitionem saliuæ post cibum à Galeno 4. de locis affectis cap. 6. ex Dioclis sententia, haberi inter potissima melancholiæ hypochondriacæ signa. Saliua spumosa flatum copiam & caloris natiui laborem monstrat. Insipiditas statum eius naturalem indicat; sapores verò, vt Galen. ait 3. de locis affect. capit. 7. varios humores stomacho inesse declarant, nisi tamen ab extrinsecis vaporibus fiant. Est vsus etiam saliuæ aliquis in medicina facienda; quandoquidem, vt inquit Auicenna lib. 1. fen 1. doct. 4. cap. 2. saliua multum adiumentũ præstat ad perficiendam coctionem, id quod probat exemplo tritici masticati, quod quidem tubercula concoquere potest, non ob aliud; nisi quia in masticatione huiusmodi saliua vi concoquendi prædita tritico permiscetur. Ob quod & Galenus 5. de componendis medicamentis secundum loca capit. 1. scribit fabæ lomentum commansum, summè discussorium euadere ob facultatem à saliua sibi immissam. Habet præterea saliua omnis, præsertim verò ieiunantium, vt tradit Galenus 10. de simplici medicina, & libro de inæquali intemperie vim maximam enecandi scorpiones, & viperas; quinimò inquit ipse, saliuam facultate quadam mirifica præditam esse aduersus omnia bruta venenata. Hac quoque puerorum lichenas sanari scribit ob exsiccandi, quam possidet, facultatem. Vtitur quoque Galenus in quarto de composit. medic. secundum loca, 5. de composit. medic. per genera saliua matutina tum ad glutinanda, & coniungenda sicca remedia pro cicatricibus inducendis, tum etiam ad pilos inutiles palpebrarum expungendos. quos omnes saliuæ effectus & cognouit, & vberrimè declarauit Auicenna lib. 2. Sequitur vt sputorum, quæ per tussim reijciuntur, vsum explicemus, qui quidem magnus, & maximè vtilis est, præsertim in affectibus partium spiritualium, veluti in pleuritide, in peripneumonia: in quibus scribit Galenus 1. de crisi quòd sputa æquipollent subsidentijs vrinarum: immò semper uult in his affectibus sputa inspicienda esse, prius quàm inspiciantur vrinæ non alia ratione; nisi quia, vt idem docet 4. aphorismorum 71. & 6. aphorismorum 33. sputa maxime possunt ad declarandas morborum caussas, aliqua etiam ad demonstrandas eorũdem morborum iudicationes. sputa namque moderate crassa, nisi quid aliud ipsis deterius coniungatur, semper coctionem indicare consueuerunt, sicuti tenuia, & liquida cruditatem: & præsertim cum in principijs morborum apparent, in quibus, vt alibi dixit Hippocrates, omnia semper caruda sunt. ait Auicenna parte prima canticæ tract. 2. tenuitatem sputorum significare leuem, & subtilem esse humorem, qui facit morbum, ob idque indicare morbum esse velocis, & citæ digestionis. De crassis sputis tradit Auerroes eum locum exponens, quòd solent indicare morbum esse & tardè & difficile dissolubilem. Neque enim repugnat, morbum indicari à sputo crasso rebellem, & sputum crassum indicare coctionem; quandoquidem sæpe contingit, vt etiam apparente coctione, morbi tamen ob materiæ peruicaciam magis protrahãtur. Viscidum, & tenax sputum in pleuritide signũ est morosi morbi & longi: sicut spumosum in eadem pleuritide demonstrat occasionem morbi fuisse pituitam putrescentem, vt habemus apud Galenum

Saliuæ Virtutes

Saliua enecat scorpiones, et viperas, etc.

Sputa valent ad dignoscendum in morbis

M primo

primo de ratione victus acutorum. Sputum purum & impermistum ex se quidem bonum esse solet; in pleuritide tamen & peripneuomonia significat medicis morbum esse crudum. Galenus secundo acutorum 44. scribit, sputa tenuia, salsa, exigua, & sinceris coloribus infecta semper cruditatem consequi. addit Auicenna significare quoque morbi longitudinem. si autem sputa permista sint vel puri, vel carunculis, vel annullis, vel lapidibus, omnia praua sunt, quippe quæ significant, aut vlcus esse in spiritualibus partibus, aut adeo magnum incendium, vt materiam adurat, & in lapidis duritiem conuertat. Sputa multa in affectibus pectoris si in principio, & statu appareant, bona sunt duabus de caussis; tum quia robur magnum virtutis demonstrant, tum quia indicant materiam esse benigniorem, & ad motum naturæ sequacem. pauca verò sputa in ijsdem affectibus semper mala sunt. In phthisicis si sputa retineantur, semper mortale signum est, quemadmodum scribit Hippocr. 7. Aphorism. 16. Rotunda sputa, vt idem docet 6. epidem. comm. 3. text. 36. delirium significant futurum, vt in Pleni exemplo factum esse dicit; quem locum dum interpretaretur Galenus duo dicit; Vnum est, quòd viderit duos exspuentes sputa rotũda, qui à principio sani videbantur, & tamen paullò pòst phtisi contabuerunt. quasi innuat summus medicus huiusmodi sputamina semper praua esse, quamuis à principio prauitatem non ostendant; alterum est, sputa rotunda haberi pro signis delirij futuri, si alia signa delirium portendentia ipsi coniungantur. Sed (pace Galeni) hæc sententia non mihi uidetur Hippocrate digna, quid enim magis ridiculum quàm dicere, quod sputa rotunda indicant delirium futurum, si sint cum alijs signis delirij? & iccirco puto Hippocratem omnino voluisse, quòd sputa sola rotunda interdum delirium significare possint. an verò vlla adsit huius ratio, non est, quod differamus; sat est potuisse Hippocratem hoc dixisse ex propria obseruatione, quòd scilicet ita ipse aliquando obseruarit. etenim comment. 1. primi prorrhet. scribit Galenus in vrinis, sputis, sudoribus, & vomitibus nulla signa phrenitidis esse secundum rationem, tamen potuisse ab Hippocrate obseruari, quòd huiusmodi excrementa sint quandoque signa phrenitica. Nam & Auerroes 2. primæ canticæ exponens ea verba Auicennæ, vbi scribit, rotunda sputa cum febre signa esse inflammationis septi transuersi duo dicit; Vnum est, quòd sputum rotundum, & globatum apud medicos significat super phthisim, quasi hoc velit ipse confirmare: subiungit tamen, se nunquam confirmaturum esse, quòd huiusmodi sputa significent inflammationem futuram septi transuersi. Auicen. 10. tertii tract. 4. videtur præferre sputum rotundum non rotũdo: quod quidem esset contra Hippocratis sententiam. Sed aduertere oportet fuisse grauissimorum interpretum sententiam, locum illum corruptum esse, & præpostero ordine legi debere, quòd scilicet sputa non rotunda sint rotundis præferenda. Insipidum sputum ex se bonum est, salsum uerò & tenue, semper crudum: & si salsum coniunctum sit cum vlcere pulmonis, scribit Galenus 5. Methodi 14. vlcus illud esse prorsus insanabile. Vnde vbicunque habet Medicus ægros salsa sputa habentes, semper debet ipsis timere, & satagere, vt salsedinem tollat: alioquin rarissime vsu venit, vt qui expuunt

salsa,

Prædictiones ex sputis rotundis

falsa, non incurrant vel vlcera pulmonis, vel aliquos alios deterrimos affectus. Dulce sputum in pleuritide bonum est: quia indicat sanguinis dominium, acidum verò malum est, vtpotè quod melancholiæ sequax sit. Amarum, aut vehementer fœtidum, ait Galenus in libello de temporibus totius morbi, cap. 6. in pleuritide mortale esse; fœtidum quoque semper malum; quia intestinam putredinem significat; tale enim videtur in tabidis, & quando videtur, ex sentẽtia Hippocr. 5. Aphorism. 11. semper lethale est. non fœtidum sputum, dicit Auicenna, semper indicare, pulmonem uacare vlcere, alba sputa quoque bona semper sunt. Sed hoc intelligendum est de albis simpliciter; quandoquidem, teste Hippocr. 2. prognostic. & Auicenna, sputum album, viscidum, & rotundum malum est. rubra sputa in pleuritide quanto citius apparent, tanto semper meliora sunt; tum quia indicant morbum fieri à sanguine, qui est omnium mitissimus, vt docet Gal. 6. epid. comm. 3. tex. vlt. tum quia argumento sunt, virtutem ualidam esse, quę à principio materiam etiam nondum concoctam expellat. quòd si rubrum sputum appareat sine pleuritide, id malum censendum est, cum Hippocrates scribat 4. Aphorism. 25. quod sanguis si supra, qualiscunq; fuerit, exeat, malum est: & 7. Aphoris. 15. ac 16. quòd à sputo sanguinis pus, à pure phthisis, à phtisi mors. Auicenna quoq; 10. 3. tract. 4. cap. 8. ubi condicionem optimi sputi explicuisset, subiungit ad bonitatem illorum proxime accedere sputum rubrum in principio apparens, & deinde sputum citrinum tum spumosum. Sputum pallidum, & flauum in pleuritide frequentissimè omnium apparere, docuit nos Galenus 2. de loc. affect. cap. 9. quia frequentissimè (ut antea dixi) pleuritis uel à bile, uel à sanguine ortum ducit. Hippocr. tamen 2. prognost. dixit, sputum flauum meracum periculosum esse, quæ uero sputa sunt, aut subrubra, aut subflaua, aut subpallida, omnia, inquit Gal. 1. de crisi 5. cruditatem solum indicant: in reliquo nihil mali insignis in se habent. at sputa sincera, & impermista reputantur praua, & præsertim nigra: dicebat enim Galenus in lib. 1. de ijs, quæ in medica trina fiunt, tex. 1. quod sputum nigrum in principio apparens, semper prauum est, immo, quòd non modo morbi cruditatem demonstrat, uerum etiam futuram mortem. ratio est; quia uel caloris interni magnitudinem insuperabilem uel eiusdem extinctionem ferè semper ostendit. Est dubitatio, an sputum nigrum necessariò semper mortem significet, an uero reperiantur interdum sputa nigra, quæ non sint praua. ratio dubitationis est: quia urina, & egestiones nigræ ex Auicennæ sententia interdum bonæ sunt; quandoquidem uidentur morbi per excretiones nigras aliquando diiudicari, ut etiam demonstratum est à nobis cum tractauimus de urinis & fæcibus. ex aduerso est auctoritas Hippocratis, & Galeni, qui sputa nigra, & deterrima, & lethalia semper esse dicunt. Pro huius dubitationis resolutione fuerunt, qui dixerunt sputa nigra in principiis posse interdum non significare mortem, sed solum significare, quòd morbus fiat à melancholia, qui quandoq; etiam salutaris morbus est. probant uero aliquando esse salutarem; quia ab Auicenna, & à Rase traditur curatio. fuerunt alii, qui dixerunt posse sputum nigrum quandoque non esse lethale, quando scilicet per uiam crisis

excernitur. Sed veritas eſt, in pleuritide preſertim & in morbis pectoris ſputa nigra eſſe deterrima; quia uel fiunt ob congelationem, vel ob maximam aduſtionem; quorum vtrumque ſemper malum eſt. Ad Auicennam de urina, & de egeſtione dicendum eſt, ea quidem excrementa nigra interdum bona eſſe; quia per ea fit à natura critica expulſio: ceterùm de ſputis id dicere non poſſumus; quandoquidem nunquam videmus naturam facere criſin per ſputa. cuius rei ratio eſt; quia, vt expulſiones poſſint eſſe criticę, debent habere has duas condiciones, vt poſſint fieri ſubitò, & magno impetu, & magna quantitate, ſed ſputa carent his condicionibus; neque enim motus ſputorum fit ſubito, ſed paullatim nec magno impetu, & quantitate, quemadmodum vrina & fęces. atque ita liquido conſtat nigrum ſputum ſemper malum eſſe. Nigris proxima eſſe viridia habemus apud Hippocratem 2. prognoſt. quę Auicenna in cantica dixit bilis porraceę dominium indicare. Decima uerò 3. tract. 4. cap. 8. dixit ſignificare congelationem, aut nimiam humorum aſſationem. ſputum, quod facilè educitur, quantum ſit ex ſe, ſemper bonum reputatur; tum quia naturę uim conſequitur, tum quia materiæ obedientiam demonſtrat. quod difficiliter exſpuitur contrarium huius eſt. dicit Hippocrates in Coacis prænotionibus ſputum, quod facile educitur tum in pleuritide, tum in omnibus pectoris affectibus ſemper bonum eſſe, &, ut omnia paucis verbis colligamus, ea ſunt ſputa optima omnium apud Hippocratem, quæ dolorem ſedant; quæ verò non ſedant, praua omnino ſunt, & inter hæc peſſima, quę nigra. Scriptum reliquit Galenus primo de criſi, cap. quinto. Sputum concoctum ſi in principio appareat, ſalutem proximam eſſe indicare: ſi crudum, morbum longum futurum. ſi ſit valde exitiale ſputum in principio, citam mortem ſignificat, ſi exitiale quidem, ſed non multum, mortem ſanè prædicit, ſed non ita uelocem.

De mucis. *Cap.* IIII.

SEquitur modo, ut de Mucis agamus; ut enim excrementorum tractatio à nobis abſoluatur: duo adhuc ſuperſunt, muci ſcilicet, & ſordes aurium; quæ tametſi tanti momenti non uideantur; ut ſuperiora; non ſunt tamen à nobis ſilentio pretereunda, cum à Galeno in Introductorio, cap. 13. inter alia corporis excrementa medico conſideranda reponantur. Eſt uero mucus, quidquid pituitæ, vel alterius humoris, excepto ſanguine, à naribus emanat; & dicitur ab Hippocrate βλέννα, quemadmodum docet Galenus ſecundo de ſemine, cap. ſexto, dicitur etiam μύξας, & κόρυζα à nonnullis, vt idem Galenus teſtatum reliquit octauo de uſu partium, cap. ſexto. Cornelius Celſus, Columella, & Vegetius in libro de re Veterinaria appellarunt modò pituitam ſimpliciter, modo pituitam naſi. Eſt tamen illud non ignorandum & βλένναν, & μύξαν etiam apud medicos de alijs humoribus dici, & non ſolum in hominibus, uerumetiam in brutis. ſic uidere eſt apud Galenum carnes agninas βλεννώδος, hoc eſt, mucoſas uocari. ſic etiam ſuccus cochlearum dicitur mucus. dicitur quoque

μύξας

μύξας succus ille, qui in acetabulis articulorum reperitur. Prodicus in libro de natura hominis, vt testatur Galenus secundo de potentijs naturalibus, cap. nono, vocauit φλέγμα βλένναν. est verò mucus ex sententia Galeni secundo de potentijs naturalibus, cap. vltimo, excrementum cerebri, quod cerebrum, cum multa pituita refertum sit, quidquid superfluum, & inutile habet, partim per nares expurgat, partim per alia organa. quod verò per nares cerebrum potissimum expurgetur, docet vbique Galenus & præsertim septimo, & vndecimo Methodi, in libro Artis medicæ, & in libro de constitutione Artis. Quinimmò Albertus Magnus duodecimo libro de Animalibus, capit. secundo, inter cæteros vsus narium, hunc unum ferè potissimum esse dicit, vt phlegma cerebri ab oculis per eas partes auertatur, & expellatur. Habet & mucus plures differentias, quandoquidem alius dicitur crassus, & viscidus, alius tenuis: similiter alius multus, alius paucus. Est quoque differentia mucorum accepta à qualitatibus, & primò à tactilibus, quando alter calidus, alter frigidus vocatur; à gustatilibus, alter salsus, dulcis, insipidus, amarus appellatur. ab odoratilibus, vt cum dicimus mucum fœtidum, & non fœtidum. à visibilibus, quando dicitur mucus albus, subruber, & flauus. dicitur quoque mucus alter sponte defluens, alter per emunctionem. harum differentiarum mucorum sunt & peculiares caussæ; siquidem tenuis fit à frigore nimis cerebrum, & oculos comprimente; ob quod scriptum est à Galeno ex sententia Hippocratis tertio aphorismorum 14. aquilonios ventos facere κόρυζαν. Neque velim mirum cuiquam uideri illud, quod dixi, per nares scilicet oculorum quoque excrementa purgari; siquidem id apertissimè testatus est Hippocrates libro de locis in homine, & Galenus primo de tuenda valetudine. Sed nihil est, quòd hoc auctoritatibus confirmem; quoniam ex anatome ipsa manifestum est, venas quasdam à lacrymalibus oculorum angulis portendi ad foramen illud commune naribus, & palato; ob quarum venarum communionem efficitur interdũ, vt collyria amara oculis superposita ita penetrent vsque ad palatum, vt in illo amaritudo eorum collyriorum percipiatur. fit etiam tenuis mucus à calore colliquante pituitam, siue calor sit solaris, siue igneus. crassus, & viscidus efficitur ex retentione phlegmatis in summo narium, vel ex calore multum in ipsam materiam agente. copiosus verò, quemadmodum habemus à Galeno quarto de simplici medicina, cap. secundo à frigore condensante, & à calore eliquante pituitam; quod tamen intelligendum est, vbi multum pituitæ congelatæ sit in cerebro: sic etenim ait Galenus tertio Aphorismorum vltimo, senibus nares continuò humidas esse, non ob aliud, nisi quia cerebrum ipsorum multis excrementis semper scatet. fit paucus mucus ex cerebro sicco, quod Galenus docet in arte medicinali, vel quia pituita aliò defertur, nimirum ad palatum, ad aures, aut ad aliam partem. Atque Galeni sententia est sexto Aphorismorum secundo, quòd siccioribus natura temperaturis nullum omnino excrementum per nares emanat manifestum, aut sensibile, neque etiam sudores. fiunt acres muci ex tenuitate, & caliditate. vnde est, quòd in principijs grauedinum, vel grauetudinum, vt uocat Celsus, & Vitruuius, ap-

parent huiusmodi muci acres, qui cum irritent uim cerebri expulsiuam, sternutationes frequentes, & interdum irritas sternutandi uoluntates inducunt. efficitur blandus mucus ex crassitie materiæ, ex coctione, & ex ęqualitate. Calidi uerò fiunt tum ob capitis calorem, tum quia ipsis commiscentur succi, & humores calidi: sicut frigidi fiunt contrarijs de caussis. Salsedo porrò mucis inducitur ex putrefactione, dulcedo ex moderata caliditate, amaritudo ex summa caliditate, insipiditas ab ipsa pituita aquea nullo modo, nec ulla ratione alterata. color albus similiter inducitur à pituita alba sincera. subruber fit ex permistione sanguinis cum mucosa materia. pallidus uerò tum ex bile permista, tum quia pituita cogitur, & quasi assatur; uidemus enim declinantibus destillationibus, & grauedinibus huiusmodi mucos pallidos educi, quòd scilicet excocti, & quasi maturati sint à calore. fœtida pituita efficitur uel ab ulcere narium, uel à putrefactione, quæ gignitur in loco propè os colatorium narium. Spontè uerò defluens mucus efficitur, uel ex multa copia, quæ non potest supra nares contineri, uel ex tenuitate, quę angustos alioquin meatus perlabitur; vel ex contentiuæ facultatis cerebri imbecillitate. & hinc est, quòd pueris, senibus, & ambulantibus per loca frigida uidentur muci sæpe à naribus sponte pendere. Per emunctionem uerò qui educuntur, id habent ex crassitie, & uiscidítate materiæ, quæ adhærens partibus narium non nisi magna ui expelli potest. Horum mucorum significationes quoque uariæ sunt apud Medicos, de quibus uerba faciens Galenus primo prorrheticorum, text. secundo inquit, quòd ea quæ per palatum, & per nares excernuntur indicant, quomodo cerebrum, & membranæ cerebri affectæ sint. Primo etiam epidemiorum, commento secundo, text. 44. & libro de constit. artis, cap. 18. scribit, quòd sicuti excreta per tussim eorum, quæ sunt in pulmone, indicia sunt; sic per nares excreta indicant ea, quæ sunt in cerebro. Igitur tenuis mucus eliquationem, & grauedinis principium ostendere solet; crassus materiam maturari, uel iam maturam esse, & propterea uel statum, uel declinationem grauedinis adesse. fœtida mucorum genera omnia mala habentur; quòd scilicet indicent putrefactionem in partibus narium esse, & ulcus uel iam adesse, uel futurum. Sæpissimeque contingit, ut qui huiusmodi mucos fœtidos faciunt, capiantur ulcusculis illis narium, quæ ὀζαίναι appellantur. Auicenna ex sententia Indi medici inter signa doloris à capitis uermibus recensuit etiã fœtorem narium. Est tamen hoc in loco aduertendum, quòd si caput doleat, aut circumdoleat, & pus fœtidum per nares exeat, tunc bonum est, quoniam signum est, materiam dolorificam ferè à natura uictam extra cerebrum pelli, quemadmodum docuit nos Hippocrates in libro de Iudicationibus, & sexto Aphorismorum decimo, qui etiam Hippocrates in fine libri de salubri diæta dicebat, quod mucus torporem capitis leuare solet. copiosi muci plura significare reperiuntur; primò quidem humiditatem excrementitiam ipsius cerebri natam ex praua uictus ratione, de qua sermonem habens Hippocrates 3. libro de Dięta dicebat, mucum, & saliuam repletionis signa esse; ut non immeritò etiam apud Persas res ignominiosa fuerit sæpe nares emungere. significant quo-

que

que copiosi muci humiditatem cerebri natiuam, quæ mala est: de qua Hippocrates 6.aphorismo.2.& 6.epidem.commen.6.tex.18.dicebat, quòd quibus nares sunt humidæ, & genitura humida est, ij non multum prospera ualetudine fruuntur; sicut ex aduerso illi salubrius degunt, quorum nares sunt siccæ, & genitura sicca. significat & aliud mucorum multitudo nimirum stupiditatem ingenij, & memoriæ debilitatem, quæ scilicet ortum ducunt ex nimia cerebri mollitie & humiditate, quemadmodum docet diuinus Plato in Theæteto, & Galenus in Arte Medicinali. quod forsan etiam intelligens Plautus in Bacchidibus homines stupidos, & bardos uocat blennos, quasi dicas mucosos. siccitas narium bona est; quia siccam cerebri intemperiem, & uitę temperantiam indicat. Quapropter Catullus inter alia paupertatis commoda rectè hoc recenset, quòd cum pauperes cogantur temperatè uiuere, non habent malam nasi pituitam. Inquit enim suauissimus Poeta.

A te sudor abest, abest saliua,
Mucusque, & mala pituita nasi.

Acres muci caliditatem cerebri testantur; blandi uerò temperatum cerebri statum. salsi mali sunt; quandoquidem Galenus scribit tertio Aphorismorum secundo, sæpe huiusmodi mucos in inferiores partes præcipitari, atque ibi uarios, & prauos affectus generare. insipidus mucus, & dulcis nunquam malus est; albus similiter bonus, sicut & pallidus: præsertim quando palliditas accedit post tenuitatem, & acrimoniam: quo tempore iam materiam concoctam esse, & malum inclinare declarat. mucus rubeus, & subrubeus, nunquam bonus; quia significat sanguinem aliquo ex loco erumpere. & quanquam Galenus quarto aphorismorum 25. uideatur dicere, sanguinis è naribus fluxum minimè prauum esse; id tamen intelligendum est, quòd non semper malus, sed aliquando bonus per accidens: quando scilicet morbus per eam excretionem finitur; etenim clarum est, quòd nunquam natura dimittit sanguinem, nisi uel uitio, uel quantitate eius cogatur. sponte defluentes muci mali sunt, sicut eos per emunctionem expelli non est malum.

De sordibus aurium. *Cap. V.*

CVm aurium sordes inter corporis nostri excrementa à Galeno in Introductorio cap. 13. & in libro de Artis medicæ constitut.cap. 82. numerentur, instituto nostro maximè consentaneum est, ut de iis etiam agamus: quas in locum postremum seruauimus; quoniam, ut idem Galenus testatur 10.de simplici medicina, minima pars est harum sordium inter excrementa corporis. Dicitur hoc excrementi genus apud Græcos κύψελις. & inde κυψελόβυσα nuncupantur quæ sordium altitudine adobruta latitant. Hippocrates, & Galenus frequentissimè dicunt ὤτων ῥυπὸν, siue aurium sordes. fuerunt aliqui, qui putarunt apud Plinium uocari aurium marmorata; sed certè adhuc mihi nomen inuenire non licuit. Iuniores aliqui appellant cerumina. Sunt uero sordes aurium ut scribit Aristoteles segm.32. problem.4.

ueluti

veluti sudores quidam, qui à cerebro manãtes in aurium cauo, quod κυψέλη à Græcis vocatur, à Latinis alueus, siue alueare, colliguntur, ibique calore computrescente, condensantur, & amari euadunt. Addo amarorem quandoquidem Galenus sexto epidemiorum, commento quinto, text. 19. scribit sordes aurium natura amaras esse; quanquam etiam possumus asserere, amaritudinem ipsis sordibus innasci ea ratione, quam dicit Rases in Introductorio Medicinæ, quòd scilicet vapores biliosi ob leuitatem suam in cerebrum feruntur, vbi cum natura eos sustinere nequeat, ad aures præcipitat, sicque illi commisti sordibus amarorem inducunt. Differentiæ horum excrementorum plurimæ sunt; quando aliæ crassæ, & uiscidæ sordes, aliæ tenues, aliæ simplices, aliæ puri, sanguini, aut alij humori commistæ dicuntur, aliæ copiose, aliæ paucæ. aliquæ etiam dicuntur amaræ, dulces, salsæ, & insipidæ. neque mirum sit, quòd differentias sordium à qualitatibus gustatilibus enumerem; eo quia Galenus in libro de symptomatum differentijs, cap. quinto narrat, non defuisse medicos, qui in ægritudinibus gustandas aurium sordes putarunt, quasi ex ipsis non pauca de morbis coniectari liceat. dicuntur quoque aliæ sordes fœtidæ, aliæ verò sine fœtore, aliæ albæ, flauæ uirides, aut alterius coloris, ad caussas differentiarum reliquum est, vt accedam. Sed ante proponenda est dubitatio, nunquid huiusmodi excrementa dicantur naturalia, an præter naturam. Ex vna parte est clarissima Galeni auctoritas sexto epidemiorum, commento quinto, texto tertio, quo in loco cum dicat Hippocrates, lacrymæ, narium humor, sternutamenta, aurium sordes, oris saliuæ reiectio, & quæ sequuntur. Galenus, inquit, interpretes nonnullos putasse ea verba ab Hippocrate dicta esse de excrementis non naturalibus: quorum sententiam refellit, atque inter cætera inquit, sordes aurium à natura fieri expurgante cerebrum. Ex aduerso est auctoritas eiusdem Galeni tertio aphorismor. 24. quo in loco quærens cur Hippocrates inter morbos puerorum recenseat aurium humiditates, non autem excrementa, quæ per nares, & palatum feruntur, inquit Hippocratem iure hoc fecisse, quando excrementa, quæ per aures educuntur, non sunt secundum naturam, sed potius præter naturam; subiungit, infantibus per aures quoque, purgari cerebrum, quod in ipsis longe humidum est, atq; iccirco iure humiditates aurium ab Hippocrate inter morbos pueriles esse enumeratas. est pulchra contradictio, & à nemine (quòd ego sciã) uisa. Pro cuius dissolutione sciendum est, aliud esse, aliquid à natura fieri, aliud secundum naturam. dicuntur aliqua à natura fieri, quę ab ipsa, siue sponte, siue inuita, efficiuntur. dicuntur uerò secundum naturam ea fieri, quæ fiunt à natura ex propria intentione, & secundum proprium sibi statutum ordinem. exemplum affero, vt res perspicua magis euadat. expulsio urinę dicitur esse secundum naturam; quia cum animalia necessariò potent necessariò etiam colliguntur hæc excrementa, quæ natura continuò excernere cupit. & ideo excretio huius vrinæ dicitur esse secundum naturam; quia scilicet & à natura, & ex propria naturæ intentione fit. excretio verò sanguinis hæmorrhoidalis dicitur quidem fieri à natura; quia natura est, quæ illum expellit: sed non dicitur fieri secundum naturam; pro-

pterea quòd natura non ex propria sui intentione, sed coacta vel quantitate, vel qualitate eam excretionem molitur. Itaque quando Galenus sexto epidemiorum dixit, sordes aurium expelli à natura, voluit significare, quòd hæc expulsio sit facta à natura, non secundum suam intentionem, sed à natura coacta à cerebri humiditate. quando uerò tertio aphorismorum dixit, excretionem harum sordium non esse secundum naturam, intellexit, quòd non sit secundum naturæ intentionem, quamuis ab ipsa fiat. Sed instabit adhuc aliquis, hanc responsionem veram non esse; quandoquidem Hippocrates in libro de glandulis, scribit excretiones per oculos, per nares, per aures esse κατὰ φυσιν, hoc est, secundum naturam. Dico librum illum non esse Hippocratis genuinum: & quanquam concesserimus esse Hippocraticum; tamen uoce illa κατὰ φύσιν, idest, secundum naturam abusus est auctor ille ἀντὶ του, ἀπὸ τῆς φύσεως, hoc est, pro à natura. Crassities sordium efficitur à calore capitis concoquente, atque incrassante. tenuitas verò à frigiditate: & præsertim fit ex cruditatibus cerebri. Mistæ sordes puri, uel sanguini fiunt omnes aut ab vlcere aurium, aut ab aliquo interno apostemate: id quod sæpe vsu venit in pueris, in quibus humiditates cerebri facilè retinentur, & retentæ in tumores conuertuntur, atque suppuratæ per aures exinaniuntur. Copiosæ sordes gignuntur ex frigida, & humida cerebri intemperie, quod uberrimè monstrauit Galenus in libro Artis medicinalis, vbi signa frigidi, & humidi cerebri edocet. paucæ ex aduerso fiunt ex frigida, & sicca, siue ex calida, & sicca cerebri temperatura. albæ sordes efficiuntur à pituita pura, & aquea. flauæ autem, vel virides gignuntur vel ex assatione aliqua, vel ex permistione vaporum bilis pallidæ, aut bilis porraceæ, quemadmodum docuimus ex Rase sicut & rubræ fiunt ex sanguinis permistione. fiunt salsæ ex putrefactione pituitæ cerebri. fuit enim Galeni sententia salsedinem pituitæ gigni ex putrefactione. fiunt amaræ ex superassatione siue admistione bilis amaræ. Cur autem fiant dulces, satis ieiune Galenus caussam explicuit sexto epidemiorum, commento quinto, tex. 19. quo in loco ait, sordes aurium naturaliter amaras esse; quòd si fiunt dulces, argumentum esse, cerebrum ægrotare. addit, famam esse, quòd fiant dulces συντηκομένου τοῦ ἐγκεφάλη, idest colliquescente cerebro. sed, ut dixi, nimis ieiunus fuit Galenus in reddenda uera caussa dulcedinis sordium aurium. Apollonius in libro de mirabilibus historiis refert, Aristotelem in phisicis quæstionibus, caussam explicuisse, cur morituris fiant dulces aurium sordes. Sed quoniam liber ille Aristotelis temporibus nostris desideratur, tentandum est nobis, vt ueram caussam dulcedinis sordium aurium explicemus: quæ nulla alia mihi uidetur; nisi quia calor natiuus extinguitur, quo penè extincto humiditates cerebri fiunt ueluti aqueæ, & fluidæ, & postmodum commistæ sordibus aurium, eas dulcescere faciunt: perinde ac uidemus lupinos aqua maceratos dulcescere. quòd si hæc caussa non placeat, possumus & aliam afferre, nempe morituris, & malè se habentibus fieri aurium sordes dulces; propterea quòd illi uapores biliosi, qui commisti amaritiem inducebant amplius non eleuantur ad caput,

& pro-

& propterea neque ad aures mittuntur. Fœtor sordium ex nulla alia causſa proficiſcitur, niſi ex corruptione, & putrefactione. Significandi vis horum excrementorum non exigua certè eſt nec cõtemnenda; nam Gal. in Arte Medicinali c. 82. & lib. de conſt. artis c. 18. inter alia excrementa, ex quorum mutationib. fiunt de morbis, iudicia, connumerat quoque aurium ſordes, quaſi & ipſæ vim habeant ſignificandi maximam. Hippocrates porrò quarto epidemiorum refert hiſtoriam cuiuſdam iuuenis febre continua laborantis, cui ſexta die cum ſordes aurium viſcidæ, & craſſæ emanaſſent, iudicatus eſt: craſſæ etenim ſordes non malæ ſunt; quia fortitudinem caloris natiui indicant. tenues verò non bonæ; quia & cruditatem, & caloris debilitatem ſignificant, ſimplices bonæ ſunt. De miſtis verò eſt aphoriſmus ille toties à nobis repetitus, quòd ſcilicet caput dolenti, & circumdolenti pus ab auribus emanans liberat. Copioſæ ſordes prauæ ſunt; quia cerebri malam conſtitutionem, multamque humorum copiam indicant. & eſt Hippocratis oraculum ſexto epidemiorum, commento primo, text. tertiò, quòd quibus ſordes ex auribus prodeunt, ijs palatum concauum eſt, & dentes malè poſiti. quem locum declarans Galenus dicit, quòd vbi palatum concauum eſt, & dentes ſibi ipſis inuicem non correſpondent, ita vt neq; canini, caninis: neq; inciſorij inciſorijs: neq; molares molarib. illi crebrò capitis dolore vexantur, atque etiam aures deſtillationibus ſæpe laborant; interdum ſanie tenui, & liquida, nonnunquam purulento humore, ac fœtido emanante: ait, enim imbecilla membra multum prauumque excrementum ſemper colligere conſueuiſſe. paucæ aurium ſordes, vt in arte medica docet Galenus, argumẽta ſunt ſiccitatis cerebri: & proinde ſemper hæc paucitas optimum ſalutis argumentum eſt. Colores ſordium, excepto albo, omnes non boni ſunt, eo quòd miſtionem vt plurimum aliorum humorum ſignificant: miſceri uerò alios humores excrementis in loco adeo nobili non eſt unquam tutum. amaror ſemper bonum indicium eſt; quandoquidem ſtatum naturalem conſequitur. ſalſæ ſordes malæ; quia putrefactionis comites ſunt; dulces verò, vt ſcribit Hippocrates ſexto epidemiorum, commento quinto, text. 19. omnino prauæ, & lethales exiſtunt; rationem affert, vt dixi, Galenus: quia fiunt colliquato cerebro. Sed Galenus loquitur vel de ſubſtantia cerebri, vel de humoribus; non de ſubſtantia; quia colliqueſcente ſubſtantia cerebri, impoſſibile eſt, hominem ſuperſtitiem eſſe. non etiam de humoribus; quia liquari humores cerebri non eſt efficax ratio, qua dulces ſordes debeant lethales eſſe. Vnde melius eſt, vt dicamus, quemadmodum iam diximus, eſſe lethales; quia fiunt dulces penè extincto calore ipſius cerebri natiuo. Ita nanque Caſſius medicus problem. 31. ſcribit, aurium inuerſas fibras mortem in acutis portendere: eo quia emortuo ſanguine, & calore exſiccantur, ſicque inuertuntur, perinde atque chordæ. fœtidæ ſordes ſemper malæ ſunt; quoniam vel vlcus, vel putrefactionem humorum conſequuntur. Hippocrates in libro de internis affectionibus, quem & Galenus, & Erotianus, vt Hippocratis genuinum agnoſcunt, memorat quendam grauem lienis morbum, in quo ſordes aurium malè olent. De vſu in medicina agenda huius excrementi pauca reperiuntur

apud

medicos prodita: huius affert rationem Galenus decimo de ſimplici medicina; quoniam hæc excrementa ſunt difficilia paratu; quia exigua omnino colligi poſſunt. Aiunt tamen has ſordes conferre ad παρωνυχίας: quem morbum appellant Latini reduuiam, ſiue rediuiam. Barbari medici vocant panaritium. Non præteribo, quod has eaſdem ſordes ſtatim ictibus, vel morſibus ſerpentum, aut ſcorpionum impoſitas mederi. Plinius lib. 28. cap. quarto memoriæ prodidit.

FINIS.

DE DECORATIONE LIBER

Non ſolum Medicis, & Philoſophis; verum etiam omnium diſciplinarum ſtudioſis apprime vtilis,

EX HIERONYMI MERCVRIALIS,
Medicinæ practicæ ordinariæ in Gymnaſio Patauino Principem locum obtinentis explicationibus.

A IVLIO MANCINO EXCEPTVS, & in Capita redactus.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.
ASCANIVM PICCOLHOMINEVM,
Rhodi Archiepiſcopum, atq; Senarum Deſignatum.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
Apud Paulum Meietum Blibliopolam Patauinum. 1585.

eum alicuius Illustrissimi Viri nomine illustratum in manus hominum darem; atque hoc eo libentius facio, quod intelligam, licet ipse Mercurialis, ut est omni disciplinarum genere ornatissimus polite admodum, & præclare, sicut cætera, eam, quæ in hoc libro continetur doctrinam explicuerit; me tamen admirabilem illam totius tractationis grauitatem, & copiam assequi nequiuisse. A quo vero, & splendorem, & lumen, & clarius, & uberius accipere posset, quam à te inueni neminem; cum eum te esse planè constet, qui non magis Illustrissimæ familiæ tuæ splendore, Illustrissimi parentis, & fratris claritate, Archiepiscopatus amplitudine, quam doctrinæ præstantia, cęterarumque admirabilium uirtutum luce præclarissima insignis, omnia quamuis clara magis illustrare, & cohonestare queas. Interim hoc qualecumque sit, quod à me tibi addictissimo offertur munus, uoluntatis, ac obseruantię erga te meæ testimonium, ea, qua omnes bonarum artium studiosos fouere soles benignitate quæso accipe, ac tuo patrocinio dignare. Quod si gratum tibi, ut spero, fuisse cognouero, ad maiora benigno quodam tuæ grauitatis impulsu etiam, atque etiam incitabor. Vale.

Patauio Idibus Iulii. M. D. LXXXV.

CAPITVM INDEX.

INDEX CAPITVM FINIS.

INDEX RERVM MAGIS MEMORABILIVM,

QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

B

C

Chi-

Co-

G

Gra-

Lepro-

Obæ-

P

Pe-

Q

R

Sen-

S

T

V

Vox

FINIS.

Errata potiora benigne Lector ſic corrigito, & multa, quę erant minoris momenti data opera reliquimus.

pag. 2 b lin. 26 afferre adferre. pag. 2 b lin. 27 accomodatus accomodatius. pag. 3 b lin. 4 pegagii pedagogi. pag. 3 b lin. 31 qui in de med. loc. ſecundo qui primo de med. loc. cap. 2 p. 4 a l. 30 Corrumpi, defœdari corrumpi, & defœdari p. 5. a l. 15 προγαστρες προγαστερές. lin. 33. & quod ad & quo ad p. 5 b l. 6 ſine pinguedine ſiue pinguedinem p. 6 a l. 12 appellatum appellatam p. 7 b l. 1 tenetur tentetur p. 8 a l. 42 Hic Nec. p. 9 a l. 11 Laponus Laponis. p. 9 b l. 14 macilentia macilentiam. p. 9 b l. 17 tamen tractatio tamen hæc tractatio. p. 9 b l. 33 aliquæ ratione aliquæ nationes. p. 10 a l. 5 deturpatum deturpatam. p. 10 a l. 12 alius alias. p. 10 b l. 29 ſit ſi. p. 10 b l. 12 generandum generandam. p. 11. a l. 39 ſperare ſperate. p. 12 a l. ult. deſperabant deſperabunt. p. 14 a l. 2 iudicare indicare. p. 15. l. 28 nitiorem nitorem. p. 15 b l. 8. cum hic cum hac. p. 15 b l. 23 oleum roſaceum oleo roſaceo. p. 15 b l. 32 comptorie compſoria. p. 16 a l. 1 qui quia. p. 16 a l. 26 plenæ plenè. l. ult. hac lac. p. 18 a l 25 propter quod propterea quod. p. 19 a l. 28 poſſint proſint. p. 19 b l. pen. fenigræci fœnugræci. p. 20 b l. 7 hac hæ. p. 21 a l. 38 continuata continuatiua. p. 22 a l. 19 exterius externis. p. 23 b l. 31 multa nulla. p. 25 a l. 11 qui ſunt optime quæ ſunt optimi. p. 25 a l. 19 faciunt facit. p. 25 a l. 20 impediunt impedit. p. 26 b l. 42 ſeſali ſeſami. p. 29 a l. 7 terebenthinæ terebenthina. p 30 a l. pen. ſementis ſeminis. p. 33 a l. 12 feratur feri. l 12. fieri ferri. p. 33 a l. 42 nigrati ingrati. l. 44. affectum effectum. p. 33 b l. 15 & etiam eſt etiam. l. 34 fœtore fœtere. p. 34 a l. 26 eleunt oleant. p. 34 b l. 26 quoddam quodam. p 37 a l. 4 à è. p. 37 b l. 39 gentibus genibus. p. 38 a l. 36 uilis utilis. l. ult. vndecima vndecimo. p. 38 b l. 4 coſmoticæ coſmoticam.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE DECORATIONE

Tractatus locupletissimus.

PROOEMIVM.

QVICVNQVE aliquid memoria dignum scriptis tradiderunt: in id conuenisse videntur: bona, quæ fœlicitatem faciunt, duum esse generum: alia externa, alia verò interna: Et internorum alia esse, quæ ad animum spectant, alia verò, quæ ad corpus. Bona animi procurare, & augere ad philosophum spectare omnes fatentur: sicut bona corporis custodire & augere, vnius Medici videtur esse munus. Cum autem bona corporis, vt docuit Aristoteles 1. Rhetor. cap. 5. tria potissimum sint, sanitas, Robur, atque Pulchritudo: tres Medicinæ factæ sunt partes: quarum illa, quæ sanitatis curam gerit, dum abest sanitas, θεραπευτικὴ, siue, curatrix vocata est, dum autem præsens est, ὑγιεινὴ, seu salubris Medicina nuncupata reperitur: quæ autem robori comparando, & custodiendo studet γυμναστικῆς, nomen adepta fuit: quæ postremo pulchritudinis curam habet, κοσμητικὴ à Græcis, à Latinis Decorotoria, siue exornatoria vocata est. De qua postrema Medicinæ parte, vt hoc tempore vobis tractarem, tria me impulerunt. Primum fuit, quòd hæc pars Medicinæ, & à veteribus, & à recentioribus, ita ieiunè tractata inuenitur; vt ferè nomen ipsius deletum esse videatur. Alterum fuit, quod pars salubris ita perfectè, & exquisitè tractata est, tum à veteribus, tum à recentioribus, vt nihil illi iure addi possit. Gymnasticam post veteres, nos neque forsan sine gloria, neque sine fructu tractauimus: vt iure quodam ad nos ipsos spectare uideatur, hanc artem Decoratoriam penè abolitam renouare & docere: immo, cum diuinus Plato in Gorgia scribat, Cosmoticam Medicinæ partem, quæ ueram pulchritudinem tuetur, esse partem Gymnasticæ artis: muneri nostro forsan de esse iudicabimur, si hanc partem omittamus. Tertium fuit vtilitas, ne dicam necessitas, quæ ab hac arte speranda est ab omnibus Medicis: si diligenter apprehendatur. Et ne ullo tempore pœniteat vos, operam huic studio stre-

Pulch.ᵗⁱˢ Def.ⁿ in Platone

Pulch.ᵗⁱˢ Def.ⁿ in Aristot.

Pulch.ᵗⁱˢ Def.ⁿ in Alcinoo

Pulch.ᵗⁱˢ Def.ⁿ in Gal. 1ª 2ª 3ª

refutauit sophistarum opiniones: hanc definitionem pulchritudinis attulisse visus est: scilicet eam esse gratiam quandam, uisum, auditum, & mentem delectantem: quam gratiam Plotinus loco citato vocauit appositissimè florem animi. Aristoteles autem lib. 7. physic. text. 17. dixit: pulchritudinem non aliud esse, nisi proportionem quandam extremorum, & mediorum membrorum, quam pulchritudinem in Poetica cap. 7. dixit sitam esse in ordine, & magnitudine. Alcinous etiam Platonis sectator dixit, pulchritudinem positam esse in ordine, modo, & specie. Cęterum Galenus lib. 1. de vsu partium cap. 9. dixit, pulchritudinem nihil aliud esse, nisi optimam quandam corporis constitutionem, quæ actionibus iudicatur, non autem colore, non carnis mollitie, quemadmodum iudicat ars Comotica, hoc est, ars fucatrix. 5. autem de placitis Hipp. & Plat. cap. 3. dixit: pulchritudinem nihil aliud esse, nisi constitutionem, & aptam membrorum inter sese connexionē. Sed quia connexio est quiddam compositum, aut saltem compositam rem aliquam significat; ea propter idem Galenus lib. ad Thasyb. cap. 14. explicare intendens diligentius quid sit ipsa pulchritudo: dixit, eam esse constitutionem ex connexione membrorum decenti colore, congrua carne, & quibusdam alijs constantem. Quę aliæ res sunt magnitudo, numerus, situs, & figura. Quę omnia qualia, quanta, quo ordine, & quo situ esse debeant, declarauit nobis, & Vitruuius lib. 3. cap. 1. & Plin. lib. 7. cap. 17. Et diligentissime omnium ætate nostra Albertus Durerus, & Pomponius Gauricus lib. de symmetris. Ex ijs, quæ hactenus intellexistis circa aliorum de pulchritudine sententias, colligo definitionem pulchritudinis hoc modo dari posse, ut sit, Dispositio, seu forma quędam, ex optima corporis constitutione orta, sensui grata. Cur dixerim Dispositionem, & non potius habitum, attendite. Nam cum sit necessarium genus afferre, sub quo pulchritudo contineatur: nullum accommodatus inuenitur, quàm forma accidentalis, id est dispositio: quippe quæ in prima specie qualitatis locata reperitur. Cur autem non potius habitus nuncupetur, ratio in promptu est, quia pulchritudo corporis non est res admodum stabilis: sed momentanea, & ut dicebat Seneca in Hypp. fugax. Quare summo iure dicta uidetur Dispositio. Oritur autem omnis dispositio ex aliqua qualitatum primarum constitutione: sed quia constitutio hęc modo bona est, modo deterior: pulchritudo non consequitur quamlibet constitutionem, sed optimam. Sed video dicturum esse aliquem: cur non potius dixerim, quemadmodum Galenus, eam esse optimam constitutionem: hoc autem non dixi, quia optima constitutio est quidem caussa pulchritudinis, sed non ipsa pulchritudo. Solet enim Galenus sæpe descriptiones accidentium adferre per suas caussas: quod nos hoc in hoc loco minimè faciendum esse iudicamus. Dicitur postremò sensui grata. Primò, quia ut sapientissime dixit D. Thom. prima summæ quæst. 5. art. 4. Sensus cum positus sit in quadam proportione, semper iis rebus delectatur, quæ habent inter se proportionem. Et ideo dicebat Angelicus Doctor, pulchritudinem hac ratione sensus delectare. Dixi enim sensui in vniuersum: quia, tametsi pulchritudo potissimum oblectet sensum uisus: attamen delectat quoque aliquo pacto alios sensus, si non immediatè, saltem uisu

Authoris Def.ⁿ

ipso

ipso mediante. August. Suessanus lib. suo de pulchro cap. 34. damnat Medicos, quod describentes pulchritudinem nusquam commemorauerint vocem: quasi vox etiam partem habeat in pulchritudine: quemadmodum, & aliæ qualitates. Sed dupliciter errauit magnus hic Philosophus. Primo, quia vox minime necessaria est ad pulchritudinem constituendam: & inde apparet, quia corpora pulchra, etiam dum tacent, pulchra sunt. Secundo, quia tametsi Medici expresse non meminerint uocis: attamen ad optimam constitutionem similarium, & instrumētalium partium necessariò sequitur etiam accommodata, ac iucunda vox. Ex hac pulchritudinis pictura facilè colligitur quid sit turpitudo: quia si pulchritudo est forma accidentalis ex optima corporis constitutione orta, atque sensui grata: quis non intelligit; turpitudinem, seu deformitatem esse formam accidentalem ex praua corporis constitutione ortam, atque sensui ingratam? ut quemadmodum pulchritudo est effectus sanitatis, sicut dicebat Galenus libr. ad Thrasyb. 14. Sic etiam turpitudo sit effectus morbi alicuius. In eo tamen differens a pulchritudine, quod in ea constituenda opus est omnia conueniant, quę faciant pulchritudinem: in turpitudine autem inducenda, uel paucæ res, vel una sola sufficiens sit. Quamobrem cum nos de pulchritudine recuperanda, vel conseruanda tractaturi simus: postulabat rei ratio, ut etiam de turpitudine abolenda, & de causis ipsius agamus. Sed circa definitionem pulchritudinis oritur singulare, & iucundum problema, scilicet: vtrum necessarium sit eos, qui sanitate optima fruuntur, etiam necessariò pulchros esse: & utrum qui sani sunt a natura, & pulchri: iidem etiam necessario boni sint. Nam si experientiam, quæ rerum magistra est, spectemus: quotidie uidentur homines, qui & boni, & turpes, ac malè sani sunt: uidentur è contra multi maxime sani, robusti, qui tamen, & turpes, & praui sunt: ita ut experientia nulla demonstret rem certam, & constitutam in hoc genere haberi. Ex altera parte non desunt rationes, non desunt authoritates: quæ probant semper sanos, & pulchros, & bonos esse. Ratio in primis illa efficacissima est: quòd sanitas nihil aliud est, nisi optima constitutio corporis, tum in similaribus, tum in dissimilaribus. Similiter pulchritudo est forma orta ex hac constitutione: ut uideatur hoc esse necessarium, ut qui optime constituti sunt, hoc est sani, iidem etiam pulchri sint. Præterea fuit sententia Aristotelis 14. sect. probl. 1. & alibi, animam nostram, siue mores ipsius sæpe corporis temperaturam sequi. Quæ opinio usque adeo ualuit apud Galenum nostrum, ut libellum integrum ediderit, in quo probat, animi mores sequi corporis temperaturam. Qua ratione, ut ego puto, compulsi plerique Platonici, immo uerò ipse Plato in Phædro, dixerunt: neminem pulchrum malum esse posse. In hac rei obscuritate puto ego ita statuendum esse. Sanitatem corporis, aut exactam, & perfectam esse, aut imperfectam, & deficientem: sic pulchritudo, aut perfecta est, aut deficiens a perfectione: ubi sanitas perfecta est, sum huius sententiæ, necessarium esse, ut ibi etiam adsit pulchritudo: quia utraque, ut audiuistis, posita est in optima, & exquisita constitutione. Et hæc ratio, ut hoc obiter dicam, me impulit ad credendum semper, corpus Christi seruatoris nostri fuisse pulcherrimum, quandoquidem cor-

Turpitudo quid sit

Nota

Probl.a

Plat.nis sent.a

Corpus Christi fuit pulcherrimum

pus illud perfectissima temperatura, sanitate donatum fuit: ut consequenter credendum sit etiam pulcherrimum fuisse. Quanquam scio non defuisse inter ueteres patres, qui aliam sententiam secuti sunt: ut fuit Clemens Alexand. libro. 3. pædagogij cap. 1. in fine, ut fuit Origenes, Cyrillus, & forsan etiam Beatiss. Thom. in 44. Psalmum. Vnde etiam potestis colligere uehementer errasse Hier. Card qui in Comment. quadripartiti Ptol. scriptum reliquit, nescio quo authore, Christi vultum fuisse lentiginosum. Sed hæc obiter.

De ortu, & auctoribus Cosmeticæ artis. Cap. 2.

NVNC uideamus, quæ fuerint artis decoratoriæ primordia. De quibus cum nihil certum apud scriptores inueniam, suspicor hanc artem eo tempore inuentam, & medicinæ coniunctam fuisse, quo etiam Gymnastica, & reperta, & medicinæ coniuncta fuit. Ad hoc autem credendū illud me inuitat: quòd Plato in Gorgia prodiderit decoratoriam artem esse Gymnasticæ partem. Etsi etiam aliquid huic sententiæ addere licet, puto primum omnium hanc artem apud Aegyptios originem habuisse. Primò quia, ut scribit Herod. lib. 2. Aegyptus primis illis temporibus adeò Medicis abundabat: ut vnaquæque corporis pars proprios Medicos haberet: oculi, aures, (sit mihi uenia) etiam podex. Secundò fuit, quia ut plerisq; in locis significauit Hippocrates, & post Hippocratem Atheneus libro 15. dipnosoph: Vnguenta, odores, coronæ & alia, quibus pulchritudo ornatur, & augetur, Aegyptiorum inuenta fuere. Neque ualet quòd hæc potius pertineant ad Comoticam, quàm ad Cosmeticam: quoniam his etiam utitur Decoratoria ars: sed alio modo, & alia ratione. Habuit quoque hæc ars omni penè tempore, atque omnī penè ætate autores, qui eam excoluerunt, quique scriptis, eam aliquando commendarunt. Antiquitus Cleopatra fuit in Aegypto nata, Crito erit a Galen. citatus, Moschio, inter Arabes, scripsit de Arte decoratoria Auic. Rhases. posterioris temporis Chirurgi penè omnes, sed infœliciter, ut Nicol. Florentinus, Gordonius, Gabriel Fallopius, qui cum magna laude, & fructu in hoc gymnasio professus est.

De Vtilitate huius artis. Cap. III.

DE vtilitate, seu commoditate, non est, ut quicquam dicam, quandoquidem habetis Galenum, qui in de med. loc. secundo, scribit artem Decoratoriam, non solum conferre ad sanitatem ipsam: uerum etiam in ea retinenda maximam partem habere. Addo & ego hanc artem vtilissimam esse, propter ciuiles omnes consuetudines: quia sicuti gratum est omnibus, cum iis uersari, qui pulchri sunt: ita quoque dedecus est pulchritudinem naturalem contemnere, obscurare, & quasi defœdare. Sed si, quemadmodum dicebat Galenus libr. ad Trasybulum, tria sunt corporis bona, sanitas, robur, & pulchritudo, atque hæc bona conferunt ad fœlicitatem humanam comparandam, quam etiam omnes exoptare di-

xit Aristoteles 1.Eth.quis non uidet,hanc artem ad felicitatem, etiam comparandam pertinere?

Sub qua Medicinæ parte collocetur. Cap. IIII.

QVAE pars Medicinæ sit ars Decoratoria, non erit etiam difficile cognoscere,postquam Galenus noster locis citatis dixit hanc artem Medicinæ partem esse: quæ cum diuisa sit in theoricam,& practicam: ad practicam pertinere satis euidens est: ut etiam nos rem minimè alienam à munere nostro fecerimus; qui partem practicam profitemur. Cum autem practica in duas partes secetur, in curatoriam,atque salubrem, seu tuendæ ualetudinis artem: sum huius sententiæ, decoratoriam artem pertinere, partim ad curatoriam, partim ad artem tuendæ ualetudinis. Nam si, ut scribit Galenus libro de tuend.valet.cap 5.tractatio optimæ constitutionis,partim therapeutica est,partim salubris, facile est hinc colligere quodam pacto decoratoriam artem, quæ uersatur circa optimam constitutionem,esse partim curatoriam, partim salubrem. Accedit etiam artificem decoratorium, non solum operam dare pulchritudini conseruandę: uerũ etiam turpitudini auferendæ, quod cum fieri non possit sine cognitione, & sine ademptione eorum morborum,qui turpitudinem faciant: quis non intelligit hac ratione pertinere ad Curatoriam facultatem? sicuti ad artem tuendæ ualetudinis pertinet: cum uersetur circa eam optimam constitutionem tuendam,quæ facit ipsam pulchritudinem. Habetis igitur quid sit ars Decoratoria; quid pulchritudo,quæ fuerint initia huius artis: quæ eius cõmoditas: quot authores habuerit: & quomodo ad Medicinam referenda. Sequitur vt ad rem propius accedamus,hoc est ut pulchritudinis curandæ, & reparandę particulatim rationem exponamus. Quæ pulchritudo, etsi varia,atque diuersa sit in fœminis,atque in uiris,ut docuit Plot. 6. Eneade lib. 1. erit tamen unica ratio,qua incedendum erit nobis in utraque pulchritudine curanda. Quæ ratio, quoniam partim circa uniuersalem corporis pulchritudinem uersatur,partim verò circa particularem, seu partium formam: initium capiemus ab vniuersali.

Quot uitiis pulchritudo corrumpatur, & de quibus primo sit agendum. Cap. V.

COnstitutio ea, quę pulchritudinem facit corrumpi, defædari solet à multis rebus,à magnitudine,à colore,à cutis dispositione, à numero,à figura, & à situ. Vniuscuiusque huius rei uitium potest in corpora humana turpitudinem inducere: & eò magis,si plura simul iungantur. Hæc autem non solum turpitudinem inducunt in uniuersum corpus: uerum etiam in ipsius partes. Loquar autem prius de turpitudine vniuersali, hoc est, de pulchritudine totius corporis uitiata. Hæc autem, quia posita est in magnitudine,colore,& in cute. De turpitudine cutis uberrimè alias tractaui in

lectionibus de affectibus cutaneis. Quo circa quæ ſemel, & diligenter tractaui, iam non repetam. Loquar igitur de uitiis ſecundum magnitudinem, & colorem: in quo ſermone, etſi profitear decoratoria tantum tractare, non deero tamen oblata occaſione, etiam comptoria documenta immiſcere. Incipiam ergo à vitiis ſecundum magnitudinem, quæ duo ſunt, alia in exceſſu, alia in defectu. Et videtur quædam ratio poſtulare, vt primum incipiam ab exceſſu. Sed video aliquem dubitare poſſe, cur non potius initiũ ſumam à uitio ſecundum colorem; ſiquidem pulchritudo videtur eſſe præcipuum uiſus obiectum, & præcipuum viſus obiectum eſt etiam color, vt hac ratione primum locum videatur poſtulare color, non autem magnitudo. Reſpondeo, me hoc feciſſe propter iuſtas rationes. Nam magnitudo, & tẽpore, & natura, & dignitate videtur antecellere alijs accidentibus. quo fit vt Ariſtoteles in prædicamentis poſt ſubſtantiam de quantitate tractarit. Dicebat autem Galenus 6. de plac. 5. Medicum in docendis rebus naturalibus ordinem ipſum naturæ ſeruare, vt ſcilicet prius tractentur, quæ ſunt priora ſecundum naturam; Accedit etiam, quòd tametſi color ſit obiectum viſus: tamen abſque magnitudine minimè uideri poteſt; immo verò ſæpe videtur magnitudo ſine colore: exemplum eſt, quia corpora, quę uidemus remotiſſima cuius coloris, & an colorata ſint, non exactè percipimus: ſed neceſſario videmus ea ſub aliqua quantitate. Hinc intelligitur minimè perperam fieri, ſi prius tractentur uitia ſecundum quantitatem: quemadmodũ Auicen. & penè omnes alij pertractarunt.

De Obœſitate totius corporis, & partium. Cap. VI.

DICITVR hoc vitium apud Græcos πολυσαρκία, ut 14. Method. & 1. de tuend. ualetud. Sic etiam appellauit Cœl. Aurel. vocatur etiam interdum παχύτης interdum πιότης, Latini uocant modo corpulentiam, modo obæſitatem, modo pinguendinem. Cœl. Aurel. in fine lib. 5. de morb. diuturnis appellauit etiam καχεξίαν, malum habitum. Eſt hic affectus, ſeu hęc turpitudo, immenſa craſſities totius corporis lædens pulchritudinem, & actiones. Voco craſſitiem, quia, ut omnes ſciunt, magnitudo tres dimenſiones habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Secundum longitudinem ſi corpora excedunt, deturpatur quidem pulchritudo: quia ſic fiunt Gigantes: ſed hoc vitium à Medicis non tractatur; tum quia rariſſime contingit, & longiſſimis temporum interuallis; & ſi quando contingit, incurabile eſt uitium, niſi placeret facere, quod Prædo apud Galenum, qui longioribus hominibus pedes amputabat. Si augeatur corpus in immenſum ſecundum latitudinem, & profunditatem: hæc diſpoſitio appellatur craſſities, obœſitas, de qua tractaturi ſumus, ut iure pro genere à nobis poſita ſit craſſities, & quidem immenſa. Sed dicetur, quinam debet eſſe terminus longitudinis, & latitudinis corporis pulchri? Varij uaria hac de re ſcripſerunt; ſed placuit ſemper mihi ſententia Ioannis Gorropij in ſua Gigantomachia, vbi ex ſententia Homeri colligit, longitudinem hominis pul-

Prædo Longioris hominibus pedes amputabat.

chri

chri debere esse quatuor cubitorum, & latitudinem unius cubiti; ut si, vel excedatur longitudo, uel deficiatur ab ea, & similiter, si excedatur latitudo, aut ab ea deficiatur, uitia suboriantur pulchritudinem corrumpentia. Dictum est totius corporis, ad differentiam crassitiei partium. Nam interdum contingit, vt, & in viris, & mulieribus vna pars crassior fiat, quàm altera: qui homines non uerè dicuntur obœsi. Nam si caput magnum habeant capitones dicuntur: si Nasum Nasones, si labium Labeones, Brochi. Si mammas, mulieres vocantur mammosæ apud Plautum; si pedes Pedones. Nam hæc nomina sunt nomina familiarum Romanarum, quę adepta sunt à vitio partis, quo maiores fuerant affecti. Est igitur obœsitas, & crassities non partium, aut partis; sed totius corporis: illud tamen animaduertendum, dum dico totum corpus, minimè intelligendum esse, quòd corpus ęqualiter secundum totum euadat crassum, quia magis semper uenter pinguescit: minus autem caput. Vnde qui plus iusto uentrem crassum habent peculiari nomine uocantur προγάστρες, Plautus vocauit ventrosos; sed percunctabitur aliquis, qua ratione fiat, ut homines crassiores euadant secundum uentrem, minus secundum caput. Arist. 5. sect. probl. 14. tradens huius rei rationem, scribit, uentrem idcirco magis pinguescere, quàm alias partes: quoniā proximus est loco alimenti, quasi perpetuo sibi suppetat pinguedinis, seu materiæ copia. Sed præter hanc rationem est & alia, scilicet quòd venter locus calidissimus est. Vnde cum adsit materiæ alimentaris ingens ubertas: cum etiam magna uis adsit autoris pinguedinis, nimirum caloris, iure fit, ut multò magis hæc pars pinguefiat, quàm omnes aliæ corporis partes. Cur verò caput minus crassescat, quam cæteræ partes: attulit Plato in Timæo caussam finalem, ubi scribit, diuinum opificem caput hominis uoluisse esse gracile, & excarne: ne animæ potentia ratiocinatrix mole carnis grauata à suis operationibus impediretur. Sed est, & alia naturalis caussa huius rei, scilicet, quòd caput longissimè remotum est, tum à loco, vbi alimentum copiosè fabricatur, tum etiam à loco caloris. Dixi lædens pulchritudinem, quandoquidem, & id, quod primo afficitur est forma, vt iure videatur ponenda esse vitiata pulchritudo ante actiones vitiatas. Quas etiam insigniter ab obœsitate uiolari facile intelligeris, si per omnia actionum genera diligenter discurramus: & quod ad actiones pertinentes ad speciei conseruationem: primo in mulieribus læditur, & in viris fœcunditas. Siquidem dicebat Hippocrates 5. aph. 46. nec non in libro de sterilibus, mulieres nimium obœsas idcirco non concipere, quoniam os uteri ipsorum ab omenti pinguedine ita coarctatur, & constringitur: ut nequeat semen uiri recipere, quemadmodum par esset: pręterquam quod menstrua in obœsis semper sunt parciora; semen frigidius, & fluidius. Sic etiam Aristoteles lib. 2. de part. animal. in fine cap. 5. dixit animalia obœsiora semper esse steriliora, eo quia, ut dicebat etiam Plutarch. 2. sympos. quęst. 6. sanguis, qui deberet in semen conuerti, ferè totus in pinguedinem absumitur. Si spectemus actiones ad indiuidui conseruationem pertinentes, in primis dicit Aristoteles loco citato, corpora pinguiora citius senescere, & consequenter citius interire. Ad hęc pingues, & obęsi semper minus appetunt, minus comedunt,

Longitudo hominis pulchri quę

Obęsitas lędit & actiones quę

minus sanguinis generant: quodcunque agant semper summa molestia, & labore faciunt. pulsus paruos, & frequentes habent: palpitationibus cordis tentantur, syncope, difficiliter anhelant. Ita vt, siue iaceant, siue ambulent, vix spiritum trahant: Pari pacto si actiones animi ęstimemus; in primis illi, qui nimium obœsi sunt, vix ambulare possunt, vt uenustissime Auic. dixerit 7. quarti tract. 4. in initio 5. cap. obœsitatem sine pinguedine esse corporis compedem. Quod etiam significauit olim Pythagoras, qui uidens quendam nimium pinguem, dixit: eum molestissimo carcere teneri. Sic Galenus 14. meth. 15. dicebat, vsque adeo infelicem fuisse Nicomachum illum Smirnęum: vt prę obœsitatę, neque sese moueret, neque podicem tãgere posset. Haud secus etiam lęduntur actiones principes cerebri à nimia pinguedine. Vnde Plato cum esset obœsus, & crassus elegit Academiam locum Athenarum in saluberrimum, vbi habitaret, vt scilicet comprimeret nimiam pinguedinem, & liberiorem intellectum possideret, quemadmodum scribit Basilius in libro de legendis antiquorum libris: Porphyrius in primo libr. de Abstinentia, & Aeneas Platonicus in dialogo de immortalitate animæ. Sed dubitabitur, vtrum à pinguedine impediantur actiones mentis, & intellectus; nec leuis oritur difficultas: quandoquidem cum operationes animi oriantur a cerebri temperatura: non videtur incommodi aliquid adferre posse huic copiam pinguedinis: & eo maximè quòd cerebrum uallatum est ossibus, & omnis pinguedinis expers. Accedit etiam quotidie homines maximè obœsos uideri: qui tamen pręclarè & ingenio, & intellectu valent. Ex altera parte audiuistis quid fecerit sapientissimus Plato. Pręter quod est adagium celebratissimum apud Græcos: Crassum uentrem non parere intellectum subtilem. Quod celebratum inuenietis à Galeno in lib. ad Trasyb. cap. 37. & à D. Basilio, qui fuit illustris Medicus in libr. de Vera Virginitate. Pro resolutione dicendum est, duplicem esse obœsitatem, vt docet Galen. 2. de temper. 4. aliam quidem naturalem, aliam verò aduentitiã: & utranque uel esse moderatam, uel immoderatam. Qui sunt à natura crassi, nisi immoderatè sint pingues, nil prohibet, quin & ingenio, & intellectu ualeant: Sed qui fiunt crassi propter gulam, & uoracitatẽ, hi sunt quorũ intellectus solet esse crassissimus: & de hoc genere pinguedinis interpretãdũ esse prouerbium illud apertè docuit Basilius loco citato. Quare autẽ, qui ita fiant crassi, intellectu & mente non valeant, hęc est ratio. Quia propter ingluuiem sanguis impurus generatur: ex hoc sanguine fiunt crassissimi spiritus in corde: ex his spiritibus fieri non potest, ut in cerebro optimi spiritus fiant: & propterea cum spiritus animales in his fiant crassi, & impuri: fiunt etiam tardi, & omnino stupidi. Qua ratione puto compulsos esse Lacedæmonios, ut non solum uituperarent huiusmodi obœsos: uerùm etiam legibus seuerissime illos plecterent: quòd scilicet hæc sapientissima gens intelligeret eos, qui ob voracitatem obœsi euadunt, non posse, nec prudentia, nec intelligentia ualere. Habetis igitur quomodo iure dictum sit, pinguedinem immensam offendere etiam intellectus operationes. Est pinguedo immensa tumor: ideo ut dicebat Galenus lib. de differentiis sympt. cap. 2. est modo symptoma, modo morbus. Obœsitas potest esse, & sympto-

ma,

Adagiũ

ma,& morbus. Est symptoma, quoties solam pulchritudinem,& formam lædit: est autem morbus, quoties, non solum pulchritudinem, sed, & alias actiones offendit. Fit hic tumor dupliciter: interdum ex materia, quę toto genere præter naturam est, uel fit ex materia alimentari, quæ sola copia peccat. Cæterum obœsitas nequaquam fit ex materia p ręternaturali, sed ex naturali; ita tamen, ut ob immensam copiam lædat. Dicebat Galenus in libro de differentiis morborum, copulari cum morbo magnitudinis, morbum etiam in figura; itaque dubitatione dignum uidetur, utrum in obœsitate, quæ est morbus secundum magnitudinem, sit etiam morbus in figura. Veritas est, obœsitatem non necessario uitiare figuram eo modo, quo fiunt morbi secundum ipsam; uitiatur quidem forma,& pulchritudo, sed non rectitudo, non cauitas, neque alia, quę constituunt figuram à medicis appellatam. Ergo caussa materialis huius mali est materia sanguinea: qui sanguis cum è uenis funditur in partes solidas: ut in eas conuertatur, uel est oleosus, & aereus, uel est crassior,& terrestris. Si sit oleosus,& aereus, conuertitur in pinguedinem,& adipem: sed si crassior, atque terrestrior sit, conuertitur in carnem. Vnde si maior sit copia sanguinis oleosi, & aerei, maior fit pinguedinis copia, sed si plus sit sanguinis crassioris, efficitur multo maior carnis copia, ita ut corpora interdum crassa euadant propter carnem, interdum propter pinguedinem. Hæc quidem plana sunt, & penè ab omnibus comprobata: illud tamen incertum est, scilicet à quonam agente hęc materia sanguinis oleosa concrescat,& in adipem uertatur. Nam necesse est, ut habeat aliquod agens, ui cuius concrescat,& fiat adeps. Plerique in ea sententia fuerunt, pinguedinem fieri à frigore: & hanc sententiam uidentur secuti cum Medicis philosophi. Potissima eorum ratio est, quòd scriptum sit ab Aristotele 4. Meteor.& uera experientia comprobatum; ea, quæ liquantur ab igne condensari,& concrescere à frigore: sed inquiunt, omnis pinguedo à calore liquatur. Igitur uidetur rationi consentaneum à frigore condensari. Alii contrariam secuti sunt sententiam, scilicet pinguedinem fieri à calore, non autem à frigore. Atque & hi adducti sunt ratione nimirum, quòd adeps sit corpus calidum, & consequenter necesse sit eum fieri à calore: quia qualis effectus, talis caussa. Accedit etiam, quod fuit sententia, & Hippocratis,& Aristotelis, atque etiam ab Anatomicis comprobata, pinguedinem concrescere circa partes calidissimas, circa uentrem, ubi sunt viscera calida, immo circa cor, quod calidissimum est, vt propter hanc rationem uideatur multo rationabilius à calore fieri. Multæ alię sunt rationes, & autoritates pro utraque parte. Sed ne uos inutiliter in his quæstionibus detineam: dicam, quę sit huius problematis ueritas. In pinguedine duo possumus considerare materiam, agens,& tertio loco modum actionis agentis in materiam. Si materiam consideremus, pinguedo semper fit à calore commoderato: rem autem ita sese habere, hac una ratione intelligi potest accepta à Galeno 2. de facul. naturalib. 8. ubi scribit: sanguinem fieri semper à calore commoderato, alios autem succos à calore incommēsurato. Sed materia adipis est purus sanguis. Quare exploratissimum esse debet etiam à calore commoderato fieri. Si spectemus agens ipsius pinguedinis, dico: quod

Obesitas q[uan]do sit Morbus, et q[uan]do sit Symp[tom]a.

Causa materialis obesitatis

Causa efficiens obesitatis

quod cum esse posſit calor commoderatus, & à commoderato deficiens, (quem calorem deficientem ſi placet appellare frigus non veto) Quòd autem fiat tanquam ab agente pinguedo à calore commoderato, & minore qui uocatur frigus: audite ſententiam Auicen. hic enim 7. fen quarti tract. 4. cap. 5. tradens rationem curandę nimiæ pinguedinis inquit; eum ſcopum debere eſſe ſemper propoſitum: vt ſi habitus, qui facit pinguedinem, frigidus ſit, calefacientia adhibeantur: ſin autem calidus ęqualiter, inquit tunc agendum eſſe cum remedijs, vel refrigerantibus, uel immensè calefacientibus. Ex quibus uerbis clariſſime colligere poteſtis, uoluiſſe Auicen. pinguedinem fieri modo à frigore, modo à calore: non quidem a frigore poſitiuo, & actuali, quemadmodum male quidam exiſtimarunt, ſed à tepore, qui & ab ipſo, & ab alijs, ut puto, frigus eſt appellatus; Si poſtremo ſpectemus modum ipſius actionis: dico, & à calore commoderato, & calore remiſſo, poſſe etiam pinguedinem fieri. Nam quis eſt modus, quo fit pinguedo? hic eſt, quòd pars aerea ſanguinis, qui conuertendus eſt in pinguedinem, partim abſumitur, partim craſſeſcit. Vbi aer craſſefactus eſt, ferè idem ipſi contingit, quod oleo, dum craſseſcit. Nam ſi uideatis oleum craſse factum, paulo minus ęmulatur pinguedinem, ſeu adipem. Sed illud intereſt, quòd adipis ſubſtantia magis coagulata eſt: & ideo multo difficilius liquatur ab igne, quam oleum craſſefactum. Itaque ſi ſpectemus hanc condenſationē, & calor commoderatus, & remiſſus poteſt hanc facere. Exemplum habetis lapidum, qui generantur in corporibus animalium. Hi enim qua ratione condenſantur? non quidem gelu, nec frigore: (nugæ enim ſunt, quod in uiuo corpore ſit unquam gelu, quod poſſit condenſari:) ſed fiunt, quoniam calore commoderato ueſicæ, & renum, partes ſubtiliores conſumuntur, & terreſtriores remanent, quod quidem fieri poteſt ob diuturnam actionem, uel caloris moderati, uel remiſsioris. Sed quid dicemus ad tot autoritates? ad rationem: quòd, quę liquantur à calido, condenſentur à frigido? Reſpondeo, illud quidem ueriſſimum eſt: ſed cum calor, & frigus comparatiue ſæpe ab autoribus dicantur: hęc ueritas eſt, quę liquantur à calido inſigni, condenſari, vel à frigore, vel à calore diminuto, qui habet rationem frigoris, ut propterea uerisſimum ſit liquari adipem, à calore, & eundem concretum eſſe à frigore, hoc eſt à calore imminuto. Hanc puto eſſe veritatem huius problematis irrefutabilem. Cauſsæ internæ mediatę complures ſunt: in primis eſt ſexus, de quo cum loqueretur Galenus 2. de temper. dicebat, mulieres fieri obœſiores uiris: propterea quòd frigidiores ſunt. Sed ego puto alias etiam conuenire rationes, & cauſſas. Primo humiditatem nimiam, & abundantiam ſanguinis: cuius inditium eſt, quod ſingulo menſe inſignem excernunt ſanguinis copiam. Secundò, mulieres ſunt maxima ex parte ſedentariæ; dicebat autem Ariſtoteles 5. ſect. proble. 14. Sedile pinguedinem inducere, immo niſi Galenus pro frigore intellexiſſet calorem remiſſum: iurarem ipſum eſſe hallucinatum, quia inter omnia animalia nullum eſt, quod magis pingue fiat, quam ſus: attamen ſcribit Ariſtoteles 10. ſect. probl. 23. Sues calidiſsimos eſſe, & propterea hyberno tempore non emittere pilum. Cum ſint igitur ſues calidiſsimi, attamen pinguiſsimi

guiſſimi euadant: ita vt relatum ſit, mures ſæpæ perfodere corpora ſuum, & ab illis ob pinguedinem non ſentiri. Inter has cauſſas eſt ætas. Vnde pueri ſolent pinguiores ſemper eſſe viris: cum propter vbertatem ſanguinis oleoſi, & aerei, tùm maximè propter caloris natiui copiam. Temperatura etiam calida, & humida inter has cauſſas reponitur. Poſtremo eſt diſpoſitio paterna: cum ex pinguibus parentibus oriantur pingues filij. Cauſæ internæ, ſed præternaturam, ſunt omnes morbi diuturni: quippe cum exploratiſſimum ſit, multos ex ijs, qui longam valetudinem ſuperarunt, fieri obœſos; nec ſine ratione, quia longis morbis, non ſolum conſumũtur inutilia excrementa, verum etiam habitus corporis permutantur, ita vt, qui antea praui fuerant, meliores euadant. Cauſſæ externæ plures ſunt. In primis aer frigidus, & humidus, vt dicebat Galen. 2. de ſimpl. medicamentis cap. 20. Hinc eſt, quòd hyeme corpora magis pingueſcant, in regionibus frigidis. Nam receptiſſimum eſt ſub plaga ſeptentrionali corpora fieri pinguiſſima. Somnus etiam cauſſa pinguedinis eſt: quia in ſomno magis coquitur ſanguis, & proinde magis vnitur, & aſſimilatur. Quies, & ocium eſt ex ijs cauſſis; propterea dicebat Ariſtoteles, ſedile facere pinguedinem. Abſtinẽtia à curis, à ſtudijs, potiſſimum autem à Venere. Vnde conſueuerunt animalia, & aues caſtrari: vt abſtinentia Veneris pinguiora euadant. Potus vini craſſi, & generoſi copioſus pinguedini generandæ valde confert. Cibi quoque multi, optimi, pingues huic generationi valde conferunt, ut ſunt oua, lacticinia omnia, paſticia, pulmenta. Sunt enim aliquæ mulieres, quæ pinguefiunt vſu frequentiſſimo panis aqua cocti. Ad quod confert proprietate quadam vſus medullæ nucis indicæ. De ſale dubitari poteſt: vtrum eius vſus conferat ad pinguedinem. Plutarch. in quæſtionibus naturalibus quæſtione 3. ſcribit, Apollonium Herophili illius Magni filium conſueuiſſe pinguefacere emaciatos vſu rerum ſalitarum; Quod etiam confirmari poſſe uidetur conſuetudine paſtorum: qui vt pinguefaciant oues, & capras exhibent ipſis ſal. Ex altera parte eſt idem Plutar. qui quærens rationem, ob quam aqua putealis minus nutrit: inquit, quia ipſi ineſt maior pars ſalis, qui extenuat, & emaciat corpora. Preterea experientia certa eſt, corpora conſumi, & tabefieri à ſale. Dictum eſt bene, ſalem ſuapte natura, cum exſiccare, & conſumere valeat, ineptiſſimum eſſe ad pinguedinem inducendam: ſed per accidens poteſt conferre pinguedini faciendæ: & id duobus modis. Primò, quia ſal eſt veluti vehiculum alimenti; & veluti cuneus, quo alimentum partibus alendis infigitur. Secundò, quia ſal excitat appetentiam, ſitim. Vnde propter hæc cum plus cibi, & potus ingeratur, fit neceſſario, vt pinguedo augeatur. Cognoſcere pinguedinem, promptum, & facile eſt, ut nõ ſit opus ſignis; ſed quia, alia eſt naturalis, vt audiuiſtis, alia adſcititia, ſeu accidentalis, operæpretium eſt notas habere, quibus vtraque hæc pinguedo dignoſcatur. Si obœſitas ſit à natura, quatuor ſignis potiſſimum cognoſcitur, venarum anguſtia, glabritie, corporis virium infirmitate, & carnium frigore. Aduentitia autem cognoſcetur, uenarum amplitudine, hirſutia, virium infirmitate, corporis æquabiliori, frigiditate. Obœſitas naturalis incurabilis eſt: propterea dicebat Galen. 4. Meth. 15. Nicomacum illum obœſiſſimum, vt curaretur, indiguiſſe Aeſculapio, immo

verò si quandoque tenetur curatio huius obæsitaris, tantũ abest quicquam profectus haberi, vt potius incidant obœsi in deteriores ægritudines. Cæterum ea, quæ aduentitia est multo facilius curatur, & minori periculo. Scriptum est ab Hipp. 2. aphor. 44. crassos, seu obœsos minus viuere, quàm macilentos; Quæ sententia Hipp. quatuor rationibus confirmari potest, Prior est Gal. in comm. illius aphorismi, vbi scribit, crassos à natura, cum habeant venas angustiores, cõsequenter habere minus sanguinis, minus spirituum, minus caloris natiui; & idcirco minus etiam vitæ; Altera ratio est proposita ab Auic. pingues expositos esse exitialissimis ægritudinibus, apoplexiæ, paralysi, asthmati, syncopi, febribus pestilentibus. Exponuntur autem his ægritudinibus pingues, quia cum habeant omnes cauitates angustas, facile obstructionibus tentantur. Tertia ratio proposita est ab Auic. quòd pingues tardius percipiunt, tum interna, tum externa vitia, eo quòd pinguedo citra omnium controuersiam expers est penitus sensus. Quarta, & vltima est, quòd & si obœsi proprias ægritudines percipiãt: tamen, aut remedia adhiberi non possunt, aut parum iuuant; nam periculosa est in obœsis, vt ait Auic. sanguinis missio, periculosa sunt pharmaca, & purgationes, quæ verò extrinsecus adhibentur ægerrime penetrant, propter pinguedinis resistentiam. Quare constat summa sapientia dictum esse ab Hipp. crassos, & pingues minus viuere emaciatis. Sed video dubitari posse; num hæc sententia vera sit; nam Auic. 7. quarti trat. 4. in fine capitis 5. scribit, pinguedinem esse quidem laboriosã, & molestam, sed significare supra longitudinem vitæ; confirmatur Auic. auctoritas Aristotelis testimonio, qui in lib. de long. & breuit. vitæ cap. 5. non longe à principio dicit; causam mortis esse siccitatem, siccariq; faciliter humida tenuia; difficulter autem exiccari, & interire pinguia. Quamobrem his testimonijs videtur probari posse, non recte Hipp. dixisse, obœsos minus viuere. Respondendum est id, quod dixit Gal. in commentario aphorismi citati; scilicet crassitiem naturalem necessariò breuitatem vitæ indicare propter allatas rationes; sed crassitudo aduentitia, minime indicium est breuitatis vitæ; ratio est, quia in his corporibus, cum reperiatur latitudo venarum, copia sanguinis, & caloris; facile etiam intelligitur adesse vberrimum vitæ substentamentum; Sed quid dicemus ad Aristot.? si rectè mens Philosophi percipiatur, nihil contradicit Hipp. quia aliud est loqui de humido natiuo, in quo vita collocata est; aliud est loqui de humido non natiuo, huiusmodi est humiditas adiposa. si loquamur de humido natiuo, vt loquitur Hipp. verissimum, est humidum hoc natiuum, quo pinguius est, eo difficilius consumi, & propterea sicut animalia, quæ habent hoc humidum natiuum tenuius, immo, & plantæ, citius intereunt, pari pacto, & animalia & plantæ, quorum humidum natiuum pinguius est, diutius viuunt, quia difficilius hoc humidum à calore consumitur. Curatio huius obœsitatis duos scopos præcipuos habet, vt docuit nos Gal. 14. meth. 15 Prior scopus est, vt iam facta pinguedo liquetur, & assumatur, qui fit vsu rerum calefacientium, & exiccantium. Alter scopus est, vt prospiciatur, ne noua pinguedo generetur, & propagetur. Intercipitur generatio pinguedinis, si uel subtrahatur alimentum, vel si consumatur; subtrahitur alimentum, aut priusquam corpus ingrediatur,

tur, aut vbi iam corpus ingressum est. Primo modo subtrahitur, quotiescunque pauci cibi offeruntur, aut inutiles alendo; subtrahitur secundo modo, quando nutrimentum à rebus alendis in alias partes auocatur. His autem scopis, atque etiam consumptioni ipsius alimenti iam ingressi corpus satisfacere oportet, ijs auxilijs, quæ solent à Medicis administrari. & vt primum de auxilijs chirurgicis loquamur. Fuerunt aliqui, qui existimarunt ad pinguedinem detrahendam magnopere cõferre sanguinis missionem; sed hanc sententiã iurè reprobarunt, & Cęlius Aurelianus, & Auic. eo quod in corporibus obœsis, vires ita languidæ sint, vt nequeant sustinere hoc remedij genus. Quare multò sapientius fecerunt, & Ruffus Ephesius, & Galen. Ruffus, qui laudauit frequentem vsum cucurbitularum siccarum, Galen. qui commẽdauit vsum frictionum, quæ fiunt pannis asperioribus, quæ fiunt sale vel nitro. Plinius auctor non contemnendus lib. 7. capit. 37. scribit, Apronium quendam Romanum ab obœsitate curatum esse, detractione pinguedinis; quo pacto fuerit detracta, minimè clare significauit Plin. Sed si, ut uidetur significare, id factum existimauit ferro, fabulas omnino esse puto; sicuti etiam meras nugas esse existimo, quas narrat Aelianus lib. 9. de varia hystoria, cap. 13. ubi scribit, Dyonisium Eracleatem Dearci filium, vsque adeo obœsum fuisse, vt vix respirare posset, & consilio medicorum consueuisse acutissimis acubus curare, vt dum dormiret, sibi latera, & carnes perfoderentur vsque ad sensum, quo sic pinguedo tandem consumeretur. Quanquam sunt alij, qui scribunt, ipsum esse curatum usu hyrudinum toti corpori adhibitarum; sed ego puto (ut dixi) meras nugas esse, & hæc auxilia superuacanea, & inania esse. Trãseo ad victus rationem, in qua tota curationis ratio posita esse videtur. Itaque primum ille, qui ab obœsitate liberari cupit; debet ante alia eligere sibi aerem calidum, & siccum, sæpe esse apud ignem, uersari sub sole, esse in laconicis siccis, & tandem aere solummodo frui, qui sit calidus, & siccus. uigilandum quàm diutissime fieri potest, & si quandoque dormiẽdum, id facere oportet supra strata durissima, supra terram, supra ligna. Ad hæc oportet curis, & negocijs sese immiscere, dare operam licteris, & studijs: dicebat enim Cæl. Aurel. propterea corpora studẽtium, ut plurimũ esse macra, quia consumũt pinguedinẽ, & ni fallor, dicebat Gal. 1. de artic. curas uocari à Græcis μελεδῶνας, quasi exedant mẽbra, & consumant carnes. uitare oportet ociũ, se se quã uehementissime exercere; propterea Hip. in li. 2. de dieta, atq; etiam lib. de uictu salubri dicere solebat, ad consumendam pinguedinem magnopere conferre cursus celerrimos, ambulationes uehementes, & cibum assumere adhuc anhelante spiritu ob labores; sic etiam inter alia exercitationes, ut nos quandoq; in Gymnastica demõstrauimus, uolutatio facta humi, & super arenam ualde imminuit adipem, & carnes; sic etiam usus veneris magnopere carnes, & pinguedinem demit; Vnde apparet animalia omnia salacia, propterea esse tenuia, & emaciata, quia materia pinguedinis, & carnis usu ueneris consumitur. Hic ualet quod scribit Cęlius Aurel. venerem nimis effeminare corpora, quia multo maior est commoditas, quæ habetur aduersus pinguedinem, quam sit illa effæminatio, ut ipse loquitur. Aluum lubricam habere, ex iis est, quæ auxiliantur diminuendę pinguedini, Po-

Hyronia

Studentium Corpora que macra,

Ciathus Aceti calidi cum modico Piperis

ri. Potus debet esse, aut vini aquosissimi, aut aceti cum aqua, aut ipsius aceti solius, aut uini granatorum. Sunt qui laudant, si quotidie ciathus aceri calidi, cum modico priperis summo manè capiatur, quod non improbo; Sed nihil inuenietis fructuosius hac in re, quam usus cuius libet potus parcissimus, & usus poschæ, siue aceti & aquæ. Inter cibos primum ratio habenda est panis. omnes conuenerunt in hoc ad pinguedinem diminuendam, panem furfuraceum maximè esse vtilem; sed quia, ut dicit Poeta ille, hic cibus est potius caninus: ideo laudo potius panem hordeaceum, de quo dicebat Arist. 21. sect. probl. problemate 2. minus nutrire, quàm triticeus. De aliis cibis, ita constituendum est; debere omnes cibos obœsorum paucos esse, aut multos, & prauos, ne scilicet pabulum pinguedini subministretur. Quare carnes omnes vetustę, pisces similiter saliti in usu esse debent, & inter carnes ualde commendantur perdices, & lepores; quandoquidē hęc animalia nunquam pinguescunt; quanquam, ut suo loco dicam, de carne leporina veteres habuerunt hanc sentētiam; si septem diebus edatur facere pulchritudinem. sic usus fructuum acidorū, acriū, & præsertim amarorū utilissimus est. Vnde laudare soleo, & amigdalas amaras, & nucleos & huiusmodi, quæ vim habent insignem exiccandi, & consumendi. A dulcibus, & pinguibus semper cauendum est, & præsertim illud unum procurandum est, ne unquam fames expleatur. Post uictus rationem succedit cogitatio de aliis remedijs adhibendis, in quorum administratione debet medicus prudentissimus esse; quia ut monuit Cœl. Aurel. à ratione alienum est effugere malum, & in deterius incurrere, & ego re ipsa expertus sum, aliquando aliquos, ut exuerent pinguedinem, ad mortem esse perductos. & hoc obiter dicam. memini me legisse apud Cardanum in lib. de subtil. ubi tractat de plātis, Regem quendam Hispanorum interjisse, cum procuraret pinguedinē deponere usu cuiusdam herbæ, quam dicit Cardanus fuisse linguam auis vocatam. Debent omnia medicamenta in hanc rem accōmodata, facultatem habere subtiliantem, ut monet Auic. quandoquidē medicamenta subtiliantia tria operantur, attenuant humores, disipant, & eos à membris auocant. sunt medicamenta pro pinguedine tollenda diuersorum generum; Alia enim alterantia sunt, alia uerò euacuantia: Quæ alterant oportet sint calida, & sicca, tam interna, quam externa; Inter interna uti soleo præ cæteris oximelite scyllitico, utor etiam pro sale condimentario sale theriacali. Trochisci viperini, theriaca accōmodatissima est, sic Gentiana, sandaracha, lacca, utilitatem solent adferre, si, vel electuaria parentur, uel pillulæ. Extrinsecus potestatem habent exiccandi, & macrefaciendi balnea naturalia, ut sunt balnea sulfurea, aluminosa, balneum ex aqua marina: & cognoui nobilissimum medicum Lucensē Bertholinum uocatum, qui singulis annis ad thermas Lucenses accedebat, ut deponeret pinguedinem, & sibi fœlicissime succedebat. Inter medicamenta euacuantia, primo dubitatur de uomitu, utrum ad absumendam pinguedinem uomitus conueniat. Auic. non laudat omnem uomitum; sed frequentem, atque etiam grauem, nec sine ratione; quandoquidem uomitus leuis, & rarus, potius pinguedinem auget, quam diminuat. Cœl. Aurel. ex alia parte uehementer damnat vomitum,

tum,& eo magis frequentem, nec sine ratione; nam & si vomitu frequenti adimatur pinguendo, attamen dicit Cœl. Aurel. usq; adeo prauus inducitur in stomachum habitus, ut mortis sæpe causa sit. Quid igitur statuendum? Respondeo, illud ante cætera esse spectandum, cuius corporis habitus sit pinguis. Si enim is est, vt sustinere possit uomitus frequentiam, utilis est; modo tamen post uomitum temperantia uitæ seruetur, alioquin si post uomitum iterum copiose cibus sumatur, multum abest, ut sic pinguedo minuatur,& hoc est, quod dicebat Cœl. Aurel. uomitum non conferre, nisi quando copia insignis cibi adest. Quæ euacuant per aluum difficulter, si grauia sint, sustinentur à pinguibus. Itaq; soleo ipse abhorrere hæc grauia medicamenta,& blandioribus uti, cuiusmodi est hiera Iaponiis apud Gal. hiera Gal. Pillulæ de tribus, Mastichinæ, Pillulæ de aloe frequenter usurpatæ utilissimæ sunt pro pinguedine adimenda. Quæ euacuant per vrinam, etiam hoc in casu valdè conferunt, ut sunt Daucus, Asparagus, Radix Appij, Ameos, & notandum hanc euacuationem potentissimam esse ad pinguedinem absumendam; Nam, qui patiuntur diabeticam passionem, uidebitis eos ob vrinæ copiam statim macilentissimos euadere, & in febribus etiam obseruabitur hæc experientia; eas febres, in quibus multum mingitur, citissimè corpora consumere,& emaciare. In mulieribus menstruorum purgationes, etiam iuuant aduersus pinguedinem, & propterea ijs quantum fieri poterit prouocare menses decebit. Vtor ego radice Eritrodani, & in puluere, & in decocto, Capillus ueneris uulgarissimus est; immo hoc in casu licet etiam deuenire ad usum sabinæ, quæ potentissima est ad menses prouocandos. Sudor etiam utilissimus esse solet; unde laudãtur insolationes, uolutationes in arena a sole candefacta. Vsus etiam decocti Guaiaci,& salsæ efficacissimus est. A radice chine abstinendũ est, quippe quæ potius pinguefacere creditur. Plutar. in quæst. natural. quæst. 6. scribit, rorem potatum magnopere conferre ad extenuanda corpora, & addit, mulieres pingues sese emaciare huiusmodi rore, quem colligunt uestimentis,& lanis tenuibus. Sic etiam Cœl. Aurel. laudat in curatione nimiæ pinguedinis rorem nocturnum ante solis ortum bibitum. Sed quæretur, qua facultate Ros possit corpora emaciare? Plutar. ait, ob uim mordentem. Sed non uideo, quæ sit mordens uis in rore accommodata ad hoc. Idcirco puto, non alia facultate facere, nisi purgatoria. Iam scimus apud pharmacopolas multa purgantia hoc rore parari. Et Geogonici scriptores, referunt pecora,& iumenta emaciari, quando vescuntur herbis rore madidis: quo tempore alui fluore uehementer tentãtur. Prҿter obœsitatem totius corporis, solent partes quædam crassiores euadere, quæ vniuersum corpus deformant, vt crura sola, solæ manus, mammæ mulierum. Antiquitas ob scelestissimos usus solebat amare in pueris testes paruos. Vnde reputarunt inter turpitudinis notas etiam testes magnos habere. Quare ad artem decoratoriam etiam pertinet, huic turpitudini prospicere. Vnde qui scopi ante fuerunt, hic ijdem habentur, ut facta pinguedo consumatur, & nouæ regeneratio prohibeatur. Pinguedo facta consumitur ratione victus instituta. Auicen. laudat, etiam sanguinis missionem à parte opposita parti macrefaciendæ, vt autem

Non de Vomitu

Radix eritrod.ni

Modus collig. Rore

Ros Nocturn. bibitus ante solis ortum

prohibeatur nouæ pinguedinis accesſio, ſcopus eſt, ut à parte nutrimentum repellatur, quod fit ligaturis, & medicamentis refrigerantibus. Cruribus ſolemus ocreas ex corio canino arctiſſimas parare, quę alligatę cruribus repellunt, & prohibent acceſſum nouæ materię ad eam partem: & pręſertim, ſi prius illinatur illis partibus ſuccus ſemper uiui vel Mandragorę; ſic pectori vincula arctiſſima adhibētur, & pręſertim dũ adhuc fęminæ iuniores ſunt, & pręter hęc vincula, adhibentur quoq; albumina ouorum cum bolo armena, cum ſucco hyoſciami. Sic etiã terra cimolia cum ſucco hyoſciami, & albumine oui confarcta, & mammis appoſita, prohibet incrementum, & deterit pinguedinem. Teſticulis autem, & terra eadem cimolia prodeſt; ſed maxime iuuat oleum hyoſciami; iuuant etiam ligamenta, & uincula. Et quod de his partibus dixi; idem de manibus, & aliis intelligatur.

De Gracilitate ea. Cap. VII.

QVuemadmodum nimia corpulentia, & obœſitas pulchritudinem deturpat; haud ſecus nimiam gracilitatem, aut macilentia turpitudinẽ inducere exiſtimandum eſt. Quare de hac quoque ordo poſtulat, ut nunc tractemus. Et quanquam in tract. de morbis puerorum hanc tractationẽ habuerimus; exigit tamen tractatio, ut de ea loquamur ſiquidem eo in loco de macie tractatum eſt, prout morbus puerilis eſt: nunc de ea tractare oportet, ut offendit pulchritudinem. Multa quidem cõmunia ibi tractata omittemus, aliqua addemus. Pauca repetemus. Vocatur hic affectus ἰσχνότης λεπτύνσις, φθίσις ἀτροφία. His enim nominibus Galenus & Hipp. ſæpe utuntur. Latini appellant gracilitatem, extenuationem, maciem, macilentiam. Plaut. & Pacuuius antiqui ſcriptores dixerunt macrorem, & macritudinem. Acceperunt, autem hoc vocabulum à Greco μακρὸν longum. Gracilia enim corpora videntur ſolum longa. Vt hac ratione appellata ſint Monogramma, quaſi corpora tantum delineata. Eſt autem diſpoſitio ex immenſa totius corporis, aut partis, uel partium extenuatione, lædens pulchritudinem, & interdum operationes. Cum contraria ſint ſub eodem genere, & obœſitatis genus ſit diſpoſitio: neceſſe videtur, gracilitatem etiam conſtituere diſpoſitionem. Sed quia diſpoſitio cum ſit genus, neceſſario concludi, & terminari aliqua differentia debet; idcirco dixi, ex immenſa extenuatione. Et dixi immenſa, quia non omnis gracilitas deturpat homines; ſed immoderata. Nam ſunt aliquæ rationes apud quas, corpora moderatè gracilia pro pulchris habentur. Quare immoderata gracilitas deturpat homines; quæ tamẽ ſuos etiam terminos, & cancellos habet. Et ideo ſemper exiſtimaui nugas eſſe, quas narrant, Aelianus, & Athenæus, ſcilicet fuiſſe quendam Arcteſtratum uatem, qui captus ab hoſtibus cum gracilimus eſſet, & lanci apponeretur, pondus eius fuit vnius oboli. Additum eſt, totius corporis, vel partis, uel partium; quia & ſi maior turpitudo oriatur ex gracilitate totius corporis, non eſt tamen negandum. quin etiam gracilitas partium, uel partis alicuius pulchritudinem imminuat. Sic enim gracilitas pectoris in mulieribus eas deturpat, crurum in viris, quemadmodum contigit Germanico Imperatori.

tori. Poteſt huiuſmodi gracilitas offendere pulchritudinem tantum; poteſt etiam interdum offendere operationes cum pulchritudine. Quare iure id additum fuit. Nam inuenti ſunt aliqui gracilimi, qui tamen optime in aliis rebus valebant, vt relatum eſt de Phanereto quodam; Sic etiam non pauci inueniuntur, qui præter pulchritudinem deturpatum, habent etiam actiones offenſas: ita vt ſit inuentus aliquis Philetas Cous, quem ſcribunt, & Athenæus, & Aelianus præ gracilitate, vſq; adeo inualidum fuiſſe, ut cogeretur pondera ferrea geſtare ſoleis, & pedibus, ne à vento deijceretur. Habent quoque interdum vires naturales læſas, quia teſte Hippocrate, & Galeno 2. aph. corpora gracilia minus concoquunt, quam corpora obeſa. Hæc eſt definitio gracilitatis, de qua video dubitaturum eſſe aliquem, quod alius dixerim eſſe priuationem carnis, & pinguedinis; quaſi priuatio nihil faciat, & conſequenter, non poſſit lædere quicquam. Reſpondeo pro priuatione, non eſſe intelligendam puram priuationem; ſed eam diſpoſitionem, quæ oritur a priuatione. Nam Gal. de loc. aff. ca. 7. ſcribit obſcuritatem humoris melancholici haud aliter terrere animos noſtros, atque tenebræ pueros. Obſcuritas tamen, & tenebra, nihil aliud eſt, niſi priuatio. Vnde dicendum eſt Galenum pro hac priuatione, intellexiſſe, illam diſpoſitionem, quæ conſequitur ipſam priuationem. Quanquam poſſumus etiam dicere in Medicina tyronibus docenda, ſufficere res ipſas clare deſcribere, & rem ante oculos ponere, vt eſt 4. de diff. pulſ. 2. in fine apud Galenum utcunque ſit. Ex his planum eſſe poteſt: Gracilitatem, à qua pulchritudo corrumpitur, duplicem eſſe, uel natiuam, uel aduentitiam; De aduentitia autem cum præcipue noſtra ſit oratio, dubitari poteſt, quisnam affectus ſit, vtrum morbus, an ſymptoma. Galenus 14. Meth. 15. Scribit gracilitatem eſſe morbum in magnitudine diminuita. Idem tertio de ſympt. cau. cap. primo dixit gracilitatem eſſe Symptoma ſeu accidens facultatis nutritiuæ, hoc eſt, eſſe nutritionem diminutam, quæ eſt Symptoma: ita vt, in uerbis Galeni, ſit non contrarietas, ſaltem inſignis diuerſitas conſpicia tur. Ego autem dico recte utrobique Galenum fuiſſe locutum; quia vario modo conſiderata gracilitas, & morbus eſt, & ſymptoma. Si conſideretur, pro vt lædit inſigniter, & immediatè operationes, quemadmodum dicebam de Phileta illo proculdubio morbus eſt. Et ſic intelligere oportet Galenum 14. Meth. 1. Si autem conſideremus, prout eſt purus affectus præter naturam, pulchritudinem ſolum offendens; proculdubio ſolum ſymptoma eſt nutritoriæ facultatis. Gracilitatis cauſſæ aliàs à me ſunt declaratæ: nunc verò eas penè omnes ad duo genera reduco: quia cum gracilitas ſit uitiata nutritio, hoc ſit, uel propter ipſum nutrimentum, uel propter ipſam facultatem, aut propter utrumque. Propter nutrimentum, quoniam aut exiguum eſt, quo fruuntur partes alendæ, aut uitioſum. Si ſit paucum, uel eſt, quia paucum aſſumitur, uel quia paucum conficitur. Aſſumitur, aut propter inopiam, quemadmodum contingit, uel in penuria annonæ, aut caſtris; quoniã ſcilicet corpora ab inopiam cibi exhauſta conſpiciuntur: aut propter inappetentiam, ſic aliqui omni appetitu deſtituti, mirificè contabeſcunt, & extenuantur. Si exiguum perficitur, eſt propterea quòd, aut in uentriculo non

Historia

Gracilitas e morbus et symptoma

De extreme gracilitati

conuertitur, quemadmodum deberet, in chylum, aut in iecore non transmutatur in sanguinem, & hoc propter morbos, aut similares, aut dissimilares, utriusque uisceris. Si fiat propter uitiosum alimentum, hoc contingit (ut ait Auicen.) uel quia nimis uiscidum est, adeo ut, non possit optimè a partibus nutriendis confici, & in substantiam conuerti; aut quia praua qualitate affectum est. Et hinc fit, ut illi, qui uescuntur locustis semper sint gracillimi, quales sunt populi uocati Acridophagi; similiter etiam, qui uescũtur, uel pane, aut alio cibo uitioso, necessariò contabescunt, & extenuantur. Si fiat propter uitium facultatis, est, uel quia facultas partium alendarum non potest attrahere debitum alimentum, vel quia non potest concoquere, & transmutare, uel quia non potest retinere. Nam ut dicebat Galenus, & Auicen. sunt corpora ita constituta, ut abunde comedant, concoquant, egerant, & alia optimè faciant; & tamen emacientur, quia vltimum alimentum minimè retineri potest, sed continuo diffluit, & elabitur. Et hoc est propter insignem intemperantiam calidam, aut siccam, aut aliquam aliã. His immediatis & penè coniunctis caussis solent etiam ad generandum gracilitatem conuenire aliæ caussæ partim internæ, partim externæ, & hæ, vel naturales, vel præternaturales. Ex naturalibus est in primis temperatura calida, & sicca, quæ vbi est, necessario penè semper habet coniunctam gracilitatem, est ętas. Nam senes plerunque solent extenuari, ita vt, qui longi sunt, etiam curuentur, vnde dicebat Hippocrates longitudinem corporis facere senectutem indecoram. Est dispositio paterna. Siquidem frequenter, experientia conspicitur, graciles ex gracilibus oriri. In caussis præter naturam sunt in primis morbi, vt febres longæ, prauæ, de quibus loquens Hippocr. 2. aphor. 28. dicebat, in morbis emaciari citius, quàm par sit, exitiosum esse. Inter alios morbos solet esse tumor lienis. de quo loquens Galenus lib. de locis in homine, & Hippocratem secutus Galen. 2. de facultatibus naturalibus cap. vltimo, & Auerr. 5. collect. 56. dicebãt, vbi lien floret, vniuersum corpus emaciari, hoc est, vbi lien tumet. Vnde optimus ille Imperator solebat comparare fiscum lieni, quia sicuti emaciatur corpus, cùm lien tumidus fit; sic diuitiæ populorum, vbi fiscus repletur. Aer calidus, & siccus inter caussas externas primum locum tenet: propterea enim in Aethiopia homines graciles sunt, quia calore, & siccitate cœli ipsorum corpora consumuntur, & vruntur. Dicebat etiam Hippocrates in fine libri de aere, aquis, & locis: eos qui habitant plagas rigidas asperas & siccas, corpora gracilia semper habere. Vigiliæ maxime valent nimiæ, & immoderatæ ad inducendam gracilitatem: ita vt scribant Aelian. & Athen. Cherephontem quendam Tragicum, fuisse vocatum noctuam, eo, quia ob vigilias nocturnas gracillimus euasisset. Nimiæ etiam corporis exercitationes valde corpora extenuant. Mœrores, Timores, Amor etiam hoc facit. Præsertim verò faciunt gracilitatem immensam literarum studia. Et hac ratione forsan Cicero, vt scribit Plutarchus, gracilimus fuit. Pari pacto venus immoderata, & frequens, nimia alui lubricitas, & præsertim nimia ieiunia. Vnde iure D. Basilius Medicus Magnus in libro de vera uirginitate damnauit ea nimia ieiunia, quæ consumunt corpus. Sic quoque inter cibos sunt aliqui, qui, si vsurpentur corpora emaciant, vt præ cæteris est pa-

nis

nis hordeaceus. Nam ſcribit Ariſtoteles 14.problem.15.eos,qui tractant,& negotiantur circa hordeum,eſſe infirmiores,graciliores,quàm illi, qui verſantur in rebus triticeis faciendis. Medicamenta etiam frequentius vſurpata deturpant,& contubeſcere faciunt,id quod faciunt etiam venena,ad tempus data. Vt cognoſcatur macies, non eſt opus adeo magna contemplatione,quandoquidem; vbi apparet corpus ſecundum latum, & profundum eſſe nimis tenue quàm conueniat:certiſſimum ſignum eſt maciei, dico autem ſecundum latum,& profundum: quoniam etſi dixerit Hippocrates,magnitudinem facere in iuuentute ad pulchritudinem;in macie tamen nunquam longitudo,vel aucta,vel imminuta conſideratur.Opus autem eſt cognoſcere,quę macies ſit naturalis,& quæ præter naturam.Cognoſcitur enim naturalis macies,venarum amplitudine,oſſium tenuitate, nigris pilis,hilaritate vultus,& bonarum actionum præſentia.Quòd ſi macilentus ortus ſit ex ſimilibus parentibus,iam non eſt dubitandum, eum ita naturaliter eſſe conſtitutum. Ex altera parte cognoſcetur macies præter naturam,& morboſa,venarum exilitate,oſſium craſſitie,colore vultus immutato, actionum prauitate, etſi non ſit natus ex parentibus macilentis. Quæ fit macies à cauſſis externis, cognoſcitur ex relatione ægrotantis:quemadmodum ſi fiat, uel uitio lienis, uel alio uitio interno ſuis proprijs ſignis cognoſcitur. Scribit 2. Aphoriſ. 7. Hippocr. corpora quæ longo tempore extenuantur, longo tempore refici, quam ſententiam exponens Galenus in arte Med.ſcribit,hoc ideo contingere,quia in longa extenuatione non ſolum conſumptæ ſunt alimentales partes,& humidæ;uerum etiam ſeminales,& ſolidæ. Sicuti in recenti extenuatione,ſolummodo conſumptæ ſunt humiditates; Attulit Auic. aliam rationem, ſcilicet in corporibus longo tempore emaciatis,facultates naturales factas eſſe imbecilles;& ideo non poſſe multum cibum cõficere, qui quidem neceſſarius eſt,ut reficiantur ualde extenuata corpora. Scribit idem Hippocrates 2. aphoriſ. 44. Corpora gracilia diutius uiuere quàm craſſa. Sed hæc ſententia ſano modo intelligenda eſt. Nam ſi comparentur mediocriter gracilia, cum mediocriter pinguibus: aut extreme gracilia, cum extreme pinguibus:gracilia ſemper uiuaciora ſunt obœſis. Sed ſi extreme gracilia, cum moderatè obœſis comparentur, ſemper huiuſmodi corpora uiuaciora ſunt gracilibus. Macies naturalis ferè incurabilis eſt : diuturna difficiliter curatur: recens omnium facillimè. Et vt cognoſcatis, quando corpora gracilia uobis proponentur, utrum ſint curabilia necne, tria debetis attendere. Vnũ eſt,an pellis, ſeu cutis ſit oſſibus ualde colligata,an ſit diſiuncta. Secundum utrum ſecundum colorem,& ſecundum actiones gracilis bene ualeat. Tertium,an facile ex adhibita diligentia reficiatur.Nam ubi pellis eſt diſiuncta ab oſſibus,ubi gracilis,& colore,& actionibus ualet, ubi facile reficitur,ſemper ſperare illum poſſe,ad pinguedinem reſtitui. Sin autem contrarium appareat, contrarium quoque timere oportet. Curatio poſita eſt in ablatione omnium cauſſarum, in generatione optimi ſanguinis, qui quidem eſt mediocriter craſſus,in attractione nutrimenti, & ad partes nutriendas unione. Atque hoc non ſolum in toto corpore, uerum etiam in partibus emaciatis præſtari oportet. Quæ omnia maximè omnium perfici poſſunt à diligenti ui-

ctus ratione. Itaque curandum est, ut qui macie tentantur, uiuant in aere calido, & humido, regiones, & constitutiones siccas fugiant. Dormiendum est, quantum fieri potest. Nam perspectum est, plurima animalia mirum in modum impinguari somno, ut sunt glires, ursi, sues. Ablegandæ sunt omnes curæ, mœrores, exercitatio corporis moderatissima esse debet. Abstinendum est à Venere. Balnea aquæ dulcis utilissima sunt, quæ laudata sunt à Galeno 14. meth. cap. 16. si potissimum adhibeantur à cibo: quanquam Auicen. aliam sententiam habuisse uideatur. Potandum est uinum crassum, subdulce, & quo plus potatur, modò uentriculus ferat, eò exploratum est, corpora magis pinguescere, cibi debent esse moderatè crassi: moderatè uiscidi: ita vt faciliter tamen coquantur. Quare optimæ carnes, ut uitulinæ, caponum, suis, cerebrum Arietis à proprietate putatur conferre ad impinguandum. Sunt multa pultis genera, quæ hoc præstant, ut est oriza cum lacte cocta, uel cum lacte amygdalarum dulcium. panis elixatus diu in iure, cui etiam addi solent, uel nuclei pini, uel amygdalæ, uel pistacea. Hæc enim omnia magnopere expertum est ualere, ad pinguefacienda corpora. Hippocr. 2. de diæta, inter præcipuas dotes, quas tribuit caseo recenti est, ut pinguefaciat corpora. Est in vsu apud mulieres, quæ amant obœsitatem, ut ferculis immisceát medullam nucis indicæ. Hæc enim putatur magnopere conferre aduersus gracilitatem. Sed notate huiusmodi nucem si nimis uetusta sit, rancidam euadere, & proinde potius obesse. Vnde oportebit diligenter animaduertere in nucis electione. Mesues laudat etiam Sarcocollam, quam uideo quoq; laudatam ab omnibus Arabibus. Summa est uictus, ut omnino prospiciatur, quod gignatur & copiosus, & optimus sanguis, & genitus attrahatur ad partes. Instituto uictu, uidendum est, an macies proficiscatur à uentriculo, qui non concoquat, aut ab ambitu totius corporis, qui nimis dissipet, an potius uitio partium quæ non attrahant. Si ob uentriculum, aut iecur sanguis, & humores idonei non gignantur, studendum est, uentriculũ, aut iecur accommodatis presidijs corrigere, quę non est necesse, ut hoc in loco proponam, cum pertineant ad alium locum. Sed si macies orta sit propter totius ambitus corporis immensam caliditatem, & siccitatem à quibus dissipetur nutrimentum, enitendum est, ut intemperies illa tollatur. In quo casu conferunt balnea facta ex aqua dulci, cui incoctę sint herbæ, & medicamenta refrigerantia, humectantia, & astringentia. Quod cum intelligeret Auic. dixit, hoc in casu opus esse congelare instrumentum ne dissipetur: unde commendabat hyosciamum, & alia refrigerantia, & congelantia. Vos itaq; poteritis totum corpus immergere aqua dulci, in qua hęc bullierint.

Recipe Hyosciami manipul. ij. folior. plantag. Lentisci, rosarum, Cichorii, lactucæ an. manip. v. baccarum Myrti, gallarum an. lib. 1. Bulliant in aqua, & in ea immergatur corpus totum.

Post quod inungendum erit corpus: & pro inunctione sumendum oleũ purum Omphacinum, uel rosaceum. Omphacinum; nam scopus is debet esse, ut non solum refrigeretur vniuersus corporis habitus: verum etiam, ut meatus constipentur, ne facilę alimentum diuaporetur. Si Macies oriatur,

eò quod partes non attrahant ad sese nutrimentum; studendum est medicamentis attrahere, & semper à leuioribus incipiendum est. Quare maxime utile erit, ad frictiones totius corporis confugere, ut scilicet mane, & uesperi corpus fricetur manibus oleo amygdalino perunctis, & post idem corpus inungatur uel oleo dulci oliuarum, uel butyro recentissimo. Nam certum est consueuisse interdum ueteres loco olei usurpare butyrum ad perungenda corpora. si frictiones non iuuant, deueniendum est ad usum dropacismi, quē Galenus 6. de tuend. ualet. cap. 8. scribit, vsque adeo efficacē esse ad incrassanda corpora gracilia, ut ipse uiderit hoc solo remedio plures esse pinguefactos. Quomodo autem fiat dropacismus, explicatum est apud Oribas. lib. 10. collectaneorum Medici. Nam fiunt pulueres ex sulphure, nitro, pyrethro, pipere, euphorbio, thapsia, qui miscentur modo melli, modo oleo, & corpori prius fricato illinuntur, atq; ibi detinentur, donec partes ruborem contrahant. Sed notate id, quod etiam monuit Oribasius, ut in corporibus siccis uitētur ea, quę maxime siccant, ut est sulphur, euphorbium, & adhibeantur ea, quæ minus siccant. Si Dropaces non sufficiant, solent Medici confugere ad picationem. Nam accipitur pix optima, sicut illa est, quæ aduehitur ex Germania, & oleo dissoluta, ac tepefacta, corpori prius fricato superextenditur, atq; ibi detinetur, donec refrigeretur. Quę refrigerata postmodum aufertur ui, & iterum ablata eodem ordine apponitur, atq; hoc fit sępius, donec totum corpus fit rubefactum. Post quod deinceps, ut prædixi, illinitur. Sed aduertere oportet, huiusmodi remedium, non solum ingratum esse propter fœtorem; uerum etiam interdum singularem molestiā inducere. Vnde opus est ut priusquam pix administretur, diligentissimè corpus ab omnibus pilis mundetur. Inter alia remedia, quæ adhibebant ueteres ad attrahendum nutrimentum erant percussiones. Nam Mangones ut est 14. meth. cap. 16. ut pueros uenales redderent obœsiores, solebant uirgis percutere nates, & lumbos, atq; ita paulatim pueros carnosiores reddebant. Quod notatum est à Galeno tanquam remedium non contemnendum. Sunt etiam alia, quæ intus accepta uin habęnt pinguedinem, & carnē augendi. Auic. proponit puluerem, quem quia apud ipsum uidere potestis non est ut proponam. Ego soleo uti huiusmodi confectione.

Recipe pulpæ caponis unciam semis
Cerebri Arietini drachmas tres
Nucis indicę, Sarcocollæ an. ℥. 1.
Nucleorum pini, pistaciorum, amygd. dulcium an. unciam unam
Zachari fini quantum suf. mis. & secundum artem fiant pastilli. aut electuarium.

His pastillis utuntur singulo mane, & Vesperi ante cibū illi, qui optant liberari à gracilitate. Atq; hęc est ratio succurrendi, ubi uniuersum corpus gracile est. Si autem opus sit aliquam partem reficere, siue sit brachium, siue crus, id operę precium est prospicere, ut nutrimentum ad eam partem deferatur, & ut delatum conficiatur, & in carnem uertatur. Vtrum hoc possit fieri nec ne, sunt quędam signa ne Medicus in uanum laboret. Nam sunt quędam partes graciles, & à natura, & ab accidenti, quæ possunt corregi; sunt etiam aliæ, quas nec Aesculapius curaret. Dispera-

bant plærique Medici Romani, crura gracilia Germanici Imperatoris nõ posse curari; & tamen, sola equitatione post cibum, curatus est. Itaq; refert vt cognoscatur, vtrum gracilitas sit curabilis. Modus cognoscendi est, ut pars gracilis in aqua calida diu detineatur. Si ruborem contrahit, spes est curationis, & si citò ruborem contrahit, cito curari potest: si tarde, tardè; si nunquam colorem mutat, neq; rubra euadit, nulla est spes curationis; Vbi autem curatio suscipienda est, eadem ratione incedendum, quam monstraui in gracilitate totius, vt scilicet fricentur partes, fiant percussiones propositæ à Galeno. deueniatur ad Dropacismos, & tandem ad picationem, eò scilicet ordine, quò dixi de gracilitate totius. Atq; hactenus de Gracilitate, & obœsitate.

De uitiis cutis, & primum de cutis colore defædato, in quo multa ad colorem attinentia proponuntur. Cap. VIII.

NVnc tempus postulat, vt ad alia transeamus. Nam perspectum est totum corpus esse subiectum pulchritudinis. Sed cum pulchritudo sit obiectum uisus, & nostri corporis nihil aliud propè uideatur, nisi cutis; videtur ferè omnis vis pulchritudinis posita esse in cute: ut iure, qui student nitori, & pulchritudini, prouerbio dicantur, curare cutim. Dupliciter autem considerari potest cutis, uel secundum solam superficiem, uel substantiam totam: quæ substantia est pellicula una cum carne subiecta. Nam Aristoteles 10. prob. 19. scribit: cutim hominum nihil aliud esse, nisi quandã partem carnis super extensam, quem admodum polentæ, & pulti superextẽditur illa terra, quam aliquando videtis, quæ græcè vocatur γραῦς, Theodorus vertit vetulam; quo in loco scribit Aristoteles, cutim secundum sui substantiam esse quandam partem carnis, secus quàm in brutis, in quibus tergus, & corium est quid diuersum à carne. Itaque ubi cutis optimè constituta est secundum superficiem, & secundum substantiam, pulchritudinem facit. Contrà ubi uiolatur, vel secundum superficiem, uel secundum sui substantiam, turpitudo inducitur. Violatur autem secundum substantiam, vel quando diminuitur, ut uidebitis in tractatu de cicatricibus, uel quando augetur, ut etiam fit in aliquibus cicatricibus. De multis vitijs cutis tractaui in lectionibus de morbis cutaneis, ut non necesse sit eos repetere; quos affectus ibi non tractaui, nunc sum tractaturus, cum scopu videlicet diuersus sit ab illo, quem ibi habuimus. Et quia, quæ uitia pertinent ad superficiem cutis, in colore potissimum posita sunt: de hoc tractaturus sum. Atq; ut absoluta habeatur huius rei doctrina, quattuor facturus sum: Primum docebo quid sit color. Secundò, quæ sint coloris causæ. Tertio, quæ sint differẽtiæ. Quartò, & ultimo, quis sit optimus omnium color, & ut dixi, hæc omnia breuissime quantum fieri poterit trattabo, cum ad nos non pertineat longa disputatio. Quem Latini uocant colorem, appellant Græci χρῶμα. De hoc dubitatum est, an sit aliquid in rerum natura. Pyrrhonici philosophi, qui

omnia in dubium reuocabant, fuerunt huius sententiæ, colores esse puras quasdam apparentias. Et hoc demonstrabant collo columbæ, quod prout diuersimode videtur, & mouetur sub solis splendore; sic varias, & diuersas colorum differentias facit, Epicurus etiam, ut habetur apud Plutar. in libro aduersus colorem, dixit, colores nihil esse; sed fieri colores secundum proportionem, & dispositionem corporum uisibilium ad ipsum uisum, & oculos. Atq; hæc fuit horum philosophorum opinio. Quæ quoniam satis infirma est per se, & veluti quædam luxuria feruidorum ingeniorum, non est, ut hoc in loco pluribus confutetur. Pythagorici, vt est apud Galenum in libro qui inscribitur de placitis philosophorum, dixerunt, colores nihil aliud esse, nisi puram superficiem corporum. Sed hęc sententia nimis indeterminata est, & falsa, quia superficies est in prædicamento quantitatis; color est pura qualitas. Itaq; non potest color esse pura superficies. Empedocles dixit, colorem esse quandam rem proportionatam meatibus oculorũ; sed hæc etiam sententia nihil docet. Aristoteles, & 2. de anima, & in libro de sensu, & sensili, multo intimius rem scrutatus est, cum dixit, colorem esse extremitatem corporis diaphani terminati. Sed hæc Aristotelis sententia non omnibus satisfecit; quia supponit colores non esse colores sine luce, cũ lux sit actus corporis diaphani, hoc est terminus corporis diaphani. Vnde Alex. Aphrod. lib. 1. de anima, & Simon Portius in lib. de coloribus, dixerunt, colorata corpora tantisper esse colorata, donec illustrantur à luce; abeunte luce, non amplius esse colores. Dixi non satisfecisse Aristotelem omnibus, quia colores secundum sui substantiam nihil essent, si depēderent à luce. Præterea corpora colorata sunt, tàm intra, quàm extra, licet interni colores non appareant. Si haberemus Galeni librum de coloribus, quem ipse citat 6. de plac. Hipp. & Plat. forsan hanc rem clariorem haberemus, & forsan ipsum sectaremur. Quia verò eo caremus, omnium mihi maximè placet opinio Platonis, qui in duobus locis coloris naturam edocere conatus est. In Memnone dialogo dixit, colorem esse apocrisin, seu affluxum quendam à corporibus exeuntem, visui proportionatum, & sensibilem. In Timæo verò, dixit colorem esse flammam, seu splendorem quendam, à corporibus exeuntem, visui proportionatum, & sensibilem. Circa quam opinionem duo debent notari. Primo, cum Plato dixit flammam, non intellexisse flammam, aut splendorem hunc nostrum igneum; sed flammam, & splendorem cælestem omnibus corporibus communicatum. Aliud adnotandum est, Cum Plato dixit sensibilem, non intellexisse, quòd necessario semper actu sentiatur, sed quod apta sit, vt sentiri, & videri possit. Libenter sequor hanc Platonis sententiam, quia scio Galenum nostrum in nulla re, aut in paucissimis à Platone dissentire. scribit Galenus 8. de plac. Hipp. & Plato. 5. Hippocratem non tradidisse vnquam caussas colorum, sed suis scriptis occasionem præbuisse, vt alij colorum caussas indagarent. Propterea ipsemet lib. 1. de vsu par. c. 15. dixit, caussam veram ipsorum colorum esse mistionem, & temperaturam quatuor primarum qualitatum: ita vt hæc mistura, & temperatura primarum qualitatum faciat colores, dum sibi flamma illa cælestis permiscetur. Et prout hæc mistio varia est, & diuersa, sic etiam varia, & diuersa fiat illius flam-

mę

mæ receptio,& conſequenter variæ,& diuerſæ fiant colorum differentiæ, & ſpecies. Quas colorum differentias Pythagorici Philoſophi dixerunt eſſe quatuor: album,nigrum,pallidum,& rubrum. Sed multo melius Plato, qui dixit,duo eſſe genera colorum: album ſcilicet,& nigrum. Ex quorum generum mixtura fieri dixit,varias,& diuerſas ſpecies colorum, quæ licet copioſiſſimè proponantur in eo libro de coloribus,qui ſub nomine Ariſtotelis editus eſt;attamen difficile eſt cunctas huiuſmodi ſpecies complere.Siquidem infinitæ ſunt,& in dies videntur nouæ fieri. Cùm autem ſint diuerſæ ſpecies coloris,quis faciat pulchritudinem, ſi gentium iudicia ſpectemus, non eſt facile determinare.Nam,vt ſcribit ſextus Empyricus in libro aduerſus Mathematicos,Aethiopes putant pulchriorem, qui nigrior eſt, & qui naſum ſimum habent. Contra Perſę,exiſtimant eum eſſe formoſiorem, qui ſit albus, naſum habeat aduncum.Galli putant eſſe pulchriores,qui ſunt pallidiores, aut non rubent.In Italia ſecus fit,adeo vt,diuerſa ſint gentium iudicia.Si tamen determinandũ eſt aliquod genus coloris,quod faciat pulchritudinem, maior pars in hoc conuenit,eum optimum eſſe, qui ex albo, & rubro commiſtus eſt,quique fit ex cute optime conſtituta,quæ alba eſt, & ex ſanguine optimo. Nam ſcribit Ariſtoteles vltima ſectione problem. nono. ſanguinem eum eſſe,qui optimum colorem habet.Et idcirco ſenes nigreſcere,quoniam ſanguis ipſorum ſiccatur,congelatur,ita vt verum, & proprium ſplendorem amittat.Igitur color,qui ab hoc optimo recedit eſt turpitudinis effector.Sicuti ab alio colore pulchritudo oritur. Galen.lib. 1.& 2.Meth. ſcribit huiuſmodi colores recedentes à natura optimi coloris, & proinde vitiatos non eſſe morbos, ſed affectus præter naturam. qui affectus oriuntur à ſymptomate ſecundo,hoc eſt ab humoribus mutatis, & præternaturalibus, qui humores mutati,& præternaturam,ſequuntur & ipſi aliud ſymptoma,nimirum vitiatam actionem naturæ,hoc eſt vitiatam ſanguificationem, aut concoctionem. quæ poſtmodum ſequitur ſuum proprium,& peculiarem morbum.Ita ut,color vitiatus videatur eſſe ſymptoma,aut quodammodo reduci ad ſymptoma facultatis ſanguificatricis,aut coctricis.Sed diceris hoc non videtur eſſe verum, quia Gal.in fin.lib.3.de ſympto. cauſis, ſcribit, vitiatum colorem eſſe ſymptoma ſeparatricis,vel facultatis,vel actionis. Ex quo loco colligunt aliqui, Galenum præter quatuor illas facultates, attuliſſe etiam quintam ſeparatricem,quemadmodum fecit Auerr.2.collect.9. atque alibi. Reſpondeo,Galenum eo in loco minime propoſuiſſe vllam facultatem ſeparatricem,ſed ſemper opus ſeparandi tribuiſſe,cum attractrici,tum expultrici. Et quantum ad hoc ſymptoma, dico poſſe eſſe,& ſymptoma coctricis, & ſymptoma attractricis,vel expultricis. Eſt coctricis,quoties ſanguis generatur vitioſus,à quo poſtmodum fit color vitioſus. Eſt attractricis,quoties attractrix facultas membri, aut membrorum non attrahit bonum ſuccum, ſed prauum.Eſt expultricis;quoties expultrix effundit vitioſos ſuccos in ambitũ corporis,vt eſt in ictero,in quo billioſus humor à facultate expultrice effunditur in vniuerſum corporis ambitũ. Ex ijs,quæ hactenus dicta ſunt,facile eſt colligere cauſſas immediatas coloris vitiati,eſſe prauos humores. Nam ſicuti optimus ſanguis,optimum colorem facit;ſic teter,& prauus ſanguis, prauum

uum colorem inducit. Id quòd docere uoluit Hippocr. quoties in initio lib. de humoribus scripsit, colorem iudicare dominantes humores. Caussæ verò mediatæ, sed internæ, & naturales sunt temperamenta corporis, vt melancholica, biliosa, pituitosa. Ab his enim fiunt colores praui. Sic ætas. Audiuistis enim, senes nigros euadere propter refrigerationem, & congelationem sanguinis. Paterna dispositio hoc etiam facit. Nam albi ex albis, fusci ex fuscis generantur. Præternaturales caussæ sunt, vitia iecinoris. Nam Galenus 5. de loc. affect. cap. 7. gloriabatur sese statim cognouisse ex solo colore iecinoris ægritudines; Item lienis vitia colorem deflorant, vt iure quidam seruus apud Plautum, ex colore herboso, & viridi, cognouerit lienosum, & hepatarium virum. Ventriculus etiam vitiat colorem, quando est malè affectus. Sic hæmorroides, vel menses suppressi. Inter caussas externas est aer. Nã calidus, & siccus colorem ualdè deturpare solet. Vnde huiusmodi vitia vocantur æstates à Plinio lib. 28. cap. 12. Hinc est, quod etiam regiones calidæ, & siccæ producunt corpora nigra, & vt dicebat Lucretius, percocta. Scribit Aristoteles postrema sect. proble. eos qui habitant regiones calidas, vt sunt Purpurati j, qui scilicet colligunt purpuras, piscatores etiã, colores habere ruffos. Et Hip. in lib. de aere aq. & locis, scribit, habitatores Scythiç, esse coloris flaui, quoniam sanguis immoderato gelu ueluti vritur. Et habitatores Asiç, quæ est regio clementissima, & temperatissima, formosissimos, & bene coloratos fieri. Quare longa mora sub sole etiam hac ratione solet colores hominum deprauare. Et postquã in hunc locũ incidi, nolo prętermittere breuissimam, & iucundã hac de re speculationem. Nã Arist. postrema sect. proble. 8. quærens rõnem cur sub sole corpora denigrantur; non autem denigrãtur ab igne, rationem esse dicit, ꝙ solis calor ꝑꝑ sui mollitiem non potest penetrare corpora nostra, sed hęrẽs in superficie, cõburit, & denigrat, ignis uero calorẽ, ꝑꝑ sui acutiem, non firmari in superficie, sed penetrare, & ꝑpea non denigrare, nec comburere; sed internas partes potius affligere. Hanc caussam attulit Philosophus in problemate nõ vulgari. Ego autem (ut philosophicè loquar) non tantum me mouet Aristotelis autoritas, quin potius quod sentio dicere uelim. Nam caussa ab Aristotele allata, mihi certe non uidetur problematis difficultatem persoluere. Nam ut primo de sole loquar: Si denigrat corpora nostra, quia ipsius calor firmatur, & hæret in cute, nescio uidere, cur non similiter denigrat terram: siquidem multo minus sol penetrat intima terrę, & ut conspicitur, à Sole uidemus superficiem terræ exsiccari, indurari; & tamen albescere potius quam nigrefieri. De igne etiam, non diffiteor eius calorem intimas partes penetrare; sed uerissimum etiam est extimas partes ab igne etiam deuri. Nam ipsemet Aristoteles 4. Meteorum cap. 3. loquens de rebus, quæ assantur, inquit, ea interius humidiora esse, exterius uerò sicciora, quia ab igne partes extimæ siccantur & indurantur: ita ut, humiditas interna non possit effluere. Ex quo loco colligere licet, ignem etiam ualde afficere partes Cutaneas. Ac propterea non hanc esse caussam, cur non nigrefaciat corpora ut sol. In hac re non ita facili, sum huius sententiæ; à sole nigrefieri corpora, quia rarefiunt; Ab igne non, quia condensantur, quomodo autem corpora rara nigra euadant, explicatum est à Philosophis sępius, & ratio

est,

eſt,quia cum lux per poros raros,& latos ingreditur, tota ueluti abſorbetur, & cõſequenter,cum non refrangatur lucis, & coloris apparet obſcuritas , id quod Philoſophi ferè omnes dicunt de maculis Lunę.Vbi autem partes non ſunt rarefactæ,ſed potius denſæ, fit ut lux non penetret, neque abſorbeatur in partibus internis , ſed tota exterius ſiſtatur,refrangatur , & conſequenter res coloratæ,ut ſunt appareant.Nam non eſt opus,ut probem ab igne corpora denſari exterius,quia iam id dixi ex Ariſtot. 4. Meteor. rarefacere autem calorẽ Solis,nemo dubitare poteſt, quia & ſudores, & trãſpirationes eo tempore frequentiores,& infinita alia argumenta id declarant.Nimiæ uigiliæ, nimius ſomnus colorem uitiant. Somnus quidem ob fuliginum retentionem, nimij labores, ſiquidem dicebat Ariſtoteles loco citato Athlethas nimium laborãtes pallidos ſemper eſſe. Mœrores,timores ſubiti, ſtudia nimia colorem deturpant,ut relatum eſt de Portio Latione Oratore. Culpę etiam, & malæ conſcientiæ colorem deturpant. Nulla palleſcere culpa optimum eſt , dicebat ille. Immoderata uenus etiam hoc facit,potus nimius,repletio nimia,præſertim uariorum ciborum . Vides ut pallidus homo cœna deſurgat dubia,inquit Horatius. Nam certum eſt cibos uarios colorem deflorare. Panis hordeacei uſus,pallidos homines facit,ut eſt apud Ariſtotelem 1.probl.36.& 22.ſect.problem.24.ubi ſcribit,eos,qui tractant hordeum eſſe pallidiores illis,qui tractant triticum. Aquæ lutulentę potus, mirum in modum colorem deturpant ; & uidebitis illos,qui habitant ualles vitio aquarũ ſemper eſſe decoloratos.Et memini me legiſſe,veteres,cum explorare uolebant aquarum ſalubritates conſueuiſſe ſpectare habitantium colores . cibi praui idem faciunt,ut frequens uſus ſalilorum. Sunt etiam quedã,quæ proprietate putãtur decolorare ut Cyminum,ameos uſus,& olfactus.& decymino habetis apud Pliniũ lib. 20. cap.24. duo exempla,unum ſectatorum Portij latronis,qui ut imitarentur illius pallorem, frequenter utebantur Cymino . Alterum exemplum eſt Iulij Vindicis,qui ut falleret Neronem,cymino pallorem ſibi conciliabat. Ad hæc,opinio eſt, ſi pedibus nudis anguis calcetur, pallorem inducere. Sunt & alia,quæ,ſiue venena ſint, ſiue medicamenta,colorem natiuum deprauare ſolent. Vt autẽ cognoſcatur vitioſus color, non eſt opus multis ſignis : quandoquidem ſua ſponte facile cognoſcitur. Cęterum ſi color prauus ſit natiuus,cognoſcitur diuturnitate: item,quia corpus in reliquis bene ualet,bonas actiones edit ; & præterea nulli diligentiæ, nulli medicinæ cedit. Contra ſi color ſit aduentitius,cognoſcitur,quia corpus in reliquis non ex toto ſanum eſt ; cedit medicinis . Adhæc apparent aliquæ cauſſæ,uel externæ, uel internę . Si autem color ſit fucatus, facile cognoſcitur ſola aquæ ablutione; Nam nullus eſt fuccus,qui non eluatur lotione aquæ. Omnis color prauus naturalis,aut inſanabilis eſt,aut difficiliter ſanatur . & potius beneficio naturæ,quàm artis ſolet curari. color autem accidentalis curatur ; ſed ſicuti bonus color , ut dicebat Hipp. eſt indicium boni ſanguinis : ita malus accidentalis ſemper ſignum eſt , uel praui ſanguinis,uel prauorum humorum, vel alicuius interni affectus præter naturalis. Vt autem huiuſmodi color emendetur,& tollatur,enitendum eſt, ut cauſſæ illius imprimis auferantur ; Deinde, ut gignatur optimus ſanguis : poſtre-

mò ut sanguis optimus ad cutim trahatur. Et in his scopis comparandis usq; adeo valet recta victus ratio, vt Auicen. dixerit omnem curationem inchoandam esse ab hac victus ratione, id quod etiam quodammodò videtur significasse Hipp. quoniam lib. 4 de morbis scripsit eos, qui temperate edũt, & bibunt, nullis morbosis affectibus humoralibus esse obnoxios. Itaque fugiendus est aer nimium frigidus, nimirum calidus, & siccus. Fugiendi venti maxime Boreales. Fugienda est etiam mora longa sub Sole. Nam vt habetis apud Senec. epistola 124. consueuerunt veteres illi, qui vendebant pueros, facies ipsorum obducere quibusdam medicamentis, vt à Sole, vel à frigore non deturparentur. Quod autem esset hoc medicamentum non est adhuc mihi compertum; suspicor tamen fuisse terram Cimoliam, vel Thessalicam, vel Liciam aqua dissolutam, & instar luti faciei applicatam. Nam loquens Plinius de hac terra, inter alias dotes, quas ei tribuit ea est, vt tueatur facies, & vultus ab vstionibus Solis. & hodie, vt ego audiui à fide dignis, mulieres Genuenses ne deturpentur à Sole, solent vultus oblinire succo solatri si quan do sibi eundem est sub sole. Abstinendum etiam est à nimijs vigilijs, nimio somno, nimio motu. Fugiendus est timor, immodica studia, immodica venus. Præ cæteris curandum est, vt aluus facilis sit. Et vt obiter dicam, memini me legisse apud Poetam Martialem credo, qui consulebat cuidam iuueni, vt vteretur lactucis, & maluis, ea ratione, quia, vt dicebat, habebat faciẽ cacantis durum, quasi vellet vt prouocaret ventrem. Fugiendi sunt cibi varij, multi, praui succi. Vtendum optimis vinis, sed moderatis, optimo pane triticeo. Optimæ carnes adhibendæ sunt, & de carnibus narrant scriptores fuisse opinionem apud veteres, vt qui vescebãtur carne leporina, septem diebus pulchri & bene colorati manerent. Vnde quidam cum vellet suæ amasiæ significare ipsam semper fuisse turpem, dixit. Edisti nunquam genia tu lepore, quasi nunquam fuerit pulchra. Abstinendum est à fructibus fugacibus, ab omnibus salitis. Dioscor. scribit Cicerem & Caricas, si edantur corpori nitiorem, & optimum colorem conciliare. Idem dicunt medici de gariophilo, pipere, croco, scholimo, & allio: possumus addere asparagos, qui cum per urinam euacuent prauos humores, consequenter optimũ colorem, & nitorem corpori conciliant. Sed hæc non adeo usque possunt ex toto turpitudinem coloris abolere: nisi quoque alia diligentia accedat. Vnde statim uidere oportet, an in corpore sit ullus morbus, an sint soli uitiosi humores. Si sit morbus, qui colorem deprauat, huic uni tollendo incumbendum est. Sin autem adsint in corpore praui humores, illi prius omni studio, & diligentia sunt expurgandi, vt si sit pituita, si sit melancholia, si flaua bilis, accomodatis remedijs omnia expurgentur; quæ remedia, iam non est opus repetere, quandoquidem materia, quam tractamus non postulat. Illud silere nolo, quod de Agarico scribit Dioscor. nempe illum conciliare corpori nitorem, atque optimum colorem. Vnde conuenientissimum est, quotiescunque purgare uobis placebit uitiosos humores, semper aliquid Agarici misce re, quòd & ui purgatoria, & propria quadam facultate optimum colorem facit. Postquam morbus ablatus est, aut praui humores expurgati sunt, præcipit Auicen. Vt ante alia medicamenta diligentissimè sordes omnes à corpore eluan-

re eluantur; Deinde sanguis ad partes attrahatur. Pro eluendis sordibus multa sunt remedia, pumex in puluerem redactus, & affricatus, amigdalæ amaræ affricatæ, succus melonum, nucum, farina lupinorum & sapo cuiusque generis. Ego soleo parare huiusmodi puluerem.

Recipe Nitri, unc.s.
Farinæ lupinorum.
Fabæ an. lib. s. misce.

Cum hic farina fricantur diligenter partes corporis; deinde, uel succo limonum, uel succo uuæ immaturæ, uel decocto lupinorum, abluuntur diligenter omnes partes. Post deueniendum est ad smagmata, ad dropacismos, & pulueres, qui uim habent attrahendi sanguinem ad cutem. In hoc genere magnopere ualet succus radicis cyclaminis affricatus parti colorandæ, mastix inspersus per corpus nitrum, succus limonum cum nitro; ualet etiam acetum cum furfure diligenter affricatum. Ego utor hoc puluere.

Recipe Nitri, pyretri an. drach.ij.
Vtriusq; hellebori, drac.j. misce cum
Farinæ lupinorum. onc.ij.

Atque hæc est ratio, & hæc sunt remedia, quæ adhibentur pro coloranda tota corporis superficie.

De maculis faciei, & manus à Sole factis. Cap. IX.

SOlet etiam sæpe fieri circa faciem, & circa manus diuersa macularum forma, quæ omnes pertinent ad hanc medicinæ partem ut tollantur; Præsertim uerò fieri solent maculæ à Sole: pro quibus tollendis Paul. Aegin. laudat mentastrum in uino decoctum, & maculatis partibus applicatum; Lythargirium, cum oleum rosaceum albificatum utilissimum est; Radix hæderæ, Iridis illiricæ in uino decocta, & affricata confert, puluis sepiæ crematæ applicatus utilis est; Thus cum lacte humano caseus recens applicatus, & faciei, & manibus; Vtebantur etiam ueteres aduersus has decolorationes crocodylea; hoc est stercore crocodyli terrestris. Sunt etiam alia multa; sed hæc usitatiora, & præstātiora sunt. Atque hæc est ratio curandi ferè omnes decolorationes, & illustrandi, atque decorandi cutim in uniuersum.

De Comptoria facultate, & vitiis ad ipsam attinentibus. Cap. X.

PArs hæc proposita, cum tota medica sit, atq; huic alia sit congenea, quæ uocatur comptorie; putaui non inutile futurum, si etiam pauca quædam de illa dixero: & eo maximè, quòd Galenus in 1. de medicamentis localibus scribit, sæpe medicos cogi inseruire fœminis, & hac arte uti. Vnde elegantissimus Celsus lib. 6. cap. 5. dixit, esse penè necessariam hanc medicinam, quoniam fœminis eripi non potest cura sui cultus. Tertullianus, & Cyprianus duos libros fecerunt de habitu, seu cultu fœminarum, & earum ornatu. Appellarunt cultum, qui uersatur circa mundum muliebrem hoc est circa

gemmas,

gemmas, aurum, ueſtimenta; Appellarunt autem ornatum, qui uerſatur in pingendis corporibus,& pulchritudine fucanda; ſecus autem fecit Gale. qui dixit duas eſſe partes: unam,quæ appellatur exornatoria, & ſtudet ornatui fœminarum uel uirorum,ſed ex lege Medicinæ: Alteram dixit eſſe comptoriam,quæ tota meretricia eſt,& uerſatur in fingenda, & mentienda pulchritudine corporum.Hęc pars,quę comptoria dicta eſt à Gal. à Tertulliani & alijs exornatoria,potiſſimum circa duo uerſatur,circa pilorum ornatum, ſeu cultum,& circa cutis colorem,quę uerſatur circa pilos, uel ſtudet capillis,uel ſupercilijs aut pilis barbæ.

De cultura pilorum. Cap. XI.

ANtiquitus, atque etiam tempeſtate noſtra erant homines, qui cupiebant ſenectutem celare,& ideo barbæ, atq; capitis pilos denigrare conabantur. Hac de re copiosè ſcripſit Galenus in 1. de med. localib. Tractauimus etiam nos in morbis Cutaneis; ſcilicet quomodo capilli,& pili ſint denigrandi. Fœminæ antiquitus maximè amabant flauitiem capillorum, quemadmodum etiam nunc faciunt Venetæ mulieres; &, ut ego inuenio, flauitiem inducebant Croco, & diuturna ſub ſole mora quemadmodum etiam hodie faciunt Venetæ mulieres, quæ loco croci,interdum vtuntur ſulphure medicato. Et de hac re loquens Tertull. in lib. de ornatu fœminę,inquit,mulieres luere pœnas huius laſciuiæ, quod ob diuturnam moram ſub ſole caput ipſis ſæpe,& grauiter lædatur; quod etiam videmus noſtralibus fœminis euenire. Supercilia etiam dupliciter antiquitus colebant, & nunc colunt. Primum ex longis,& latis ſupercilijs,anguſtos, ſubtiles, & arcuatos fingebant, vel filo,vel forfice. Vbi ſupercilia flaua,aut alba erant, fuligine denigrabant, quemadmodum videre poteſtis non ſolum apud Tertullianũ; verum etiam Plautum in Truculento,Clementem Alexand. in lib.3. pædagogij.& Athenæum lib.13. dipnoſoph. Quæ eſſet hæc fuligo non habetur plenæ explicatum à ſcriptoribus: puto tamen ego fuiſſe illud medicamentum,quod appellari callipleuron ſcribit Plin. lib.27.c. 4.& lib.35.cap. 16. ubi ſcribit,hoc genus medicamenti fieri ſolitum fuiſſe ex floribus roſarum combuſtis,ex terra Ampelitia uocata,& ex medulla bubula. Nunc mulieres ad denigranda ſupercilia, vtuntur etiam ſimili cinere,item puluere carbonum ſubtiliſſime trito,& cribrato. Atq; hæc erat apud fœminas vt nunc etiam eſt cultura pilorum.

De cultura cutis. Cap. XII.

CVltura vero cutis, ſicut antiquitus; ita etiam nunc verſatur, uel circa dealbandum totum corpus,aut faciem,& pectus, uel circa ruborem faciei,& labijs inducendum; inuenio etiam conſueuiſſe antiquas fæminas totum corpus fingere, vt eſt apud Varronem,& Plautum. Pro dealbando toto corpore,tria fuerunt in uſu,lac preſertim aſinarum. Nam memoriæ proditum

Flauities in capillis inducenda Arte

Lac

tum eſt, Pompeiam Neronis vxorem, conſueuiſſe ſecum ducere quingentas aſellas fœminas, quarum lacte totum corpus ſuum immergebat, vt candefaceret. Secundum erat ceruſſa eliquata, vel ſucco limonum, vel aqua lupinorum; uel etiam orizæ. Tertium crocodylea, ideſt fimus crocodyli terreſtris, vt eſt apud Dioſc. & omnes Medicos. Hac enim aqua eliquata fricabãt, & dealbabant corpora Nunc præter ceruſſam, vtuntur mulieres aqua facta ex argento ſublimato, unà cum aqua, uel ſucco limonum; & interdum ego uocatus ſum ad mulieres, quæ uſu importuno ſublimatæ huius aquæ, intumuerant ſecundum faciem, & pectus. ſimili pacto utebantur ad dealbandam faciem. Præter albedinem procurabant ruborem, præſertim circa genas, & labia. Medicamentum quo rubor inducitur, apud Plautum, & alios uocatur purpuriſſum, apud Græcos, & Latinos dicitur fucus: unde mulieres dicuntur fucatæ, & purpuriſſatæ. Quod uerò eſſet huiuſmodi medicamentum non eſt certum genus ullum aſſignatum. Vnde puto, uarijs, & diuerſis uſas fuiſſe fęminas ueteres, ut & noſtrates. Apud ſcriptores antiquos, & præſertim Plautum inuenitur, Meretrices conſueuiſſe rubefacere faciem rubrica quam appellant pharmacopolę Margara. Et non ſolùm colorabant genas; Verum etiam labia. Adhæc utebantur radice Anchuſæ; Vtebantur etiam fuco agreſti, qui eſt genus fruticis. Plinius ſcribit, in uſu fuiſſe terram Argentariam. Nunc utuntur ligno illo, quod ex India adfertur, & appellatur uerzinum. Vtuntur etiam cocco, qui appellatur grana. Vtuntur etiam purpura, oſtro. Nam miſcent huiuſmodi pulueres cum oleo odorato, & unguentum faciunt, atque ita, deterſa prius medulla panis facie, ipſi hoc medicamentum illinunt. Atque ut reperio tota ars comptoria, tum apud ueteres, tum apud noſtros in his potiſſimum poſita eſt. Quæ ſcopum præcipuum habet colorem pulchrum, & gratum circa corpora effingere: quod fit, quoties mulieres turpitudinem ſuam non poſſunt medicina curare, uel quoties tædia remediorum medicorum ſubſtinere nolunt. Hac igitur dimiſſa, redeo ad maculas faciei pulchritudinem diminuentes, aut etiam tollentes.

De maculis faciei. Cap. XIII.

HAe igitur maculæ ſunt, uel naturales, uel accidentariæ. Naturales ſunt, quę fiunt à prægnantium appetitu, & uocantur uoglie, uel ſunt næui, qui fiunt à natura circa faciem, & nares. Si ſint accidentariæ, uel ſunt maculæ rubeę, uel flauę, uel uitiligines, & alphi, uel cicatrices, uel uibices, aut ſugillationes. nam ab his omnibus magnopere ſolet facies deturpari, ita ut opus ſit auxilio medico. Maculæ, quę naſcuntur ob appetitus pręgnantium, fiunt ob uehementem imaginationem pręgnantium. Scribit enim Auicen. lib. de anima, parte 4. capit. 4. mulieres, aut etiam uiros interdum cupientes aliquam rem, uſque adeo in illius imaginatione firmari, & hęrere, ut non ſolum proprijs corporibus; uerum etiam exterius formam inducant proportionatam imaginationi, & appetitui; ſed huiuſmodi maculæ nullo auxilio deleri poſſunt: occultantur beneficio picturę, de qua iam dictum eſt. Cęterum maculę rubræ trium ſunt generum, alię ſimplices, alię cum duri-

tię,

tie, quas ſcribit Celſus loco citato, uocatas eſſe ephelidas: aliæ ſunt cum vlcere. Maculæ rubræ, oriuntur à ſanguine craſſo, viſcido, & calido ad faciem vel tranſmiſſo, vel attracto, qui prout eſt acrior, calidior, craſſior, tenuior, ſic modo facit maculas ſimplices rubras, modo duras, modo cum ulcere. Maculæ verò flauæ, fiunt ab humore bilioſo, ſimiliter, vel tranſmiſſo ad faciem, vel attracto. Neuter horum humorum in ipſo uultu generationem habet; ſed aliunde in ipſam faciem ueniunt; & generantur in iecinore ob intemperiem calidam, & ſiccam iecinoris: vnde obſeruabitis penè ſemper huiuſmodi maculas, quæcunq; ſint, potius fieri in deſtra parte, quàm ſiniſtra, ſcilicet propter rectitudinem, & ſympathiam, quam habet ad iecur. Præterea iuuat ad generationem horum humorum temperatura calida, & ſicca, naturalis diſpoſitio paterna, aer frigidus, & ſiccus; nam dicebat Rhaſes, huiuſmodi rubras maculas uehementius graſſari hieme; & huius rei adferens rationem Auic. dicebat, idcirco hyeme magis hanc affectionem dominari, quia ui frigoris externi, coguntur intrò magis humores, ubi coacti magis feruent, & conſequenter magis lædunt. Præterea huiuſmodi faciunt maculas cætera in uictu errata, ut ſunt potiones meracis maluatici, uſus aromatum, mellis, ciborum ſalitorum & acrium. Cognoſcuntur facile maculæ ipſo uiſu; quia nemo eſt, qui cognoſcere non poſſit, & maculas, & earum ſpecies: & preterea humores à quibus fiant. Vtrum uerò curabiles ſint, cognoſcitur ex uetuſtate: quia quanto ſunt uetuſtiores, tanto ſunt curatu difficiliores: item uſu remediorum, quia ubi ſapienter à Medico & longo tempore ſine utilitate ſunt tractatæ, nulla eſt ſpes curationis; ubi uerò recentes ſunt, ubi aliquod à remedijs beficium ſuſcipiunt, ſpes eſt curationis. Quæ curatio in eo potiſſimum collocata eſt, ut materia, ſiue humor, qui facit maculas, ſi durus eſt, molliatur, diſſipetur, incidatur, ut cutis ipſa corroboretur, ne in poſterum humores facilè ſuſcipiat. Et quia facilitas receptionis proficiſcitur ab intemperie calida uultus; ideo eiuſmodi intemperies corrigenda eſt. Quia uerò naſcuntur omnia ab immenſa iecinoris caliditate, & ſiccitate, opus eſt refrigerare, & humectare iecur. In curatione macularum rubearum commune remedium eſt ratio uictus accommodata. Et cum tota uis huius morbi poſita ſit in caliditate, & ſiccitate; ſtudendum eſt, ut omnis uictus refrigerans, & humectans ſit. Quare abſtinendum in primis eſt ab omni motu uehementi, atque uino generoſo, & calido; ſiquidem ut ſcribit Hippocr. 6. Epid. calidis naturis conuenit quies, & aquæ potus. Fugienda ſunt omnia ſalita, aromata, cibi acres, & omnia dulcia, præſertim quæ fiunt cum melle. Poſt hæc cogitandum de chirurgicis. Et quia uis huius mali calida eſt, non ſolum utile, uerum etiam neceſſarium fuerit, niſi aliquid prohibeat, ſanguinem mittere, & præſertim à uena iecoraria. Præter hæc, ſi in ullo caſu uſus cauteriorùm utilis eſt, procu dubio eſt in hoc; ut uiderim ſolis cauterijs cruribus affixis, rubedines faciei penitus eſſe deletas. Si fiant ex ſuppreſſione menſtruorum aut hæmorroidum, ſanguis mittendus eſt ab hæmorrhoidibus; vel venis pedum. Poſt hæc de-

ſcendendum eſt ad vſum aliorum remediorum. Et ſi maculę rubræ ſint, lenienda eſt aluus hoc pacto.

Recipe floris Caſsiæ drach. 10. pulpæ tamarind. unc. s. miſce cum ſucharo. fiat bolus. Lenita aluo, præparetur humor hunc in modum. Recipe pruna damaſc. num. 10. fol. Cuſcuthę, hepaticę, cichorei an. manip. s. fiat decoct. ſec. art. Deinde Recip. dict. decoct. unc. 4. acetoſi ſimpl. ſyrup. de endiuia an. unc. 1. miſc. Præparati humores purgabuntur hunc in modum. Recip. decoct. tamarind. & ſenæ unc. 4. Rhab. electi ſcrup. 5. Spicæ gr. 4. infundantur omnia ſec. art. & facta diligenti expreſſione, Adde Diaphin. drach. 2 ſyr. roſ. ſol. unc. tres. miſc. & fiat bol.

Hac purgatione licebit vti tam in rubris maculis, quam in flauitie vultus. Expurgato vultu, deinde ueniendum eſt ad localia, in quibus adminiſtrandis, oportet videre, rubrę ne ſint maculę, an flauæ; & ſi rubræ, an ſolus color ſit, an coniunctus tumor, uel durities, an adſint vlcuſcula. Si ſola ſit rubedo, vt plerunq; fit, in primis ſoleo vti, vel aqua palearum hordei, vel cremore ptiſanæ. Si non confert, uel non tollit morbum, deueniendum eſt ad grauiora. Et ſoleo tunc vti puluere corticum ouorum diſſoluto, ſeu liquato vel cum ſucco limonum, uel cum aceto: vtor etiam hoc in caſu ſucco ſolatri ueſpere dum itur cubitum. Iuuat quoq; fricare partes rubentes vel cum caſeo recenti, uel cum recocta ſeu puina. Si præter rubedinem, adſit etiam durities, Cor. Celſus lib. 6. cap. 5. commendat emplaſtrum factum ex reſina, ſale foſſili, & melle. Vinum è fragis maximè valet in hoc caſu. Ego vtor butyro recenti diligenter loto cum aqua roſacea, cui etiam admiſceo modicum ſulphuris, interdum etiam modicum camphorę. Oleum factum ex vitellis ouorum etiam utiliſſimum eſt. Si adſint etiam vlcuſcula, valet vnguentum de ceruſſa cum ſulphure, & camphora. Butyrum etiam cum lythargirio, & camphora. Sed ualet etiam hoc linimentum mirificè.

Recipe rutę agreſtis, folior. oliuæ an. drach. ij. Terantur diligenter, & miſceantur vnà cum vnguento de ceruſſa, aut etiam cum butyro diligēter loto in aqua plantaginis. Si color flauus ſit iuuat abluere faciem poſca, hoc eſt aceto, & aqua; iuuat etiam ſuccus limonis cum felle gallinæ: coquitur enim fel diligenter, diſſoluitur, & deinde illinitur. Valet etiam hoc remedium.

Recipe tartari combuſti, lythargirij an. drac. 1. Vitellum oui aſſati. miſceantur omnia in mortario, & illinantur faciei. delet enim maculas deturpantes faciem. Atq; hæc eſt ratio tollendi, & rubedinem faciei, & flauitiem pro conſeruatione pulchritudinis, & formæ.

De cicatricibus. Cap. XIIII.

PRæter hæc vitia; ſolent etiam duo alia contingere circa faciem, & manus, quæ & patientes, & medicos mirifice ſollicitant. Sunt autem cicatrices, & uibices, ſeu ſugillata. Dicam primo de cicatricibus, quę ſunt ueſtigia quædam, & notæ, quę relinquuntur poſt grauia vulnera, & vlcera. dico

grauia,

grauia, quia interdũ in vlceribus, & vulneribus sola suprema cuticula dilaniatur, quæ sponte renascitur, & nullam deformitatem inducit. Cicatricũ, quæ deturpant, differentiæ plures sunt; aliæ simplices sunt: aliæ cum cauitate, & diminutione partis, aut cum superexcrescentia. Simplices sunt, vel nigricantes, ut sunt quemadmodum dicit Aristoteles, cicatrices, quę fiunt exiteratis ulceribus, uel diuturnis; similiter nigrę sunt corporum quæ laborant vitio lienis: Aliæ sunt rubræ, aliæ uerò liuidæ: sunt etiam aliquę albæ, ut cicatrices oculorum. Cognoscuntur cicatrices primum visu, quia apparet nota alterius coloris, quam conueniat, & nota cum diuisione aliqua partis. secundo tactu, quia si sit cum partis diminutione, sentitur cauitas: si cum additione, percipitur tumor: semper autem aliqua percipitur durities. Sunt cicatrices omnes cum diminutione partis insanabiles, & fabulæ sunt, quæ ab aliquibus dicuntur de pinguedine humana, quod scilicet curat huiusmodi cicatrices. Illud verum est, in teneris corporibus, qualia sunt puerorum, facilius sanari, quam in senibus. Quæ fiunt ex diuturnis, & repetitis vlceribus omnes pæne insanabiles sunt, & solo fuco obscurantur; quæ autem fiunt ex simplicibus ulceribus, neq; diuturnis, tolluntur beneficio, & artis, & naturæ. Sed priusq̃ ad usum remediorum descendam, sunt nonnulla breuiter disputanda non iniucunda. Primum est, cur cicatrices vt plurimum nigræ sint, præsertim in lienosis, & in vlceribus inueteratis, & repetitis. Secundum est, cur in oculis cicatrices albæ sint, quòd non contingit in alia parte. Tertium cur in cicatricibus brutorum, & præsertim asinorum, & equorum, pili renascantur, in cicatricibus corporis humani non amplius renascantur pili. Circa primum scribit Aristoteles 9. probl. vlcera inueterata, & repetita facere partem frigidiorem, & debiliorem; propter quod sanguis, qui eò confluit congelatur, & congelatus nigrescit. Hæc Aristotelis responsio non est damnanda; verumtamen non puto semper ueram esse. Primo, quia sanguis, vbi propter congelationem nigrescit, id patitur a vehementissimo frigore. Partes, quæ passæ sunt vlcera, vel vulnera, minimè possunt esse vsq; adeo refrigeratę, quandoquidem nutriuntur, quod fieri non potest sine calore. Et si tactu iudice vtimur, non apparet in illis maior frigiditas, quàm in reliquis. Itaq; puto multò satius esse si dicamus, nigredinem huiusmodi cicatricum non esse nigredinem recẽtem, quę quotidie fiat propter refrigerationem; sed esse vetustam, factam ex sanguine combusto eo tẽpore, quo partes vlceratæ erant inflammatæ, & calidæ. Constat enim, quando panni, vel telæ colorantur, id fieri beneficio caloris, qui calor usque adeo infigit colores corporibus, vt in posterum sint indelebiles. De lienosis, scribit itidem Arist. propterea nigrefieri cicatrices ipsorum, quia sanguis lienosorum corruptus, & aqueus est. Esse aqueum sanguinem lienosorum non est ex toto absurdum: quandoquidem Hipp. lib. 4. de morbis scribit, lienem esse sedem aquæ, quod ego interpretor, sanguinis aquosi. Sed multo accommodatius videtur dici posse, idcirco in lienosis fieri cicatrices nigras, quia initio dum vlceribus laborant, sanguis ater, & melancholicus, qui in ipsis exuberat, eò confluit, & colore nigro partes vlceratas saturat, & inficit. Et hæc est etiam ratio propter quam, vt annotauit Hipp. 2. epid.

in illis,qui liene laborant dentes ſemper nigri fiunt. Ad ſecundum problema reſpondet ibidem Ariſtoteles,albas fieri cicatrices oculorum, quoniam cicatrix ſemper inducit colorem contrarium priſtino. Vnde cum vlcera oculorum plerunq; fiant in parte nigra oculorum,iure cicatrices albæ apparent. Sed hac in re mihi non penitus ſatisfecit. Primo, quia fiunt etiam vlcera in porte alba oculorum, à quibus tamen minimè cicatrices redduntur nigræ. Et idcirco arbitror hanc eſſe cauſſam; quia,cum oculus plenus ſit albo pituitoſo humore,fit,vt ad partes vlceratas,vel vulneratas facilè confluat humor hic albus,qui concretus,& veluti condenſatus deinceps cicatrices albas reddit. Erat poſtremum problema de pilis, cur ſcilicet in cicatricibus corporũ noſtrorum minimè fiant pili. Ariſtoteles 10.ſect. proble. 29. & 31. reſpondet cutem hominis eſſe non aliquid ſeparatum à carne;ſed eſſe portionẽ quandam carnis, quæ ob frigus externum concreſcit in ſuperficie, veluti videmus concreſcere terras quaſdam ſupra pultes, maximè quæ fiunt ex farina; in his enim, veluti cruſta ſuper inducitur, quæ tamen eſt eiuſdem naturæ cum tota pulte; cutes autem brutorum non ſunt,(inquit) huiuſmodi,ſed veluti res quædam à carne ſeparatæ.Cum igitur,inquit,fiunt vlcera in corpore humano,vel vulnera,nõ poteſt pars diſciſſa,& ſauciata redire ad priſtinam naturam, & conſequenter non poteſt eoſdem effectus hoc eſt pilos producere; Secus autem contingit in brutis,in quibus cutis à carne ſecundum naturam ſeparata,ſi diuiditur redit ad priſtinam naturam,ſed debiliorem,& propterea producit eoſdem effectus nempe pilos; ſed propter debilitatem immutatos ſecundum colorem. Hæc reſponſio vera quidem eſt, ſed minimè rem acu attingit: quandoquidem potius adfert quandam cauſſam uniuerſalem, & mediatam, quam immediatam. Itaque aliæ adferendæ ſunt, quæ ſunt ab Ariſtotele propoſitæ 9. ſect. problem. Prima eſt,quia cutis hominis anguſtiſſimos meatus habet,nec admodum multos.Cutis brutorum,quę ſemper debebat eſſe obtecta pilis, habuit & copioſiores meatus, & conſequenter latiores. Quo fit, vt vbi coaleſcit cutis hominis, facile meatus illi occœcentur,& pilis egreſſum adimant: Contra fit in brutis,in quibus, etſi coaleſcant partes uulneratæ,non tamen in ipſis ita occęcari poſſunt pori,& meatus,vt ex toto egreſſum pilorum auferant. Poteſt etiam & alia adferri cauſſa inſinuata ab Ariſtotele,ſcilicet,quod pili hominũ ſunt tenuiores,& imbecilliores quàm brutorum; vnde non poſſunt ex cicatrice indurata exire; Secus autem in brutis, in quibus pili propter robur duritiem illam vincunt, & erumpunt. Sed remanet adhuc ſcrupulus; cur dum Equi, vel Aſini mordentur à Lupis,in cicatricibus nunquam oriantur pili. Nam cognoſcũtur(vt vocant) equi lupati,quoties cicatrices ex morſibus habent ſine pilis. Pro huius problematis reſolutione videndum eſt id, quod ſcribit Plutarch. 2. problem.Sympoſ.proble. 9. vbi quærens rationem,ob quam carnes animalium à lupis iugulatorum ſint ſuauiores, inquit; ideò eſſe,quia dentes,& fauces illius animalis ardentiſſimæ ſunt; ita vt carnes quas tangunt, præ ardore teneras reddãt,& hinc ſuauiores.vnde colligo etiam rationem, propter quam eiuſmodi cicatrices non emittant pilos,ſcilicet, quo tempore lupi mordent huiuſmodi iumenta,habent ora valde incenſa,ita vt comburant, & propte-

rea, quemadmodum adusta tergora brutorum nunquam emittunt pilos, sic morsuræ factæ à lupis, propter immensum feruorem, nunquam emittunt pilos. Curatio cicatricum tota ferè posita est in auxilijs externis, quia non habent caussam intrò, à qua foueantur; sed earum status vniuersus est in facto esse, & non in fieri. Et ideo parum refert in curandis cicatricibus præsertim inueteratis hoc, vel alio victu vtantur. Vt autem rectè, & methodicè possitis remedia adhibere, id primo cogitandum, an cicatrices sint recentes, an sint vetustæ: &, si recentes, vtrum sint subtiles, an crassiores. Si subtiles sunt, iuuat illinire adipem gallinæ, anatis, oleum è uitellis ouorum, oleum rosatum dealbatum. Plinius laudat raphanum affricatum, laudat etiam semen erucæ cum felle bubulo. Si crassiores sint, paulo valentiora adhibenda sunt. Itaq; vtile est adhibere salem tritum cum melle, succum cyclaminis cum melle; iuuat affricare caseum salitum, ficus aridas, thus cum melle. si cicatrices vetustæ sint, sal ammoniacum affricatum iuuat, siue mixtum cum melle, stercus gallinæ cum melle, lythargirium aqua mellis ablutum, nitrum, thus cum melle. Corn. Cels. lib. 6. cap. 5. proponit vnguentum quoddam Triphonis, quo ego non semel vsus sum fęliciter. Omnibus autem cicatricibus putatur magnopere conducere balsamum. Atque hæc de cicatricibus simplicibus. Vbi autem cicatrices sunt cauæ: si sint vetustæ incurabiles sunt, & solo fuco tractantur, hoc est cauitates replentur, uel cera, vel pasta carnem humanā æmulante. Sin autem sint non uetustæ, & in corporibus teneris; primò conandum est pellem eleuare, deinde replere. Ad pellem eleuandam conuenit galbanum, gummi arabicum, resina. Hæc enim apponuntur, & sæpe vi extrahuntur. Sic enim fit pellis eleuatior. Post quod opus, deinceps illinendum est aliquod pingue, vt adeps gallinæ, caponis, adeps humanus omnium maximè utilis esse putatur. Si autem cicatrices sint eleuatiores, detetenda est pars prominens donec complanetur, & ad æqualitatem reducatur; quod fit primum medicamentis, quæ uim habēt corrodendi; quæ si non possint, deueniendum ad ignem; Et solent in his casibus partes superuacaneę auro candente deuri, & tolli; Post utendum est aliquo linimento, vt diapalma cum mastice, mastice, & cera. In omnibus autem cicatricibus curandis, pręsertim simplicibus, sciendum est utile esse, ut priusquā remedia adhibeantur, semper diligentissimè fricētur. Sic enim uis medicamentorum magis atque magis penetrat.

De vibicibus, siue sugillatis. Cap. XV.

SEquuntur uibices, siue sugillata, quæ ab Hippocr. lib. de fract. de artic. & de offic. medic. appellantur ἐκχυμώματα siue effusiones, Galenus, & ante ipsum Aristot. 9. problem. ac plerique alij, appellant Molopas, Sunt autem sugillata maculæ cruentæ, quæ fiunt, vt scribit Galen. 5. de medicamentis localibus 1. semper à caussis externis, hoc est à percussionibus, verberibus, casu, nimia compressione; Fiunt etiam interdum ex imperitia barbitonsorum, qui in claudenda sectione venæ non excolant, neque educunt totum sanguinem: ita vt portio aliqua remanens effusa, aut etiam uena remanens aper

ta producat has maculas. Modus generationis ſecundum Ariſtotelem 9. problem. 10. eſt, quòd partes percuſſæ, vel uerberatæ incaleſcunt: ubi incaluerunt, trahunt ad ſe, & ſanguinem, & humores: unde nō ſolum mutantur ſecundum colorem; uerum etiam intumeſcunt. Et quanquam hæc Ariſtotelis ratio non ſit damnanda, multo tamen euidentius propoſuit modum Gal. loco citato, ubi ſcribit, à percuſſioribus, & alijs cauſſis externis corrūpi, uel aperiri, aut laxari uenas, atque arterias, ac deinceps ijs apertis, aut fractis effundi ſanguinem, qui ſubtus cutem coagulatus, & concretus, ac diu retentus totam cutem ſuperiacentem inficit, & colorat. Cognoſcuntur uibices & uiſu, & tactu. Viſu, quia ſunt maculæ ſanguineæ, longæ, & latæ; inæquales tamen, & præſertim uibices illi, qui fiunt à ferulis, ut docet, Ariſtoteles 9. problem. cognoſcuntur etiā tactu, quia nulla ſubeſt aſperitas, nulla durities, raro tumor, & niſi in principio. ſugillata uetuſta difficulter curantur. Quæ recentia ſunt, interdum curantur ſponte, interdum beneficio artis; quę beneficio artis curantur, has indicationes habent; Vt ſanguis, qui ſubtus cutem eſt concretus, & congelatus, diſſoluatur, atque diſſipetur, quod fit rebus illis, quæ habent uim diſſoluendi, & diſſipandi, & in his curandis, ſi ſint recentes, iuuat aliquam in uictu adhibere rationem, ne ſcilicet pars contuſa inflammetur. Vnde iuuat initio abſtinere à uino, parce edere, & cibis boni ſucci ueſci; Vtile eſt etiam uenire quandoque ad miſſionem ſanguinis, non gratia uibicis; ſed ne pars illa, quæ interdum dolet, inflammetur, & in maius periculum cōuertatur. Auic. 7. quarti, ubi tractat de ueſtigijs huiuſmodi percuſſionis, licere interdum, ait, ſcarificare ſugillatam partem. Id quod faciēdum puto, quoties pars tumida, & nimium ſanguine repleta uidetur. Ariſtoteles prædicta ſect. problem. 7. citata, quærens rationē, cur thapſia, & cyathus æneus, ſi affricentur corporibus ſugillatis, curant ſugillationes; cum tamē altera ſit calidiſſima, alter frigidiſſimus, inquit, thapſiam id facere, quia ſuo calore ſanguinem concretum eliquat, & liquatum diſſoluit, cyathum uerò æneū id facere ſcribit, quod facit aqua irrorata in deficiente animo. Nam animo deficientes ab aqua irrigata recipiunt id emolumenti, quòd à frigore aquæ, calor natiuus coercetur, & cogitur, unde auctus poſtea recreat, & reficit deficientes, ſic inquit cyathus æneus applicatus ſuo frigore calorem partis cohibet: ita vt conſeruetur, augeatur, & hinc ſanguinem diſſoluat, & diſſipet. Hoc etiam facere ſcribit Ariſtot. prędicta ſect. problem. 10. pelles animalium, & præſertim arietum recenter decorticatorum. Nam huiuſmodi pelles adhuc calētes ſi ſuperponantur uibicibus eo calore ſanguinem diſſoluunt, & diſſipant. Hoc, idem ait, faciunt raphanus attritus, faba commanſa, pulmo, argilla, quanquam hæc poſteriora inquit facere ad ſugillata, quia attrahunt ad ſe ſanguinem illum, & humorem ſuperuacaneum. Si uibices ſint in oculis, præcipit Galenus ſapienter, ut ſemper aliqua adſtringentia miſceantur diſſipantibus, maximè ſi uena aliqua ſit perrupta; Et quanto minor eſt ruptura, tanto minor requiritur doſis adſtringentium, quæ diſcutientibus miſcentur. Vnde laudat, ut prius foueatur oculus decocto fænigræci, & ſertulæ campanę, & poſt emplaſtrum Nelęi adminiſtretur. Multa alia ſunt eo in loco remedia ex Archigene, Apollonio, Hera, & Critone.

In reliquis vibicibus, qui sunt in reliquo corpore, cogitandum inprimis est vtrum sint recentes, an verò vetustæ. Si sint recentes, à blandissimis semper inchoandum. vnde mulieres statim deueniũt ad medullam panis commansam, quòd etiam facit triticum commansum. Nam ex masticatione acquirit calorem quendam vitalem, vi cuius dissoluitur sanguis. Ego soleo vti fomento ex aqua tepida, cui dum feruet inijcio modicum myrrhę, & croci in petia linea ligatorum. Soleo etiam vti succo absinthij, maioranæ cum vitello oui, in simul, ita vt fiat linimentum molle. Adijcio etiam interdum mel ipsi aquæ, fel gallinæ cum melle: iuuat etiam in vibicibus paulo vetustioribus. Si verò uibices sint uetusti, monet Gal. vt ad vehementissima discutientia veniamus, vt est nitrum, sulphur calx, lythargirium: nam fit unguentum de calce, quod optimũ est in inueteratis uibicibus. Sicut illud unguentum de alabastro, vel de cerussa camphoratum valet in recentibus uibicibus; Monet aut vnum Auicc. vt subinde hæc remedia adhibeantur & subinde etiam mutentur. Atque hic est finis eorum, quæ colorem cutis deturpant, pulchritudinem lædunt.

Quot vitiis cutis substantia molestetur, & cur de odore sit etiam differundum. Cap. XVI.

QVoniam verò dixi id, quod etiam Auic. fecit, illos, qui tractant artem decorationis, debere contemplari non solum vitia secundum colorem cutis: verumetiam secundum illius substantiam. Postquam finis impositus est uitijs secundum colorem, remanet, vt ea tractemus, quæ contingunt secundum substantiam. Et quia horum multa tractauimus in cutaneis: à tractatis abstinebo. quæ uerò tractaturus sum: aut pertinent ad cutem, diminutam, & ablatam, aut ad additam, aut ad diuisam. Vitia cutis diminutę, vel ablatæ, sunt, veluti amputatio naris, auricularũ. Quę verò pertinent ad cutẽ auctã, sunt verrucę, porri uocati, calli, nodi, uari. Quę pertinent ad discissam sunt scissurę labiorũ, nariũ; addo ẽt rugas. Nam rugę sunt veluti quædam cutis dissipationes. Ad cutem etiam pertinent affectus quidam, qui circa vngues oriuntur, vt pterigia atq; aliæ vnguium turpitudines. Prę ter hæc ad decorationem, pertinet etiam odor. Nam etsi odor per se, & principaliter nihil faciat ad turpitudinem, aut pulchritudinem; verum tamen consueuerunt veteres inter alia pulchriudinis studia etiam odorum, & vnguentorum curas adhibere; Accedit etiam, quòd valde interest ad cætũ humanum cum iucunditate faciendum, vt fugiantur mali odores. Sunt enim aliqui, qui vsq; adeo fætent, vel secundum pedes, uel secundum axillas, vel nares, vt ab alijs isti sustineri non possint. Itaq; opus est prouidere, ut huiusmodi fœtores ab humanis corporibus arceantur.

De scissuris cutis. Cap. XVII.

INcipiam autem à vitijs, quæ cum corrumpant vnitatem cutis, pulchritudinem vitiant. Sunt autem hæc, scissuræ labiorum, manuum, pedum, au-

rium, & narium, quæ ſciſſuræ à Plinio uocantur modò ſiſſa, modò ſiſſuræ. Cæterum Græci ſcriptores fiſſuras appellarunt. ῥαγάδας, quanquam hoc nomen proprie ſignificat ani fiſſuras. Vocantur etiam à Medicis fiſſuræ pedũ latinè perniones, & Gręcè, tum fiſſuræ manuum, tum pedum nuncupantur, χῦραι, & χυρᾶδες. Vnde apud Laertium in vita Pittaci Meilitnei, legetis eum vocatum eſſe ab Alcaeo χυροπόδα, quia pedum laboraret fiſſuris. Sunt autem hac fiſſuræ profundæ cutis diuiſiones, ſolum formam lædentes. Dico eſſe profundas diuiſiones; quoniam ſi extrema illa cuticula ſcindatur, nec alte penetret, uix pulchritudinem lædit, nec uerè appellari debet ſciſſura. Dico etiam ſolum formam lædentes, quia ubi huiuſmodi ſciſſuræ eò procedunt, ut inſigniter lædant operationes, non amplius ad decoratoriam, ſed potius ad curatoriam artem pertinent. Ex his ergo colligitur, has ſciſſuras eſſe pura ſymptomata in genere affectuum præter naturam; ita ut minime morbi mereantur appellari, cum non lædant actiones. Locus affectus eſt ipſa cutis. De cauſis Auic. 7.4. tract. 3. cap. 15. cauſſam contentiuam ſciſſurarum nullam aliam videtur agnouiſſe, præter ſiccitatem; & iure, quia cum partes ſimul continuentur, ut dicebat Ariſtoteles, propter humidum; vbi humidum hoc conſumptum eſt, partes inter ſeſe disſiliunt, & diuiduntur; quod cum fiat à ſiccitate, haud immerito Auic. ſiccitatem cauſſam contentiuam huius mali effeciſſe videtur; cęterum quia ſiccitas eſt qualitas paſſiua magis, quàm actiua, fit vt ſemper, vbi agit hæc qualitas, ſequatur, uel calorem vel frigus; & ideo Auic. traditurus cauſſas huius ſiccitatis dixit, & frigiditatem, & calorem eſſe cauſſas huius ſiccitatis, adeo ut ſciſſuræ fiãt, uel à calore, vel frigore. Nec hoc præter rationem, quia ſicuti uidemus terram ſub immenſo, aut ęſtu, aut frigore ſcindi, atq; hiſcere; haud ſecus corpora animalium conſueuerunt, & à nimio æſtu, & à nimio frigore ſcindi, & frangi. Cauſæ mediatæ naturales, & internæ complures ſunt. In primis eſt ſexus: ſiquidem uirilis ſexus magis obnoxius eſt his malis: eſt & ætas, quia pueri, & adoleſcentes multo frequentius, & acerbius tractantur ab hoc malo, quàm quælibet alia ætas; eſt & corporis habitus; eo quod qui corpora mollia, & delicata habent, magis exercentur ſciſſuris, quam cætera. Præter naturales internæ ſunt inflammationes, febres aliquæ, & præſertim morbus gallicus, à quo interdum manus, & pedes ita ſcinduntur, ut eximiam quandam deformitatem habeant. Porro externę cauſæ ſunt, & ipſæ non paucæ; in primis regio frigida, & ſeptentrionalis calida, & ſicca, ut Aethiopia, tempus hyemale, ambulationes per loca frigida, & niuoſa, contrectationes rerum aſperarum. Addit Auic. balnea aquarum ſtipticarum, & nonnulla uenena: ita ut tot, atq; tantæ ſint ſciſſurarum cauſſæ. Circa quarum contemplationem, quinque ſe ſe offerunt problemata ſcitu, & iucunda, & utilia. Primũ eſt, quare ſi fiunt ſciſſuræ à ſicco, non ſcindantur pedes, atq; manus in febribus ardentibus, & præſertim in maraſmis? Nam in maraſmo licet uidere incredibiliter corporum cutem exſiccari. Secundum problema eſt, quam ob cauſſam, & perniones, & aliæ manuum, ac pedum fiſſuræ, potius fiant tempore frigidiore & à frigore, quam tempore calidiori, & ab ipſo æſtu. Tertium, eſt propter quod mulieres minus quàm viri huiuſmodi uitijs tententur.

tur. Quartum, est qui fiat, ut illi, qui iecur incensum habent, soleant sæpe simul etiam scissuris, & pedum, & manuum tentari? Quintum, & postremum est, cur pedes si quispiam nudis, etiam per loca durissima ambulet non scindantur; & tamen à prędictis caussis scindantur? Imo uerò quod facit problematis solutionem optabiliorem, est, quia videmus ferrum soleis infixũ consumi, & deteri: & tamen pedes, neq; deteruntur, neq; consumuntur, ut non deberent hac ratione vsq; adeo faciliter scindi. Ad primum dicendum esse puto, febres ardentes non scindere manus, & pedes, quia calor deurens totus ferè est in penetralibus corporis; in extima enim parte, non est calor deurens, imò potius adest tepor: ita ut plerunq; febres deurentes habeant intimas partes: extimæ uerò frigeant, aut tepeant potius. Quod si interdum ab aliquibus febribus, huiusmodi scissurę fiant, est propterea, quòd præter intemperiem adsunt humores, aut vapores acres, & mordaces, qui cum recta petant ipsam cutem, eam turpiter scindunt. Sed uideo dubitaturum esse aliquem, si hoc uerum est, cur fiat, ut quantumcunque corpora ab igne calefiant, nunquam tamen, uel pedes, uel manus scindantur? Respondeo id, quòd respondet Aristoteles 38. sec. prob. ubi quærens rationem propter quam sol denigrat corpora, non autem ignis, inquit esse, quia caliditas ignis penetrat, nec firmatur in cute; secus autem calor solis, qui firmatur in cute, nec penetrat. pari pacto dicendum puto, non scindere ignẽ, quia calor ipsius penetrat, cum è conuerso in febribus uapores, & humores acres firmentur in cute. Simile quiddam dixit Aristoteles 3. meteor. cap. 1. ubi sermonem habens de fulmine, scribit, aliquod esse fulmen ita tenue, ut penetret, nec cutim afficiat; aliud esse crassius, quod cum firmetur in cute, illam, & denigrat, & deurit. Itaque hæc est responsio ad propositam obiectionem; quanquam possemus etiam dicere, ad ignem neminem ita approximare, aut detinere manus, & pedes, ut magnopere exsiccentur. De febribus hecticis, & marasmis, cur scilicet cum extrema exsiccetur cutis, non tamen scindatur, rationem duplicem esse existimo: Vnam, quia in marasmo colliquantur omnes partes, & carnes, & pinguedines, & quicquid cuti ipsi in hæret, propter quam colliquationem, cum continuo irrigetur cutis, fit, ut minimè consumatur humidum illud continuatiuum, & proinde non scindatur cutis: Alteram, quoniam ubi cutis orbata est illis partibus carnosis, quæ ipsam distendunt, corrugatur in sese, & plicatur: unde fit, ut cum plicata sit, non possit prę siccitate extendi, atque hiscere. Possumus etiam addere, eos, qui laborant marasmo, semper uti cibis humectantibus, unde fit, ut humiditas continuata, minime ex toto consumi queat. Ad secundum dicendum est; Calorem exiccare quidem; attamen duo etiam alia facere, colliquare, & rarefacere: colliquando facit ut cutis continuò humecta conseruetur, ita ut humidum continuatiuum nõ absumatur; rarefaciẽdo autem facit, vt ichores, & uapores acres, qui alioquin cutim scinderent, perspirent, & exinaniãtur; secus est de frigore; quod quidem non solum exprimendo humidum consumit, uerumetiam indurat, & condensat: indurando facit, ut humiditates non fluant ad cutim: condensando facit, ut ichores, & uapores mordaces retineantur, qui retenti non est

mirum ſi cutim diuellant. Nec quicquam obſtat quod Theoph. in lib. de igne dicat, in Ponto propter frigus colliquari inter terræ uiſcera metalla, quoniam etſi aliqua fieri poteſt frigoris ope colliquatio, illa tamen propter cutis denſitatem non poteſt peruenire ad ipſam, & eam irrigare. Cur autem mulieres minus tententur, ea eſt ratio, quia hic ſexus multo humidior eſt, quàm uirilis; & cum ſit humidior, non poteſt niſi eximia aliqua cauſſa ita cutis exiccari, ut rumpatur. Nam propter hanc eandem humiditatem, dicebat Ariſtoteles 10. proble. mulieres carere pilis, quippe qui ex deuſtione, & ſiccitate potius oriantur. Quanquam Alexand. 1. proble. 5. carentiam pilorum adſcripſiſſe uideatur potius denſitati, quàm humiditati cutis, de qua re, non eſt ut nunc loquamur. Cæterum pueri duabus de cauſſis maximè omnium his malis frequentius tentari ſolent. Primo, quia negligentiſſimi ſunt, neque ſeſe admodum tueri ſolent, vel à nimio æſtu, vel frigore. Secundo cum calorem inteſtinum ingentem habeant, atque innumeras fuligines, vbi corpora ipſorum à frigore denſantur, fit, vt calor mirè auctus, & conſequenter fuligines, cutim ipſam, & exiccent, & pertundant. Ad quartum problema dicere oportet, eos, qui ualde iecur incẽſum habent feraciſſimos eſſe & ichorum, & uaporum acrium, & mordacium, qui cum nec ab ipſo iecinore, nec ab alijs partibus ſubſtineri poſſint, fit, vt vndique propellantur, donec ad cutim ipſam perpulſi, & ibi firmati, eam rodendo ſcindunt, & diſſecant; Accedit etiam quandam eſſe ſympathiam inter manus, pedes, & iecur, ut facile ſit iecinore patiente compati etiam, & manus, & pedes. Atq; id intelligitur ex eo, quod quicunque calidi ſunt iecinore, ſimul etiam perpetuo, & manus, & pedes flagrantes habent. Hæc ſympathia ni fallor inuitauit Auicennam, ut diceret, digitos breues indicare iecur paruum, & digitos longos iecur indicare uaſtum: quam ſententiam inuenietis apud Auic. 2. primi doctrina 3. ſumma 1. tract. 1. & 4. 3. tract. 2. capit. 9. & 30. inuenietis etiam apud Rhaſ. 17. cõtinentis cap. 1. & 2. Quanquam Auer. 4. collect. cap. 4. irriſiſſe uidetur hanc ſententiam, dicens, eum, qui ita exiſtimauit, ignorare ubi ſit in corpore humano uirtus generatiua. Ad quintum dicendum eſt, cauſſas internas multo efficaciores, & potentiores eſſe, quam ſint externæ. Nam ut dicebat Plin. libro 7. capit. 16. dentes, neque malleo pertunduntur, neque igne poſſunt domari, & tamen pituita ſalſa, & acris eos exedit, & conſumit: quia cauſſæ externæ non continuo agunt: internę autem irrequieto motu ſemper agũt; & ut dicebat ille, gutta cauat lapidem, non ui; ſed ſæpe cadendo, quare mirum eſſe nulli debet, ſi pedes ab ichoribus, & uaporibus mordacibus pertundantur, & ſcindantur; minimè autem id patiantur, neque à contrectatione ſaxorum, neque ab ullis alijs rebus aſperioribus. Accedit id, quod dicebat Hipp. in lib. de nat. pueri, ſcilicet pedes à natura ſortitos eſſe, & venas, & neruos plurimos, atque denſiſſimos, quo fit, ut propter duriciem, & copiam harum partium, non adeo ab aſperitate lædi poſſint: & hoc eſt quod dicebat Tertullianus in lib. de anima aduerſus eos, qui ſenſus criminantur, ſcilicet eadem pauimenta uideri manibus aſpera, pedibus uerò lenia, eo quod pedes cum duriſſimos habeant neruos, & denſiſſimos, nõ ita percipere poſſunt aſperitatẽ, ut manus. Quod autẽ ferrum detera-

teratur in calceis,nõ autem pedes, ratio eſt, quia à ferro ſemper aliquid detrahitur,nihil vnquam additur. At licet aliquid viæ aſperæ à pedibus detrahant;ſemper tamen aliquid intus additur,quo fit,ut tantundem ſit id,quod cõtinuo ſubminiſtratur illi,q̃ quod continuo detrahitur.cognoſcuntur ſciſſuræ ipſis oculis,quandoquidem ſi ſint in labiis,& rimæ apparens, & tumor atq; etiam rubor,& durities. Si ſint in manibus,aut pedibus,præter fiſſuras, pellis & dura,& aſpera eſt,ac interdum apparet veluti cortex combuſtus, quemadmodum,& in pedibus, pręſertim circa calcanea,& in manibus hoc eſt in extremis partibus apparent, & tumores rubei,& ſciſſuræ. Adeſt interdum pruritus, quę omnia ſatis demonſtrant ſciſſuras eſſe. Si fiant à cauſſis externis,cognoſcuntur relatione ęgrotantium; tũ eo,quòd faciliter curari ſoleant. Si fiant ab humoribus acribus,& mordacibus, præter combuſtionem apparentem oculis; percipitur etiam veluti ardor in parte offenſa, & interdum manare ſolent ichores. Si fiant à frigore cognoſcuntur,& tempeſtate, & quia calor recreare ſolet partes offenſas. Solent ſciſſuræ,ſiue labiorum, ſiue manuum,aut aliarum partium ſponte finiri,& præſertim temporum mutatione: interdum tamen vſq; adeo pertinaces ſunt,vt uix etiam remedijs cedant. Quamobrem opus eſt modum auferendi has affectiones intelligere. Et in primis quoniam plerunq; proficiſci ſolent ab exterius cauſis, oportet huiuſmodi cauſſas penitus amputare,id, quod fit potisſimum recta victus ratione, ſiue ut dicebat Auic. cibi rectificatione. Quare fugiendus eſt, & aer,& ventus frigidus,ſique non poſſunt uitari,ſeruandum eſt,ut ſemper, & manus,& pedes,& aliæ partes tectæ optimè conſeruentur.Et Auic.7.quarti tract.3.cap.17.monet,ut labia tegantur uel pelliculis ouorum,uel allii. Nã hæc tegmina tuentur labia à uiolentia frigoris. Ambulandum eſt moderatisſimè,& hac etiam in re Auic.4.1.doct.5.cap.5. documentum dedit,ne pedes nimis frigefiant, ut calcei ſint ſemper latiores,non autẽ ſtricti: eo quod dum mouentur pedes, ſi latiores ſint calcei, magis calefiant, fricandę ſunt manus,pedes,atq; ſæpe aqua calida,& etiam frigida lauandi. Nam pedes ſicci utilitatem etiam percipiunt à frigida aqua; quia ut habet Ariſtoteles primo probl.55.56. perniones,& huiuſmodi mala curantur,& frigida,& calida diuerſis rationibus; frigida, quoniam frigus repellit humores,& vapores ne offendant eas partes,& hoc experiemini, eos, qui abluunt ſæpe manus,& pedes aqua gelida in ſumma hyeme,præſeruari ab his malis, calida quia ubi humores,aut uapores fluxerunt ad affectas partes, colliquantur vſu aquæ calidę,& colliquati diſſipantur.Aliud etiam circa rationem uictus eſt animaduertendum,ut quotieſcunq; pedes,uel manus à nimio frigore lædantur,ne has partes refrigeratas ſtatim igni apponendas curetis, ſed potius, vel pannis calidis, uel aqua calida foueantur. Conſtat enim,non ſolum incredibiles dolores excitari,uerum etiam ſciſſuras,& alia mala in ijs partibus fieri. Fugienda ſunt vina generoſa, ſalſamenta,aromata,cibi acriores. A proprietate commendatum inuenio uſum olei ſeſamini,& decoctum cãcrorum fluuiatilium.Atq; hæc de cibi rectificatione ſint dicta. Circa quam oritur problema,cur fiat,ut ſi pedes refrigerati ſtatim obijciantur igni,ut,& dolores,& ſciſſuræ oriantur? Ariſtoteles 8. probl.7.& Alexan. 1. probl. 41. dixe-

dixerunt,hoc idcirco fieri,quia magna,& subita fit mutatio à frigore summo ad summum calorem : omnem autem subitaneam mutationem esse molestam,& dolorosam: blandam autem, quæ fit paulatim ; sed hęc ratio minimè mihi satis accommodata uidetur ; Nam definita est voluptas à Platone in Philebo,& Timæo,nec non etiam confirmata à Galeno;quod sit subita mutatio à statu præter naturali ad naturalem. Hoc si uerum est,non solũ subitanea mutatio deberet inducere dolorem, imò potius deberet uoluptatem producere. Itaq; melius hac in re philosophatus uidetur Gal. qui 2. de loc. affec. cap. 5. lib. de inæq. intemp. 8. & 12. meth. cap. 7. dixit,hoc in casu fieri acerbissimos illos cruciatus, propterea quod in parte, quæ calefit, duæ fiunt inæquales intemperies,vna iam præxistens frigida; altera verò summè calida ab igne,non quòd huiusmodi intemperies fiant in una, eademq; particula,& ex duabus fiat ueluti vna inæqualis intemperies, quemadmodum falsò quidam putarunt: sed,quia in diuersis partibus fiant hæ inæquales intemperies. Vnde cum una quælibet sponte dolorem faciat,rationi consentaneum est,duas multo maiorem dolorem esse parituras. Post uictum institutum,diligenter examinandum est, quæ nam sint scissuræ, scilicet, an leues, an uerò grauiores,cuiusmodi sunt plerunque manuum,& pedum. si sint leues, statim deueniendum est ad localia remedia, & si scissuræ factæ sint in labijs,& naribus,pomada uocata, quæ fit ex adipe suillo,& carne pomorum solet vtilissima esse,si illinatur scissuris dum itur cubitum. Sunt aliqui, qui seuum candelarum illinunt,nec malè. Nam cum scopus sit humiditatem illam consumptam reponere,hæc remedia valent,ut etiam medulla vitulina, bubula. Plinius commendat seuum hircinum,vnà cum adipe anserino; & Gal. 3. de remediis facile parabil. proponit sesami puluerem melle exceptũ. Quo ego interdum feliciter etiam usus sum: sed notandum quoties hæc linimenta sunt administranda, optimum esse, vt prius partes perfundantur aqua tepente. Auic. septima quarti loc. cit. proponit quoddam remedium, quod sępe uidi risum excitare,nimirum,ut quoties itur cubitum inungatur umbilicus oleo communi,aut gossipium immaceratum oleo superponatur vmbilico. Si profundiusculæ sint laborium,& narium scissuræ,illinatur hoc medicamentum.

Recipe ol. Violacei, succi maluæ an. unc. s. adipis anseris, medullæ uitulinæ an. drach. ij. tragacanthi drach. j. s. mis. ad ignem.

Quòd si, & profundiores, & insuperabiles sint, addatur vna vel altera drachma lythargirij. Sic enim linimentum efficacissimum erit. si scissurę manuum,& pedum lenes sint,poteritis primum curare ut aqua calida simplici pedes foueantur, & manus. Si non iuuat, parandum est decoctum crassum ex rapis,hoc enim solet,& perniones,& ambusta ex frigore frequenter adhibitum curare;oleum etiam sesaminum adhibitum,decoctum cancrorum flauiatilium,& Auic. laudat tragacãthi puluerem. Cæterum si sint,& profundiores,& contumaciores,uidendum est, num foueantur à prauis,& mordacibus humoribus. Nã si foueantur à prauis humoribus; uidendum est,num quid etiam adsit plenitudo sanguinis,aut copia. Quo in casu,inchoanda est curatio à sanguinis missione è uena iecoraria. Neque dicatis nos nunc tra-

ctare decoratoriam, & propterea non esse transeundum ad remedia adeo generosa, quia cum in contumacibus scissuris sint adhibenda localia grauia, ne vsu horum aliquid deterius contingat, hæc sunt facienda. Si adsint praui humores, primò lenienda erit aluus hoc modo.

Recipe flor. Cassiæ drac. 10. Elect. de sebesten drac. iij. misc. & fiat bolus, tũ præparentur humores decocto ex scabiosa, consolida cichoreo, & fumaria. Præparati humores, expurgentur hoc pacto.

Recipe Rhab. Elect. corticis elleb. nigri, an. scrup. iiij. fol. senę. drac. j. s. passularum drach. iij. seminum citri. scrup. ii. Infundantur omnia sec. artem in unc. iiij. aquę scabiosę, & facta expresfione, Adde elect. indi maioris drach. iij. Mannæ elect. unc. iij. misc. & fiat potio. Purgato corpore, descendendum est ad localia grauiora. Et primo manus, & pedes illinire oportet hoc linimento.

Recipe Ol. amygd. dul. vnc. ij. medullæ cruris vituli, medullæ vrsi, an. unc. s. tragacanthi drac. ij. lythargirij drac. iij. misc. omnia diligenter in pistillo plumbeo. Et si hoc non iuuat, adijciatur drac. j. vel ij. hydrargirii extincti.

Id autem curandum est, ut quo tempore hæc remedia adhibentur, semper, & manus, & pedes pelle peruncta obtecti conseruentur.

Quod si fiant fissuræ à morbo gallico: pertinet hæc curatio ad eos, qui gallicum curant. Solent interdum, & naribus, & auribus, & labijs, ita officere, vt partes illæ abscindantur: Solent etiam, & nares, & aures sæpe vel in bello, vel alia causa amputari, ut ora summopere deturpent. In his casibus, si partes scissę paucis partibus, & paruis sint priuatę, ratio medendi est, ut scarificetur partes denuo, donec sanguis emanet, atq; denuo unio proprijs medicamentis procuretur: quod in minimis affectibus solet interdum ex uoto contingere; Sed si magnæ partes desint uel naribus, uel auribus, opus est solummodo partes illas desideratas fingere: & ratio fingendi est, ut pasta illa qua fiunt laruæ, partes scissæ repleantur; huiusmodi enim pasta solet adeo affabrè æmulari carnem uiuam, ut sæpe hæc uitia non dignoscantur; Sed in naribus hoc non solet homines affectos prorsus consolari: & propterea tempestate nostra pręclarum inuentum habitum est eorum, qui nares reficiunt. Nam in Calabria certum est reperiri, qui reficiant nares. Est etiam Bononię Excell. Tagliacotius, qui dũ essem Bononię, nuper mihi indicauit duos quibus refecerat nares. Certè res non est usque adeo similis, ut non dignoscatur error, at certè multum est. Et spero fore, ut indies ad maiorem perfectionem hæc operatio progrediatur. Modus autem faciendi, ut breuiter dicam, est. Scarificant partem naris amputatæ, & auferunt pelliculam, & etiam modicum carnis ex musculo brachij: atq; nares ita scarificatas ponunt arctissimè intra illud foramen brachij, atq; tamdiu inibi conseruandum curant, donec & nares, & caro brachii sint unitę, & conglutinatę: quod ubi factum est, acutissimo gladiolo circuncidunt carnem, atque ex ea parte auferunt ablatas nares: Postmodum gladiolis concinnant, & in figuram amissam narium efformant. Demum cannula plumbea aut argentea (ni fallor) nares obtegunt, atque ita curant, ut caro illa dura euadat, & ueluti cutem faciat. Hanc operationem dicebat Fallop. esse nimis dolorosam, atque præstare habere

bere

bere amputatas nares, quàm huiusmodi tormentum subire. At ego contra sentio maximè, quia res fit absq; periculo, &, ut mihi Tagliacotius retulit, non etiam multorum dierum spatio. Ni fallor enim dixit, sese opus perfecisse minus triginta diebus.

De uitiis, quæ cutem inęqualem reddunt, & primo de Verrucis. Cap. XVIII.

QVemadmodum ad pulchritudinem requiritur, ut cutis unita sit, neque diuisa; sic necesse est, ut eadem sit ęqualis, polita, & plana. Propterea solent deformari corpora, quoties cutis, uel aliena materia, uel seipsa sola fit aspera, inęqualis, & minimè plana. Fit aliena materia inęqualis, à tuberculis, fit aspera ex seipsa sola, quando corrugatur. Itaque primum de tuberculis, deinceps de rugis agemus.

Tubercula à gręcis dicta φύματα, quatuor, uel quinq; generum sunt, uerrucæ, calli, uari, furunculi, & hydroa, siue desudationes.

Verrucæ uocantur passim à gręcis scriptoribus ἀκροχορδῶνες: à populo dicuntur porri. Dicuntur acrocordones, ut docet Aet. lib. 14. cap. 4. eo quod, si uertices horum tuberculorum inspiciantur, similes sunt resectę corde. Celsus autem lib. 5. cap. 14. uidetur huius appellationis eam caussam attulisse, quòd in fundo sint angustiores, in summo latiores; adeo ut pendere uideantur. Propter quod à plerisq; uocantur uerrucę pensiles. Dicuntur porri, eo quod si inspiciãtur summitates ipsorum, uidentur ęmulari breuia illa capillamenta porrorum. Aet. loco citato, & Paul. Aegin. lib. 6. cap. 87. describentes huiusmodi tubercula dixerunt, acrocodornes nil aliud esse nisi eminentiam ἐπανάστασιν sua lingua, cutis, paruam, callosam, & in omnibus corporis partibus nascentem: Iure appellarunt eminentiam cutis, quia uerè cutis est, quę à peregrina materia attollitur, ita ut supereemineat aliis partibus. Dixerunt etiam iure paruam, quia ut docet Celsus loco citato, nunquam excedit magnitudinem fabę. Dicitur callosa, ad differẽtiam aliarum papularum, & tuberculorum, quę cum mollia sint, aut saltem non callosa, à uerrucis longè absunt. Postremo dixerunt, hanc eminentiam in omnibus corporis partibus nasci, propterea quod multa est pars in corpore nostro, quę sit expers huius affectionis: Sed quę potissimum nascuntur in facie, & manibus, deformare consueuerunt. Nam si oriatur in naribus, sic affecti Nasones dicuntur: si in labiis, uerrucosi. Nam narrat Plutarchus in uita Fabii, eum fuisse uocatum uerrucosum, quod gestaret grandem uerrucam in labio superiore. Sed notandum hoc obiter, diuersos esse ab his, eos, qui à Plinio, & aliis uocantur labeones, seu broci; siquidem hi sunt, qui habent totum labium superius tumidum, & eleuatum, ut legere potestis in glossario greco ueteri. Paul. Aegineta, & ferè omnes gręci duo genera uerrucarum proposuerunt: Alterum, quod communi nomine appellant: alterum, quod myrmecian gręcè uocarunt, inter hęc duo, eam solũ uidentur posuisse differentiam, quòd myrmecia dum scalpitur, sensum quendam prębeat morsus formicę: Aetius addidit etiam myrmeciam nigricare. Cęterum Celsus in duobus à Gręcis differt.

differt. Primò, quia tria genera facit horum tumorum, addens reliquis duobus thyion, seu acrothynion, quod sic appellatum scribit, quia summitas ipsius similis est flori thymi. In alio differt quòd tradit myrmeciam nō esse sine dolore, nisi dicere uoluit sensum illum similem morsui formicę esse dolorem Celsi. Vtcunq; sit, uerrucę pura symptomata sunt in genere affectuū pręter naturam: Sed locus affectus proprius est sola cutis. Oritur hoc loco dubitatio, utrum uerruca sit purum symptoma, an morbus. Hippocr. 3. aphoris. 26. recensens morbos puerorum, inter alios ponit verrucas: & Galenus eo in loco manifestè videtur reposuisse verrucas inter morbos, id quod etiam fecit 8. cap. libri de diff. morb. immo verò cum Galenus de istis tractet. 14. meth. 17. & curationem ipsorum proponat, videtur existimasse eos morbos esse. Dicendum est, verrucas esse quidem toto genere præter naturam, vt ipsemet dicit Galenus. 8. cap. lib. de diff. morb. veruntamen, nisi excedant, vel copia, vel magnitudine, ita vt actiones impediant, verè non esse morbos: sed tantummodo pulchritudini incommodare. Itaq; cum de istis nos tractemus, iure constitutum fuit, esse pura symptomata. Caussa effectrix verrucarum non alia est, quàm facultas expultrix, quæ secernens humores fęculentos, & crassos ex puris, & melioribus, eosq; in cutim deponens hæc tubercula facit. De causa materiali loquens Auenz. lib. 2. tract. 7. cap. 9. tria scribit esse horum tumorum genera. Primum, quod fit ex sanguine crasso, quodque ait esse ex genere granulorum, & nuncupari Alcalin. Secundum inquit fieri ex pituita crassa, & terrestri Tertium autem appellat porrum profundum. Cæterum Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 12. scribit, huiusmodi tumores omnes fieri ab humore melancholico crasso, vel pituita sicca, & salsa. Veritas est, fieri huiusmodi tumores ex quolibet humore crasso, sicco, & terrestri. Causæ mediatæ sunt, inprimis ætas. Scribit enim Celsus ferè huiusmodi verrucas solas non nasci: sed plures simul, & in pueris maximè oriri. Id quod etiam habet Hip. loco citato: quare ætas puerilis inter huiusmodi caussas collocanda est: Est præterea complexio melancholica sicca. Causæ externæ sunt ferè cibi crassi, viscidi, melancholici: propterea rustici, qui vescuntur caseo veteri, & carnibus salitis, & alijs edulijs crassis, & lentis, solent frequenter hac affectione tentari. Sed uideo dubitari posse, qua ratione ætas puerilis maximè omnium sit obnoxia huic malo: Siquidem in pueris abundare solet sanguis, vt docent frequentes fluores sanguinis à naribus. Si pituita in ijs abundat, fluida est, & minimè crassa; Accedit ut dicebat Aristoteles 30. problem. primo, pueros calidos esse, & lętos; sicuti senes sunt, & frigidi, & melancholici & tristes. Dicendum est, pueros non exerceri ab huiusmodi affectionibus, uitio ętatis; sed propter ipsorum ingluuiem, & uoracitatem: cum enim crudos quotidie humores, & crassos accumulent, ipsorum potens facultas expultrix, eos à melioribus succis sequestrat, & consequenter ad cutim depellit, ubi huiusmodi tumores faciunt. Cognoscuntur faciliter, quia si inspiciatis uertices ipsorum, scabiosi sunt instar capillamentorum porrorum, & modo in fundo angustiores sunt, quam in summo, modo è contra. Plerunque color ipsorum, similis est colori alterius cutis, præterquam quòd interdum nigricant, cum sunt myrmecię callosæ, & sine dolore. Fieri à

ri à melancholico succo, docet ipse nigror: sicuti albedo indicat ipsos fieri à pituita crassa, & terrestri. scribit Celsus, huiusmodi uerrucas plerunque sponte desinere: myrmecias autem, uix unquam sine solerti medicatione superari posse, & hanc eandem sententiam inuenio apud Galenum 10. de simplic. medicam. capit. de sanguine crocodyli, ubi dicit, myrmeciam difficiliorem esse curatu, quàm alios acrocordones. Quare ubi has affectiones curare institutum est, diligenter considerandum, utrum uer rucæ sint recentes, & paucæ, an inueteratæ, & copiosæ. & utrum puræ sint uerrucæ, an myrmeciæ. Si sint purę, & recentes, non est opus magna diligen tia circa corporis totius procurationem; sed deueniendum statim ad curationem. Et quia, ut dixi ex Gal. Verrucę sunt toto genere pręter naturam, in dicatio communis est, vt omnino auferantur; & postquam ablatæ sunt, prouideatur, ne iterum suboriantur, quod fieri sæpe solet. Varii sunt modi, qui bus amputantur, & ex toto tollantur Verrucæ. Si sint pensiles, hoc est, si habeant fundum angustum, & cacumen latum, solent serico ligari, & quotidie stringi, donec sponte decidant. Sunt qui amputant forfice, vel scalpello, & ubi ablatæ sunt, inungant, vel oleo sulphuris, vel oleo vitrioli, vel aceto, & sulphure. Gal. 14. meth. 17. scribit, ętate ipsius inuentum esse Romæ quendam medicum, qui ore prius attrahebat ipsas verrucas; deinde dentibus ipsas egregiè radicitus euellebat: Proponit etiam alium modum, qui est, vt accipiatur penna, quæ capax sit verrucæ, & cum hac penna complectantur ipsę verrucæ, & quotidiè ipsa penna in carne figatur, donec ad finē radicis ipsius verrucæ veniatur, & deinceps ui, illa penna cum tota verruca extrahatur. Sunt etiam, qui igne consumunt, aut medicamentis septicis, & vstorijs. Cæterum si copiosæ sint Verrucę, atq; etiam vetustæ, & graues; necessarium est, ut docet Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 13. prius expurgare vniuersum corpus: & ante expurgationem, incidere venam cubiti sinistri. Modus purgandi est, vt sic primò leniatur aluus.

Recipe elect. Lenitiui, Diacathol. an. drach. 5. misc. & fiat bolus & capiatur quatuor horis ante prandium. Secundo sic præparentur humores.

Recipe foliorum cuscutæ, portulacæ, boraginis, fumariæ. corticum capparorum an. vnc. s. fiat dec. sec. art. deinde Recipe dic. decoct. unc. iiij. syrupi de pomis, de fumaria, de lupulis an. unc. 5. misc. Pręparati hunc in modum humores, purgari poterunt. Recipe confect. amech. drac. iij. Agarici troch. drac. 1. elect. Indi drac. 5. misc. & fiat bolus. Purgato corpore, deueniendum est ad curationem, quæ semper inchoanda est ab ipsa verrucæ amputatione, quæ facienda est vel ferro, vel filo, vel igne, uel medicamentis: pro ut ægri substinere poterunt. Postquam amputatæ sunt, diuersi diuersa proponunt, Gal. 10. de simpl. med. scribit, aliquos vsos esse sanguine murium domesticorum: sed ipsum noluisse unquam huiusmodi remedium usurpare, Auenzoar loc. cit. proponit siliquas (siue carobbas vocatas) pistatas, & superpositas; laudat etiam oleum, quod eliquatur ex caseo veteri, oleum frumenti, oleum lupinorum; Albertus Magnus dixit, à proprietate conferre portulacam, & folia myrthi, si pistentur, & superponantur. Ego uero resectis verrucis soleo adhibere fęliciter lac tythimali, seu oleum uitrioli,

trioli, aut ſulphuris; Paul. Aegin. & Auic. complura alia remedia propoſue runt, & inter alia nitrum, & ſolum, & ærugini admixtum: vt eſt hęc compoſitio. Recipe æruginis, nitri an. unc. 5. puluerizentur, & cum aceto leuigentur; Deinde modico ceræ albæ admixto fiat paſta, & ſuperponatur. Sic etiã valet ſulphur puluerizatum, & aceto conflatum, ac ſuperpoſitum. Hęc ſi nõ conferant, Auic. proponit calcem, arſenicum, argentum viuum extinctum. Nam hęc omnia, uel ſola, uel cum cera uiridi adminiſtrata ſolent porros amputatos ita extinguere, ut amplius non renaſcantur. Quibus addenda eſt etiam aliqua in uictu diligentia, ut monebat peritiſs. ille Auenz. Nam abſtinendum eſt ab uſu caſei ueteris, ab omnibus ſalitis, craſſis, & duris; vtendũ eſt autem ijs, qui ſunt optimè ſucci, & ſuccos benignos gignunt.

De Callis. Cap. XVIIII.

INter hos affectus tractant medici Græci etiam de altero, qui vocatur à Græcis τύλος, Latini appellant clauum, & populus vocat callum. Definitur hic affectus ab interprete Ariſtotelis, & ab Heſychio, quod ſit caro mortua: ſed multo melius definiuerunt ipſum. Aet. lib. 14. cap. 4. & Paul. lib. 6. cap. 87. ubi ſcribunt clauum, nihil aliud eſſe, niſi callum quendam rotundum, capiti claui ſimilem, naſcentem in omnibus corporis partibus; præſertim verò in manibus, & pedibus, in quibus, & dolorem faciunt, & ambulationem impediunt. Sed uideo ſtatim dubitari, qui fieri poſſit, ut cum callus ſit ueluti caro mortua, & propterea inſenſibilis; attamen faciat dolorem, & ita dolorem, ut narret Plin. lib. 3. epiſtolarũ ad Caninium Sylium Italicũ Poetam ob inſupportabilem calli pedis dolorem, inedia vitam finire uoluiſſe. Reſpondendum eſt, callum quidem, quantum ſit ex ſe inſenſibilem eſſe, & propterea quoq; indolentem, & dolorem in ipſo minimè fieri: verum fieri in partibus ipſi adiacentibus, quæ uiolenter compreſſæ dolorem inducunt, nam dicebat Hippoc. in libro de affectibus internis, in pedibus fieri dolores immenſos, propter copiam inſignem neruorum; & cum tot nerui uiolenter comprimantur à callo, nihil mirum ſit, ſi ingens dolor excitetur. Galenus in libro, qui introductorius inſcribitur, ponit callum inter affectus cutaneos. Sed oritur dubitatio, utrum callus ſit morbus, an ſymptoma, an quidpiam aliud. eſſe morbum, uidetur ex eo indicari, quoniam lędit operationes; ſiquidem ambulationem offendit. Pręterea ſcribit Vlpianus in edicto ædilitio, ſeruos, qui habent callos in pedibus, habendos eſſe pro morboſis. Ex altera parte fuit ſententia Ariſtotelis in lib. de ſenſu, & ſenſili, morbum fieri circa partem viuentem, callus nullam uitam habet; vnde non poteſt eſſe morbus. Definiendum eſt, aliud eſſe loqui de callo pedum, aliud de callo manuum. Callus pedis cauſſa morbi eſt, non morbus, quia facit ſolutionem continui, quam conſequitur, & dolor, & ambulationis impedimentum; callus autem manuum, neq; cauſſa morbi, neq; morbus eſt: ſed purus affectus præter naturam cutaneus; nam huiuſmodi callus, aut nullo pacto impedit manuum operationem, aut exigue admodum impedit: Fuit autem ſententia Gal. 7. meth. in fine & 12. meth. cap. 5. lęſiones actionum

paruas, minime pertinere ad therapeuticam; sed ad artem tuendæ valetudinis, cuius particula est decoratoria. vt alias docui. Caussa immediata calli est succus crassus,& glutinosus,ex quo fit, ueluti caro insensibilis, nam esse huiusmodi succum,docere possunt medici, qui ubi cupiunt fractis ossibus callum obducere, mandant,ut ægri uescantur cibis crassis,& glutinosis; quo scilicet eiusmodi succus gignatur, qui callum faciat. Causa mediata est habitus corporis durus, exercitationes pedum,& manuum immodicæ, tractationes rerum durarum, contusiones, cibi crassi,viscidi, & glutinosi. Cognoscuntur calli, quia tametsi non semper extuberent,vt alia tubercula; attamen tangentibus apparet durities rotunda, similis capiti claui; & huiusmodi calli nisi cõpescantur,& curẽtur,rarò spõte desinũt, præterquã in manibus;& ego puto spõte desinere in manibus,qa manibus res pingues,& humidas sæpe tractamus, sæpe abluimus,ut hac rõe durities illa emolliatur, & cõpescatur.Duo scopi in curãdis callis ꝓpositi esse debẽt,unus est,ut qa res est præter naturã toto genere,omnino adimatur; Deinceps, ut prospiciatur, ne renascatur denuo.Adimuntur uarijs modis.Primum circumcisione,nam scalpello circumciditur tota illa durities, & deinde euellitur. Secundo derasione; nam acutissimo gladiolo deraditur tota illa pars insensibilis,donec ad uiuum perueniatur; imò dicit Celsus,si etiam interdum deradatur donec sanguis profluat, penitus callum emori; Solemus etiam curare,ut pumice pars callosa diu fricetur,si quidem ex huiusmodi frictione paulatim deteritur aliquid à callo,donec totus consumatur. Vbi ademptus est callus, ne renascatur, solemus multa adhibere; Resina, cui sit mixtus puluis lapidis molaris utilis est;ualet etiam cera uiridis;Præterea laudat Paul. cinerem lupinorum cumbustorum,atque melle exceptorum;componitur etiam huiusmodi medicamentum.

Recipe cantharidum integrarum, atramenti sutorij, castorei an. drach. j. Cum terebinth.fiat ceratum,seu emplastrum,& apponatur.Gal. 2.de medicamentis per gen.cap.17.& 3.eiusdem cap.9.docet modum componendi pharmacum quoddam Moschionis, quòd scribit ualere ad omnes excessus callosos pedum,& manuum:Solemus etiam uti oleo sulphuris,oleo uitrioli; Et ego quoque soleo adhibere in foueam factam ablato callo huiusmodi pastam.

Recipe opij gr.3.castorei gra.4. calchanti gra.7. cum melle fiat pasta secundum artem.

De varis. Cap. XX.

CAllos sequitur alter, non admodum dissimilis affectus, qui apud Græcos duo nomina sortitus est. Nam uocatur uno nomine ἴονθος, alio ἀκμή. Latini appellant uaros,& eos,qui laborant ipsis,nuncupant uarios.Populus Italię solet uocare cossos. Dicitur ἴονθος,eò quod instar ὄνθου,siue fimi deturpat faciem;Dicitur ἀκμὴ, quoniam,ut scribit Cassius problem.33. huiusmodi tubercula oriuntur potissimum in ętatis uigore. Vnde corrigere debetis gręcum textum Aetii lib.14.cap.4. ubi loco uocis ἀκμας, legitur male

ἀκνάς

ἀκνάς. Galen.5.de medicamentis localibus cap.3.& Paul.Aegin.lib.3.capit. 15.describentes hoc tuberculi genus,dixerunt, esse tumorem paruum, durum,in sola facie nascentem. Circa quam descriptionem duo occurrunt inquisitione digna.Vnum est quę sit differentia inter uerrucas,& uaros: siquidem ex pręscripta uari descriptione,nullum penè apparet discrimen. Aliud inquisitione dignum est,cur uari potissimum in facie oriantur. Ad primum dicendum est,non paruum discrimen esse inter uerrucas,& uaros:siquidem uerrucę fiunt in omnibus corporis partibus; uari tantum in facie, Pręterea uari acuminatiores sunt,quam uerruca;& interdum,imò plerunq; rubicundiores,quam alia cutis. Possumus etiam adiicere differentiam ex Arist.5.de hist.anim.cap.37. ubi scribens modum generationis pediculorũ inquit,primum fieri quosdam ueluti uaros sine pure:unde colligo in uaris reperiri aliquid puris;id quod etiam experientia satis comprobat.Ad secundũ respondet Aristoteles 36.sect.probl.3. propterea varos potissimũ in facie oriri, quoniam locus faciei, & rarus,& humidus est, vt demonstrant pili, & sensus, in qua Aristotelis responsione duo dubia mihi occurũt. Vnum est,raritatem,& humiditatem faciei, non esse adæquatam caussam, propter quam in facie potissimum oriantur vari, quandoquidem alæ, axillę, & alię partes sunt in hominibus,& humidæ,& raræ; neq; tamen tentantur varis; Præterea nescio videre quomodo faciei humiditas prodatur à sensibus: quandoquidem maior pars sensuũ, excepto visu,requirũt potius siccũ,quam humidũ: sed hæc nihil ad rem: Puto autem ego veram caussam,cur potissimũ fiãt in facie vari, esse, quia sunt soboles,& effectus sanguinis,qui sanguis facile fertur eo, quo copiosi spiritus congeruntur: in facie autem confluere copiosissimos spiritus,non est, vt probemus,cũ solus pudor, & ex pudore rubor, testari possit in vultũ copiosissimos spiritus ferri,& spiritus consequi sanguinem: quod autem dico de spiritibus, idem quoq; dicendũ de uaporibus, qui cum cumulatissimi ferantur in vultũ; secũ etiam sanguinem rapiunt:vnde postea datur occasio varorum generationis. Varorum duo genera facit Paul. Aegin. alterũ duriusculũ,& veluti callosũ; Alterũ uerò minus durũ. Genus vtrũq; symptoma est in genere affectuum præter naturam, & causa efficiens non alia est, quam ipsa expultrix facultas. De causa materiali, videtur non nihil controuersiæ inter Aristotelem, & Galenũ; nã Aristoteles loc. cit.probl. scribit, varũ abscesũ pusillũ esse, & fieri ab humore inconcocto; Gal. autem 5.de med.localib.cap.3. docet varũ fieri ex sanguine crasso: sed si rectę vtriusq; dicta examinentur, nihil contrarietatis inter ipsos reperitur: quandoquidẽ sanguis crassus, fieri potest huiusmodi propter humores crudos,& incoctos sibi admixtos: adeo vt,cũ fiant uari,sanguis quidem feratur in faciem,vbi pars magis cocta,& tenuior dissipatur : crassior verò, & crudior remanens, tuberculũ facit. Causa porrò mediata est in primis ætas florens; nam dicebat Iulius Pollux, varos esse indicia τῆς ἀκμῆς; Pręterea conplexio calida, & humida; pręsertim verò calida iecinoris intẽperies. fiũt etiam interdũ ab ęgritudinibus iecinoris,& à febribus. Caussę externę sunt caliditas solis,nimię exercitationes,usus ciborũ salitorũ, aromatũ, ciborũ acriũ; pręsertim verò fieri solent vari à nimio potu vini crassi, & generosi.

cognoſcuntur vari, eo quod tubercula ſunt aliquantiſper acuminata, & ſi contrectentur duriuſcula ſunt; in apice interdũ pauliſper rubent, & ex ipſis ſolet exprimi ichor craſſiuſculus; ſed admodũ exiguus, dolore carent, carent etiam pruritu, quia ſuccus, à quo fiunt, eſt crudus, vt dicebat Ariſtoteles, ſiue craſſus, non ſalſus, neq; acris. Dicebat Cornel. Cel. varos, vſq; adeo leues affectus eſſe, vt mera in eptia ſit eos aggredi curare; verũtamen, & mulieribus, & iuuenibus formoſis, non poſſe eripi curam cultus ſui corporis: & idcirco cogi medicos, etiam varorũ curationem, & docere, & tractare. Vt facies a turpitudine varorum liberari poſſit, oportet duos ſcopos prę oculis habere; unum, vt durities tuberculorũ adimatur, ꝙ fit remedijs emollientibus: alterũ, vt emollita materia diſcutiatur, & diſſipetur: ſed, quia ſolet à cor pore perpetuò fomentũ huic malo ſubminiſtrari, neceſſe eſt id ex toto adimere, quòd potiſſimum fit recta victus ratione, quę tantũ poteſt, ut ego ſępe ſola uictus mutatione, ex toto hanc ęgritudinẽ finierim. Quare vitare oportet ſolem, ignem, uehementes omnes motus, & pręſertim, in quibus caput, & uultus incendi conſueuerunt: Ab ira etiam cauendũ eſt, potiſſimũ autem à uino generoſo & craſſo, ab aromatibus, à cibis, & ſalſis, & dulcibus: utẽdum eſt ijs edulijs, quę poſſunt refrigerare, & humectare iecur, ut eſt ptiſana, cichoracea omnia ubi eſt uictus inſtitutus, uidendũ, an in corpore exuperet ſanguis, & quæcunq; adſit plenitudo, ſiue leuis, ſiue magna, inchoanda ſemper eſt curatio à ſanguinis miſſione: ſi quidem, cũ fiat hoc uitium a ſanguine craſſo, plane ſanguinis miſſio ſemper utilisſima eſt. Poſt hæc, purgandum eſt copus: & primo lenienda aluus hoc pacto.

Recipe pulpæ tamarind. elect. de ſebeſten ſine ſcam. an. drach. iij. floris casſiæ drach. 7. miſc. & fiat bolus. Lenita aluo pręparabuntur humores hoc modo.

Recipe fol. ſcabioſæ, endiuiæ, hepaticæ, lactucæ an. manip. 5. fiat dec. ſec. art. deinde.

Recipe dictę decoc. unc. v. oxiſacharę unc. 1. miſ. Preparati humores deinceps euacuabuntur hoc modo:

Recipe epithymi, ſenæ an. drach. 1. s. Myrobal. chebulorum drach. ij. paſſularum unc. s. florum cord. pugil. j. fiat decoc. ſecundum art. deinde.

Recipe dictę decoc. unc. iiij. rhab. infuſi, & expresſi ſe. ar. ſcrup. iiij. ſyrupi roſat. ſolut. unc. iij. miſ.

Poſtquam corpus hunc in modum blandè purgatum eſt, uidendus eſt, & examinandus varorum ſtatus: ſcribit enim Gal. in libro de remed. facile para. cap. 2. in varis interdum reperiti quandam ſaniem ichoroſam; ſi ſit, auferenda eſt, uel acu perforato varo, vel digito expreſſa ſanie: quod ubi factũ eſt, detergendi ſunt, & emolliendi, & diſsipandi vari. Pro deterſione mirifice conferre ſolet mel, & acetum ęquis portionibus accepta, & faciei irrigata: iuuat etiam huiuſmodi ſmagma.

Recipe farinę fabę, farinę ſeſali an. unc. 5.
Nitri drach. 2. miſc. & ipſis facies detergatur.

Ad hunc uſum, etiam confert ſumere amygdalas amaras, & eas tritas, affricare faciei. confert etiam ol. amygd. am. quippe quod ſimul, & emolliat, &

disſi-

dissipet: similiter etiam emollire, & dissipare potest huiusmodi inunctio.

Recipe Terebinth. septies aqua hordei lotæ vnc.s.lythargir.subt. puluer. drach.j.s. Nitri drach.1.pulu.puluerizanda,& misceantur.Solent interdum vari,etiamsi diligenter,& acuratè tractentur,nihilominus remanere,& indurari: propterea Galenus.5. de medicamentis localibus: vbi de varis tractat, proponit ex Critone aliquot medicaméta,quæ scribit, mirificè facere ad induratos varos, & præsertim commendat Ammoniacum, thus, & Saponem Gallicum. Quis sit Gallicus sapo,docet Plin.lib.28.cap.12.vbi scribit,saponem fuisse gallorum inuentum,atq; consueuisse fieri ex cinere fagi, & ex sebo caprino;quanquam litera illa Plinij diuersimode legatur, & addit, duo fuisse genera saponis gallici; Vnum liquidius,& alterum durius;quorum vtrunq; scribit,fuisse in usu apud Germanos:quemadmodum etiam nunc esse intelligo. Quanquam hoc tempore sapo fiat ex cinere,sale,& oleo.Vtcunque sit, huiusmodi sapo ad induratos varos vsurpari poterit. Auic. laudat etiam butyrum coctum, quippe quod,& emollire,& discutere varos potest.

De furunculis. Cap. XXI.

VAris non admodum dissimiles sunt tumores parui,qui à Græcis,& potissimum à Gal.5.de localibus medicamẽtis vocantur dothienes, à Latinis,furunculi,qui,vt scribit ibidem Galenus, fiunt quidem ex eadem materia,ex qua vari: sed in toto corpore nascuntur; & duo genera horum facit Galenus;Alterum varosum,& inconcoctum: alterum inflamatorium. Varosum cognoscitur,quia est tuberculum varo simile; sed in alijs corporis partibus,prẹter faciem ortum,& non alia ratione cognoscitur,& curatur,quàm ipsi vari. Inflammatorium cognoscitur,rubore,dolore,calore;Et curatur,ea ratione,qua cæteri tumores inflammatorij. De lichenibus & de ficosis eruptionibus, de scabie, de pruritu; quoniam abunde tractatum est à nobis in tract.de Morbis cutaneis,iam non repetam.

De Hydrois. Cap. XXII.

SEquuntur alia tubercula, quæ à Græcis nuncupata sunt Hydroa. Auic.7. quarti tract.cap.8.& 10.vocat sudationes, & plantam noctis, eo quòd, à frigore nocturno,potissimum inducantur, Latini vocant sudamina, & populus Patauinus assarasi; sunt autem sudamina, quædam tubercula lata, & humida,pruriginosa interdum,interdum sine pruritu.Fiunt hæc,quoties natura conatur per cutim depellere sudorem; sed à cutis densitate impeditur, adeo, vt, materia ibi retenta,& tenuiori parte sui consumpta,cutis in tumorem eleuetur, Sciendũ est tamen,ab huiusmodi sudaminibus,quæ faciem, & corpus deturpant, sine actionum detrimento, longe differre illa hydroa, quæ commemorat Hippoc.3.aphor.21. quandoquidem eo in loco Galenus scribit,huiusmodi sudamina esse tubercula,à sudore bilioso,acri,& mordaci facta; ac propterea vlcerosa. Nam vt docuit Theophrastus, in lib. de sudoribus,omnes quidem sudores salsi quidem sunt,& paulisper acres; verũ-

tamen, non ita, vt vlcerare semper cutim possint; Sed vlcerant, quoties materiæ sudorificæ commiscentur ichores putridi, biliosi, & salsi; De quibus loquitur etiam Theoph. quando scribit, ex sudore, fieri interdum tumores varis similes, atque vlcerosos. Cor. Cels. lib. 2. cap. 1. cum traduceret latinè aphorismū prędictū Hip. particulam illam, hydroa, traduxit, quicquid sudore hominem resoluit; in quibus verbis, non videtur assecutus esse veram significationem illius vocis, cum hydroa sint vlcuscula cutis, facta à sudore detento. Et, vt obiter hoc dicam, puto de huiusmodi sudaminibus vlcerosis intelligēdum esse Virgil. in fine tertij Georg. vbi describens pestem pecudum inquit, eas exerceri à papulis ardentibus, & à sudore immundo; quem sudorem, male accepit seruius pro morbo pediculari, cum in peste pediculatio non fiat. Sunt sudamina, quæ pulchritudinem solam offendunt, symptomata in genere affectuum præter naturam; sed vt dixi, hæc obiter sint proposita. Caussa effectrix, est & facultas expultrix, & cutis condensatio. Materia est ipse sudor cohibitus, & mora crassefactus. Caussę mediatæ sunt, complexio calida, & humida, ætas iuuenilis; sunt etiam febres, & tertianæ, & ardentes; Adhæc aeris frigiditas, immoderatæ exercitationes, & cibi calidi. Cognoscuntur huiusmodi papulæ, eò quòd, si cutis tangatur, apparet inæqualitas, si diligenter inspiciantur, apparent eleuationes cutis humiles, sed latæ; exigua aut nulla est coloris cutis mutatio, interdum sine pruritu, interdū cum pruritu, semper sine vlceratione; solent huiusmodi sudamina interdū sponte & breui tempore desinere, solent etiam recurrere, solent quoque pertinaciores esse, & diu permanere; imo verò sunt corpora ita constituta, vt quolibet anno, certis quibusdam diebus, huiusmodi malo corripiantur. Quare in curatione horum vitiorum, & præseruatione opus est, & etiam curatione. Illos, quibus singulo anno solent hæc sudamina accidere, oportet præseruare, in primis recta victus ratione, vt scilicet sese abstineant ab insolatione, ab igne, à nimio motu, & summatim, ab omnibus illis, quæ sanguinem incendere, & sudorem prouocare apta sunt. Post hæc, si corpora sint sanguine referta, optimum remediū ad præseruādum est, singulo vere sanguinem detrahere à vena communi, vel iecoraria; Et similiter corpus ab ichoribus sudorificis perpurgare, in quo genere ualet, & mel ros. sol. & māna, quam in actu practico inuenietis semper incredibilem serosi humoris copiam educere. Posthæc, scribūt aliqui maximè præseruare vsum balnei ex decocto lauri; Et ego soleo præscribere balneum factum ex folijs myrthi, rosarum, & lentisci. nam huiusmodi lauacra corroborant cutim: ita ut nō faciliter suscipiat humorem sudorificum, & ingruentem, vbi autem sudamina præsentia tollenda sunt, si sint contumacia, ante alia hic quoque instituta prius victus ratione, demendus est sanguis à vena communi, post, vt iam præscripsi, euacuandum est corpus, quo euacuato, veniatur ad localia, primo lenia deinde grauiora, quæ tamen omnia dissipandi, & detergendi facultatem habere debent, si tempus remedium concedat, præclarum auxilium est carnem anguriæ, aut carnem peponum affricare cuti affectæ; confert etiam affricare farinam lupinorum cum modico nitri, valet etiam lauacrum ex decocto hordei, & fabæ; Et si hæc ex toto vitium non adimant, ad grauiora discutientia

prope-

properandum est, inter quę valet mirificæ vnguentum ex radicibus liliorum alborum, fit aut id hoc pacto.

Recipe radicum liliorum coctarum, & per cribrum transmissarum lib. j. Terebinthi, aquę rosaceę lotę unc. 1. Masticis, thuris an. drac. 5. camphorę drac. j. cerussæ drac. ii. mis. in mortario plumbeo & in usum conseruetur.

De rugis. Cap. XXIII.

POstquam audiuistis, qua ratione lædatur pulchritudo ob absperitatem cutis ab aliena materia inductam, propositus ordo postulat, vt videatur, quomodo eadem lædatur ob asperitatem cutis, quæ fit ab ipsamet cute. Vitium quod huiusmodi ratione cutim afficit appellatur à Græcis ῥίτης, Hipp. vt docet Galenus in expositione linguarum & 3 in 6. Epid. comm. 29. appellauit ῥικνὸν, & ῥίκνωσιν. Latini vocant rugas, siue corrugationem, & inuenietis libros latinorum, & poetarum, & aliorum plenos his uocibus rugarum.

Est autem ῥίτης, siue ruga cutis plicatio præternaturalis, siue crispitudo, aut, quemadmodum dicit Aristoteles 24. problem. sect. problem. 7. campsis, seu inflexio. Addidi ego præter naturam, quia fiunt interdum in facie rugæ, quæ non à caussa præter naturali, sed à mera hominum voluntate proficiscuntur, vt sunt rugæ illæ, quæ frequenter apparent in fronte, nam scribit Galenus ij. de vs. par. cap. 14. solam frontem, seu cutem frontis in corpore humano moueri: quanquam vidi ego interdum aliquos, quibus cutis capitis pro libito mouebatur: sed hæc sunt exempla rarissima. Cur autem sola frons moueatur, & secundum uoluntatem corrugetur, attulit Gal. hanc rationem, quod, cum oculorum palbebræ mouendæ essent, vt oculi custodiri possent, necessarium fuit etiam cutem frontis, cui vnitæ sunt palpebræ, moueri, idquod, vt natura faciliter consequi posset, fabricauit cutem frontis totam musculosam. Itaq; vt à descriptione rugarum hæc corrugatio separetur, iure addita fuit particula præter naturam. Est ruga symptoma in genere affectuum præter naturam. Locus affectus est vniuersa cutis; quandoquidem nulla est pars cutis in corpore nostro, quæ non patiatur corrugationem; quanquam rugæ, quæ potissimum deturpant mulieres, & homines illæ sunt, quæ fiunt, & in facie, & in collo, & in pectore, & in manibus. Causa est siccitas, siue, vt optimè docuit Galenus 3. in 6. epid. com. 29. consumptio, & carentia illarum partium, quæ substratæ sunt ipsi cuti: &, ut hoc uitium exacte teneatur, notandum, optimam cutis constitutionem id habere debere, vt sit tensa, leuis & polita per totum corpus, ita ut nulla asperitas; sed placida planities appareat. Ideo vbi vacua loca erant Natura ea corporibus carnosis, aut alterius generis repleuit, ut cutis vndequaq; circumtensa euaderet; Fit autem, vt huiusmodi corpora substrata cuti, vel temporis cursu, uel aliqua alia ratione colliquentur, & absumantur. Vnde cum spacia inania, & his corporibus priuata relinquantur, cutis, vt hęc repleantur, concidit, atq; ita illa inflexio, & asperitas suboritur, quę ruga est, & quæ vsq; adeo mulieres turbat, vt nil peius audiant, quam dum vocantur rugosę. Causæ propter quas, hæc corpuscula, atq; carnes colliquentur variæ sunt. In pri-

mis ætas ſenilis: nam, cum corpora noſtra continuo exſiccentur, in ſenectute maximè omnium hoc patiuntur. Vnde corpora exſiccata, & refrigerata, cũ non alantur, neq; poſſint reficere id, quod indies amittitur, neceſſario ſequitur, vt cutis quoq; exſiccetur, & corporibus ipſam extendentibus priuata, corrugetur, vt iure dixerit Gal. 1. in 6. epid. com. 26. corrugationes, & pręſertim oculorum, eſſe certa indicia frigiditatis, & imbecillitatis; quam rem etiam intellexiſſe videtur Ariſtoteles, quando 5. de gen. anim. cap. 1. dixit, propterea infirmam, & hebetem eſſe viſſionem ſenum, quia cornea ante pupillam poſita ob ſiccitatem corrugatur, & aſpera fit; Præterea morbi, & febres colliquantes facere ſolent has rugas, & tandem omnis cauſſa, quæ euacuat, & extenuat, inducere rugas in cute ſolet. nam videmus corpora, quæ prius pinguia fuerunt, ſi emacientur, rugoſa fieri; ſic etiam rugoſi fiunt vẽtres mulierum, vbi ſæpius pepererunt; poſſumus inter cauſſas has recenſere lotionem factam aqua calida, & iure hoc obſeruant pleræq; mulieres, vt neq; faciem, neq; manus lauent, niſi gelida aqua; nam calida frequentius uſurpata, ſolet rugas facere; Atq; hoc modo intelligendus eſt Ariſtoteles qui 24. probl. 7. rationem quærens, ob quam aqua calida faciat rugas, non autẽ ignis, inquit, ideo eſſe, quia igne excitantur ſubtus cutem flatus, & ſpiritus, qui cutem extendunt, quaſi dicat Ariſtoteles; quod cum aqua calefaciat, nec ſpiritus hos excitet, rugis faciendis occaſionem prębeat; quod tamen intelligendum eſt de frequenti uſu calidæ aquæ. Facile eſt cognoſcere rugas, quia & oculis, & tactu aſperitas, & inæqualitas cognoſcuntur; Non eſt etiam difficile cognoſcere, utrum ætate, an alia aliqua cauſſa rugæ inducantur. Quæ ſi ratione ætatis contingant poſſunt quidem fucari, & occultari interdum; nunquam autem poſſunt curari; ſed quæ fiunt ab alijs cauſſis morboſis, illæ curationem ſuſcipere ſolent. Et notandum eſt illud, quod ſcribit Ariſtoteles in phyſiognomicis, rugoſas facies indicare homines molles, effæminatos, & timidos: quod tamen intelligatur de rugis, quæ fiunt à principijs generationis, & naturales ſunt. Duplex autem ſcopus eſt aduerſus has rugas: vnus, vt cutis ipſa extendatur; Nam quemadmodum ſcribit Hippoc. & Gal. 3. in 6. epid. com. 29. in curandis rugis hæc ferè vnica eſt intentio, ut cutis ipſa extendatur. vnde corrugare dicitur apud Græcos extendere, & corrugantia medicamenta uocãtur tetanomata vel tetanoptra, Alter, ut proſpiciatur, ne rugæ nimis citò ueniant. Primus adhuc duo capita habet: unũ, vt realiter, & ſtabiliter cutis tendatur: aliud, vt tendatur ad tempus, & fucate. Pro primo capite, ſolemus præcipere, vt fiant fricationes manibus oleo dulciſſimo perunctis; Picationes etiam in hunc vſum ſunt accommodatiſſimæ, inunctiones ex adipe anſerino, gallinæ, cui miſcere ſolemus modicum lythargirij rubri; ſunt aliqui, qui uſurpant pinguedinem humanam. Pro ſecundo, hoc eſt prooccultandis rugis, multa quoq; proponuntur. & mulieres noſtræ ſolent vti aqua aluminis, vel aqua ardente, ſublimato; nam hæ potentiſſimæ ſunt ad extendendam faciem, ſeu cutem faciei, & pectoris. Sed importunæ hæ mulieres ſępe amittunt dentes, & alia mala incurrunt: & ego vocatus ſum ad mulierem, quæ, vt occultaret rugas, lauerat pectus diligenter aqua facta ex argento ſublimato, & ita intumuerat pectus, ut de vita ma-

gnope-

gnopere periclitaretur. Paul. Aegin. lib. 1. cap. 24. laudat fricationes factas cum farina erui; Proponit etiam medicamentum derugatorium, quod fit ex ficubus pinguibus, & brionia simul contusis, & incorporatis, cui postmodum additur erui farina, atq; mel. descriptionem apud eum habetis: Nam mel etiam, & acetum simul commista, & ad alembicum posita, solent rugas faciei mirifice occultare. Gal. 5. de medicamentis local. cap. 7. ex Critone proponit quoddam medicamentum erugatorium, quod fit ex terebinthinę ad quantitatem fabæ ægyptiacæ, drach. iij. spuma argenti, & modico olei albi; Puto autem apud Galenum pro oleo albo, id esse intelligendum, quod fit ex oliuis albis hoc est nondum maturis: nam primum oliuæ fiunt virides, deinde albescunt, postremo nigrescunt; ex oliuis uiridibus fit oleũ, quod crudum oleum, &, omphacinum ab aliquibus uocatur, ex albis, fit oleum album, ex nigris, fit ol. appellatum completum. Ne propere nimis rugæ ueniant, solent feminæ procurare, & instanter à medicis efflagitare: quo in casu, solent quædam adhiberi; inter cætera radices eringij incoquuntur aqua pluuiali, & illi decocto adijcitur calx facta ex corticibus ouorũ, & huiusmodi decocto abluitur facies, & manus, idem calx etiam aceto commixtus, & applicatus faciei ualet, puluis quoq; ossium sepiarum aceto, & melle conflatus utilis est, capiuntur etiam cornua boum, & comburuntur: combusta, si commisceantur aceto, & illa pasta facies dum itur cubitum illinatur, solet rugas retardare. Atq; hactenus de illis uitijs, quæ cutem deturpant.

De vitiis vnguium, & primò de eorum casu. Cap. XXIIII.

SVperest, ut de vitijs vnguium, & fętore adimendo tractemus. Vngues magnopere conferre ad pulchritudinem demonstrarunt antiqui, & præsertim mulieres, apud quas erant seruæ; quæ nil curabant, nisi unguim cultum: caussa autem, propter quam, vngues ita conferunt ad pulchritudinem duplex est; quia, ut audiuistis, manus, quæ sunt instrumenta instrumentorum, magnum adiumentum habent ab unguibus; ita vt, quemadmodum manus sunt continuò in conspectu hominum, ita & vngues: altera, quoniam sicuti cutis maximam partem habet in formositate, haud secus, & ungues: fiunt enim ex ipsa cute, vt sępe docuit Aristoteles, præsertim verò 10. sect. probl. 65. & 2. de gener. animal. cap. 4. Nam dicebat Aristoteles, Aethiopũ ungues, propterea nigros esse, quia fiunt ex cutæ, & ut originem, atq; finem bene cõpræhendatis, Hip. in lib. de carnibus, seu de principiis dixit, vnguens fieri ex materia excremẽtitia crassa, glutinosa, & terrestri, demandata ab ossibus, atq; ab articulis ad extremitatẽ cutis, vt ppter hoc dixerit Arist. 4. c. 2. de gen. animal. hominẽ minimis omniũ animaliũ vnguibus esse donatũ, eo q terreno excremẽto minime omniũ exuberet, & propter hoc etiam solebat dicere Plin. ungues esse ueluti clausuras ipsorũ neruorũ; finis autẽ pp quẽ ungues pducti sũt, fuit ppositus à Plat. in Timęo. Sed Gal. 1. de vs. par. c. 7. & 8. dispu-

tans aduersus Platonẽ, uoluit potissimum usum in corpore nostro unguiũ esse, ut fieri posit appræhensio firma, & stabilis: cum enim extrema digitorum sint mollia, facile cederent, & flecterentur in appræhensione rerum duratum, nisi retro haberent sustentaculum: à quo firmatæ possunt appræhendere res duras. Vt igitur, & pulchritudo, & usus unguium rectè se habeant, & conseruentur, non solum oportet, ut adsit, uerum etiam, ut debitam magnitudinem habeant, debitam figuram, superficiem, & debitum colorem: & ob id, ubi in his peccatur, consequenter etiam, peccatur in pulchritudine, & usu. Nam si penitus adimantur ungues, si sint maiores, uel minores, q̃ conueniunt, si curui, scabri, leprosi alterius coloris, quàm cutis: uitium est, quod quidem uitium postulat, nõ solum cultum, uerum etiam curationem. Caussæ, quę ex toto adimunt ungues, aut intra corpus sunt, aut extra. Intra sunt uitiosi, & tetri succi, qui contaminantes materiam, ex qua continuo fiũt ungues, in caussa sunt, ut ungues abscedant: pari pacto, caussæ sunt, morbi graues, & pestiferi, ac propterea uidebitis in febribus pestil. in morbis diuturnis, & grauibus, abscedere ungues ex toto. Sed dicetis, cur fit, ut in his morbis ungues interdum ex toto perdantur, & in defunctis augeãtur, ut dicit Aristoteles 3. hist. animal. cap. 10. Respondeo, adimi propterea ungues in morbis perniciosis, propterea quod, uitiosi succi, cum non posint sustẽtari a partibus, paulatim transmittuntur, donec ad extrema uenientes, ungues, non solum contaminant, uerum etiam efficiant, ne continuo reficiantur quemadmodum solent. Cur autem ungues in defunctis augeantur, posset adferri ea ratio, quam attulit Plotinus 2. de dubijs animę in reddenda ratione, cur pili augeantur in defunctis. Sed puto ueram rationẽ esse, quod in defunctis, quemadmodum etiam in alijs morbis, ut in empyemate, ut dicit Gal. 3. prognost. 6. non uerè augentur ungues; sed consumptis partibus carnosis, quæ subtus ipsos sunt, magis exeruntur ungues, & ita longiores, & auctiores uidentur. Causæ externæ sunt uenena. Nam inter alia signa, quę quandoq; habere solemus uenenorum assumptorum, sunt casus unguium, percussiones, frigus immodicum quandoq; in caussa sunt, ut ungues perdantur ex toto. Quod uitium facile est cognitu. Nam oriri malum ex uitiosis humoribus, cognoscitur ex antecedentibus grauibus morbis, ut pestif. feb. lue gallica. Si uitium recens sit, remediabile est: sin uetustum nullam medicinam recipere solet, adeo ut, toto uitæ tempore tristes, & deformes manus remaneant. Si sint à uitiosis succis, qui remanserint in corpore post graues morbos, pręcipuus succurrendi modus est, ut corpus à uitiosis succis mundetur, scilicet, vel sanguinis missione, vel purgatione medicamentis facta. Purgato corpore, aut, si non sit opus ulla purgatione, incumbendum est deinceps, ut ungues regignantur: quod opus, quia totũ ad naturam pertinet, medici solum eæ esse uidentur partes, ut remoueantur impedimenta, quę naturam auocant ab unguium regeneratione. Itaq; ut dicebat Auic. in primis ratio uictus instituenda, ut illi cibi exhibeantur, qui posunt probum nutrimentum siue rectificandus est cibus, scilicet, ut illi cibi exhibeantur, qui posint probum nutrimentum pręstare; ea uero alimenta sunt ablegãda, quę uitiosos succos gignunt. Ad hęc, quia aer solet impedire

regenerationem unguium, diligentia maxima custodiendę sunt partes ab unguibus nudę, ne aeris iniurijs lædantur: vnde solemus curare, ut fiant pilei, quibus unguium loci obtegantur. Paul. Aegin. laudat ceram, cū dimidia parte auri pigmenti: & Ego soleo parare pileos ex huiusmodi materia.

Recipe auripigmenti drach. ij. mannę thuris, aloes an. drach. 1.

Ceræ nouę drac. vj. puluerizatis puluerizandis componantur ad ignem, & deinde formentur pilei. Sic enim, & recta uictus ratione, solent refici ungues: soleo etiam curare, ut in uino albo bulliat thus, & radix arundinum, & deinde summitates digitorum detineantur in hoc uino.

De nimio unguium incremento, & eorundem uitiata figura. Cap. XXV.

PORrò, solent ungues interdum vsq; adeò augeri, vt non solum pulchritudinem corrumpant; verùm etiam usui incommodent, idque fit, vel ob copiam excrementorum terrestrium, & uiscidorum, vel ob negligētiam medici in ipsis curandis. Ad compescendam copiam excrementorum, oportuna est purgatio blanda: deinde vnicum auxilium est, in ipsis diligenter resecandis. Plin. lib. 28 cap. 2. dicebat, tempore nundinarum Romanarum religiosum habitum fuisse pręsecare vngues, & Plutarch. in lib. de Iside & Osiride ex sententia Hesiodi prodidit, uetitum fuisse, vt festiuis diebus tunderentur vngues; Autor etiam libri illius aromatariorum, qui Tacuinus inscriptus est, uetat ne in die Iouis ungues secentur; vulgus etiam habet suas superstitiones: sed hæ omnes sunt meræ nugę, siue enim hac, siue illa die tondeantur, puto nihil referre ad sanitatem. Neq; ego puto, rem esse adeo subtilem, quam narrat Cardanus in lib. de rerum subtilitate, scilicet, se vidisse quendam, cui in toto uitæ tempore nunquam fuit opus pręsecare ungues: Siquidem rustici pleriq;, & operarii, nūquam secant ungues; quoniam sponte deteruntur inter operandum. Vitiantur ungues in figura, quoties fiunt recurui, debent enim conuexi esse, & æquales. Vnde cum recuruantur, prætèrquam quod uitiant formam, incommodant etiam usui. Auic. 7. quarti cap. 10. caussam omnem curuitatis unguium, retulisse uidetur in materiam melancholicam, siccam, atram: Sed puto ego, pręter materiam melancholicam, etiam intemperiem nudam siccam hoc uitium producere posse: immo uerò, ob nimiam etiam mollitiem, quod non docuit Auic. certus sum ungues ipsos plicari, & incuruari: Mollescūt autem ungues ita, ut incuruētur ab igne. Nec miremini à caussa calida, & sicca mollefieri ungues, quia hoc scriptum est ab Aristotele, ni fallor 2. de gener. animal. cap. 4. & 4. meteorolog. ubi scribit, corpora, quę à frigido sicco durantur, mollefieri à calido, & exemplum dat de unguibus, qui cum coagulantur à frigido, mollefiunt ab igne. Cum itaque hę sint caussę curuitatis unguiū; si ab humore melancholico uitium originem ducat, monet Auic. iure euacuandum esse humorem melancholicum; Adhęc, si sit euacuatum corpus, aut euacuari non postulet, studium conuertendum est ad ungues molliendos. In primis oleum sementis lini commodū est, si ungues in ipso detineantur, & Auic. magnopere laudabat oleū

sesa-

Rſaminum frequenter ſumptum; Adeps etiam gallinæ, magnopere iuuarē ſolet ad emolliendos ungues. Sed ſi hæc nihil conferant, uitro ſunt ungues prius terendi, & fricandi, præſertim ea parte, à qua flexura, plicatioq; uidetur pendere: quo facto, poſtmodum diligentiſſimè tractandi ſunt pinguedine, & adipe ouis, quem magnam uim habere ad emolliendos ungues exſiccatos, certum eſt, & experientia comprobatum. Si autem fiat curuatura propter mollitiem nimiam, incumbere oportet ipſis unguibus deſiccandis, & conſtringendis, In quem uſum ualet ol. myrthi; lentiſcinum, colophonia, alumen, ſal. Verbi gratia. Recipe olei lentiſcini unc s. ſalis drach. s. aluminis, colophonię an. ſcrup. ii. miſc. diligenter omnia cum modico cerę, & unguibus ipſis adhibeantur. Sed dicetis, qui fieri poteſt, vt ſal hunc uſum in curatione unguium prębere poſſit: quandoquidem Ariſtoteles 7. de hiſt. anim. cap. 4. uidetur teſtari, ſalis uſum magnopere nocere ipſis unguibus, cum referat, mulieres pręgnantes, ſi nimium ſale utantur, edere fætus ſine unguibus. Reſpondeo, aliud eſſe intus ſalem adhibere, aliud extra; nam intus pro culdubio, ſi nimium ſale quiſpiam utatur, ſalſos, & uitioſos ſuccos gignit, qui poſtmodum cum excrementis ad ungues tranſmiſſi, non ſolum uitiant unguium alimentum (ſi modo alimentum eſt) uerum etiam factos ungues corrodunt, & conſumunt: Extrinſecus autem, cum ſal potentiſſimam facultatem habeat exſiccandi ſimul, & adſtringendi, proculdubio magnam utilitatē adfert pro unguibus mollibus, & plicabilibus exſiccandis & indurādis.

De unguium leproſitate. Cap. XXVI.

CVm inter alia, quæ faciunt ad manuum pulchritudinem, ſit unguium figura; quę etſi uariis modis ſolet uitiari, præcipuum tamen uitium eſt inæqualitas quædam, quæ, & à Galeno, & aliis leproſitas dicitur, & nihil eſt aliud, niſi inæqualis, & turpis quædam durities, uariis partibus ungues deformans, fit hęc inæqualitas, & durities, tum ab humoribus duris, & craſſis; tum maximè à ſucco melancholico. Dignoſcitur facile, quia & oculis, & manibus clariſſima ſubiicitur; Neque ſolum hęc affectio deformitatem infert, uerum etiam ſolet eſſe indicium maximæ prauitatis in corporibus exiſtentis, & propterea non eſt mirum, ſi medici multa conſcripſerunt aduerſus leproſos ungues. Totum ſtudium in hac affectione debellanda eſt, ut leproſi ungues ex toto adimantur, & deinceps proſpiciatur, ut noui renaſcantur. Ad eximendos ungues, Gal. 8. de ſimpl. medic. commendat uſum chelidonij minoris cum pice, paratur etiam huiuſmodi ceratum,

Recipe ſulphuris viui, arſenici an. drac. s. Cum pice quant. ſuf. fiat ceratum. Solemus quoq; pro eximendis unguibus pertundere eos prope radicem, & affricare allium: Sic enim ſolet unguis uitiatus eximi. Poſtquam exēptus eſt, proſpiciendum erit, ut conſeruetur ab iniurijs aeris, qua id ratione fiat alias docui, Gal. 3. de med. facile parabilib. laudat hoc remediū, tanquam diuiniſſimum auxilium.

Recipe lutei oui aſſati, ſulph. viui an. drach. ij. Cum modico aceti fiat emplaſma, & apponatur vnguibus. Laudatur etiam pro ſcabioſis unguibus,

guibus, vt abluantur aqua marina, vt affricetur ſal, vt detineatur in decocto orobi, & lentium.

De ſorditie, & colore unguium immutato. Cap. XXVII.

PRæter hanc leproſitatem, ſolent vngues interdum adeò euadere ſordidi, vt ſpectatores maximè offendant, & veteres Græci ſolebant prouerbio huiuſmodi homines λειτοκόνδυλευς appellare, quaſi præ auaritia, & præ inertia, non curent vngues, & Pollux ſcribit, appellatos τρυγοβίους, quaſi fæce viuentes. Vtcunque ſit, hæc ſordities ex mera illuuie proficiſcitur, & propterea nulla alia curationis ratio exigitur, niſi, vt ijs eluendis, & mundandis incumbatur. Dixi aliàs ex ſententia Ariſtotelis, colores vnguium debere eſſe ſimiles colori cutis: ea propter vitioſi ſunt omnes vngues, qui ab hoc colore diuerſi ſunt. Fiunt autem diuerſi, vel quia pallidi reddantur, vel ſanguinei, vel nigri. Pallidi redduntur propter effuſionem bilis ſubtus cute: vnde in ijs, qui laborant icteritia, videbitis, vngues palleſcere, &, vt alia cutis, flauos fieri. Fiunt rubri, ſeu ſanguinei propter ſanguinis effuſionem ſubtus ipſos: Effunditur autem ſanguis, vel propter vulnus, vel propter percuſſionem. Fit niger, vel propter aduſtionem, vel propter effuſionem humoris melancholici ſubtus ipſos, vel propter extinctionem caloris: hinc eſt, quòd inchoantibus febribus interpolatis, & in cito perituris ungues denigrentur; eo quòd calor partium ipſis ſubiectarum extinguitur. Fiunt poſtremo nigri propter ſuccos, aut tincturas externas, ſic, & in fullonibus, & in fabris ferrarijs, & in illis, qui tractant nuces uirides, videbitis nigros vngues fieri. Ratio curationis horum colorum eſt, vt in primis euacuentur humores redundantes, nempe bilis, aut ſuccus melancholicus, aut quicquid in corpore redundans ungues ipſos inficit. Purgato corpore, veniendum eſt ad extractionem illius humoris, qui ſubtus detentus deformat vnguem: & hoc in caſu, ſtatim perforandus eſt vnguis, & ſupra foramen ponendum eſt aliquid, quod extrahat materiam inficientem, ſal tritum, & affricatum potens eſt: & ego ſoleo apponere ſalem theriacalem, qui attrahit, & diſcutit, gummi optimum eſt, Abſinthium tritum, dictamnum Cretenſe tritum, gluten piſcium: Sed prę omnibus alijs, maximè facit pix, quæ ex profundo unguis attrahit, & diſſipat ſuccos omnes.

De reduuia, ſeu Paronichio. Cap. XXVIII.

SOlet poſtremò circa ungues concreſcere quædam fæda, & excrementitia caro, quam Latini Reduuiam appellarunt, Græci communiter appellant παρονύχιον. Sed circa hoc nomen notanda ſunt duo: Alterum eſt, reduuiam ſignificare apud veteres, & præſertim feſtum, illam cuticulæ lacerationem, & diuiſionem, quæ fieri ſolet circa unguium radices: Alterum παρονύχιον, apud Græcos medicos, ſignificare etiam tuberculum quoddam naſcens circa radices unguium Et vt hoc obiter doceam, ueteres habuerunt quoddam genus morbi, quod appellarunt gemurſam, quam ſcribit Plin. lib. 26. cap. 1.

suo tempore desijsse: erat autem hæc ægritudo, tuberculum quoddam in extremo digiti pedis minimi nascens, quod usq; adeo molestum erat, ut homines ad gemendum compelleret, ut dicit Festus; sed hoc tuberculum erat quidem aliqua ex parte simile paronychio; sed erat etiã maximè diuersum. Reduuia primò, & secũdo modò accepta est mera turpitudo, nec quicquam offendens, unde apud Plutarchũ in lib. de inutili pudore, irridetur quidam, qui cum maxime laboraret hepate, petebat à medico medicinam pro reduuia, quasi rem grauem contemneret, ac rem uilissimam curaret. Itaq; solum hoc agendum est circa reduuias, ut diligenter amputentur, & postmodum detineantur in uino astringente, in quo bullierit cupressus, & parum aluminis: Nam huiusmodi ablutio, ita cõstringit cutem, ut postea non dissoluatur. Cæterum reduuia alia, seu tertia est abscessus quidam, maximè molestus, circa ungues, seu radices unguium nascens, quod ubi fit incredibiles cruciatus producit: ubi autem desijt turpitudinem sæpe incurabilem relinquit, & ego uidi interdum aliquos esse periclitatos de uita. Fit hoc tuberculum ab omni humore, præsertim calido, hoc est sanguine bilioso: Fit interdum à sanguine melancholico. Cognoscitur facile, quia & eleuatione cutis, & rubore, & pulsu satis superq; sese prodit. In ipso curando commendat Auic. ut initium capiatur à sanguinis Missione, uel à corporis purgatione per pharmaca. Propterea, si uires ferant, & adsint aliqua exuberantis sanguinis indicia, statim deueniendũ est ad sanguinis missionem, aut etiam ad purgationem. Similiter instituenda est recta uictus ratio; quæ etsi in huiusmodi affectibus necessaria prorsus non uideatur; magnopere tamen ualet in omnibus, & pręsertim in hac reduuia; quæ cum sit tumor quidam inflammatorius, inprimis abstinentiam uini postulat, & earum rerum, quæ sanguinem calefacere possunt. Dehinc deueniendum ad repercutientia, & Paul. Aegin. lib. 3. laudat inter hæc usum gallæ cum melle, laudatur etiam immersio ex aceto; Ego soleo inchoãtes has redduuias comprimere lacte chalybeato; Nam si digitus, qui patitur in eiusmodi lacte detineatur, ualde mitigatur dolor, & subtrahitur occasio augescendi reduuiæ. Si non possit augmentum comprimi huius mali, secundum est, ut deueniatur ad usum suppurantium. Solemus in his casibus adhibere emplastrum diachylon uocatum; emplastrum etiam fit ex pane trito, lacte, butyro, & modico olei rosacei: Soleo ego accipere laridum uetus, & in frusta dissecare, abluere sæpe aqua maluæ, atq; ita loto larido obtegere reduuiam: Nam sic, & mitigatur dolor, & cito ad suppurationem perducitur. Vbi suppuratum est, postmodum pertunditur, & extrahitur sanies: deinde abluitur pars decocto lupinorum cum melle, ut detergatur, & emundetur à pure: Post, quia ulcus remanere solet, deueniendum est ad ea, quæ ulcus sanant, ut est puluis incarnatorius, qui fit ex aloe, thure, & huiusmodi. Si malum serpat, neq; his remedijs cedat, deueniendum est ad ea, quæ efficacius ulcera comprimere, & curare possunt, ut est æruginis puluis, Isis, unguentum Aegyptiacum, unguentum Apostolorum, & si hęc non conferant, deuenire solemus ad ignem: nam dicebat Hipp. quæ non curat medicina, curare ferrum, & quæ non curat ferrum, curari ab igne. Vbi malum penitus extinctum est, solet turpis cicatrix remanere; quæ nihilominus defædat ipsas

ſas manus,& ungues: propterea, ſi ſit curabilis, ante cætera enitendum eſt, ut unguis maculatus eximatur eo pacto, quo docui eximendos eſſe leproſos ungues; & ubi ſunt exempti, eadem ratione ſtudendum eſt, ut noui reficiantur.

De fœtore, tum in uniuerſum, tum etiam quarumcumq; corporis humani partium, & multa ſcitu dignisſima ad odorem pertinentia diſcutiuntur. Cap. XXIX.

CVr, Arabes, & alij, fœtorem ultimo loco tractarint in decoratione iure quæri poteſt: ſiquidem, cum pulchritudo ſit obiectum viſus, & fętor ſit obiectum odoratus, longe hæc vtraq; tractatio videtur differre: Ego verò, propter duas cauſſas ad decorationem pertinere tractationem de fœtore puto: Vna ratio eſt, quia, cum pulchritudo ſit qualitas quædam, ex optima cõſtitutione reſultãs, fœtor, & odor ſunt ſigna, & indicia bonæ, uel malæ huius conſtitutionis. Alia ratio eſt, quia pulchritudo ſeruit maximè omnium ad dulcem, & iucundam ſocietatem tranſigendam; fœtor autem quantum incommodet hominum conuerſationi, & ſocietati, non eſt, quod multis probare nitar: ſi quidem illud propriè uidetur habere homo, vt ſolus inter omnia animalia maxime à fœtore offendatur, & conſternetur: nam, vt ſcribit Alb. Magnus lib. de ſenſ. & ſenſi. tract. 20. cap. 13. animalia bruta à nullo fœtore vnquam offenduntur, niſi tamen fœtor alicui rei ſit coniunctus, quæ alia ratione lædat. Quare rectè feciſſe uidentur Arabes, qui in tractanda decoratione ſocietati hominum ſeruiente, de fœtore etiam curando tradiderunt. Sed video optari à vobis intelligere, cur animalia bruta non offendantur fœtore: nam ſi offenduntur a ſono immenſo, ſaporibus, coloribus, & alijs qualitatibus ſenſibilibus, quæ eſt ratio, cur à fœtore nullum ſit detrimẽtum? Alex. 1. probl. 136. quærens rationem, propter quam ſues delectantur & luto, & ſtercore, duas cauſſas propoſuit, vnam ex propria ſententia: Alteram ex Ariſtotelis mente, ex propria inquit, ſues delectari ſtercoribus propter iecinoris magnitudinem, quaſi in iecore magno lutulentus gignatur ſanguis, & propterea, ratione ſimilitudinis placeant res lutulentæ. Sed hęc ratio infirma eſt: Primum, quia ſanguis ſuum, qui generatur in iecore ſuauiſſimus eſt, & caro etiam iecinoris ſuilli iucunda, vt nihil lutulenti, nihil impuri uideatur habere: Præterea, non uidetur vlla ratio, neque ueriſimilitudo, propter quam magnitudo iecinoris hoc faciat: ex Ariſt. mente reſpõdet Alex. propterea hoc contingere in ſuibus, quod inſtrumentum odoratus huius animalis ſit anguſtum, & conſtipatum: ſed neq; etiam hæc ratio placet: Primo quia ut audietis ſuo loco, aliud eſt inſtrumentum odoratus, quàm cenſuerit Ariſtoteles: deinde, quia, & ſi hoc uerum eſſet in genere ſuum, non eſt tamen verum in omnibus brutis. Itaque alia ratio quærenda eſt, propter quam animalia non abhorrent malos odores; ratio autem petẽda eſt à natura, & proprietate illius partis, in qua fit odoratus, quæ pars eſt cerebrum ipſum: cum ergo cerebrum hominis humidiſſimum ſit, & maximum

sum omnium animalium, huius temperamenti gratia fit, ut homo, non solum fœtores, uerum etiam iucundos odores, & magis sentiat, & magis persequatur, quam bruta: quippe quæ, non solum à fœtoribus non mouentur, imo nec ab vllo iucundo odore, vt odor est: proprietas temperamenti cerebri, quę est in homine diuersa ab alijs animalibus, nulla alia est, quam passibilitas, quæ consequitur humidissimã cerebri humani temperiem, adeo, vt, homo percipiat odores omnes, & iucundis delectetur, iniucundos abhorreat, quoniam habet maximè passibile cerebrum, & maximè humidum: cõtra autem bruta, cum habeant cerebra sicciora, habent etiam minus passibilia: vnde cum odor sit qualitas non multæ actiuitatis, iure fit, ut possit quidem afficere cerebrum hominis humidum, non autem brutorum, quod siccius, & impassibilius est. Quanquam etiam possumus addere continuam cõsuetudinem, quam habent bruta cum rebus fœtidis, efficere vt fœtores non sentiant, Quemadmodum scribit Sextus Empyricus libr. 2. empyr. de coriarijs, quos, cum continuo uersentur inter fœtores, eos non percipere tradit; neq; temere Natura disposuit, vt beluæ à fœtoribus non offenderentur, quia, cum sæpe cogantur uesci rebus malè olentibus, & uersari inter loca fœtentissima, male sibi consultum esset, si à fœtoribus læderentur. Neq, quicquam obstat, quod sæpe uideamus aliquot animalium genera persequi odores ferarum, abhorrere res fœtentes: quoniam, non persequuntur odores, vt odores; sed ut sunt signa rerum gustabilium: pari pacto non abhorrent res fœtidas, ut fœtidas: sed quia fœtoribus aliqua alia qualitas est coniuncta sibi nimica. Quamobrem cum compertissimum sit, hominem fœtores abhorrere, & iucundos odores persequi, ad perficiendam hanc nostram de decoratione tractationem, utile, & gratum futurum existimaui; si hæc quatuor breuiter & disertè hoc tempore tractem. Primum erit, quid sit odor, & quæ sint illius caussæ. Secundum, vtrum homo, & animalia bruta de sese odorem vllũ mittant. Tertiũ erit, vnde oriatur in animalibus, & præsertim in homine fœtor. Postremum quomodo fœtor arcendus sit, & bonus odor procurandus. Plato in Timęo tradens theoriam de sensibus, & sensilibus dixit, odorem fieri, quoties aqua permutatur in aerem, vel aer in aquã, propter quòd dicebat, odorem nihil aliud esse, nisi fumum quendam, seu quandam caliginem: Arist. aũt 12. sect. probl. probl. 10. dubitans, utrũ odor sit fumus, an aer, an uapor, probat non esse uaporem, neq, fumum, quia odorabilia ualde imminuerentur, cum tamẽ experientia compertum sit res maxime odoratas permanere integras, neque quicquam ab ipsis detrahi. Hac sententia impulsus Auerrhoes. 2. de anima manifestissime dixit, odorem esse puram qualitatem. Vnde colligendum est, odorem nihil aliud esse, nisi qualitatem quandam, sensum & instrumentum odoratus afficientem; esse qualitatem ex eo adhuc colligi potest; quoniam non est substantia, nam substantia cognoscitur ab intellectu, accidentia cognoscuntur sensu: unde cum odor sit obiectum sensus, iure affirmandum esse uidetur, esse accidens, & cum sit accidens, in nullo alio prædicamento reponi iure potest, nisi in qualitate, atq; in tertia eius specie, hoc est inter qualitates passibiles: Est autem hæc qualitas afficiens sensum odoratus. Quapropter, uidendum

uidendum est ubi nam sit hic sensus odoratus, & quomodo ab hac qualitate afficiatur. Aristoteles fuit huius sententiæ, instrumentum odoratus esse foramina, & opercula illa, quæ reperiuntur in naribus. Cęterum Galenus in libro de instrumento odoratus cap. 5. increpans hanc Aristotelis sententiam, manifestis demonstrationibus probauit, odoratum sedem habere in anterioribus uentriculis cerebri, adeo ut, operatio huius qualitatis in cerebro, non in ulla alia parte fiat, quam in parte anteriore, ubi sunt uentriculi. Cęterum qua ratione hęc qualitas à rebus odorabilibus perducatur ad anteriores cerebri uentriculos, diu est à Philosophis, & Medicis disputatum. Auic.lib.2.de anim.tres opiniones diuersas recenset circa hanc rem. Prima opinio fuit eorum, qui putarunt qualitatem hanc, quæ odor uocatur spiritaliter, siue intentionaliter feratur à re odorabili ad cerebrum, haud secus, atque uidemus lucem, & colores per solas species fieri à subiectis rebus ad ipsa sensoria; hanc opinionem, uidetur quoq; adumbrasse Tertullianus in lib. de corona militis, ubi scribit, Deum, siue Naturam odoratum in naribus uentilasse, hoc est instar uenti produxisse. Secunda fuit opinio eorum, qui putarunt, odores ferri ab odorabilibus ad cerebrum per uapores, eo quod pura qualitas cum sit accidens, opus sit, ut in aliquo subiecto semper sit, & subinde, ut eo subiecto in hanc, uel illam partem feratur; ut cum uapor uideatut subiectum corpus odoris, dixerunt hi, necesse esse per uapores ferri ab odorabilibus rebus, usque ad sensorium. Tertia opinio, quam ego puto probabiliorem, licet forsan Gal. libro de instr. odor. cap. 3. uideatur adhæsisse secundæ opinioni, fuit illorum, qui dixerũt, odores ferri à rebus odorabilibus per uapores, usq; ad certum quoddam spacium, ac deinde discedentes à uaporibus, spiritaliter ferri in uentriculos cerebri, siue in proprium instrumentum, atque hinc fieri, ut, cum uapores sint res quædam tenuissimæ, aliæ odores breuius ferantur per uapores, alij uerò longius ferantur: sed hac de re diutius; & enucleatius disputare, pertinet potius ad Philosophos, quam ad hunc locum, sat est mihi uidere probabiliorem hanc sententiam tertiam, quam etiam uideo multo plures secutos esse, quam alias. De causis odoris explicate nusquam philosophatus est Aristoteles: ueruntamẽ, quod ex ipsius scriptis colligere licet, hoc est, materiam odorum, nil aliud esse, nisi humidum sapidum, efficientem caussam esse, terreum siccum, cum calore, adeo, vt, vbi humidum hoc percolatur à calore per terreum, suboriantur odores. Vnde Teophrastus 6. de caussis plãt. cap. 1. & 3. dicebat, odorem fieri ex permistione humidi sapidi in diaphanis, cum terreo. Ex his patet id, quod scribit Theophr. odores sequi sapores, & nullum simplex, odore prędıtum esse, sicut aer, ignis, aqua; Neq; tamen valet, quodlibet mistũ necessario esse odoratum, nam, vt docet. Theoph. & Aristoteles aurum absq; odore est. Cum ergo ex huiusmodi mistione exurgant odores, omnis mistio fit opera caloris concoquentis, quare, si in hac mistione fiat optima coctio, consequenter fiũt grati, & iucundi odores; sin autem non fiat coctio, sequuntur ingrati, & graues odores: atq; hoc est, quod dicebat Aristoteles 13. sect. probl. probl. 4. fœtorem esse affectum, & sobolem crudi excrementi. Quare duæ hæ sunt summæ odorum differentiæ, gratus videlicet, & ingratus: nam aut nullę alię dif-

ferentiæ inuentæ ſunt, aut ſaltem non nominatæ, vt docebat. Gal. 4. de ſimplici medicina. Quomodo verò grauis odor diſtinguatur à ſuaui, diſertè docuit Plato in Timæo, vbi ſcribit, odores gratos, & iucundos eos eſſe, qui demulcent totam capacitatem à ventre, vſq; ad vmbilicum, & amico quodam nigreſſu conſeruant naturalem ſtatum ipſius: contra eos eſſe iniucundos, qui exacerbant, & violant huiuſmodi capacitatem: Perinde ac ſi dicat, graues odores eos eſſe, qui diſplicent naturæ, gratos autem, qui placent.

Sequitur ſecũdum, ſcilicet, vtrum homo, & alia animalia de ſeſe odorem mittant quemadmodum plantæ, & quia de fœtore res perſpectiſſima eſt, in dubium duntaxat vertitur, vtrum homo, & animalia gratum odorem ex ſeſe ſpirent. Theophraſtus initio lib. de odoribus dixit, omne genus animalium habere peculiare odoris genus, & ſi ab alijs non percipiatur; vnde colligere licet, odorem aliquem habere in ſeſe gratum quodlibet animal; Eſt etiam exemplũ Alexandri Magni, cuius corpus ſcribit Plutarchus in eius uita tanta fragrantia præditum fuiſſe, vt etiam indumenta odore repleret; Et etiam ratio, quie, cum in corpore humano fiant optimę, & perfectæ concoctiones, iure uidetur etiam in ipſo fieri debere gratos, & iucundos odores. Ex altera parte eſt ſententia Ariſtotelis 13. ſect. probl. probl. 4. & Theoph. 6. de cauſſis plantarum 16. qui ſcriptores dixerunt: nullum animal odorem iucundum de ſe mittere, excepta panthera, quam ſcribũt venari pabulum proprio odore: vbi enim famelica eſt, ſeſe in vijs collocat, vbi, cum animalia odore ad ſe alliciat, ipſis poſtmodum in pabulum potitur. Dicendum eſt, odorem ex ſe mittere, poſſe bifariam contingere: vel inſigniter, vt ab omnibus percipiatur, vel modice, & latenter, vt à pauciſſimis percipiatur: primo modo, excepta panthera nullum odorem ex ſe mittit: ſic enim, & mures odore alliciũt catos, & lepores canes. Cum ergo hunc in modum de odore iucundo ſit decernendum, de fœtore ſecus ſtatuẽdum eſt: quippe cum, non ſolum animalia: verum etiam homo ex ſeſe fœtorem mittit, adeo vt, forſan inter omnia animalia homo omnium maximè fœteat, aut ſaltem fœtere poſſit: Fœtor autem, aut emanat à toto corpore, aut à partibus, aut ab excremẽtis. A toto homine emanare fœtorem teſtis eſt Galenus, qui 6. Epidem. comment. 4. tex. 9. narrat, eſſe quoſdam, à quibus ſecundum totum fœtor emanat: & Pauſanias in phoricis narrat Oxolias populos indigenas zocri ſecundum totum fœtore propter aeris proprietatem. Et ut hoc etiam addam Antigonus in lib. de mirabilibus narrat, lemnias mulieres, vſq; adeo conſueuiſſe fœtere, vt viri fugerent ipſarum congreſſum. Secundum partes oritur fœtor in homine, vel à naribus, & ore, vel ab axillis, vel à pudendis, vel à pedibus. Ab ore, & naribus, ſi propter illuuiem fiat, minimè morboſus eſt odor: contra, ſi fiat vitio alicuius viſceris, morboſum eſſe, etiam legislatores ſanxerunt, atque hoc maxime pertinet ſcire ad medicos: nam ſi videbitis Gal. in lib. nuperrime cit. videtur quodam pacto ſugillare quoſdam Medicos, imo ſuum præceptorem, quod graui odore oris valerent. Fœtor, qui fit ab axillis, à græcis ſcriptoribus appellatur τραγᾷν, hircire, & hirciſmum Latini dicunt: quia hic fœtor ęmuletur fœtorem hircorum: vnde apud ueteres ignominioſum habitum eſt olere hircum. A pedibus etiam, & pudendis fiunt fœtores propria nomencla-

tura

tura carentes. Porro qui fiunt ab excrementis, aut ab vrina fiunt, aut à ſterco re, aut à ſudore: poſſumus etiam addere fœtorem, qui fit à ſorditie corporis, quem fœtorem ſcribit ſuidas, vocatum eſſe ab Archigene γρασὸν, & fœtentes hoc modo γρασῶντας. Omnis fœtor à quamuis parte prodeat corporis, huiuſmodi ſymptoma eſt in genere affectuum præter naturalium. vt docet Galen. 5. capit. lib. de different. ſympto. & cum ſit ſymptoma ſecundarium, ſequitur primum, nimirum actionem aliquam læſam. Hanc actionem læſam Ariſtoteles 13. problem. ſect. problem. 4. dixit, eſſe incoctionem, ſeu fruſtrationem coctionis. Cæterum Gal. lib. 5. de ſimpl. medicam. cap. 15. uoluit hanc actionem læſam. potius appellare putefactionem quanquam non puto ego, diuerſitatem inſignem eſſe inter Ariſtotelem, & Galenum: nam putrefactio eſt quædam ſpecies incoctionis, placuit autem Gal. ita putrefactionem eſſe cauſſam fœtoris, ut nullus ſit fœtor, quin à putrefactione proficiſcatur, & contra, nulla ſit putrefactio abſq; fœtore. Sed hoc loco leuis quidam ſcrupulus oritur nempe, vtrum uerum ſit, putrefactionem eſſe fœtoris continentem cauſſam, ut docuiſſe uidetur Galenus; nam rem non ita eſſe, poſſumus multis exemplis demonſtrare; ſi quidem ligna putrida ſæpe benè olēt, fructus ficus Indici, vt teſtatur Teoph. in lib. de odore dulcis eſt, & propterea bene concoctus, attamen fœtet; ſic etiam iuniperus: contra aromata plurima bene olent, & tamen ſunt grauiſsimo ſapore prędita; ut propter hoc nō uideatur uerum, ſemper putrefactioni fœtorem eſſe coniunctum, aut è contra. Dicendum eſt breuiter, corpora quæcunq; eſſe uarijs, & diuerſis partibus conſtructa, quarum, cum poſsint eſſe alię concoctæ, alię uerò eſſe crudę, & putrefactæ, non eſt mirum, ſi ſecundum partes concoctas, ſaporem gratū habeant, Secundum uerò crudas, habeant odores graues, & è conuerſo, ut etiamſi ligna putrida bene oleāt, non oleunt ſecundum partes putrefactas: ſed ſecundum eas, quæ in ipſis concocte, & perfectę reperiuntur. Hæc itaq; eſt cauſſa uniuerſalis omnium fœtorum corporis humani: nempe inconcoctio, ſeu putrefactio. Nunc uidere oportet, quo pacto uniuſcuiuſq; partis fœtor oriatur. & ut auſpicemur ab ore, & naribus; fœtor huiuſmodi originē ducit à putrefactione, quæ, uel eſt carnis, uel eſt humoris, uel ſpiritus: putreſcit autem caro, & humor, ſeu in ipſis naribus, uel in ore, uel in ſtomacho: Addit Meſſues pendere etiam huiuſmodi fœtores interdum à pulmone. Sed huiuſmodi fœtor potius ortum habet à putredine ſpiritus quā humoris. Sic enim Gal. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 4. dicere ſolebat in febribus peſtilentibus halitum fœtere ob ſpiritus putrefactos. Hæ ſunt huiuſmodi fœtoris cauſſæ internę & immediatę. Ceterum internæ, & mediate plures ſunt. In primis eſt complexio calida & humida. Deinceps eſt ſexus. Solent enim mulieres ubi fluunt ſibi menſtrua uel ubi deficiunt oris fœtore laborare. Eſt pręterea ætas. Nam ſicuti pueri & iuuenes grato oris odore prædicti ſunt: ſic ſenes fœtidos ſpiritus habent, vt iure Plautus in Moſtel. fecerit ſenem quendam uocati animam fœtentem. Eſt etiam habitus corporis inter has cauſſas. Nam dicit Ariſtoteles 13. problemate 10. incuruorum & gibboſorum hominum habitus eſſe fœtidos, quia ob anguſtiam & coarctationem partium ſpiritualium ſpiritus & humores cohibentur cohibiti putreſcunt. Cauſſæ internæ

præter naturam ſunt morbi varij, vt polypus in naribus, gingiuarum corruptio & flacciditas. Stomachi eruditas præ cæteris autem eſt lienis magnitudo. Nam ut habetis circa finem ſecundi prorrhet. apud Hippocratem illis qui habent lienes magnos ſolet anima ſæpè malè olere. Adhæc ſunt quoq; non paucæ externæ cauſſæ quæ ad producendum fœtorem concurrunt. Et in primis eſt aeris caliditas & humiditas aeris etiam proprietas. Nam ſcribit Plin. lib. 11. cap. 63. Parthos habere graueolentiam oris ex proprietate illius aeris. Atq; ſibi ipſis mederi eſu mali Aſſyrij. Præterea eſt inter has cauſſas ocium, nimiæ vigiliæ, & nimia ſtudia. Nam niſi ſe ſe cuſtodiant qui multum ſtudent ſolent ſpiritum male olentem habere. Ieiunium etiam hoc habet. Et ortum eſt prouerbium in illos, qui nimium ieiunant quod oleunt ieiunium. Et huius rei quærens Ariſtoteles rationem loco citato, problem. dicebat in ieiunantium ſtomachis aerem concluſum magnopere incaleſcere & ita calefactum humores ipſi in exiſtentes putrefacere. Et conſequenter eos fœtentes reddere. Poſſumus etiam adijcere id quod medici dicunt ieiunantium ſtomachos, ad ſeſe trahere à corpore prauos humores qui ibi putrefacti fœtentem ſpiritum reddunt. Sic etiam ſunt quædam ciborum genera quæ fœtorem oris inducunt ut ſcribit Auic. de fœnogræco, & ut notum eſt de allijs, cępis, &c.

Fœtor alarum ſiue axillarum uocatus eſt à Latinis hirciſmus: eò quòd æmulatur fętorem hirci. Et notandum eſt quod ſcribit Theoph. in lib. de odoribus nempe quo tempore hirci magis fętent pelles hircinas etiam magis fętore. Cuius cauſſam etſi explicare conatus ſit Teoph. vix tamen ulla mihi placere poteſt. Hic fœtor etſi etiam à iuriſperitis non iudicetur morboſus eſt tamen vt dicebat Auic. horribilis, adeo vt uix interdum ferri poſſit. Nam Gal. 6. Epid. comment. 4. text. 9. ſcribit, de quoddam medico, quem ob fœtorem axillarum omnes ægri fugiebant. De cauſſa huius ſcribit Auic. 7. quarti tract. 3. cap. 23. nõnullos exiſtimaſſe huiuſmodi fœtorem oriri à ueſtigijs ſeminis, quæ in creatione remanſerunt & in cutis partes ceciderunt. Sed ut ipſemet Auic. dicit hæ ſunt meræ nugæ. vera & immediata cauſſa eſt ea quam propoſuit. Ariſtoteles 13. problem. Vbi quærens rationem propter quam alæ vſq; adeo fœteant inquit eſſe, quia locus ille immotus eſt, concluſus, imperſpirabilis, adeo ut humores & vapores ibi detenti facile putreſcunt.

Quare immediata cauſſa eſt putredo oriens, ex prohibita illius loci tranſpiratione. Cauſa medicata interna, in primis eſt complexio calida, & humida, ſexus, nam muliebris ſexus conſueuit magis laborare hoc fœtore, ætas, uix enim unquam pueri hoc fœtore tentantur, & nõ ſolet apparere, niſi poſt tempus coeundi: Cuius rei rationem explicans Ariſtot. 4 ſect. problem. problem. 13. dicebat, tempore ueneris hunc fœtorem alarum apparere, quia eo tempore calor naturalis uſu ueneris, & ſeminis excretione hebetatur: unde poſtmodum hebetato calore, ſequũtur putredines, & ex putredinibus fiunt fœtores. Eſt etiam inter has cauſſas, illuuies, negligentia in mandando, & colluendo eos locos. Cauſæ externæ ſunt aer calidus; propterea æſtate potiſſimum urgent hi fœtores, eſt motus immoderatus, ſudor, eſt coitus; Sunt præ alijs etiam cibi quidam, quorum eſu generatur hic fœtor; nam narrat

Ege-

Egesander apud Athenæum lib. 2. fuisse quendam Moschum, & Antimolũ, qui toto uitæ tempore solam aquam, & ficus gustarunt, & tamẽ robusti fuerunt; sed adeò fętentes, ut in balneis ferri non possent ob fętorẽ. Pudendorum ingratus quoque esse solet, &, ut dicit Auicen. oritur maxima ex parte a negligentia, & illuuie; unde meretrices Romanæ solebant aquam habere, qua sese post coitum colluebant; imò uerò habebant etiam uas peculiare in id paratum, & mundum, ut est apud Demetrium Phalereum.

Pedum fętor, usque adeo interdum horribilis est, & naribus hominum ingratus, ut uix sustineri possit. Sed oritur dubitatio, si fœtor fit a putredine, & putredo a calore, & humiditate; quomodo pedes, qui frigidissimi sint, tantam putredinem possint sustinere, ut talem fœtorem inducant? Ratio huius est; Primum, quia pedes hominis, ut docet Aristot. 2. de histor. animal. primo. sunt carnosi, cum pedes aliorum animalium sint neruei, ob hoc fit, ut excrementa crassa a corpore ad pedes transmissa non solum recipiantur; uerum etiam insigniter putrefiant, & consequenter fœtor inducatur: Et hęc ratio est, propter quam, non solum homo fœtore pedum laboret, imò solus homo; quia non facile inuenietis aliud genus animalium, quod fœtore pedum æque laboret, atque homo. Caussa itaque est putredo excrementorum, & caussa interna mediata est complexio calida, & humida, habitus pinguis corporis, sexus uirilis: nam uiri multo magis tentantur hoc fœtore, quàm mulieres, ætas uirilis; nam pueri non laborant hoc fœtore. Externa causa est sudor, & motus; propterea & cursorum, & trepidantium pedes, cum magnopere sudent, ualde fœtere solent. Video aliquem esse percũctaturum, quæ ratio sit, propter quam mulieres minus huiusmodi fœtore exerceantur, quàm uiri, est autem hæc ratio triplex. Vna quoniam mulieres singulis mensibus expurgantur, adeo ut in huiusmodi purgationibus inquinamenta omnia, & excrementa euacuentur, ac propterea putredini, & fœtori fomes subtrahatur. Alia ratio est, quia, sicuti dicebat Aristoteles, ruminantia carere dentibus, eo quod excrementa consumuntur in cornua; pari pacto dicere possumus, mulieribus excrementa consummari in crassiciem crurum, & propterea ea remanere liberiora ab excrementis, & putredine. Tertia & postrema est, quia fœminæ, ut scribit Aristoteles in fine 4. de hist. anim. pedes habent multo elegantiores, & melius constitutos, quam uiri: quo fit, ut ratione melioris constitutionis minus exponantur & putredini, & fœtori. Iam uerò excrementa fiunt quoque ratione, tum inconcoctionis, tum etiam putrefactionis, &, ut aliqua peculiariter de unoquoque dicamus, Vrina solet fieri fœtida, præter putrefactionem ob multas alias caussas; In primis autem fit fœtida (de sanis loquor) quotiescunque nimium, quá conueniat retinetur: nã scribit Arist. 13. Sect. probl. probl. 1. Vrinam diutius retentam, magis fœtere, quam stercus, quia, ubi retinetur crassesit, quemadmodum ubi stercora retinentur magis exsiccantur, crassefacta urina, cum copiosis excrementis repleatur facile putredinẽ concipit: fit etiam fœtida propter cibos, & hinc est, quod, qui comedunt allia, anisa urinam reddunt maleolentem: sic etiam dicebat Auic. 7. 4. tract. 3. c. 21. asparagos reddere fętentem urinam, & aliud corpus odoratum. Su-

dor redditur etiam fœtidus,tum propter diutinam moram,& retentionem, tum maxime uſu ciborum aliquorum: nam ſcribit Athenæus lib.9. quēdam fuiſſe,qui cum frequenter ueſceretur carnibus caprinis,ſudorem male olentem reddebat.Porrò ſtercus fit fœtens,non quidem propter retentionem,cũ ſecus eueniat,ut dicebat Ariſt. ſed uel propter copiam , uel uarietatem , uel qualitatem ciborum,ex quibus fiunt: de copia,& uarietate habetis auctoritatem Alexandri,qui 1.probl.ploble.27. quærens rationem , propter quam feces hominis fętent magis, quàm feces brutorum,inquit, non aliam eſſe cauſsam,niſi,quia homo utitur,tum copioſo cibo,tum maxime uario:adeo ut,cum ob copiam, & uarietatem non poſſint cibi ab homine rectè confici, inconcocti permanentes putreſcant, & conſequenter fętorem contrahant: ſecus bruta,quæ , cum uno pene genere ciborum ſingula genera ueſcantur, fit,ut multo melius coquant,& cōſequenter a fœtore magis libera euadant. A qualitate ciborum fiunt ſtercora fœtida ; quoniam cibi quanto ſunt melioris ſucci,& melioris ſubſtantiæ,ſi corrumpantur, deterrimam putrediné, & fœtorem faciunt:& hoc eſt,quod dicebat Hip.in lib.de affectionibus, népe ex cibis boni ſucci multo lethaliores oriri humores,& morbos,quàm ex cibis mali ſucci; id quod etiam dixit quandoque Cornel. Celſus ; hinc eſt , quod panis ubi nimium ingeritur,ita ut corrumpatur,maxime horribiles fęces,& fœtentes faciat,quod intelligere uoluit Auic.quando 2. primi doctr. 3.in fine c.17.dicebat,impedimentum,quod oritur ex pane,multo deterius eſſe,quàm illud,quod ex quopiam alio.hoc ſimiliter uoluit ſignificare idem Auic.quando 7.quarti tract.3.c.21.dixit,ex ouis inſignem fieri fœtorem : cũ enim hæc omnia optimi ſint ſucci,ſi corrumpantur,deterrimam,& putidiſſimam corruptionem ſubeunt.Cognoſcitur fętor quicunque faciliter,quia, & experientia,& narium humanarum conſtitutio ſatis doctos omnes facit: imò ſoleo ego dicere,forſan melius fuiſſe cōſultum homini a natura,ſi odoratu nos priuaſſet: multò enim plures ſunt fętores,quàm ſint odores. Pari pacto etiam,non eſt arduum cognoſcere differentias cauſſarum fœtoris; ſi quidem externæ cauſſæ cognoſcuntur,& relatione,& conſuetudine,ac conuerſatione ipſorummet fœtentium; internæ uerò cognoſcuntur,ubi nulla exterior cauſſa apparet . Omnis fœtor malus eſt,non ſolum, quia alios offendit, & ſocietatis humanæ dulcedinem turbat; verum etiam, quia fœtor ſemper index eſt putredinis,& conſequenter alicuius mali,& præſentis,& futuri. Si fiat fœtor a cauſſis externis,facilis eſt ſublatu: quãdoquidem ſola pene induſtria, & diligentia penitus auferri ſolét fœtores : ſinauté ab interna cauſſa oriãtur,ſolent eſſe non ſolũ curatu difficiles, verũetiam eſſe præſagia alicuius deterioris mali,& præſertim,ſi perſeuerent, id quod cũ uiderent,& intelligerent curatores factionum Romanarũ,conſueuerunt,ut narrat Gal.7.met. ſingulo mane odorare ſtercora equorũ,ut ex ipſis intelligerent, & præſenté & futuram ipſorum valetudinem.Et ſi pleriq; fœtorem aſpernari uideãtur, haudquaquam tamen aſpernandus eſt, quandoquidem mirum in modũ cõgreſſibus humanis incommodat.Quamobrẽ ad eos,qui ſtudioſi ſunt pulchritudinis pertinet intelligere,qua ratione ſit fœtori occurrendũ. Tres auté ſcopi debent eſſe propoſiti ijs, qui fœtoré curare cupiunt. Vnus eſt, ut putredo

cohi-

cohibeatur, alter vt quicquid putridi est in corpore euacuetur, & consumatur. Et quia interdum contingit, ut neutrū ex his scopis assequi liceat, postremus est, vt fœtor occultetur. Ad prohibendā putredinē, & uictus ratio, & medicatio necessaria est. Omnibus causis fœtoris adaptatur hæc cōmunis victus ratio, ut primum aer eligatur ab omni fœtore separatus, ut dormiatur, atque diligētia adhibeatur, quo, & linteamina, & strata omnia, munda sint, atq; odorata. Pari pacto maximè cōuenit indumenta habere nitida, & odorata, & hodie pleriq;, ut prauos odores occultent, induuntur quibusdam pellibus, quæ unguentatæ sunt, & quas etiam ego maxime laudo. Ad hęc studēdū est exercere quidem corpus, sed blandissimè, & post exercitationes magnā curā habere, tum detersionis sudoris, tum etiā ablutionis omnium excremētorū; animo trāquillo oportet esse, moderatè uti uenere, atq; semper post veneris vsum, locos omnes emundare, tum aquis odoratis, tum præsertim uino odorato, quod ego facere consulerē cum surgunt; procurandū est, ut aluus fluat, præsertim autem cauendum est omnino à retinenda urina; nam, ut dixi ex Arist. retenta fœtorem inducit; cauendum est a repletione, tum cibi, tum potus, & ubi potatur, cauendum est à uinis prauis, utendum autem est odoratis. Solent medici sæpe cogi extra tempus gustare uina apud ęgrotos, qui odor, solet etiam aliquos offendere: ad hoc euitandum, decet statim os colluere aqua, & mementote illius, quod scribit Gal. 6. epid. com. 4. tex. 9. ubi quasi irridet Quintum præceptorem suum, qui odore uini ægrotantes offendebat. Cibi etiam debent esse optimi succi, panis, caro, & omnia edulia condiri cōueniens est aqua rosacea, aromatibus, herbis odoratis; Abstinendum est à piscibus, fructibus, qui facile putrescunt. Persica Auanzoar laudat ad arcendū fœtorem; nos quoq; addere possumus cytonia, aurantia, citria, chrysomela: nam hæc omnia, nō solum licet gustare, uerumetiam manibus, & pannis gestata arcent fœtores; dicebat enim Theoph. hunc potissimum fuisse usum citoniorum, ut illis, & putredo, & fœtor consequēter auerteretur. A cibo solebant ueteres gustare ore folia lauri, ut eo odore ciborū nidor obscuraretur, sed optimū est etiam à cibo, aut mandere chariophyla, aut cinamum, aut coriandrum, aut folia citri, hęc enim cōmansa, & ore detenta alios odores uincunt. Sicuti hæc est communis ratio uictus conueniens in omni fœtore arcēdo, pari pacto, est quidam communis modus medendi, qui omnibus adaptari potest, scilicet, ut in primis corpus, à quo fœtor emanat, diligenter perpurgetur, post purgationem autem, ut peculiaria, &, ut uocant, localia remedia singulis partibus fœtentibus adaptentur. Quamobrem, si fœtor ab ore prodeat, diligenter spectandum est, utrum a naribus, an ab ore, an a stomacho, an potius a pulmone. Si a pulmone, siue pectore fœtor prodeat, hæc unica est curandi ratio, ut aer, siue uapor odoratus attrahatur, unde in his casibus, poteritis hoc suffumigium ordinare:

Recipe aquæ Rosaceæ libr. 1.

Cinamomi, charioph. nucis myristicę an. scrup. 1.

Galliæ moschatæ. scrup. s. bulliant, & per fistulam fumus in os attrahatur. Conuenit autem huiusmodi suffitio, ubi pectus, & pulmones frigidi sint: sin hæ partes æstuent, poteritis huiusmodi suffumigium parare. Recipe aquæ

florum

florum citri lib.s. flor. rosar. rub. pugl. 5. Agallochi, siue ligni aloes drac. j. sandalorum omnium an. drac. j. s. flor. citri pugl. ij. bulliant simul, & attrahatur fumus per fistulam, nam hunc in modum aer odoratus attractus facit, ut quicquid postea è pectore erumpit, odoratum sit. Si fœtor prodeat à stomacho, is diligenter purgandus est hoc modo.

Recipe syr. de mentha, de corticibus citri, Oxim. simpl. an. drac. vj. capiatur quinq; diebus summo mane; post expurgandus uentriculus hoc modo. Recipe pil. alephan. drach. j. s. pil. de absinthio scrup. ij. pil. de tribus sine rhab. drach. j. mis. simul, & cum melle rosaceo sol. fiant boli, & deuorentur quatuor horis ante cibum. Postquam euacuatus est stomachus, deinceps reddendus est odoratus. Diamuschus dulcis accommodatissimus est, aromaticum rosatum maxime ualet, conserua etiam de corticibus citri, maximè quæ fit Neapoli utilissima est, fiunt etiam quædam liba, quæ vocantur mostaccioli, hæc conueniunt in fœtore superando, & præsertim, vbi à ventriculo proficiscitur. Si fœtor oriatur à gingiuis, uel à dentibus, procurandum est, ut ab omni sorditie mundi conseruentur, id autem fit, si singulo mane panno aspero, & dentes, & gingiuæ detergantur; conuenit pariter abluere, uel vino odorato, ut maluatico, vel aqua huiusmodi.

Recipe aquarum rosarum, plantag. an. vnc. iij. Fl. ros. rub. pugl. j. Macis, myrtillorum an. drach. ij. Sandalorum omnium an. drach. j. s. bulliant secundum artem, deinde colentur. Rhab. Moyses 22. sect. aphorism. laudat mirificè ad tollendum fœtorem oris acetum, in quo sit aurum extinctum, ualet etiam huiusmodi puluis, quo puluere dentes detersi prius fricantur.

Rec. cornu cerui vsti, porcellanę an. unc. s. Corall. alborum drach. iij. Amomi, malabatri an. drach. s. Musci gr. vj. puluer. dilig. omnia separatim, & mis. & in uitro seruentur ad usum. Narrat Gal. loco citato epid. fuisse quẽdã medicum, cui cum os malè oleret, ore detinebat folium malabatri, & hodie etiam apud Indos, ut referunt, qui scripserunt de medicamẽtis Indicis, solent pleriq; dum exeunt domo semper ore gestare malabatrum; quod ea gens ora habeat olida, & hunc in modum curentur: possumus etiam, quemadmodum dicebam, loco malabathri vti alijs aromatibus; & presertim illis condimentis, quæ fiunt cũ sucharo, & musco. Si fœtor prodeat à naribus, videndum est, numquid vitio alicuius vlceris id fiat, an potius vitio alicuius praui humoris ibi detenti. Si fiat uitio ulceris, vnica curationis ratio existit, ut per exiccantia vlcus illud curetur, quibus exiccantibus, semper odorata aliqua sunt admiscenda, & eo maxime, quòd, quæ sunt odorata, vim quoq; exiccandi habent, adeo vt, etiam hac ratione non parum conueniãt. Sin autem fiat propter humores in naribus retentos, induratos, & putrefactos, ratio curationis est, ut locus narium dilatetur, & materia, quæ intra nares induruit emolliatur, ac demum, vt emollita euacuetur. Pro loco ampliãdo iuuat, & butyro aqua foliorum citri sępius abluto intus, & extra nares perungere; iuuat etiam aquam maluæ, aut decoctum ipsius, decoctum althee, aut ius capitis castrati per nares attrahere, retinere, ac deinde uehemẽter

ter nares emungere; & ego his diebus proximis mulierem hac ratione à fœtore narium liberaui. Si fœtor ab axillis prodeat, quod genus nares multorum solet percutere, duplex est modus succurrendi unus, ut dum surgũt malè olentes à lecto, dum eunt cubitum, dum immodice laborarunt, alas subtus diligenter aqua rosacea, aqua florum citri, uino odorato, & ligno aloes alterato diligenter abluant, atq; sæpius in die pannos mundos, & oderatos subtus alas permutent; sic modus, si minime sat sit, alter est, ut huic diligentiæ adijciantur aliqua, quæ suo odore uim habeant odorem illum delendi: veteres, ut habemus apud omnes latinos, & præsertim poetas. Solebant gestare subtus alas, modo amomũ, modo myrrham, modo cinnamomum: sed faciebant hoc veteres ob inopiam meliorum odoramentorum: nos autem, cum habeamus, & moscum, & ambram, & zibettum, quibus antiqui caruerunt, possumus huiusmodi rebus aduersus hos fœtoras pugnare, fiunt ex ambra, & mosco pilulæ, quæ subtus alas gestatæ, mirificæ valent, pelles etiam illas, ex quibus fiunt Chirotecæ, & vocantur pelles de floribus, soleo ego vsurpare in alis, & magnopere commendantur, valet etiam aloes, qui mixtus cæteris, odoramentis putredinem omnem alarum absumere potest. Sed hic breuiter occurrit quædam non ignobilis dubitatio, verum hoc consilium sequi liceat, & ratio dubitationis est, quia Aristoteles 13. sect. problem. problem. 9. scribit, in illis, quibus alæ olent male, si vnguenta administrentur, magis fœtere, & attulit Aristotel. duas rationes. Vnam, quia odoramenta, siue vnguenta mouent sudorem: sudor magis fundit fœtorem, vt hac ratione vnguenta adhibita potius nocere, quam prodesse videãtur. Adfert aliam rationem, quia, sicuti si misceatur sapor acidus dulci, dulcedo maior redditur, eo quod ab acido fit sapor dulcis magis penetrabilior, sic inquit, odoratæ res adhibitæ fœtoribus eos magis penetrare faciunt, vt hac auctoritate, & argumentis Aritotelis colligere liceat, consilium necessarium de adhibendis vnguentis in fœtore alarum non modo esse superuacaneum; Verum etiam perniciosum. Pro tollenda hac dubitatione id obseruandum est, quod litteris consignauit Theoph. in lib. de odoribus, scilicet, tribus modis impediri odoratum rerum, vno modo impeditur, quando odores tenuiores prius adhibentur, adeo vt, sua tenuitate poros instrumenti odoratus ingredientes locum occupent, quo minus noui odores eo perferri possint, alio modo impeditur, odoratus, quotiescunque à vehementi aliquo odore prius odoratus, ita afficitur, vt veluti stupeat, & propterea nouos odores non admittat, sic enim opium odoratum solet adimere odores, vel prauos, vel bonos aliarum rerum, & hoc modo etiam dracunculus herba masticatus diligenter priusquam medicamenta capiantur, ita obtundit, & stupefacit sensum odoratus, vt odores medicamentorum amplius non recipiãtur; tertius modus, quo odoratus iudicium impeditur est, vt dicebat Theoph. quoties à rebus egregie olentibus prius occupatur odoratus, adeo, vt nouos odores percipere nequeat, & exemplum huius est rosaceum unguentum, quo si quis perungatur, alios odores non percipit, & narrat Teoph. consueuisse Myropolas, quoties non conueniebãt cum emptoribus ipsis illinire vnguentum rosaceum, vt non possent aliorum unguenta odorare. His constitu-

tis

tis respondendum est dupliciter, vno modo, odoramenta posse administrari vel in magna copia, uel exigua, si in exigua, odoramenta augent fœtores; sed si in insigni copia administrentur, ita ut occupent odoratum, delent fœtores, quia non permittunt, vt ab odoratu sentiantur, alio modo respondere possumus, vt videtur respondere Aristoteles 13. sect. problem. problem. 2. scilicet unguentorum, seu odoramentorum, alia esse, quæ habent odores durabiles, alia, quæ non habent odores durabiles, odoramenta non durabilia, si vsurpentur in his fœtoribus augent, vt dicit Aristoteles sal admixtus rebus dulcibus auget; sed si vsurpentur durabilia secus est, scilicet, quia delent ex toto fœtores, & hoc est quod dicebat Aristoteles loco citato, unguentum rosaceum fœtores extinguere sudorum; sed notandum tamen, aliud fuisse unguenti rosacei genus apud veteres, aliud esse illud, quod nostri pharmacopolæ sic appellant; quippe quod exiguo odore præditum sit, &, vt hanc rem melius assequamini, audire nonnulla de vnguentis non contemnenda. Hoc nomen vnguenti quòd μύρον, à Græcis nuncupatur, erat apud ueteres potius olei genus, quam unguenti, & scilicet mihi æquiparare alicui, erant unguenta ueterum quemadmodum nunc sunt olea odorata, quæ à Myropolis uenduntur, nostra vnguenta diuersa sunt, quia, & crassiora sunt, & alia ratione conficiuntur, propterea cauere ne fallamini, quoniam unguentum μύρον, à Græcis vocatur hoc nomen à myrrha ortum est; prima enim unguenta fuere ex myrrha in Aegypto, & præsertim ex ea, quæ uocatur stacte, vt si uideatis, & Theophilum, & Athenæum lib. 15. facile sit uidere, in omnibus fere unguentorum generibus myrrham poni. Quo tempore inuenta fuerint unguenta, inuenio Plin. lib. 13. esse deceptum, qui scripsit, tempore sui ano non fuisse ungenta, cum tamen Homerus mentionem faciat unguentorum, & Homero antiquior Moyses, adeo ut antiqua sit inuentio unguentorum, quorum compositores varios quoq; inuenio, & ita, vt etiam opulentissimæ mulieres profiterentur has compositiones, & habetis testimonium Gal. qui sæpæ scribit, foliatum, & spicatum unguenta ab opulentissimis matronis Romanis consueuisse componi, tanta autem erat apud antiquos unguentorum varietas, vt ferè omnibus partibus accommodata, & peculiaria ungenta pararent. Clemens Alexand. lib. 2. pædagogij, vbi præclara scribit de unguentis docet, fœtorem à toto corpore emanantem consueuisse curari vnguento myrsino. Antiphanes apud Athen. monstrat in pedum, & manuum vsum esse factum ægyptium unguentum: quanquam Eubulus dicat, quosdam etiam usurpasse unguentum megalium pro pedibus, dicit idem Antiphanes apud Atheneum, phanion vnguentum factum esse pro genis, & mammis, unguentum amaracinũ, quod Lucretius lib. 6. de natura scribit, abhorreri à suibus, compositum esse pro cilijs, & comis, serpillinum vero pro gentibus, & collo, adeo ut, intelligere liceat, ueteres in componendis unguentis ad modum luxuriantes, & copiosos fuisse.

Pro fœtore pudendorum abigendo, in usu sit frequens ablutio, præsertim post usum ueneris, nam uino rosaceo, aqua rosacea, aqua florum citri solent uti ad adimendos hos fœtores, & meretrices, faciunt etiam turundas ex rebus odoratis, quas detinentes in loculis, curant hos fœtores: adhibent

enim

enim interdum, & muſcum,& ambram,& zibettum,ut maiori uoluptate al liciant miſeros iuuenes. Pro fœtore pedum, multa quoq; excogitata ſunt à medicis,in primis autem lixiuium ſoleo ego parare hoc modo.

Recipe lixiuij ex cinere lauri lib.xx.foliorum lauri manip.iij.foliorum cy peri,calami odorati,dictamni cretenſis an.manip.j.bulliant ſimul,& in fine addatur quarta pars vini odorati,ac deinde pedes in ipſo contineantur ſpa- tio unius horæ,vel ſingula,uel altera quoque die: comperi enim, fętores pe dum hoc ſingulari præſidio penitus aboleri: Pręter hanc ablutionem fiunt pulueres,qui diapaſmata à Græcis vocantur,qui poſt ablutionem, & deter- ſionem pedibus affricantur; ſunt autem hi.

Recipe farinæ lupinorum lib.5.ſalis onc.ij.fol. cyperi, lauri, calamenthi, origani an. onc.j.s.terantur omnia diligenter, atque commixta pedibus af- fricentur. Pauperibus ſoleo præcipere,ut poſt ablutionem,diligenter pedes fricent furfure,quam fricationem certum eſt magnopere conferre. Præter hæc diapaſmata,antiqui utebantur quoque unguentis, & inter cætera habe bant ad hũc uſum megalium,& ægyptium unguentum, quorum, atq; alio- rum unguentorum compoſitio eſt, cum apud Athenæum lib. 15. tum apud Clem.Alexand.lib.2.pædag tum maxime apud Theoph.in lib. de odoribus. Plinius lib.13. cap.3. ſcribit, Marcum Othonem omnium primum docuiſſe Neronem pedes inungere: ſed ego reperio multo antiquiorem fuiſſe vngen di pedes morẽ;nam narrantur,Diogenẽ Cynicũ cõſueuiſſe dicere,multo me lius eſſe inungere pedes,quã caput,eo quod ſi ungantur pedes, odor euolat ad nares;ſi ungatur caput euolat ſurſum, ut nõ percipiatur: unde colligitur, tpe Diogenis fuiſſe in uſu unctiones pedum: Eſt ẽt teſtimoniũ Plauti in aulu laria;ſed habemus ẽt teſtimoniũ Marię Magdalenę,q̃ unxit pedes CHRISTI, vt mos hic multo antiquior ſit,quã ſcripſerit Plin. De fętoribus excremento- rũ curandis loquens Auic.7.quarti tract.3.c.24. dixit, potiſſimũ ſcopum cu- randi hos fœtores eſſe,vt procuretur bona ciborum coctio, atq; hoc quidem prudenter dixit: ſiquidem fœtor excrementorum oritur ex inconcoctione, & putredine;propterea certum eſt,ſi excrementa non prodeant fœtida, aut non admodum fœtentia,id fieri ob bonam ciborum coctionem.

Si ſtercora ſint ea, quæ fœteant, dicit Auicen.& bene procedendum eſſe vrinam,quia per vrinam fit diuerſio partis ſaltem excrementorum putrefa- ctorum, & in hoc genere laudatur vſus fœnugræcis,aſparagorum. Contra autem, ſi vrina ſit, quæ fœtorem parit, prouocandæ ſunt fæces, & hic caſ- ſiæ vſus vilis eſt; Sed præ cæteris utiliſſimus omnium eſt uſus, uel terebinthi cypri, vel terebinthinæ,,laricеæ; nam uidebitis eos,qui utuntur, uel tere- bintho,uel terebinthina reddere urinam olentem uiolas.

Pro ſudoris fœtore arcendo,Auicen.fen.& doctrina citatis capit.23. mul- ta propoſuit,& ſunt maiori ex parte diapaſmata, ſiue pulueres, qui compo- nuntur ex cinamomo, cypero, amomo, garyophilis, qui affricantur deinde toti corpori, & mirificè ſudoris fœtorem emendant: audiuiſtis etiam ex cle- mente, conſueuiſſe ueteres aduerſus hos fętores uſurpare oleum myrſinum; ſed notandum id, quod monuit Ariſtoteles 13. ſectione problemat. pro- blemat. undecima, ſcilicet, in medendo fœtore ſudoris, ne adhibeantur

ea un-

ea unguenta, quorum odores parum durant; ſed ea, quæ habent odores durabiles, ut eſt roſaceum; nam certum, eſt non durabilia vnguenta augere potius fœtorem ſudorum, eo quod augent materiam ſubiectam fœtoris ſine ulla medica. Atq; hæc ſunt odoramenta, quę uerè pertinent ad coſmotice artem, ſcilicet in id parata, ut emendent errores Naturæ, & iuuent ad dulcedinem ſocietatis. Ars comotica habuit etiam; & habet etiam nunc infinita adoramentorum genera, potius ad luxum, & delicias iuuenta, quam ad ullum finem honeſtum, & hoc eſt, quod ſolebat dicere Plinius cõquerés de ſui temporis laſciuia, mulieres conſueuiſſe odoribus à longe homines trahere; tanta enim creuit olim in odoribus ſuperbia, ut inuenti ſint, qui unguentarent pauimenta. imò non erubuerant etiam interdum milites uexilla odoribus inficere: ſed medici, quorum eſt, nil, niſi honeſtum facere debent etiam hæc inania, ſuperflua, & etiam damnoſa odoramenta frigere.

F I N I S.

V E N E T I I S,
Apud Paulum Meietum. M. D. LXXXV.